ALİ ŞERİATİ

19 BÜTÜN ESERLERİ

Adem'in Vârisi Hüseyin

Şehadet

FECR

Sizi rahatsız etmeye geldim!
Ali Şeriati

Fecr Yayınları 145
ALİ ŞERİATİ
Bütün Eserleri 19

Adem'in Vârisi Hüseyin

Eserin Orijinal Adı
Hüseyin Vâris-i Adem

Tercüme
Dr. Murat Demirkol

Editörler
Doç. Dr. Hicabi Kırlangıç
Doç. Dr. Derya Örs

Tashih ve Redakte
Dr. Enver Arpa
Cahit Ezerbolatoğlu

ISBN 978-975-6004-98-2

1. Baskı: Haziran 2010

Kapak ve İç Konsept: TN İletişim
Sayfa Düzeni: Cinas
Baskı: Kalkan Matbaacılık
Büyük Sanayi 1. Cadde 99/32
Tel: 0312. 341 92 34 İskitler/Ank.

FCR Yayın Reklam Bilgisayar
San. ve Tic. Ltd. Şti.
Rüzgarlı Cad. No: 2/5
Ulus / Ankara
Tel : 0312. 310 08 60
Faks : 0312. 311 47 89
www.fcr.com.tr
e-posta: fcr@fcr.com.tr

ALİ ŞERİATİ

Adem'in Vârisi Hüseyin

FECR

Ankara 2010

İÇİNDEKİLER

ALİ ŞERİATİ

23 Kasım 1933'te Horasan eyaletine bağlı Sebzivar'ın Mezinan köyünde dünyaya geldi. 1950'de Meşhed'deki Öğretmen Kolejı'ne girdi. 1952'de Meşhed yakınlarındaki Ahmedâbâd köyünde öğretmenliğe başladı. 1955 yılında Mekteb-i Vâsıta'yı yazdı. Ebuzer-i Gıfarî'yi tercüme etti. 1956'da Meşhed Üniversitesi'ne girdi. Ulusal Direniş Hareketi'ne üye olduğundan, babası ve diğer üyelerle birlikte tutuklandı, altı ay tutuklu kaldı. 1959'da Alexis Carrel'den Dua'yı tercüme etti. Üniversiteden başarıyla mezun oldu. 1960'ta Fransa'ya gönderildi, orada sosyoloji ve dinler tarihi üzerine çalıştı. Cezayir Kurtuluş Hareketi'ne aktif olarak katıldı. Bu faaliyetlerinden dolayı Paris'te tutuklandı; bu arada birçok makale, konuşma ve çevirisi değişik dergilerde yayımlandı. Sosyoloji ve dinler tarihi alanında doktorasını tamamlayarak 1962'de İran'a dönerken sınırda tutuklandı; aylarca hapiste kaldı. Hapisten çıktıktan sonra öğretmenlik yapmaya başladı ve Meşhed Üniversitesi ve diğer merkezlerde konferanslar verdi. Hüseyniye-i İrşad 1973 Eylül'ünde kapatıldı. Savak, Şeriati'yi aramaya başladı. Kendisini bulamayınca babasını tutukladı. Babası bir yıl kadar hapsedildi. Şeriati teslim oldu ve on sekiz ay hücrede kaldı. 1975-77 arası Savak'ın takibinden sürekli kaçıp başkalarının evlerinde kalarak çalışmalarına devam etti. Sabahlara kadar süren konuşmalar yaptı. 16 Mayıs 1977'de Avrupa'ya hicret etti. Otuz gün sonra İngiliz İstihbaratı'nın yardımıyla Savak tarafından şehit edildi.

YAYINCININ NOTU

Yayınevimiz, Şeriati düşüncesini külliyat olarak okurlarına sunmakla önemli bir hizmet vermektedir. Merhum Şeriati, dünyanın bugün yaşayan iki önemli medeniyeti olan, İslam ve Batı medeniyetini yakından tanıma fırsatı bulmuş ender şahsiyetlerden biridir. Dahası, bir sosyolog gözüyle incelediği konuları, dahiyane bir düşünce işçiliği ile işlemiş ve Fars edebiyatının kendisine kazandırdığı akıcı üslupla ortaya koymuştur. Bilimsel liyakati, özgün bakış açısı, dindarlığı ve inandığı doğrular uğruna can verecek kadar yürekli kişiliği ile sadece İran gençliğini arkasından sürüklemekle kalmamış, dünya Müslümanlarının öze dönüş çabasına katkıda bulunarak bir döneme damgasını vurmuştur. Onun bu özgün ve özgürlükçü tutumu, sadece İslam düşmanlarının tepkisini çekmekle ve onlar tarafından şehit edilmekle kalmamış, dost ve kardeş bildiği Müslümanlardan da çok büyük tepkiler almıştır. Çünkü onun düşünceleri, Batılı saldırı karşısında çok derin ve güçlü bir mukavemet oluştururken İslam geleneğini kirleten ve çöküntüye sebep olan bidat ve hurafelere de ağır darbe indiriyordu. Tabiî bu da bilinçsiz kesimler nezdinde İslam'ın kendisine yapılan bir saldırı olarak algılanıyordu.

Kendi tabiriyle içinde doğup büyüdüğü geleneksel Safevî Şiîliğine yöneltiği eleştiriler yüzünden İran'da dışlanırken, Şiî bakış açısı nedeniyle de Sünnî dünyadan önemli tepkiler almıştır. Ancak Şeriati, her ne kadar Ali Şiası ve Safevî Şiası ayrımı yapsa ve Safevî Şiîliğini eleştirse de eleştirdiği düşünceden bütünüyle kurtulamamış ve söz konusu etkilerle Sünnî dünyanın kabul

edemeyeceği kimi düşünceler serdedebilmiştir. Sahabiler hakkında kullandığı ifadeler hoşgörü sınırını zorlayan kusurlar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca yaşadığı çağ ve çevrenin etkisiyle Fransız sosyalistlerinden etkilendiği ve kimi yorumlarında bu etkinin izlerinin görüldüğü de söylenebilir.

Ali Şeriati'nin de her insan gibi hata edebileceğini, hatalarının ve savaplarının sadece kendisini bağlayacağını okuyucunun takdir edebileceğine inanıyoruz. Fecr Yayınevi olarak, ölçümüzün Kur'an-ı Kerim ve onun numune-i timsali olan Hz. Peygamber (a.s) olduğuna inanıyor, Şeriati de dahil bütün insanların bu ölçüler içinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Onun her görüşünü onaylamadığımız halde eserlerini yayınlıyor, ama katılmadığımız görüşlerine de müdahale etmeyi uygun görmüyoruz. Çünkü böyle bir müdahalenin düşüncelerin doğru anlaşılmasına engel olacağı, bunun da hem yazar hem okur açısından bir hak ihlali sayılacağı kanaatindeyiz. Buna rağmen kimileri, tasvip etmedikleri düşüncelerden dolayı bilinçsiz okuyucuların olumsuz etkileneceği gerekçesiyle vebal alacağımızı düşünebilirler. Fakat biz, genelde Müslüman olmanın, özelde Şeriati okuru olmanın, okuduğu her şeyi kabullenen değil, eleştiren bir seviye gerektirdiğini düşünüyoruz. Dolayısıyla bütün olumsuzluklarına ve kusurlarına rağmen Şeriati'nin o engin birikiminin bizlere çok şey kazandırdığına ve kazandıracağına inanarak eserlerini külliyat olarak yayınlamaya karar vermiş bulunuyoruz. Buna paralel olarak hem Fars hem de Türk edebiyatına vukufiyetiyle temayüz etmiş mütercimlerden oluşan bir heyet oluşturarak eserlerin en az hata ile çevrilmesine de özen gösterdik. Bu nedenle tercümeler, sadece söz konusu eserleri dağınık vaziyette sunulmaktan kurtarmayacak, Şeriati okurunun liyakatsiz tercümelerden çektiği sıkıntıları da asgariye indirecektir.

Külliyattaki kitapların bazılarında yazara ait olmayan dipnotlar yer almaktadır, İran'daki Dr. Ali Şeriati Eserlerini Derleme Bürosu tarafından eklenen notların sonunda (Derleyen), yayınevi-

miz tarafından ilave edilen notların sonunda (Fecr), mütercimlerin ilave ettiği notların sonunda ise (Çev.) ifadeleri kullanılmıştır. Bunların dışındaki

Bütün hassasiyet ve çabamıza rağmen, insan olmamız hasebiyle gözümüzden kaçan kusurlar olursa okurumuzdan özür diler, eleştirilerine müteşekkir kalırız. Bu vesileyle Şeriati'ye Allah'tan rahmet diler; başta değerli mütercimler olmak üzere, editörlere, tashih ve redakte heyetine ve eserlerin sizlere ulaşmasında emeği geçen bütün dostlara gönülden teşekkür ederiz.

FECR YAYINEVİ

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAKŞAKIYYE[1]

[1] Şakşakıyye: Hz. Ali'nin hutbelerine verilen ad.

Aşûra gecesiydi...

O geceye ve bu yazıya bir giriş...

Aşûra gecesiydi, H.49 (M.670) yılının Aşûrası' Ne elem verici bir geceydi...

Yaşamı komplekslerin, acıların, yaraların, ölü arzuların, boşa çıkmış umutların, ezilmiş isteklerin, sonu olmayan aşkların, bastırılmış öfkelerin bir birikimi ve hepsi nemelâzımcılık, istememek, yapamamak, bırakmamak, olmamak, söylememek, gitmemek ve birçok "hayır" olan halkımızın hayatında Aşûra, başların yaslandığı şefkatli dizler ve gözyaşlarının döküldüğü etektir. İnsanlığın bu korkunç trajedisinde herkes kendi trajedisine ağlar. Bu günlerde gönül yalnızca seçim hakkına değil, hissetme hakkına; gözler yalnızca bakma hakkına değil, gözyaşı dökme hakkına; gırtlaklar yalnızca haykırma hakkına değil, inleme hakkına bile sahip değildir. Yitirdikleri haklarını, ağlayıp sızlanmaya muhtaç kırılmış gururlarını her yıl Aşûra ile yeniden kazanırlar. Fakat utanç duyarlar. Ardından haykırışların gizlendiği dudaklardaki zoraki tebessüm ve azgınlığı gizleyen yüzlerdeki zoraki huzur, onları yeryüzünde dolaşan birer şehit kılmıştır. Gittikleri her yer Kerbelâ, yaşadıkları her ay Muharrem ve üzerlerinden geçen her gün Aşûradır!

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası.

Ne elem verici bir geceydi!

Ruhun işi, hayatın işine benzemez. Birdenbire bir hiç oluvermek ve birdenbire her şeyi yitirivermek, hayatında birkaç işle meşgul olan ve birkaç alanda yatırım yapan kişiyi daha az tehdit eder. Yatırım yaptığı alanda zarara uğradığı ve bu alanda bir hiç olduğu zaman, diğer alanlar bu zararı karşılar ve onu meşgul eder. Fakat tüm varlığını bir "iş"e adayan kişiyi sadece bir darbe mahveder ve "yokluğunu hisseden bir varlık ya da varlığını hisseden bir yokluk" oluverir.

Ruhu yalnızca tek boyut kazanmış ve tek sofradan beslenen,

tüm varlığı tek direk üzerine kurulmuş bir çadır olan kişinin aç ölmesi, suya kanmadan can vermesi ya da hafakanlar basması için bir kıtlığa, bir tufana ihtiyacı yoktur.

Yirmi yıldır yaşıyorum. Daha önce yalnızca "diri" idim. Gerçek hayatımı oluşturan bu yirmi yıl, bir "söz" ile geçip gitti. Hayatımın talaşları, varlığımın zerreleri, paramparça ruhum, darmadağın duygularım, hayallerim, düşüncelerim ve anbean ömrüm, hepsi bir "çekim" içinde olmuş, bir "mıknatıs" tarafından çekilmiştir. Böylece tüm hareketler, çelişkiler, ikilemler bende bir "yön"e doğru yönelmiş ve bir "ruh" ile yaşamıştır. Bin bir çeşit ve bin bir türlü olduğum ve darmadağın, kalbim ile beynim arasında yerden göğe kadar mesafenin olduğu; duygum ve inancım, zevkim ve düşüncem her biri bir başka özden, başka bir cins ve başka bir parçayla bir bütün olduğu halde, hepsi aynı biçimde, aynı türde ve aynı eğilim içerisinde ve bu çeşitlilik içinde bir "gizli vahdet"! Bendenizin de olduğu küçücük âlemde, doğam ve fizikötem, oluşum, görünüşüm, gaybım, şehadetim, maddem, manam, aklım, aşkım, dinim, dünyam, bencilliğim, insancıllığım, keyfim, ıstırabım, yoksulluğum, zenginliğim, nankörlüğüm, fedakârlığım, sevgim, bağlılığım, acılığım ve tatlılığım, zaferim ve yenilgim -ki hiçbiri bir kalıba sığmamış, bir düzene girmemiş ve bir durumda kesinleşmemiştir- hepsi bir tevhit biçimine dönüşmüş ve hepsi aynı astronominin, aynı çekimin ve aynı güneşin manzumesi olmuştur!

İşte bu aynı o "söz" idi gerçek hayatımı verdiğim, dilimin ve kulağımın ondan başka söylemediği, duymadığı ve bilmediği bir söz.

"Ne yapayım başka bir söz öğretmedi hocam!"

Nasıl çalgıydı o, perde gerisinde çaldığı o çalgının?
Ömür geçip gitti ve aklım hâlâ zevk düşüncesinde!

Yine aynı söz: İnsanlar!

Aşûraydı, 670 yılının Aşûrası.

Ve ben, ölümümün yasını tutuyorum; gönlümde tüm umutların katledildiği bir Aşûra var. Ve ben, mazlumumun kader Kerbelâ'sının tanığı ve geriye bıraktıklarımın esaretinin şehidiyim. Ne elem verici bir kader!

Dindarlıkla suçlanan aydınlar arasında, dinsiz dindarlar arasında ve bu ikisinin de dışında, Müminlerin Emiri ile beraber biatten vazgeçen bir Haricî! Baktım ki sağır bir çalgıcı, kör bir ressam ya da felçli bir koşucu olmuşum. Tüm varlığı inanç olan kişi, mana olmanın öğretmenidir, konuşması, yazması ve yaşamı; şimdi bu üçünden de mahrum.

Çünkü onların radyosu vardır, televizyonu, gazetesi, kürsüsü, partisi martisi vs. vardır.

Aydınları, tiyatrosu, konferansı, tercümesi, dergisi, şiir albümü ve toplantısı vardır.

Müminlerin ise mihrabı, minberi, sohbeti, mescidi ve şimdilerde de dergisi vardır.

Kendi dinimin müezzini olmak isteyen ben, gerçeği hiçbir çıkara kurban etmem, hâkim düzende çöle sığmam, çağın tekdüze sisteminde hiç kimseyle uyuşmam. Gece, gece yarısı, zamanlı zamansız öten, kendi güneşinin doğuş ve batışında öten, "zamansız öten horoz" olduğumu hissettim. Zamansız öten horozun uğursuz olduğuna ve boğazının kesilmesi gerektiğine eski çağlardan beri inanıla gelmiştir. Çünkü gecenin karanlığında haykırır, gece yarısında güneşin doğuşunu haber verir, çölün ıssızlığında öter, köylünün rahatını bozar, uykusunu kaçırır; gecenin bağrında uykuya dalmış, beyaz bir örtü -gece beyaz bir kefen gibidir- altında mışıl mışıl uyuyan insanları uyandırır...

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası.

Ders verişim...

Yazışım...

Ve konuşmam da!

Bu kez düşman değil de dost: "Evet; hakikat, belki de en haklı

olmak! Fakat uygun değildir. Halk arasına karışmış etkin şahsiyetler, nüfuzlu kişiler, tutuculuğu kışkırtan ve yayan, engeller çıkartan, akılları karıştıran, her yerde parmağı olan kişiler, genellikle bazılarına (bendenize) karşıdırlar. "Din" çarkının da -kural gereği!- "iktidar"ın himayesiyle, "para"nın yardımıyla ve avamın ikbaliyle dönmesi gerekir! Şimdi de Kâbulahbar, Abdurrahman bin Avf, Şerih ve Ebu Hureyre'nin, yani her üçünde de parmağı olan Firavunun sihirbazı, ona karşı şiddete başvurmuşlardır. Onların plânları suikastla, suçlamalarla, hile ve söylentilerle, kâfir damgası vurmakla, düşmanlık ve yalanlarla... sözlerinin halk üzerindeki etkisi etkisiz hâle gelene kadar, onun insanlar nazarındaki imajını değiştirmek, halkın değişmez mütevellilerinin, yani Belamcıların baki kalması, Firavunların, onu Medine'den Şam'a kadar bir sorun çıkmadan sürebilmeleri için Firavunlara zemin hazırlamaktı.

Bu nedenle gerçekten uygun değildir! Özellikle bu cahil kabilelerin her biri ve kavmin ileri gelenleri, onun ağır sözlerine muhatap olmuştur ve kişisel kinleri vardır; çünkü o, hiçbir zaman düşünmez, işin çeşitli yönlerini dikkate almaz ve zaten bir politikası da yoktur; nezaketten, sosyolojiden anlamaz. Özellikle de henüz çok gençtir, kabile şeyhleri ve ashap, otuz küsur yaşlarında olan bu gence asla tahammül edemezler. Bundan dolayı İslam'ın menfaati onun fiilen evde oturmasındadır.

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası...

Ben, İmam Sâdık'ın: "Her ay Muharrem, her yer Kerbelâ ve her gün Aşûra!" sözünün doğruluğunu ömrüm boyunca tecrübe ettim. O yılı ve o ayı ve o günü her zamankinden daha çok hissettim. Yalnız olduğumu, zamaneye kurban olduğumu her zamankinden daha çok fark ettim. Ahir zamanda faziletlerin nasıl rezilet olacağını her zamankinden daha çok dertlice anladım.

Sanki ahir zaman her zamandır!

Bunların hiçbiri üzücü değildir. Düşmana duyulan kin, iman için yararlı ve umut vericidir; varlığa bir anlam ve güç katar.

Dosta beslenen düşmanlık, umut kırıcı ve zayıflatıcıdır, kötüdür.

Ali'nin, Uhud'da düşman saldırıları karşısında kılıç sallarken kükremesi, minberde konuşurken takatsizliğinden dolayı birdenbire kendi suratına bir tokat atması boşuna değildir.

Bir çıkmaz sokağa girdiğimi hissettim; fakat iş, mücadele, toplumsal hayat, inanç, yol, hedef konusunda değil.

Meseleye yabancı merkeziyetçi Batı aydınlarının aksine, dine dayanan ve insani istemlerini, din karşıtı geleneksel ideolojide değil de kendi kültüründe, imanında ve dinî inançlarında arayan aydının, din toplumunda daha da yalnız kaldığını, dinin aydınca ortaya konuşunun dinsel resmî otoriteleri daha çok karıştırdığını, tutucu ve acımasız bir mücadeleye zorladığını[2] sanıyorlar. Çünkü tarih boyunca, taklitçi ve yatıştırıcı din, her zaman dış sömürünün, sınıfsal sömürünün, siyasi despotluğun düşünsel ve mantıksal tembelleştirmenin ortak temeli olduğu gibi, içtihada dayalı ve devrimci din de, bunları uzaklaştırmak için bu dört kutbu çevresinde tutan bir tehlikedir. Bu kutupların birbirlerinden bazı ayrılıkları olsa da devrimci dini ezmek için "tek millet" olurlar. Zaten, İngiliz emperyalizminin Seyyid Cemal'i perişan ettiği günlerde, İslam ülkeleri sultanları -bazıları İngilizlerle ciddi bir mücadele içerisindeydiler- onu serseri bir top gibi tekmelediklerini, onu öldürmek için suikast düzenlediklerini ve aynı zamanda mescitlerde ve dinî toplantılarda devlet adamı ve sömürücü sınıftan olan din adamları bile onun bir

2 Resmî din mensubu mütevelliler, dinsiz düşünürlerin ve aydınların aksine, kendi muhaliflerini Tanrı karşıtı ve Tanrı'nın dinine muhalif, kendilerini de Tanrı elçisi ve resmî dinin Tanrı tarafından ayrıcalık verilmiş imtiyazlı kişileri olarak kabul ederler. İşte bunun için, böyle tiplerle olan şahsi, düşünsel ve bilimsel ayrılıklar çok geçmeden küfür ile din, şeytan ile Allah, karanlık ile aydınlık arasındaki kutsal cihada dönüşür. Bu durumda batılı ezmek ve hakkı galip çıkarmak yolunda suikast düzenlemek, yalan uydurmak ve iftira atmak dâhil her araç caizdir. "Çünkü Peygamber açıkça buyurmuştur ki: Hatta bunlara iftira dahi atın!"

Bâbî olduğunu, nerede eğitim gördüğünün, nereden geldiğinin bilinmediğini yaydıklarını da biliyoruz.

Bunun için sapık aydınların sandıklarının tam aksine, inanan bir aydın, resmî din kanadından inançsız, hatta ateist bir aydından daha çok darbe yer. Görünüşte, inanan aydını koruması gerekenler, herkesten çok ve herkesten önce onun karşısında olurlar ve onun çehresini değiştirirler. Düşmana karşı durduğu ve onunla çarpıştığı halde onu arkadan hançerlerler.

Yargıları kalıplaşmış, Batılılaşmış ve standartlaşmış aydınlar, hepsi de tıpkı dünyanın yaygın formülleri gibi, bir kimsenin dine eğilimi olduğunu duyar duymaz, onu suçlamak için hakkında en ufak bir araştırmaya gerek görmezler. Kişiyi görmeden, sözü duymadan, kitabı okumadan suçlama ve küfür yağmuru altında sabit, tekdüze açıklama ve yorumlar yaparlar. Onların taklit mercileri, 19. yüzyıl Katolik Avrupa'sı, dinin kitleyi uyuşturduğu ve hâkim sınıfın bir aracı (onların söylediği alanda doğrudur da) olduğu yolunda fetva verdiği için, bunlar da birer taklitçi mürittirler; kişisel akıl yürütmeleri ve içtihatları yoktur. Onlara göre kılıç dini ile haç dini, Ebuzer'in İslam'ı ile Osman'ın İslam'ı aynıdır.

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası.

Hava puslu, gece karanlık, ufuk kapalı ve suratsız; yeryüzü bir dehşet sessizliğine bürünmüş ve karanlık basmış. Bir yıldırım olsaydı, kurt bakışlarındaki bir yıldırım; bir ses olsaydı bir tilki uluması; yürürlükteki suikastlar, sıcak ve canlı suçlama ve yalan pazarı, musallat kibirliler, Karun tipliler, Belam tipliler ve aldatmaca cıvasına batırılmış kölelik iplerinin sihirbazları, uyanık düşmanlar, cehaletin pişirdiği avam, ilmi satmış havas; hakikat, düşmanları arasında menfaatin ayakları altına serilmiş ve dostları arasında politikanın ayakları altına alınmış; dil kesilmiş ve kalem kırılmış, el-kol bağlanmış, ayak yaralanmış, yol tıkanmış; yüküm ağır, dört bir yandan beni oka tutmuş düşman ve dostlar...

Birdenbire kenara çekilmiş ya da nifak ile politikayı birleştirmiş veya gizlice karşı safa geçmiş ya da takiyeye yönelmiş ve bakalım ne olacak diye güvenlik köşesine çekilmiş veya siyasetin utanç verici fısıltısında: "Falancayı sahneden uzaklaştıralım, ellerimizle boğazına bıçak saplayalım, ne kadar etkin olurlarsa olsunlar, onların gözleri önünde onu mezara gömelim, onu şehit etmeye çalışanların ayakları dibinde şeriatın hükmünü yerine getirelim. Bizim beraat etmemiz, onların da razı olmaları için, esaretten kurtulmamız için, kavmin büyüklerinin, kabile reislerinin, Kureyş efendilerinin ve münafık liderlerinin işimizi rahatça yürütebilmemize rıza göstermeleri için, hepsinin razı olması ve cemaatin inanması için onun cenazesini önlerine atalım ve ondan sonra cennet ile müjdelenenlerden bir şûra, tabii beş kişilik bir şûra, soylulardan, ashaptan, iş bitirici adamlardan ve dikkatli bekçilerden oluşan bir divan toplarız. Bütün işler biat üzere olur.

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası.

Dışlanan, politika ve çıkar kurbanı olan ben, zulümden asla acı duymadım, düşmandan korkmadım, yenilgiden dolayı umutsuzluğa kapılmadım. Fakat bu uğursuz maslahat kelimesi beni pek üzmüştür. Maslahat! Bu acımasız kılıçla her zaman gerçeğin şer'î hükmünü yerine getirmişlerdir. Gerçek, düşmanın cinayet sahnesinden her zaman zaferle döner, onu dostun ihanet çadırında politika eliyle boğarlar. Ali'nin yazgısı bunun kanıtıdır!

Küçüklüğümden beri kendisine karşı sevgi besleyerek büyüdüğüm bir dostumun, maslahat uğruna bana çamur atmak için ne çabalar harcadığını duyduğum zaman bir söğüt ağacı gibi sarsıldım. Bir korku sardı beni. Allah'tan beni korumasını diledim.

Ömrümde ilk kez ağlama ihtiyacı duydum, ama o hurmalıklar bana yabancıydı... Artık sabredemeyeceğimi anladım; dostuma bir mektup, Kevir adlı eserimde bahsettiğim dördüncü sınıf insanlardan olan bir muhataba bir dert mektubu yazmaya başladım.

Güneş altında bir çöl, utanç renginde bir gökyüzü, kanla kaplı bir çöl ve Kızıl Deniz'de bir hayalet; kimsesiz ve dert yüklü bir bulut altında bir sahra göğsü, bir hayalet ya da bir heykel, kanlar içinde dikili bir heykel, dost ve düşman darbeleri altında bir örs; yaralı, kanlı, kırık, suskun; bir eliyle kılıcın kabzasını sıkıca tutmuş, olduğu gibi korumaya çalıştı tüm gücüyle.

Diğer eli işlevsiz,

Ne savaşıyor, neyle savaşacak; ne konuşuyor, kimle konuşacak; ne gidiyor, nereye gidecek; ne geri dönüyor, nasıl dönecek ve ne de oturuyor, nasıl oturacak?

Asla!

Dikilmiştir ve tüm çabası sadece düşmemek içindir!

Tarih geçidinin başında durmuş, geçen her neslin yolunu kesiyor ve onları şöyle korkutuyor: Ey utancın kara eşekleri üzerinde tarihin "şehadet" meydanlarından kaçan kurtlar, tilkiler, paraya tapan hırsız fareler! Ve siz ey ağızlarını toprağa gömmüş adi koyunlar!

Ey ortadan kaybolmuşlar! Beyinsizler! Pislikler! Aranızda insanın yüzünü hatırlayan var mı? Onu görebilecek, onu yeniden tanıyabilecek gözler var mı?

Ölümü, en güzel ilahi mücevherlerden yapılmış bir gerdan gibi boyunlarına asmış olan bu insanlar, ebedî ölümsüzlerdir, insanlık tarihinde olup biten her şeyin tanığıdırlar; Âdemoğlunda ölen, solan ve cellâda kurban olan her şeyin örneğidirler.

Mektubun ortasında birdenbire titredim!

Kimdir bu? Yalnızlığı, gurbeti, yenilgiyi, umutsuzluğu ve derdi simgeleyen bir heykel midir? Çölde kanla kaplı, şehadetin Kızıl Denizinde başını kaldırmış, yalnız ve sessiz dikili bir heykel midir?

O artık ben değilim! Habil mi? Tarihte mazlumun, insanın ilk katilinin, mülkiyetin ve şehvetin ilk kurbanı mı?

İlahi melekler âleminden, insan için Tanrıların kutsal ateşini yeryüzüne getirip karanlık geceye, dünyanın soğuk kışına, kör insanların yaşamına atan mitolojik Promete mi?

İbrahim ateşte mi? İsmail Mina'da mı? Yahya Herodis'in sarayında mı? Musa çöllerde mi? Firavun, Musa'dan korkuyor mu? İsa, Yahudilerin ve Kayser'in cinayet ve zorbalık haçı üzerine dört çiviyle mi çakıldı?

Muhammed, Taif'in tepelerinde yalnız, kanlı, aç, sürgün, taşlanmış ve yaralı mı? Ali, Fatıma'nın hüzünlü evinin derin sessizliğinde yalnızlığı mı, fetihleri mi, ganimetleri mi haykırıyor? Ali, eski Medine'nin dışındaki kuyuların başında mı? Kufe Mescidinin mihrabındaki kan coşuyor mu? Kayboluyor mu? Neler söylüyorum? Yalnızca kendisinin dertli ve âşık vücudunun kemiğine mi yapışmış ve şehit mi olmuş?

Kimin heykeli bu? Herkesin mi? Evet herkesin! Yoksa bunların hepsi tek beden mi? Bunların hepsinde tek beden ve hepsi bir ve adları "mazlum insan" mı? Ben değilim diye niye korkayım? Yoksa o, herkeste değil mi, herkeste ondan bir zerre yok mu?

Evet o, herkesin heykelidir, benim de heykelimdir. Aşkım ve acım, onların aşkı ve acısıdır, "O"nun aşkı ve acısıdır. Hakir vücudumda bu benim heykelim olsa da, kendimi bu yalnızlık, dert, zulmedilmişlik ve gurbet timsalinde, al çölde kan dalgası içinde başkaldırmış, mavi güneş altında dimdik olarak, onu da kendi fıtratımın derinliğinde buluyorum. "O", tarihte var olan, mazlumun asisi ve tarihin mücadeleci şehidi olan tek örneğidir. O tüm Habillerin, tüm Alilerin timsalidir, benim timsalimdir, Hüseyin'in timsalidir.

Bende "O"nun bir zerresi bütünüyle "O"dur. Hüseyin, Hüseyin'in timsali mi? Evet, Hüseyin, tüm zamanların tanığıdır, tüm sahnelerin şehididir ve tarihin kurbanıdır. Âdem'den kıyamete kadar, Habil adıyla gönderilen de, İbrahim adıyla gelip giden de birdir.

Bu dert yığını ve inleyip durduğum bu kader trajedisi ile tarihte meydana gelmiş ve dünyanın da tanık olduğu böyle bir gece arasında ne tür benzerliklerin olduğunu gördüm. Benzerlik? Evet, bir karikatür ile doğru bir gerçek arasındaki benzerlik, köylülerin "şebih" (Kerbelâ olayının dramatize edilişi) dedikleri oyun ile Kerbelâ sahnesi arasındaki benzerlik ve insan ile Allah arasındaki benzerlik.

Gördüm, fakat böyle bir gecede insanın kendinden söz etmesi ve kendi dertlerinden sızlanması ne utanç verici bir şey! Mektup yazmayı bıraktım.

Fakat ne yapacağımı bilemeden öylece kalakaldım.

Aşüra gecesiydi, 670 yılının Aşürası...

Ravza okunan bir meclise gideyim, her yerde olan, bu gece her sokakta ve her evde okunan ravza sesinin yükseldiği bir meclise gideyim dedim.

Baktım Hüseyin'in büyüklüğüne olan imanım ve bağlılığım, bütün bu aşağılamaları duyup bunlara katlanabilmemden daha çok; vazgeçtim.

Fakat Aşüra gecesiydi. Şehir biraz ravza idi, ev biraz sessiz. Ne yapabilirdim? Kendimden vazgeçebilirdim, ama kendimi nasıl Aşüradan vazgeçirebilirdim?

Dostuma, zor ve sıkıntılı günlerimde sığındığım dostuma yazdığım mektubu aldım. Bu dert yalnızlığında ve bu matem gecesinde oturup yas tutayım dedim. Acaba tek başına matem tutulmaz mı? Oturup gönlümce bir ravza yazdım. Mektubumda kendim için yazdığım şey, gurbetim ve acımın bir tasavvuruydu. Hüseyin'in gurbeti ve acısının bir tasviri olana kadar düzelttim durdum.

Acısının büyüklüğü ve şehadetinin görkemi her acıyı yüceltir ve hiçbir musibeti de önemsemez.

İşte bu, bu yazının sonunda yer alan bir bölümdür.

Mutlak bir şuursuzluk içinde yaşadığım ve derdin de her an "mutlak"a ulaştığı bu garip anlarda açık bir cezbe ve bir sarhoşluk yayılıyor, sakin, aydın ve güzel bir hâl veriyor. Bu önemsiz dertler bölücüdür, ayırıcıdır ve kötüdür. Beni baş döndürücü bir neşe içinde, kendimden uzaklaştırmıştı. Ben kendim değildim sanki.

Dert idi yazan!

Birdenbire bu anlamlı ve "vâris'in derin ziyareti beynimde alevleniverdi. Hüseyin'e hitapla:

Selam sana ey Allah'ın seçkin kulu olan Âdem'in vârisi!

Selam sana ey Allah'ın peygamberi olan Nuh'un vârisi!

Selam sana ey Allah'ın dostu olan İbrahim'in vârisi!

Selam sana ey Allah'ın ruhu olan İsa'nın vârisi!

Selam sana ey Ali'nin vârisi, Allah'ın velisi!

Garip! Kerbelâ sahnesi birdenbire gözlerimin önünde yeryüzü genişliğinde yayılıverdi; Hüseyin'in komutasında, Fırat kıyısında durmuş, yetmiş iki kişilik bir saf tarih boyunca uzanıverdi. Başı, Âdem -dünyada insan türünün ortaya çıkışı- ile başlıyor ve sonu ahir zamana kadar, tarihin bitimine kadar devam eden bir saf.

Öyleyse Hüseyin, Yezit'in içki içmesi ve alçaklık yapması nedeniyle ona savaş açmış ve bu acı olaya sebebiyet vermiş bir politikacı değildir. O, Âdem'den itibaren elden ele dolaşıp insanlığın eline geçen ve şimdi de Hüseyin'in elinde olan al bir bayrağın vârisidir. Hüseyin de, "Her ay Muharrem, her gün Aşûra ve her yer Kerbelâ" şiarıyla bu bayrağı elden ele emanet ederek insanların rehberlerine ve insanlık tarihinde adaletten yana olan tüm özgür insanlara teslim etmiştir. İşte ölüme ve bayrağı tüm nesillere bırakmak için gittiği bu son anda gelecek asırlara haykırır:

"Acaba bana yardım edecek biri var mı?"

Daha sonraları, bu metindeki "veraset" meselesinin tesadüfen seçilmediğini, edebî bir kelime ya da terim olmayıp, bilimsel, tarihî bir terim olduğunu anladım. Veraset, İslam'da felsefî ve itikadî bir esastır.[3] İslam, bu esas ile çeşitli zaman ve zeminlerde meydana gelmiş, gelen ve gelecek olan farklı hâdise ve çeşitli olaylarda birbiriyle ilişkili, mantıksal bir neden ve bilimsel bir kanuna göre doğup ölen, birbirinin yerini alan, birbirini etkileyen; her birinin insanlığın başlangıcından (Âdem) tarihteki çelişki ve çatışma düzeninin sonuna kadar devam ettiği ve bu mantıksal zincirin ve cebrî sürekliliğin adının da "tarih" olduğu yönelimli bir "akım"ı gösterir.

Bunun için "veraset", bugün tarihsel "birlik" veya "bağlılık" dedikleri bilimsel ve ileri bir ilkeyi açıklar. Bu terim de, İslam'ın tamamen somut bir tarih felsefesine sahip olduğunun göstergesidir.

Din kelimesini her zaman tekil olarak kullanan, İslam'ı da eski peygamberlerin tüm risaletlerinin adı olarak bilen, tüm çağlarda insanların rehberlerine adaletle birlik bağışlayan ve İslam kültüründe de hepsini Âdem'e bağlayan, büyük peygamberleri İbrahim'in zürriyetinden sayan, hatta İbrahim'den Âdem'e ka-

3 Musa'nın hikâyesinde de "veraset" esası görülür. Musa, Firavun'un sarayından kaçınca Şuayb'a sığınır ve ona çobanlık yapmaya başlar. Birgün Şuayb'ın bahçesinde toprağa gömülü bir sopa görüp şaşırır, (İsrailoğulları kavminin kaderi ile ilgili bazı işaretler). Şuayb'a bu işaretlerin anlamını sorar. Şuayb, şöyle açıklar: "Ben, Yusuf zamanında Mısır'ın büyük din âlimiydim. Yusuf öldükten sonra onun malları paylaştırılırken, yaşlanıp bir köşeye çekildiğim için bana onun değneğini bana bir hatıra olarak vermelerini istedim. Bir değeri olmadığı için değneği bana verdiler. Bu değneği buraya gelene kadar sakladım Sulama yaptığım bir gün bu değneği toprağa saplamıştım. Değnek birden dallanıp budaklanıverdi. Ondan sonra ne kadar uğraştıysam da, değneği topraktan çıkartamadım. Musa, hikâyeyi duyar duymaz değneğin sırrını anlar. Değneği, yağdan kıl çeker gibi topraktan çıkarıp çoban sopası olarak kullanmaya başlar. İşte bu değnek, Musa'nın yılanları yutan mucizevî asâsıdır ve Yusuf tan miras aldığı risaletin sembolüdür!

dar peygamberlerin şeceresini izleyen Kur'an, Muhammed'in Hareketini yalın bir hareket olarak değil de, insanlık ve tarih boyunca tarihsel bir akımın devamı olarak anlamak, hepsine bir din içinde tek İslam, tek risalet, tek peygamberlik, tek kaynak ve tek hedef, "tarihsel birlik" kazandırmak ister. Bu "tarihsel birlik", risaleti tarihte "insanların kurtuluşu" ve "insanın gelişimi", Kur'an'ın ifadesiyle, insanlara bir kitap, terazi ve demir; hikmet (bilgi, aydınlık ve gerçeği bulma) eğitimi ve "kıst"ın (adalet, sınıfsal, ırksal, maddî ve manevî eşiklik) gerçekleşmesi olan bir hareketten ibarettir. Bu risalet, çağlar ve nesiller boyunca elden ele miras olarak süre gelir. "Peygamberler ve adaleti gözeten insanlar", bu ilahi büyük mirasın vârisleridirler.

Fakat bu hareket ve risalet karşısında "Allah'ın ayetlerini inkâr eden, peygamberleri ve insanlar arasında adalete çağıranları haksız yere öldüren, "Allah yolunda her zaman bir engel oluşturan, ibadete, tapmaya, hamd ve senaya çağırmak yerine kendilerine kulluk etmeye, itaat etmeye, köleliğe ve meddahlığa davet eden, kendilerini insanların efendisi gören, dünyada isyana yeltenen, Allah'ın kullarına karşı üstünlük taslayan, ruhanilik adıyla insanları körü körüne itaate, ibadete ve taklide zorlayan ve Allah'a kulluk etmenin yanında, başkana kulluğu, Firavun'a kulluğu ve din âlimine kulluğu yaygınlaştıran -Kur'an bunları mele' (ileri gelenler), mütref (zengin, kibirli) ve rahip olarak adlandırır- Tanrı karşıtı ve insanlık karşıtı güçler, her zaman Allah'ın risâletine karşıdırlar; adaletin, uyanışın ve özgürlüğün gerçekleşmesine, gerçek imanın ve tevhidin olgunlaşmasına engel olurlar. Allah, insana yücelik bağışlayarak, insanları yeryüzünde kendisinin halifesi olarak kabul etmesine, insanlara yücelik, özgürlük, nimet, şeref ve güç dilemesine karşın bunlar, insanları güçsüzleştiriyor, köleleştiriyor, taklitçi yapıyor ve cahilleştiriyorlar. Bu yüzden iki cephe ve iki kutup arasında, Allah kutbu ile şeytan kutbu, peygamberler cephesi ile ileri gelenler, zenginler ve rahipler cephesi arasında her zaman ve her yerde bir savaş mevcuttur. Her zaman ve her yerde Âdem'den, ya-

ni insanlığın başlangıcından ahir zamana kadar devam ede gelen bir savaş. Evrensel adaletin, insanların, özgürlüğün ve Allah'a kulluğun kesin zaferini, siyasi despotluğun, ekonomik sömürünün ve dinsel sömürünün tümüyle yok edilmesini gerçekleştirme savaşı. Tarih boyunca her zaman ve her yerde karşı karşıya savaşan bu iki saf -hak ile batıl, adalet ile zulüm, tevhit ile şirk, iman ile küfür, halk ile aristokratlar, ezilenler ile ezenler-, iki miras, iki kanadın liderliğini üstlenmiştir: Habil ile Kabil, İbrahim ile Nemrut, Musa ile Firavun, Yahya ile Herodis, İsa ile Kayser, Muhammed ile Kureyş ve Hüsrev ile Sezar (Kisra ve Kayser), Ali ile Muaviye...

Şimdi ise Hüseyin ile Yezit!

Ve yarın... başka Hüseyinler ile başka Yezitler, başka Aşûralarda ve başka Kerbelâlarda...

Çok garip! Bir tarafta aydınlar, yani peygamberler ile adaletten yana olanların vârisleri, yani peygamberlerin safında yer alanlar ve onların derdini paylaşanlar! Diğer tarafta, halkın kafasında şüphe uyandıran şeytanlar.

Ne ilginç bir rastlantı!

"Veraset" ilkesi üzerine ve özellikle Âdem'den kendisine kadar insan tarihindeki tüm devrimlerin vârisi olan Hüseyin'in veraseti üzerine düşünürken, birdenbire sanki tüm devrimlerin ve kurbanların, tüm cellâtların ve şehitlerin, dünyanın her yanından gönderilip tarihin karanlık çağlarının derinliklerinde bir yerde toplanıp Hüseyin'in, sanki İsrafil'in soluğu gibi dünyayı sarsan haykırışıyla uyandıklarını, bir kıyametin koptuğunu ve hepsinin "Kerbelâ Mahşeri"nde toplandıklarını, Fırat'ın her iki yakasında Habil'den Hüseyin'e kadar tüm peygamberler, şehitler ve adaletçiler ve tarihte işlenmiş cinayetlerin kurbanları... Hepsi aynı zürriyetten, hepsi Habil'in oğulları, hepsi birbirinin vârisi ve hepsi Âdem'in Allah'tan aldığı emanetin koruyucusu ve taşıyıcısı. Fırat'ın diğer yakasında, Kabil'den Yezit'e kadar, Firavunlar, Nemrutlar, Kayserler ve Nabukanadzarlar; hepsi in-

san hayatının, özgürlüğünün ve şerefinin cellâdı, katili ve haydududur. Hepsi aynı zürriyetten, aynı soydandır. Hepsi ilk kardeş katili Kabil'in oğlu ve hepsi birbirinin vârisidir. Tür tanrıları ve mitolojik şahsiyetler de aynı safta; her biri bu iki somut hakikatin zihinsel sembolü, yeryüzünde "Allah ile şeytan"ın beşerî gerçekliğinin yansıması: Ahura-Ehrimen, Hüseyin-Yezit savaşı! Bunun gökyüzündeki uzantısı: Promete-Zeus!

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası...

Yalnızlığın özgürlüğünde, imanın samimiyetinde, aşkın yarasında ve derdin mucizevi gücünde; ruhu yenilgiye uğratan arı ve duru sadelik ve sadakat; umutsuzluğa değer kazandıran tam bağımsızlık ve yücelik zenginliği, mutlak kurtuluş, umudun ve bekleyişin tüm bağları, yardım isteme kararsızlığı, arzunun ağır yükü, basan tadı, avamın hoşnutluğunu zayıflatan kuşku, havassı kazanma, akraba sevgisi, müminlerin teveccühü, birini yerip diğerini övme; tehlike, zarar, çıkar, menfaat, haysiyet ve konum karmaşası; inancı, imanı, duyguyu, düşünceyi, aklı, dini, insanlığı, kendini, insanları, gerçekliği ve gerçeği durum ve şartlara göre düzenleme, uygulama, açıklama, yorumlama ve birleştirme, yani Allah'ın insan için istediği tüm yücelikler, şereflilik, soyluluk, Allah'ın halifesi olma, insanın bedenine kendi ruhundan üfürmesi, melekleri insanlara secde ettirmesi, inşam kendi benzeri olarak yaratması, insana baktığında "Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur!" demesi... Bütün bunlar kendi özelliklerine özgüdür. Yani Kur'an tevhidi ya da Âdem kıssasının hümanizmi yerine, bir tür narsizm! Yunan tanrısı Narsis (Nergis) bir su kenarındaydı. Birden gözü sudaki resmine takılır. Şaşırır. Sudaki görüntüsüne âşık olur, kendisine âşık olur! Yani narsizm! Çünkü Tanrı Narsis kendisine âşıktır, yalnızca kendisini görür, kendisini sever. Kendisinden olan her şey onun gölgesidir, ayetidir... Öyleyse Kur'an'ında en sevgili ve en samimi resulüne öfkelenen, onu tehdit eden, yakınan o Allah kim?

Omuzlarında öylesine ağır bir risalet taşıyan Nuh'a, Allah'ın yolunda yüz yıl acı çekip fedakârlıklarda bulunmasına rağmen yalnızca tek çocuğu için bile bir ayrıcalık tanımaz. Yunus'u küçük bir yanılgı uğruna yıllarca bir balığın midesine hapseder. Yusuf'un bir hatasına karşılık risaleti onun zürriyetinden alır. Âdem'den o kadar yakınmasına rağmen onu kendi elleriyle yaratır ve Âdem'i yaratmakla meleklere karşı övünür... Bir hata, bir yanılgı uğruna yazgısını değiştirir, yeryüzünde gurbete, acıya ve çileye ebediyen mahkûm eder.

Ne diyordum?

Yalnızlığın özgürlüğünde, imanın samimiyetinde ve aşk yarasında ve yenilgiden sonra ruhta doğan derdin mucizevî gücünde, herkesten ve her yerden ve her şeyden kesilen umuda değer kazandıran bağımsızlık, ihtiyaçsızlık, kurtuluş, üzüntüsüzlük, sınırsızlık, başkalarından ayrı bir halvet içinde[4] dalgalanan temiz ve zahitçe kayıtsızlıkta benim hayal kuşum -bir çıkar ve menfaat hesabı olmaksızın, açgözlülük ve korku kaygısı taşımadan, efendi düşüncesinden uzak, Allah'a yönelmiş- ansızın Fırat kıyısından kalkarak 682 yılı Aşûrasından kanat açıp tarihin tüm ülkelerinden geçti, insanın tüm geçmiş sahnelerine girdi -kendisinin toprak kalıbını kıran, heyecan verici, dertle ve aşkla coşan bir ruh gibi çağların ve yüzyılların tüm duvarlarını yardı, tarihin derin ve karanlık vadilerini aştı, çağ çağ zamanı gerisin-

[4] Sufice "kendi köşesine çekilmiş" demek istemiyorum. Bu, şeyhin avamzedeliğinden kurtulup sufice kendine tutkunluğa kapılmaktır. Daha doğrusu özgürlük, başkasından ve kendinden kurtulup O'na bağlanmaktır. Yolda fani olmak, türün hayat ve hareketinde ölmek, yürüyen ayakta ayakkabı olmak, atılan adımların altında yol olmak, bir isyan, bir feryat, bir ses, bir ışık, bir belirti, bir kelime, bir basamak... Her halûkârda bir şeyin kalmak veya ölmek için değil, tüketimi ve kullanılması için. Bir neslin, bir kavmin, bir türün özgürlüğü, hicreti ve yükselişi yolunda mahvolmak her ne kadar bu olsa ve ferdin bekası da olmakta olan tanrısal insanın yazgı ve fıtratındaki bu yok oluşudur. O bakidir. Onda ölen herkes Allah'a ulaşır, O'nun yanında diri ve ebedî kalır ve O'nun elinden içer.

de bıraktı, geçmişin suskun ve karanlık derinliklerine gömüldü, tarih sınırlarını aştı, göklere çıktı... Ve Âdem geldi; beşeriyetin ilk kaynağı, tarihin başlangıcı, bir kaynaktan, Âdem ya da insanlıktan beslenen siyah ve beyaz (siyah, kırmızı değil) iki akım. Bu iki akım, zaman yatağında ikiye ayrılıyor, kan akıyor. İlk cellât ve ilk şehit, iki kardeş, karşı karşıya iki yabancı düşman; biri Allah'ın safında, diğeri şeytanın!

Ve hayat düzeni: Mülkiyet! Bencilliği, mal düşkünlüğünü, hırsızlığı, açgözlülüğü, yoksulluğu, ihaneti, sınıfı, aristokrasiyi, yabancılaşmayı, düşmanlığı, şirki, ırkçılığı, savaşı, egemenliği, zevk düşkünlüğünü, şehveti, fesadı, hileyi, zorbalığı, zulmü, kamçıyı, işkenceyi, katliamı, despotluğu, köleleştirmeyi, kültürel sömürüyü, emperyalizmi, baskıyı ve şeytanların egemenliğini doğurdu. Tağuta tapıcılığa, ataya tapıcılığa, mezara tapıcılığa, sultana tapıcılığa, efendiye tapıcılığa, mollaya tapıcılığa ve "dinlerin zulmüne"; kısacası Allah'ın halefi ve doğada Allah'ın emanetinin koruyucusu olan Âdem'in oğullarının dört canavara dönüşümüne yol açtı. Bu dört canavar, kurt, tilki, fare ve koyundur. Bunların üçü arkadaş ve kader ortağıdır. Sermayeleri yün, süt, et, yağlı kuyruk ve deri olan üç ortak. Dördüncüsü, Allah'ın koyunlarıdır. Bu üçünün her biri Tanrı temsilciliği ve akrabalığının ayrıcalığına sahiptirler. Tarihte böyle bir akıma ters bir akımın da olacağı muhakkaktır. Çünkü tarih, insan gibi, toplum gibi çelişkili bir gerçekliktir, çelişkiler bütünüdür. İnsanoğlunu bozulmaya ve parçalanmaya sürükleyen bu pislik, cinayet, çıkar ve cehalet akımının yanında, insan kalmayı savunan, kitlelerin koyunlaşmasına izin vermeyen, tarlaya saldırıp ürünü yağmalamayan, tahıl ambarını boşaltan yırtıcı kurtlarla -sonunda öylesine açgözlü olurlar ki, sadece oynamak için paraları çalıp deliklerinde biriktirirler; artık yemek ve doymak için değil de sürekli büyüyen ve anormal şekilde gelişen dişlerini dinlendirmek için her şeyi çiğnerler-, hileci tilkilerle ve hırsız farelerle mücadele eden bir akım da vardır.

Evet, tek insanlık, Âdem'in insanlığı böylece ikiye ayrılır ve ta-

rihte bu şekilde sürüp gider. Böyle bir tarihsel determinizm yazgısının, böyle bir düzen egemenliğinin nedeni, insanlığın parçalanması, bölünmesi ve bozulmasıdır. "Ionesco"nun "Gergedan"ı olmak ya da Kafka'nın "Dejenere"si olmak! Hayır, daha önce söylediğim dört tür hayvan. Azınlık: Kurt, tilki ve fare. Halk azınlığı: Allah'ın koyunları. Koyun! Halk! Çoban kim? Çoban kurt; tilkinin teknolojik, farenin ekonomik yardımlarıyla...

Yalnızca adı değişik: Bazen efendi, bazen han, bazen ağa, bazen zengin; yanlarında bazen büyücü, bazen müneccim, bazen bilge, bazen sûfi, bazen rahip, bazen molla, bazen keşiş, bazen filozof, bazen şair, bazen fakih, bazen din âlimi, bazen ideolog, bazen sosyolog, bazen bilim adamı, bazen sanatçı...

Koyun kelleleri! Allah'ın koyunları! Adı köle. Bazen halk, köylü, bazen amele, proleter, çırak... Bunlar, bu iki safta ayrılır ve Marks gibi bir insanın resim sandığı isimlerdir.

Allah'ın safında ise hakli insanlar; Allah'a ibadet, tevhit, vahdet, insan olarak kalmak, iman, aşk, sevgi, ihlâs, takva, adalet, eşitlik, özgürlük, gençlik, bilgi, hareket, olgunluk, hakkı isteme, din, fazilet, doğruluk, acı, mahrumiyet, açlık, katliam, işkence, kamçı, esaret, mazlumluk, peygamberlik, rehberlik, hidayet, sorumluluk, cihat ve şehadet vardır.

İnsanlığın ilk başlangıcından itibaren bu iki tarihin yalnızca biri yazılıyor. Zaten tarihçi, âlim ve yazar da bu tarafta toplanmıştır; yanlarında ise soytarı, çalgıcı ve harem ağası vardır. Diğer tarafta ise "ümmet" vardır. Hepsi "ümmi" idi. Yazmaktan yoksundular, zaten yazmaları da yasaklanmışa -insanlık tarihi boyunca karşılıklı ilerliyorlar, çağlardan, nesillerden, ırklardan, dinlerden, mezheplerden, kültürlerden, sanatlardan, bilgilerden, hikmetlerden, hatta akıllardan, muhabbetlerden, yaşamlardan, ilişkilerden geçerek tarih dağlarının en uzak yokuşlarından aşağı doğru inip bize yaklaşıyorlar ve şimdiye kadar ulaşıyorlar. Her zaman ve her yerde birbirinden uzak, karşı karşıya ve tarih sürecinde, yeryüzünde gittikçe birbirine yaklaşıyorlar,

birbirinden uzaklaşıyorlar, birbirleriyle daha çok çatışıyorlar, daha çok güçleniyorlar ve genişliyorlar.

Her asırda bazen bir tufan kopar, bazen bir taşkınlık. Bunlar birbirine biraz yaklaşınca bakıştıklarını görürüz, fakat çok az, geçici, bir anlık ve sonuçta hiçbir yararı olmayan bir bakışma. Zaten hiçbir zaman birbirlerine ulaşamamışlardır. Hatta bunların bir an omuz omuza yürüdüklerini, aynı safta yer aldıklarını, bir geçitte tesadüfen de olsa birbirlerine temas ettiklerini görmemişizdir. Aralar ayrı, rotalar belirli, renkler somut ve her şey apaçık. Herkes nerede olduğunu, düşmanın kim, dostunun kim olduğunu, sebebin ne olduğunu, hangisinin suçlu olduğunu, cellâdın, şehidin, hakkın ve batılın nerede olduğunu, kıblelerin nerede, yönlerin nasıl olduğunu açıkça biliyor ve görüyor.

Tarihte birdenbire bir olay vuku buluyor:

İslam!

Ansızın Hıra'nın yüksek burcundan bir kıvılcım, kurak ve susuz bir çölde teslimiyetle yayılıyor ve sönüyor. Karanlık, ürkütücü, uzun ve yarını olmayan bir gecede ani bir patlama, bir yıldırım, büyük bir taşkınlık, dehşetli bir tufan!

Kisranın sarayı, kudret ve zulüm saraylarının bir sembolü olarak, Medain'de yeryüzünün tüm Medainlilerinin sembolü olarak yıkıldı. Mecusilerin ateşi, Tanrı adını taşıyan tüm ateşlerin bir sembolü olarak, tarihin tüm resmî din âlimlerinin -başları gökte, elleri yeryüzü efendilerinin ellerinde, ayakları iman ve aklın üzerinde, halka biri öpülmesi, diğeri tutulması için uzatılmış elleri olan din âlimlerinin- bir sembolü olarak söndü. Doğu'nun ve Batı'nın iki gulyabanisi kaçtılar; Firavun'un, Karun'un ve Bel'am'ın vârisleri yok oldular. Kara cahiliye Bedir'de, Hendek'te ve Huneyn'de gömüldü. Aristokrasi, zulüm ve sömürü Kadisiye'de, Nihavend'de, Tebük'te ve Yermuk'ta bozguna uğratıldı. Yalanın çan kuleleri sustu, Ehrimen'in ateşleri söndü. Doğuda ve batıda Allah'ın mescitlerinin minareleri haykırmaya başlayarak dünyanın özgürlüğüne kavuşmuş kitlelerine Allah'ın

mesajını duyurdu. Kölelerin, ezilenlerin ve sömürülenlerin, Sezar ve Hüsrev'in esirlerinin öfkeleri, haykırışları, imanları, umutlan, sevinç çığlıkları...

Kitap ve kılıç kuşanmış bir yetim, devrimci bir çoban, bir peygamber, halk arasından, ümmetin içinden bir ümmi: tarihin kan renginde akan nehrinin önünde öfkenin, acının ve açlığın bir siması, tüm ezilenlerin arzularının bir tecellisi. Tüm peygamberlerin, şehitlerin, tarihin kurtuluş ve adalet rehberlerinin ve liderlerinin vârisi! Elinde, elden ele, nesilden nesle kendisine kadar gelmiş Âdem'in bayrağı vardır. İsa ve Musa sülâlesinden, put kıran İsmail ve İbrahim'in oğlu. Dağın yamacından inmiş koşa koşa, kararlı bir şekilde putlara, putperestlere ve yeryüzünün efendilerine saldırıyor.

Peşinde halk, garipler, köleler, İran ve Rum'dan kaçanlar vardır. Yol arkadaşları, muhacirler ve mücahitlerdir. Her biri kurban edilmişlerin intikam kılıcı!

Yine bir Nuh tufanı! Yeryüzündeki her şeyi kökünden söküp atan bir sel! Milletler birbirine yaklaşmış, sınırlar kaldırılmış, duvarlar yıkılmış, burçlar dize gelmiş, zindanlar viran olmuş, zincirler kopmuş; zafer ve kurtuluş heyecanı, devrimin kabaran yarası, tarih boyunca minarelerden yükselip de tüm milletlerin söylemekten korktuğu parlak şiarlar!

"Tevhit, adalet, eşitlik, özgürlük, Allah'tan başka bir ilâha tapmanın, Allah'tan başka bir ilaha yapılan meth-u senanın, Allah'tan başka bir umudun, dayanağın, korkunun reddi!"

"Her güçlü iktidar sahibi, toplumu ezer, toplumu yıkıma ve çöküşe sürükler. Toplumun gerçek değerli kişilerini aşağılar, gerçek adi kişilerini ise güçlendirir ve onlara saygınlık kazandırır."

"Allah'ı bırakıp âlimlerini, rahiplerini ve Meryem Oğlu İsa'yı rabler edindiler. Hâlbuki onlara tek ilaha kulluk etmeleri emredildi." (9/Tevbe Suresi 31)

"Ey iman edenler! Biliniz ki hahamlardan ve rahiplerden birço-

ğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve insanları Allah yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlara acıklı azabı müjdele! (Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla alınları, yanları ve sırtlarının dağlanacağı gün (onlara denir ki): İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin azabını tadın!" (9/Tevbe Suresi 34-35)

"Tevrat'la yükümlü oldukları halde onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlayanların durumu ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (62/Cuma Suresi 5)

Bunlar için hiçbir kurtuluş yolu yoktur. Bunlar köpeğe benzerler. Onlara saldırdığın zaman havlarlar, dil uzatırlar. Bıraktığın zaman, onlarla uğraşmasan bile, yine havlarlar ve dişlerler![5]

Tufan diniyor ve tarih yeniden yola koyuluyor.

Garip! Birlik, adalet, barış, beşerî akrabalık, İslamî eşitlik, din kardeşliği, sevgi gerçekleşmiştir!

Evet, her iki nehir birleşmiştir! Tarih artık yalnızca tek akıma tanıktır: İslam! Tek toplum: Ümmet. Tek ayrıcalık: Takva! Tek sınır ve tek milliyet: İman! Tek sınıf: Mümin!

Evet, yeryüzünden ikilik kalktı; çelişki insanların hayatından çekip gitti, tarihle başlayan düşmanlık Muhammed'in son risaleti ile sona erdi. Artık tarihte tevhit de gerçekleşmiştir; hak ile batıl, yöneten ile yönetilen, zalim ile mazlum, sahip olan ile sahip olunan, zengin ile fakir, şerefli ile şerefsiz arasındaki savaşın uzun hikâyesi yoktur artık.

5 Şeriati bu ifadeleri şu ayetten ilham alarak söylemiş gibidir: *"Dileseydik onu elbette bu ayetler sayesinde yükseltirdik. Fakat o dünyaya saplandı ve hevesinin peşine düştü. Onun durumu tıpkı köpeğin durumu gibidir: Üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, bıraksan da dilini çıkarıp solur. İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu böyledir. Kıssayı anlat; belki düşünürler."* (7/Araf Suresi 176) (Çev.)

"Muhakkak ki Allah katında en değerli olanınız, en çok sakınanınızdır." (49/Hucurat Suresi 13)

Artık, tüm Müslüman milletler, bütün kardeşler yalnızca bir tek savaşa katılmalıdırlar. Bütün puthaneleri, kiliseleri ve sinegogları mescide çevirene kadar kâfir milletlerle cihat!

İnsanlığın uzun ve çileli macerası boyunca tüm acılardan daha ağır, daha korkunç, daha kötü olan trajedi işte budur!

İşi gücü nifak ve tek becerisi yalan olan tarih, böylesine aldatıcı bir nifak ve böylesine büyük bir yalanı asla hatırlamaz.

Evet, İslam tufanından sonra tarih, Âdem'den itibaren birbirinden uzaklaşan, birbirine gittikçe artan bir kin ve öfke besleyen iki nehrin birleştiğine tanıklık ediyor. Doğrudur! Birleşmişlerdir. İşte trajedi de budur!

Hak ile batıl, adalet ile zulüm, tevhit ile şirk, hizmet ile ihanet, hilâfet ile sultanlık, cihat ile cinayet, Ahura ile Ehrimen, din ile küfür, iyilik ile kötülük birbirine öylesine karışmıştır ki tarih bile binlerce yıldır bu iki veraset, iki öz, iki yön ve iki akım ile birlikte süre geldiği ve hepsini de çok iyi tanıdığı halde şimdi bunları birbirinden ayırt edemez; çünkü bunlar birbirine karışmıştır!

Allah'ı şeytandan, cellâdı şehitten, hatta geceyi gündüzden ayırt edemez. Gözü bile görmez. Muhammed'in evini, Ebusüfyan'ın evi ile karıştırır; Muhammed'in Kur'an'nını Muaviye'nin mızrağının ucuna takıp savaşa gönderir! Yerleri ve yönleri kaybetmiştir. Müslüman mücahitler ordusunu Medine'ye saldırtmıştır; Peygamber ashabının kadınlarını, kızlarını, üç gün boyunca Müslüman kardeşlere, Allah'ın askerlerine kırdırmıştır. Mekke'de Kureyş hükümeti adına, İslam'ın gücüne, mancınıklarla Kabe'yi taşa tutmalarını emreder.

Takva sahibi bir müminin boğazından tekbir sesleri yükselir: Cihat kılıcı inip Ali'nin başını yarar!

Şimdi bu Hüseyin'dir. Hüseyin, din kardeşlerinin bakışları altında, Muhammed'in omuzları, sırtı ve dizleri üzerinde büyü-

yen Hüseyin, Muhammed'in Medine'sinden çıkar, tek başına, İbrahim'in Mekke'sinden hac mevsiminde, Nemrut'un vârisine saldırır, kimsesiz!

Evet, hak ile batıl, cellât ile şehit, Ebusüfyan ile Muhammed, Muaviye ile Ali, Yezit ile Hüseyin birbirine karışmıştır. Öylesine ki tarih artık bu iki uzun safın ve birbirine düşman bu iki verasetin ucunu kaybetmiştir.

Evet, Ahura ile Ehrimen hamur olmuş ve İslam tevhidi İslam tarihinde bu şekilde gerçekleşmiştir!

Sonuç!

Yüzyıllarca yine yenilgi, yine şehadet!

İşte "tarihte İslam", daha sonra tarihte İslam'ın macerası ve kaderi, İslam'ın tarihi, "hilafet İslam'ı".

Fakat ilahi takdir, Habil'in intikamını, katilinin vârislerinden almaya yemin etmiştir. Yeryüzünde zulmün, gasbın ve hilenin hâkimiyeti yargılanır, hak zafere ulaşır, dünyaya beşerî adalet ve eşitlik yerleşir, tarihin bütün değişik ezilmişleri kurtulur, yeryüzünün dizginlerini, zamanın verasetini ele geçirir ve peygamberlerin, adaletçilerin, mücahitlerin ve şehitlerin Âdem'den itibaren insanı savunan, cihat, adalet ve özgürlüğün yeryüzüne tekrar geri getirilmesi için var olan veraseti sona erer. Bu, tarihin kesin kaderidir. Bu, Allah'ın iradesi ve tarihin cebrî kanunudur. Bunun için baskının ve zulmün devam etmesine rağmen, insani özgürlük ve eşitlik, yeryüzündeki insanlık tarihinin başlangıcında olduğu gibi, zamanın uğursuz düzeninin sonunda tekrar geri dönecektir. Ancak, ilk sınıfsız toplumdaki insani eşitliğin, büyük ve evrensel devrimden sonra, çelişkiler ve ayrıcalıklar tarihinin en son noktasında meydana gelecek olan eşitlikle bir olmayacağı açıktır. O, bilgisizdi, güdüseldi, hareketsizdi, amaçsız ve misyonsuzdu. Bu bilgili olacaktır, yüksek ideallere doğru yürüyecektir, doğada "Allah'ın hilafetinin" ağır yükünü taşıyacaktır.

İnsanın tarihini hayalimde canlandırıyor ve birbirine bağlı bu

iki akımın macerası üzerine düşünüyordum. Bu iki akım, insanlığın ilk kaynağından doğdu; özsel, zamansal ve mekânsal birlikten her zaman ve her yerde sürekli düşmanca bir ikiliğe dönüştü. Tarih boyunca birbirinden uzaklaştılar ve daha sonra, sloganı barış, eşitlik, bütün ayrıcalıkların ve uçurumların reddi olan İslam'ın büyük adaletçi devrimi meydana geldi. Devrim oturunca gözlerimizi açtık. Tarihsel ikiliğin, istediğimiz gibi, toplumdan kalktığını ve kardeşlik ve eşitlik düzeni olan İslam düzenindeki adalet ve eşitliğin gerçekleştiğini ve tarihin iki sürekli akımının birleştiğini gördük! İnsanlığın zaferi! Hep ezilen kitlelerin kurtuluşu! İnsanlık tarihi ülküsünün gerçekleşmesi!

Bu, tarihin insan hayatında üretilmiş en büyük nifakı ve en korkunç yalanıdır.

Evet, doğrudur; Habilci-Kâbilci, İbrahimci-Nemrutçu iki akım birleşmiştir. Şimdi ise İslam'dan itibaren tek akım görüyoruz. Birlik, İslam kardeşliği ve adaleti! Arzu ettiğimiz gibi, İslam'dan beklediğimiz gibi. Yoksa İslam bunun için gelmemiş miydi? Ne var ki bu Hilafet İslam'ıdır.

Bu adın, midesinde ne cinayetler, ne pislikler ve insanı utandıran ne nefret uyandırıcı sertlikler ve çirkinlikler gizlediğini, bu vahşi canavarın ne kanlar içtiğini kim bilir?

Yine şaşırıp kaldım! Bu, tarih mi? Âdem'den Hüseyin'e kadar gelen tarih mi? Daha önce bir olup sonradan ikiye ayrılan düşman iki nehrin macerasının tarihi mi? İslamî devrimden sonra, İslamî sahte hilafet düzeninde sahte bir birlik kazandılar ve bir oldular. Şimdi Hüseyin bu büyük nifakın şehidi mi?

Yoksa iki nehrin arası Hüseyin'in verasetinin tarihi değil de, Hüseyin ülkesinin coğrafyası mıdır? Ne ilginç bir tesadüf!

Bu Mezopotamya, yalnızca tarih değil, sanki coğrafya biçimine bürünmüş bir tarih felsefesidir. Mezopotamya, yani bugünkü Irak, iki nehir, Dicle ile Fırat arasında yer alan bir ülkedir.

Mezopotamya'nın kuzeyinde Türkiye ve Ermenistan. Bu ülkenin dağları kar ve buzla kaplı; çelişkisiz, ayrıcalıksız. Soğuğun

tekdüzeliği ve bitkilerin eşitliği söz konusudur. Bir hareket olmadığı için sonuçta da bir hareket yoktur. Tarih'in ilk katılımı böyledir. Bu tek ve ortak kaynaktan iki nehir, Dicle ve Fırat doğar ve güneye doğru akar. İlginçtir ki en büyük savaş sahneleri, büyük olaylar, güçleri, düzenleri, medeniyetleri, tarihimizin ve kültürümüzün en büyük simaları da bu bölgede yer almışlardır. Burası yalnızca tarihin, felsefenin, baskının ve tarih yazgısının sembolik bir tasviri değil, gerçekten bir tarih ülkesidir. Kuzeyde Bizans ya da Doğu Rum İmparatorluğu; kayser, keşiş, Dukyanos ve Ashâb-ı Kehf; Ararat'ta Nuh'un gemisi... Mezopotamya'nın Kuzeyinde Asurlular. Merkezde Akad ve Babil medeniyetleri. Güneyde Sümer, tanıdığımız büyük medeniyetlerin en eskilerinden biri. Nuh'un, İbrahim'in, Danyal'ın, Nabukanadzar'ın, Zülkarneyn'in macerası ve Babil'de Yahudilerin ve Yahya'nın Sabiilerinin esareti... Son zamanlarda: Hüsrev ve Medain; Dicle'nin doğu kıyısında İran şahenşahlığının başkenti. Bağdat: Onun tam karşısında, Dicle'nin batı kıyısında İslam hilâfetinin başkenti. Her ikisi de aynı safta, bir akım. Mezopotamya'nın diğer tarafında, Fırat kıyısında, Kerbelâ, Hüseyin! Her şey garip bir uyum içindedir. Bu iki nehir başlangıçta bir kaynaktan doğar ve tarih yatağında ilerlerler. Daha sonra birbirinden uzaklaşırlar. Fakat İslam hilafetinin merkezi, Hilafet İslam'ının sembolü olan Bağdat yakınlarında birbirlerine yaklaşırlar. Daha sonra da birbirlerine karışırlar ve "bir" olurlar. "Büyük bir Şat" oluştururlar, "Şattularap" değil, "Şattulislam"!

Ne ilginç! Coğrafya tarihten daha doğru konuşuyor. Doğaldır, çünkü coğrafya Allah'ın doğasıdır. Tarih ise sultanın doğası! Fakat doğaya ve tarihe hükmeden takdir, güç, zulüm ve hâkim din cephesini ele geçiren böyle büyük bir başarıya rağmen adaletin zafere ulaştığını, insani eşitlik ve arzusunun, nifakın ve insan tarihi tilkilerinin, kurtlarının şeytanca kavgasının yok oluşunun gerçekleştiğini gösteriyor. Yoksa dünyada hak ve adalet, küfür ve zulüm kendi güçlerinin doruğuna ulaştıklarında mı ortaya çıkıyor?

Bunun için "Şattularap" denize dökülüyor!

İKİNCİ BÖLÜM

ADEM'İN VÂRİSİ HÜSEYİN

Aşûra gecesiydi, 670 yılının Aşûrası...

Yas tutmak için oturdum tek başıma. Bir ravza yazdım gönlümce. “Vâris”in ziyareti, Âdem’in Hüseyin’e kadar gelen veraseti, Âdem’in Yezit’e kadar gelen veraseti üzerine bir tefsir! Yeryüzünün derinliklerinden kalkıp gözlerimin önünde canlandı Fırat’ın iki yakasındaki bütün tarih, tüm cellâtlar, tüm şehitler ve tarihin mahşeri!

Birdenbire gözlerimi bir kan perdesi bürüdü. Sanki her şeyi gözlerimle görüyordum. Her şey kayboluverdi ansızın. Görünen tek şey, tüm uçsuz bucaksızlığıyla bir çöldü, kanla kaplı bir çöl...

Çölün ortasında kanlı, suskun bir heykel...

Kanlar içinde!

Titredim korkudan, kendime geldim; saat sabahın dokuzuydu. Bir köşeye çekildim. Şehirde neler olup bittiğini bilmiyorum.

Aşûra sabahıydı, 670 yılının Aşûrası

Tahran, Mart 1971

Ali Şeriati

İmam Sadık diyor ki:

"Her ay Muharrem, her gün Aşûra, her yer Kerbelâ!" Arap kabileleri arasında her zaman bir savaş vardı. Fakat Mekke haram bölge idi. Dört ay; Recep, Zilkade, Zilhicce ve Muharrem, haram zaman idi. Yani bu aylarda savaş yasaktı. Birbiriyle savaşan iki kabile, yasak aylar girince geçici olarak savaşı bırakırlardı. Fakat yine savaş durumundaydılar. Bu barış dönemi, bir anlaşmaya varabilmek için değildi. Yasak aylar girmiştir. Yasak aylar geçince savaş yine devam edecektir. Bunu ilân etmek, dostların, düşmanların ve halkın henüz savaşın sona ermediğini bilmeleri için kabile komutanının çadırının tepesine kırmızı bir bayrak asmak bir gelenekti.

Kerbelâ'ya gidenler, savaşın Yezit'in zaferiyle bittiğini ve savaş alanına bir ölüm sessizliğinin hâkim olduğunu görürler.

Fakat Hüseyin'in kabrinin tepesinde de kırmızı bir bayrağın dalgalandığını fark ederler!

Bırak geçsin bu haram yıllar!

Gözlerimi bir kan perdesi bürümüştü.

O iki akraba nehri görüyorum tarih ülkesinde. Bu iki nehir bir sudur, bir başlangıçtır. Amaca doğru akıp giderken ikiye ayrılırlar. Yataklarında gittikçe birbirlerinden uzaklaşırlar ve "Bağdat" yakınlarında birbirlerine gittikçe yaklaşırlar. Tarih ülkesinin bitiminde birleşirler ve bir olurlar: Şattularap! Ve iki nehir, sonunda ilk tekdüze sakinliklerine ulaşırlar, fakat taşlığın kalıplaşmışlığında değil, okyanus akıntısında[6].

Nuh'un gemisinin[7] çürümüş hatıralarını, Dakyanus'un özgürlüğe kaçan kadim ashabının[8] mağara anılarını kucağında saklayarak kuzey dağlarının doruğundan, buz dağlarının arasından birlikte akarlar. Tarihin iki rotasında, zalimlerin ve peygamberlerin şehirlerinden; Rum, Asur, Kelde, Akad, Babil, Ur, Nimpur[9] sarayları önünden ve dağlarının eteklerinden; Hüsrev'in Medain'inden ve halifenin Bağdat'ından, yan yana, bazen birbirinden uzak, bazen birbirine yakın akıp giderlerken çıkardıkları öfke dolu gürültüleriyle, Nevavis ile Kerbelâ[10] arasındaki çö-

6 Başlangıçta insanlar da akraba ve eşit idiler. Bu iki ırmağın, Dicle Fırat'ın kaynağının buzhanelerine hâkim olan eşitlik ve barış gibi: Eşitlik öldü! Ama tarihin sonunda insan dünyasına ve beşerî sınıflara adaletin zaferinden sonra egemen olacak olan eşitlik akıcı, hareketli ve diri bir eşitliktir.

7 Nuh'un gemisi, bir rivayete göre Mezopotamya'nın kuzey sıradağlarında yer alan Ararat dağlarının doruğundaki "Cudi" dağında karaya oturmuştur.

8 Elleri cinayete, imanları küfre karışmaması için Dakyanus'tan, özgürlük ve şereflerine kavuşmak için Dakyanus'un rejiminden kaçan yedi kişi. Bunlar sıkı bir şekilde gözaltında tutulduklarından bir mağaraya sığınmak zorunda kalmışlardı. Allah bunları, bu mağarada kralın casuslarından korumuştur. Son araştırmalar bu mağaranın (Kehf) Türkiye'de olduğunu ortaya çıkarmıştır.

9 Nippur, Mezopotamya'nın güneyinde yer alan eski Sümer şehirlerindendir. Son zamanlarda yapılan kazılarda bu şehir ortaya çıkarılmıştır.

10 İmam, kendisinin başlattığı ve sonu şehadetle biten bu yolda kendi kaderinden bahsetmektedir:

lün sessizliğini bozar, Körfez'in sakin yatağında birlikte akarlar ve susarlar.

Gözlerimi bir kan perdesi bürümüştü.

Dicle ile Fırat'ın -akraba bu iki düşman, yedi bin yıldır, adım adım, tarihle birlikte akıp dururlar- tekrarlanan ve anılan tazeleyen gürültüleri arasında yeni bir kavga başlamıştır.

Asurluların vahşi süvarileri -köleleri ve mağlupları omuzlarına kadar diri diri toprağa gömüp böylesine korkunç bir arazi üzerinde at koştururlardı- tarihin suskun mezarlığından harekete geçerek Mezopotamya'nın kuzeyinden aşağılara doğru inerler.

Yüzyılların akıp gitmesiyle yıkılmış Bâbil'in[11] şaşırtıcı surlarını yeniden yükseltirler, burçlarını onarırlar ve sarayların, mabetlerin ve hazinelerin korkunç güçlerinin askerleri her burcun arkasında pusuya yatar.

Büyük Tanrı Baal[12] -Mezopotamya'nın din ve dünya zorbalarının yetkisini dinsiz dünyasız kölelere, yabancılara ve ezilmişler üzerine kutsallaştırıyor, mütevellilerini ve koruyucularını çaresizlerin omuzlarına yüklüyor ve halkı gök tanrılarına ettikleri itaat kadar, onları yeryüzü tanrılarına itaate zorluyordu- dünya-

"Nevâbis ve Kerbelâ arasında yer alan çöllerdeki kurtların, eklemlerimi birbirinden kopardıklarını, boş midelerini, boş heybelerini bedenimden kopardıkları et parçalarıyla doldurduklarını sanki görüyorum.

Evet, kaderin elinden kaçmak mümkün değil.

11 Bâbil, M.Ö. 2105 yılında, Fırat kıyısında, Hılle yakınlarında ve Bağdat'ın 160 km. güneydoğusunda kurulmuştur. Hammurabi, M.Ö. 19. yy.da Bâbil'i, Sümer ve Akad Birleşik İmparatorluğunun başkenti yapmış ve Bâbil, Doğu medeniyetinin kalbi olmuştur. Daha sonra İskender, Bâbil'i Doğu'nun başkenti yapmıştır.

12 Baal, Samî ırkının birkaç tanrısına verilen addır. Bu tanrıların en büyüğü olan Baal, Fenikelilerin en büyük tanrısıdır. Bazen güneş tanrısı, bazen de Jüpiter tanrısı olmuştur. Baalbek, Helyopolis (Güneş Şehri) dedikleri Lübnan'da bir Baal tapınağıdır. Samî ırkından gelen peygamberler, bu büyük putla uzun mücadelelere girişmiştir.

nın yedi harikasından biri olan kendi tapınağına geri dönmüş ve vakıflar, anlaşmalar, yağmalar, dost ve düşmandan elde ettiği ganimetlerle biriktirdiği hazinelerin başında yedi başlı ejderha gibi kıvrılır.

Nabukanadzar'ın sarayını[13] yeniden inşa ederler ve bu sarayın inşasında binlerce köle çalıştırırlar; ünlü katillerinin, vahşilerinin ve zenginlerinin unutulmuş simaları yüzyıl duvarlarının arkasına gizlenmişlerdi- yeniden görünür.

Nabukanadzar yeniden tahta çıkar. Serbest bırakılmış esirleri, kurtuluş vaat edilmiş topraklardan geri getirip ağır zincirlere vururlar.

[13] Buhtunnasır ya da Nabukanadzar, Yahudi kavmini topluca esaret altına alan, Babil'de tüm insan haklarından mahrum bir şekilde gruplar halinde işkence altında tutan Babil'in zâlim padişahıdır. Tevrat, bu kavmin Bâbil'deki esaret yıllarını anlatır. Peygamber Danyal, bu çağda ve bu esirler arasında yaşamıştır. Danyal, kavmine özgürlüğü ve umudu müjdeler. Danyal'ın tarihte bilinen uykusu, gelecekteki kurtuluşun bir öngörüsüdür. Doğudan iki başlı bir koçun zuhur ettiğini zaten biliyoruz. Kur'an'daki Zülkarneyn, sonradan İskender'e takılmış bir lâkaptır, aynı kişidir. İskender'e verilen bu lâkabın doğruluk payı yoktur; çünkü ne Zülkarneyn'in (iki boynuzlu) İskender'in hayatında bu lâkabın ona dayandırılabileceği bir kanıt ve belge vardır, ne de tarihte Yahudi kavmini kaderiyle ve Bâbil'deki esaretiyle İskender'in siyasi ve askeri bir ilişkisi bulunmaktadır. Koç, Hahamanişlerde sembolik bir canavar ve eski İran'da saltanatın Tanrı vergisi olan tanrısal gücün bir sembolü olduğundan bu şekilde tasvir edilmiştir. Bir taraftan, Kuruş'un büstünde de görüldüğü gibi, iki açık kanadı vardır, diğer taraftan da bu yüzyılda yaşadığı, Babil'in fatihi olduğu ve Yahudileri özgürlüklerine kavuşturduğu için onları Filistin'e geri götürerek yıkılmış tüm tapınaklarını yeniden inşa ettirir. Dinsel törenlerinin sonunda onlara sınırsız özgürlükler verir. Tevrat'ta Yahudi kavminin kurtarıcısı olarak anılmıştır. Danyal'ın uykusu da, onun ortaya çıkışına yorumlanmıştır. Pars'ta -Babil'in doğusunda- ortaya çıkar, Medlerin gücünü, büyük Arya ırkının güçlü kabilelerinin egemenliğini zayıflatır ve bu yüzyılda Doğu'nun en büyük siyasi ve medeni güçlerinden biri olan Bâbil saltanatını parçalayarak büyük Hahamaniş İmparatorluğunun bir parçası yapar. Bu ve Kur'an'da nakledilen işaretlere göre ve Kuruş'un siyasi şahsiyetine uygun

Ur şehri[14] tarih harabesi altından çıkar. Ur'un puthanesini yeniden inşa ederler. Putları kıran İbrahim'in kırdığı putların suçunu yüklemek için baltasını boynuna astığı o büyük put, tekrar makamına çıkarak kırılan küçük putların onarılmasını, tarihin kendi hanedanına, gök tanrılarına[15], yeryüzü tanrılarına karşı ayaklanmış olan put kıranını vârislerinin küçük putlarını kırmamak gerektiğini anlamaları için "din mancınığı" ile İbrahim için gül bahçesine dönüşecek olan "kutsal ateş"e atmalarını buyurur.

İşte o zaman İbrahim'in yenilgisiyle gelen zaferle ve "iman ve güvenlik" sığınağına geri dönmüş olan mütevellilerin, dua edenlerin, halk ile Tanrı arasındaki aracıların, ruhun, ahlâkın, geleneğin ve ibadetin resmî koruyucularının işbirliği ve kader birliği ile, kendisinin yıkık tapınak binasının yenilenmesiyle Nemrut'un görkemli tanrılık sarayının yeniden inşasına koyulmuşlardır.

Medain giriş kapılarını açmıştır. Süvariler, köylüler ve kırk yıl önce[16] vahşilerin ve soyu sopu belli olmayan insanların kılıçla-

düşeceğinden çağdaş bazı tarihçiler, özellikle ünlü özgürlük yanlısı ve araştırmacı Müslüman Hint Kültür Bakanı Ebulkelâm Âzâd, Zülkarneyn'in Kuruş olduğu görüşündedir. Tabi bu konu, tarihsel bir kuram olma ölçüsünde önemlidir.

14 Ur şehri, Mezopotamya'nın güneyinde olup İbrahim'in doğduğu yerdir.

15 Put kırma devriminin kurucusu olan İbrahim'in babası ya da annesinin kocası veya amcası Azer, bir heykeltıraştır. Kendisi çocukluğunda onun atölyesinde çırak olmuş ve atölyelerinde yaptıkları putları satmak için halka sunmuştur. Bu, tarihin diyalektik bir görüngüsüdür. Kur'an'ın deyişiyle bir ayettir. Yeryüzü tanrılarının birer gölgesi olan gök tanrılarına tevhidin devrimci hareketiyle ayaklanır ve bir şirk dini olan sınıfsal ve ırksal ayrılıkların kökünü kazır.

16 İmam Hüseyin'in kıyamı 60 (M. 681) yılının sonlarına rastlar; Hicri 61 (M. 682) yılının ilk on günü (Muharrem ayı yılın ilk ayıdır).

Bu yıla kadar, Medain'in Müslümanlar tarafından fethedilişinin üzerinden kırk yıl geçmiştir.

rından kaçan mubedler (Zerdüşt din adamları) şehre geri dönmüşlerdir.

Hüsrev, başında Peygamberin sarığı, şahlığın gıda yükünü çeken 40.000 deve, 12.000 cariye, binlerce şarkıcı, dansçı, köle, hadım, şair, kâtip, soytarı ve din adamıyla[17] -kırk yıl önce "deve ve kertenkele sütünün"[18] bile açlıklarını gideremediği çıplak kumandanın, çıplak ordunun[19] kılıçlarından kaçmışlardı. Barbud ve Nikisa'nın[20] güzel çalgı ve nağmeleriyle şehre girer ve "Keyler"in tahtını arzu etmiş ve hükümdar olmuş, ellerinden hiçbir işin gelmediği bu kölelerin[21] yerine, Karen'in[22] büyük ırkından gelenler yitirdikleri dayanakları soysuz kitleden geri almaya gelmişlerdir; herkesin önünde altın süslemeli atların üzerinde, gümüş kemerli köleler, Hüsrev Perviz'in otuz beş hazinesini taşırlar: "Düğün hazinesi", "rüzgârın getirdiği bir hazine"[23]

[17] Tarih-i Taberî.

[18] Firdevsî'nin, İranlı komutanın ağzıyla İslam ordusu hakkında söylediği bir şiir.

[19] Rüstem-i Ferahzâd'ın İslam ordusu hakkında söylediği bir söz (Firdevsî, Şehname).

"Deve ve kertenkele sütü içmek

Arapları, Keylerin tacına göz koyacak bir hale sokmuştur."

[20] Barbûd, Hüsrev'in sarayının ünlü çalgıcısı, Nikisa ise ünlü şarkıcısıdır.

[21] Rüstem-i Ferahzâd'ın Müslümanlar ile yapılan savaşta, gelecekte Sasanilerin yenilip Müslümanların işbaşına gelecekleri yolundaki öngörüsü:

"Elinden hiçbir iş gelmeyen köle padişah oldu.

Artık soy sop da yücelik de bir işe yaramıyor."

[22] Karen, eski İran'ın ünlü pehlivanlarından biridir.

[23] Firdevsî, Sasanilerin meddahı ve milli gurur vesilesi olarak, eski İran kavimleri ve padişahlarına karşı bir sevgi ve saygı duymasına ve özellikle Arap hilafeti ve Türk saltanatına karşı çıkmasına rağmen yine de gerçeği inkâr etmez. Hüsrev Perviz'in otuz beş hazinesinden bahsettiği yerde -Hüsrev Perviz, Peygamberin davet mektubunu yırtan ve Yemen'deki kuklası durumunda olan kumandanına: "Bu kadar küstahlaşabilen bu köle kimdir? Onu yakalayıp baş-

ve...

Ve "Baharistan halısı": Yeri gümüş, toprağı altın, çimeni zümrüt, ırmağı inci ve yakutlarla dolu ve elmastan gülleri[24]; hepsi rüzgârın getirdiği mücevherler... Medain'in eğri sarayını[25] Şam'da kurmak için.

Halıların, altın ve gümüş hazinelerinin hepsini -kırk yıl önceki her şeyi yok eden tufandan[26], açları, ayağı çıplak Arap ve Acem isyancılarını götürmüşler ve kanında şeref ve soyunda büyüklük[27] olmayan zalimin eliyle bastırılan bir sikkeyi Allah'ın kılı-

kente getirin!" diye emir veren kişidir- hazinelerinin yanında, halkın kaderi ve alın yazısını da hatırlar ve özellikle kendi inancına göre artık Hüsrev Perviz'de bir hastalık haline gelen sapıklığı ve para düşkünlüğünü toplumsal açıdan yorumlayarak bu sapıklığın halkın ve Hüsrev Perviz'in üzerindeki etkilerini gösterir.

24 Bu tanımlama Taberi'nindir.

25 Edebiyatımızda "Eyvan-ı Medain" adıyla anılan ve hâlâ sapasağlam duran Medain Sarayı, eğri olarak inşa edilmiştir. Nedeni de, orada yaşlı bir kadının evi olması ve evini terk etmek istemediği için adaletli Anuşirevan kadını zorla evinden çıkartmak istemez. Bunun için, sarayın evin üzerine yıkılmasından korkup evini terk eder düşüncesiyle, sarayın eğri olarak inşa edilmesini ister. Bu sarayı inşa eden mühendislere, birinin çıkıp da, önce sarayın kurulacağı yerin tespit edilmesinin, daha sonra da inşa edilmesinin gerektiğini söylememesi ilginçtir. Bunlar hemen sarayın inşasına başlamışlar, daha sonra da yerini saptamışlardır! Tabii bu sorun da ortaya çıkmıştır. Bu tür hikâyelerin kahramanları nedense hep yaşlı kadınlardır.

26 Bkz. 13. dipnot.

27 Firdevsî sahip olduğu ırksal ve feodal soy bakış açısıyla Sultan Mahmud'un ihanetinin nedenini şöyle açıklar:

"Onun soyunda büyüklük olmadığı için
Büyüklerin adını duymaya da lâyık değildir."

Çünkü feodal bir düzen ve kültürde aristokrasinin insanlıkla bir ilgisi yoktur. Aristokrasi, kan içerisinde (akyuvarlar gibi) bulunan bazı özel şeyler olup irsi bir şeydir.

cıyla boğazlarından çekip almışlardır, çocuğun ağzındaki bir lokma ekmeği ya da annenin memesindeki bir yudum sütü bile.

Medine'ye adalet aramak için gelen Belh'li değirmenciyi[28] yakalamışlar, adamları ve dostlarıyla birlikte sorgusuz sualsiz boynunu vurmuşlardır. Hatta o kunduracının oğlunu -adaletli Anuşerevan'ın hükmü ve bilge Buzurcu-mihr'in onayı ile kâtiplerin çocukları ile beraber eğitim görmeye başlamıştı[29]- ve kendisini üstün ırkın bir kölesi yapmışlar, babasını yanlış bir dine inanma suçlamasıyla öldürmüşler, servetini cihat ganimeti olarak çalmışlar, annesini bir cariye olarak uzak pazarlarda satmışlardır.

Garip! Mazdek dinine inanan 20.000 kesik baş, "ilahi adalet" kurbanları, tekrar mızrakların ucuna takılmıştır![30] Anuşirevan'ın adalet zincirini, Müminlerin Emirinin hilâfet sarayına as-

[28] İslam'a karşı savaşmış son Sasani padişahı katil Yezdicird, İranlı bir değirmenci tarafından Belh'te öldürüldü. Ömer de Medine'de İranlı bir değirmenci tarafından şehit edilmiştir. İranlı bir değirmenci olan Ebu Lu'lu, bir şikâyetini arz etmek için Ömer'in huzuruna çıkar. Fakat Ömer onun sözlerine kulak asmayıp "Ne iş yaparsın?" diye sorar. "Değirmen ustasıyım" der. Ömer, "Bize de bir değirmen yap" karşılığını verir. Değirmenci de; "Size ömrünüz boyunca dönecek bir değirmen yapacağım" der.

[29] İranlı bir ayakkabıcının öyküsüdür. Bu İranlı ayakkabıcı, Rumlara savaş ilan eden adaletli Anuşirevan'ın saltanatı döneminde bir fırsatını bulup oğlunun savaşa katılmayıp okumasına izin verilmesi için servetini bağışlamayı teklif eder. Ricasını padişaha iletirler. Adaletli Anuşirevan, "asla" der, "bu kanunun bir istisnası yoktur. Ayakkabıcı çocukları ilim okurlarsa, kâtip (tahsilli, entelektüel) olurlar. İşte o zaman şehzadeler kâtiplere muhtaç kalır. Dolayısıyla şehzadeler ayakkabıcı çocuklarına muhtaç bir duruma düşerler. Ne olur o zaman?

[30] Adaletli Anuşirevan, bir günde, hâkim sınıfın ve Zerdüşt dinine mensup din adamı sınıfının kurtuluşu uğruna özel mülkiyet karşıtı yirmi bin Mazdek taraftarını katletmişti.

mışlar, mazlumların yetimleri ile Anuşirevan'ın adaletine inanan bir eşek[31], adalet aramak için sarayın çevresine toplanmıştır.

Mubedler, suratlarındaki üzüntü ve yenilgi tozunu silmişler, Ahura'nın o korkunç ışığı yüzlerinde parlamıştır. Gösterişli uzun cübbeleri ve uzun kıvırcık saçlarıyla karanlık sığınaklarından çıkmışlar, mubedler mubedinin peşinden iman heyecanı ile soğumuş ve sönmüş ateşgedeleri yeniden yakmak, çirkin, aldatıcı yalanlarını -tevhit tufanı ile bir anda sönmüştü- sihirli solukları ile "mihrap"larda[32] yeniden yakmak için, Tanrılık göğünün ve âlemin yarıdan fazlasının sahipliği makamının zirvesinden ve Ahuramazda ile giriştiği mücadelede yenilip aciz ve kuşku uyandırıcı bir Tanrı durumuna düşen, ben ve sende gizli, mubedin ve mubedler mu-bedinin Ahura görünüşlü simalarında görülebilen Ehrimen'i tekrar âlemin tanrılığı makamına çıkarmak için[33] mescitlere koşarlar.

[31] Adaletli Anuşirevan, bu olaydan sonra adalet dağıtmaya başlar ve hakkı çiğnenen bir davacının hakkını ara masını ve davalıyla bizzat kendisinin ilgileneceğini ilan ederek sarayına bir zincir asmalarını ve davacıların bu zinciri sallayarak şâhı çağırmalarını emreder.

Rivayet edilir ki; yaşlı bir eşek (sahibi onu başıboş bırakmış ve yiyecek vermemiştir) sarayın önüne gelir ve adalet zincirini sallar. Anuşirevan davayı bizzat görmek için dı-şarı çıkar. Eşek sahibinin eşeği korumak ve eşeğe bakmak zorunda olduğu yolunda özel bir kanun çıkarır.

[32] Bazı dilbilimciler, "Mihrab" kelimesini "mihrav" kelimesinin Arapçalaşmış şekli olarak kabul ederler. Mihrav, Mitraizm (aydınlık), dini tapınaklarının mukaddes yer-lerindendir. Ben burada bu kelimenin sözlük yönüyle değil, manevi ve tarihsel türeviyle ilgileniyorum.

[33] Ehrimen, Zerdüşt dininin kitabı Avcsta'nın en eski bölümü ve büyük bir olasılıkla Zerdüşt'ün kendi söylevleri olan Gathalar bölümü Yasna'da, varlığın tek Tanrısı ve her şeyin yaratıcısıdır. Daha sonraları yeni Avcsta metinleri bulundukça, Zerdüşt dininin resmi din adamları olan mubedler daha güçlü bir duruma gelince, Ehrimen daha çok kişilik ve asalet kazanarak yavaş yavaş Ahuramazda'ya karşıt ve onunla savaşan bir şahsiyet olup çıkar.

Allah tüm varlıkların Ahurası[34], insanın yakını[35], Herices O'nun karşısında eşit[36] ve O her zaman insanların yanında[37], "sahipsiz kitle "O'nun ailesi", O'nun namusu"[38] ve O'nun gözünde tüm ırklar eşit: İnsanlar![39] İnsan O'nun dininde her zaman iki çeşit:

İslamda, Ehrimen yine Allah'ın âdî bir kulu ve insana düşman bir kişi düzeyine iner. Fakat tarihte İslam, yine dünyanın Ehrimeni makamına çıkar, ama bu kez, Allah maskesi altında!

[34] Allah göklerin ve yerlerin nurudur. O'nun nuru, içinde ışık bulunan bir kandil yuvasına benzer. (Kur"an, 24/35)

[35] Andolsun ki insanı biz yarattık; nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız. (Kur'an, 50/16)

[36] Ey insanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki, birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en değerliniz O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır... (Kur'an, 49/13)

[37] Islambilim (Islam-şinâsî)'de söylediğim gibi, kutuplaşmadan, saflaşmadan, tarihsel, toplumsal, siyasî ve ekonomik (itikadî ve felsefî dünya görüşleri değil) çelişkilerden bahsedilen yerlerde Allah ile insanlar aynı kutuptadır. Toplumsal ayetlerde "Allah" adı geçmiştir. Böyle ayetlerdeki "Allah" adının yerine "ennas" (insanlar) getirilebilir. Bu durumda, ayet anlamının özdeş gerçekliği aydınlanmış olur. Kıyamet sorgulaması ile ilgili bir hadiste bu anlam çok açık bir şekilde ifade edilmiştir. Kıyamette mahkeme huzuruna çıkmış kişiye Allah sorar: "Ben hastayken gelip beni niçin ziyaret etmedin?" Kul hayretle sorar: "Bu nasıl olur Alla-hım? Siz yüce Allah olarak nasıl olur da hasta olursunuz?" Allah cevap verir: "Senin komşun olan falanca kulum hastayken sen gidip onu ziyaret etmedin." Allah yine sorar: "Ben susuzdum, açtım; sen bana su vermedin, bana yemek hazırlamadın." Kul sorar: "Nasıl olur? Senin hiçbir şeye ihtiyacın yok ki?" Allah cevap verir: "Benim falanca kulum, falanca yerde susuzdu, açtı ve sen hiçbir zaman onun susuzluğumu ve açlığını düşünmedin." Allah bu şekilde kendisini tek tek kullarının yerine koyarak kişileri insanlara karşı sorumlu kabul eder.

[38] "İnsanlar, Allah'ın ailesidirler ve Allah'tan başka hiç kimse ailesine karşı daha düşkün değildir."

[39] Müminler tarağın dişleri gibidirler. (Hz. Peygamber)

Temiz ve pis[40]! Düşman, zalim ve hilekâr[41] Daha çok şu üçüncüsüne kızıyor: "O bir köpek misalidir." "O bir eşek misalidir.[42] Şimdi onu cihat zoruyla, zekât altınlarıyla, iman takvasıyla akıllardan uzaklaştır ve bunun yerine, resmî din mütevellilerinin İbrahim'in, Musa'nın, İsa'nın ve Zerdüşt'ün tevhidinden[43] ürettikleri utanç verici şirki getirmişlerdir.

Düalizme[44] Tanrı "irade"si cübbesini giydirmişlerdir "Arya-Necis", "Arap-Acem", "yöneten-yönetilen" ikiliğinin kutsallaşması için "Teslis"i[45] ilâhî "takdir" zinciri ile sıkıca bağlamışlardır[46], göğün tek Tanrısının nurunun, yeryüzünün tek üçlü Tanrı sınıfının çehresinde parlaması için.

Keyhüsrev'in ateşi: "Mülke özgü Ahura ateşi"ni yakmak için, aristokratlara özgü Ahura ateşini yeniden alevlendirmek için,

[40] "Ey insanlar, doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizleri milletler ve kabileler haline koyduk."

[41] Mutref, mele, ruhban, ahbar; Karun, Firavun, Bel'am-ı Baura, (Kur'an).

[42] Kendilerine Tevrat öğretildiği halde, onun gereklerini yapmayanların durumu, sırtına kitap yüklenmiş merkebin durumu gibidir." (62/Cuma Suresi 5)

"Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık; fakat o, dünyaya meyletti ve hevesine uydu. Onun durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir.." (7/Araf Suresi 176)

[43] Başlangıçta bütün bu dinler tevhide dayalıydı. Daha sonra resmî din adamları ve hâkim dinsel düzenler, sınıfsal ve ırksal şirki meşru kılmak için tevhidi şirke dönüştürmüşlerdir.

[44] Düalizm, iki tanrıcılık, varlığın ikiye bölünmesi; hayır ve şer... (Mani ve Sasanilerin Zerdüşt'ü...)

[45] Trinite, teslis, üç tanrıcılık. Katolikler gibi (Baba, Oğul ve Ruhulkudüs). Yunan Tanrısının üçlü yüzü. Hint Tanrısı, Sasaniler dönemi İran'ında kutsal üç Azer.

[46] Emevilerin, İslam'da kendilerine bağlı din adamlarının desteğiyle üretip yaydıkları "cebr", hilafet düzenindeki mevcut hâkim sınıfların üçlülüğünü, Allah'ın iradesiyle, kaza ve kaderle açıklar.

Azerbeycan'da Azergoşasb'ın ateşgedesini[47] yeniden inşa ettiler, "Burzinmihr"in mülk sahibine özgü Ahura ateşini burada ikinci defa canlandırmak için Demavend dağındaki "Mihr"in ateşgedesini yeniden onardılar. Şimdi ise İbrahim ailesinin o çocuğunun ilk nefesiyle sönüveren[48] Ehrimen'in teslis ateşi tevhit imamlarının hilesiyle Allah'ın mihrabında yeniden yanmaya başlamıştır.

Hüsrevler ve adaletli Anuşerevan "iyilik dini"nin mubedlerinin yardımı, Sasan Hutay -İstahar mabedinin mubedi-[49] oğullarının Ahura tarzı saltanatının zaferiyle ve bir günde 20.000 Mazdek'in katledilmesinin karşılığı olarak Eşkanilerin gayri[50] samimi inananlarının[51] yok edilmesinde mülkiyet ve hazine dininin kâfirleri, aristokrasi ve yoksulluk geleneğinin Rafızileri[52], yeryü-

[47] Sasaniler dönemi Zerdüşt dininde de sınıfsal teslis (altın, güç ve hilekârlık) tanrılığının yorumu olan teslis mevcuttu sınıflara özgü üç Azer olarak.

[48] Nakledilir ki, İslam Peygamberinin doğumunda, birden Medain'de Kisra sarayının burçları yıkılır, Fars ateşgedesi söner, Save gölü kurur. İşte üç güç!

[49] Sasan Hutay, Fars'taki İstahr'ın büyük tapınağının ruhanîsi idi. Sasaniler, Sasan Hutay soyundan gelenler. Sasaniler ile Safavîler arasındaki büyük benzerlik!

[50] Partî'lerden korkan Eşkaniler, Parsî ırkından gelen Hahamenişlere bağlı Zerdüşt din adamlarının idare merkezini önemsemediler. Daha sonra Eşkanileri yönetimden uzaklaştıran da bu Zerdüşt dinine mensup din adamlarıydı. Böyle bir harekei başlatan da Sasanilerdir.

[51] "Kenz" kelimesi, Farsça "genc" (hazine) kelimesinin Arapçalaşmış biçimidir. Altın biriktirme, toplama anlamına gelir.

Ebuzer'in hareketinin sloganı olmuş "kenz" ayeti, İsa ile Musa dinlerine mensup din adamlarının eleştirilerinden sonra gönderilmiştir. İsa ile Musa'nın dinlerine mensup din adamları, bizzat hâkim ve zengin bir sınıf olmuştur.

"Ey inananlar! Hahamlar ile rahiplerin çoğu, insanların mallarını haksızca yerler, Allah yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüş biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele." (9/Tevbe Suresi 34}

[52] Hilâfete bağlı din adamları, Şia'yı, "Rafızî" olarak adlandırır ve kendilerini de

zü kabilelerinin yüzde ellisini tapınaklara vakfetmişti. Şimdi ise Resulün halifesine biat etmeyi reddetmiş, Allah'ın Elçisi'nin hükümetine karşı çıkmış, Allah'ın mülküne, Allah'ın hükmüne ve Allah'ın yoluna, insanların mülkü, insanların hükümeti ve insanların yolu diyen[53] kişilerin öldürülmesi karşılığında hepsine Peygamberin ve İbrahim Halil'in dinini koruyanlar tarafından ceza verilmiştir.

Dicle ve Fırat'ın yeni gürültüsü, Nil'in kulağına varmıştır.

Bel'am Baura -büyük din adamı[54]- Nil'den çıkarak yüzündeki ölüm toprağını silmiş ve içindeki o ölü devrimci çobanın avucundaki ışığıyla ruhanilik nuru canlanmış, koşarak ihrama doğru gitmiş, sihirli soluğunu Fira vun'un bedenine üflemiş ve tüm peygamberler ve hareketler için dinin sanatkârları tarafından mumyalanan[55] Firavun'un bedenini koruyabilmek ve her asırda yeniden canlandırmak için ruhaniliğin harikuladeliği ile yeni-

"Peygamberin sünnetine" sadık kalan bir grup olarak tanımlarlar. Her ikisi de doğrudur. Fakat sünnet, tarihin hâkim sünnetidir, yani altın ve gümüş! Yani ebedî aristokrasi düzeni!

53 Muaviye şöyle söyler: "Mal Allah'ındır, ben de Allah'ın halifesiyim. Kime istersem veririm, kimden istersem alırım."

Ebuzer Muaviye'ye karşı çıkar: "Mal Müslümanlarındır." der.

Bu, Kur'an'ın, Ebuzerce yorumudur. Söylediğim gibi, Kur"an'da toplumsal ve insani konuların anlatıldığı yerlerde, Allah ve insanlar, hüküm konusunda aynı amacı gösterirler: "Eğer Allah'a güzel bir hediye verirseniz, yani eğer insanlara güzel bir hediye verirseniz... Ya da Allah yolunda harcarsanız; yani, insanlar için harcarsanız..."

54 Yahudilerin büyük din adamı, Yahudilere karşı kavmî bağlılığına rağmen, kişisel menfaatleri uğruna dinine ve kavmine ihanet etmiştir. Kur'an'da, dindeki hain ruhaniliğin sembolü uykudur; Firavun ve Karun'un yanında insanların eşekleştirilmesinin sembolüdür.

55 Aslında mumyalamak dine özgü bir amel idi ve bu tekniği din adamları bilirlerdi. Bunlar Firavunların cesetlerini yok olmamaları, binlerce yıl yaşamaları için mumyalıyorlardı.

den ruh vermiş ve 2.000 yıl sonra[56] dinin kurtarıcı gücüyle onu ihramın altından kurtarmıştır. Her ikisi de tarih mezarından çıkmışlar ve Bel'am gayb ilmiyle, kutsal nuru ile, ilahi hikmeti ile, işraki aydınlığı ve Musa asası ile toprağın kapalı ağzını yeniden bulmuş ve Firavun, Ayetullah İmameti, Allah'ın halifeliği gücü ile toprağı yarmış, üçüncü ortağını -toprak, asi kölelerin ihtiyacı, devrimci çobanın imameti ve Tanrısının iradesiyle yutmuştu- toprağın sinesinden dışarı çekmişti. Şimdi her üçü de yerlerine geri dönmüştür, yeni adlarla, yeni tuzaklarla! Musa'nın mucizesi Firavun Zinnureyn'in omuzlarında, Musa'nın, sihirleri bozan asası Ebumusa'nın ellerinde[57], Bel'am'ın vârisi Samiri'nin[58] altın boğasının boynunda ve Karun'un hazinesi; adı beytülmal, Allah'ın malı; öyleyse... Allah... Karun mu?

Nil nehrinde boğulmuş olan Kıptilerin[59] geri dönüp "Sıptiler"e[60] işkence ettiklerini ve cahiliye esaretine ittiklerini, "Allah"ın işkencehanelerinde özgürlüklerinin günahı olan azabını tattıklarını, güçsüz ve kimsesiz insanların özgürlüğü uğruna verdikleri mücadelenin cezasını çektiklerini görmüyor musunuz?

Görmüyor musunuz, çobanlığı şehzadeliğe, sahranın avareliği-

[56] Musa, M.Ö. 13.yüzyılda yaşamıştır. Şimdi ise, M.S. 7.yüzyıldır (Miladî 622 yılındaki ilk hicret).

[57] Ebu Musa Eş'arî.

[58] Musa'nın yokluğunda dindar Yahudi bir kuyumcu, altından içi boş bir boğa heykeli yaparak kavmi putperestliğe davet eder. (Şirk dini ile altın (para) dininin ilişkisi). Şirk din adamlarından bir grubu, bu içi boş altın boğa heykelinin içine gizledi. Halk, altın boğa putuyla konuşurken onlar da Tanrı ağzıyla boğanın içinden cevap verirlerdi.

[59] Kıptî, ya da "COPTE", eski Mısır ırkıdır. Firavunlar bu ırktan gelmişlerdir.

[60] Yakub'un ırkı olan Sıptiye karşılık, Yakub'un oğullarına da "Esbat" (Sıptîler) ve İsmail'in oğullarına da "Kabail" derlerdi. Arapçada, toruna, ister kız olsun ister erkek, "sıbt" derler. Bununla, hepsi Fatıma'nın oğulları olan Peygamberin çocukları anlaşılmaktadır.

ni ve açlığını sarayın huzur ve rahatına, Nil kıyısında Firavun'un semiz koyunlarını gütmek yerine, Sina Çölü'nde Şuayb'ın koyunlarını otlatmayı tercih eden Musa'nın yoksulluk alâmeti olan yünlü çuha içerisinde çoban peygamberin eğri değneğiyle birdenbire sahradan Nil'in yeşil sarayına saldırdığını, "insanların Tanrısı"na[61] ve kendi efendisine karşı ayaklandığını[62], Karun'u diri diri toprağa gömdüğünü, Firavun'u da canlı canlı suya batırdığını, İnsanları aldatan sihirbazları, Samiri'yi ve din istismarcısı Bel'am'ı diri diri tapınakların bodrumuna tıktığını, vaat edilen topraklarda kudret saraylarının, yağmalarla elde edilmiş hazinelerin ve zillet tapınaklarının[63] harabelerinde Allah'ın şehrini inşa etmek ve Allah'ın tevhit ümmetini ve halk tevhidini[64] kitap, terazi ve demir[65] üzere oluşturmak amacıyla esir kavmi özgürlüğe hicret ettirdiğini?

[61] Firavun'un Kur'an'da nakledilen sözü: "Ben sizlerin en yüce rabbinizim."

[62] Musa da Firavun'un sarayında büyümüş ve ona karşı ayaklanmıştı.

[63] Bir avuç münafık şehirden uzak, ashabın gözünden uzak bir yerde entrikalarını plânlamak için bir mescit yaptılar. Cihat seferine çıkmakta olan peygamberden bu caminin açılışı için, bu mescitte namaz kılmasını istediler. Peygamber bu mescidin yıkılıp yok edilmesi emrini verdi. Fakat Peygamberden sonra aynı amaç doğrultusunda büyük mescitler yaptılar. Bu mescit, halka zararlı bir mescit olarak nitelendi. Çünkü inşa amacı, halka karşı bir ihanetti. Kur'an'da mescitten şöyle bahsedilir: "Zarar vermek, inkâr etmek, müminlerin arasını açmak, Allah'a ve Peygamberine karşı savaşanlara daha önceden gözcülük yapmak üzere bir mescit kurup: Biz sadece iyilik yapmak istedik, diye yemin edenlerin yalancı olduklarına şüphesiz ki Allah şahittir." (9/Tevbe Suresi 107)

[64] "Halk tevhidi", Allah'a ortak koşmanın toplumsal ve sınıfsal bir tecellisi olan şirk karşısında toplumsal ve Allah tevhidinin sınıfsal karşıtı bir tecellidir.

[65] Hadid Süresindeki bir ayette üç sembol nakledilir. Bu üç sembol, insanoğlunun ideal toplumu için yeterlidir: "Ant olsun ki peygamberlerimizi belgelerle gönderdik; insanların doğru hareket etmeleri için peygamberlere kitap (iman, ilim ve kültür), ölçü (eşitlik ve adalet) indirdik; pek sert olan ve insanlara pek çok faydası dokunan demiri (askeri güç, ekonomik güç ve maddi medeniyet) var ettik. (57/Hadid Suresi 25)

Şimdi ise bu yalnız Sıptinin Kıptilerin şehrinden kaçıp gurbet, yenilgi ve avarelik çölünde başını toprağa gömdüğünü, kara vadilerden[66] Al Fırat'a kadar yayılmış olan yakıcı kum denizinde bir gemi gibi[67] ölüme yelken açtığını görmüyor musunuz? Yalnız ve umutsuz, herkesten önce Butha bölgesini[68] kaplayan kara selden kaçarak Nuh'un ülkesinde[69] ölmeye gider; çünkü o, Nuh'un vârisidir: Ardından Allah'ın süvarileri[70], Firavun'un din adamları ve sihirbazlarının imametiyle, onun önünde ve arkasında, Yusuf'un cihat ve zekât yoluyla düşman ve dostlardan emdikleri kanlarla kudurmuş kurtları onu beklemektedir. Omuzlarında "Âdem'in veraseti"nin ağır yükü, boynunda ölüme yaraşan gerdanlık[71], suskun ve üzgün yol alır, çöl kumlarının dalgaları üzerinde giden bir geminin sakin ve tekdüze çıkardığı seslerin dışında bir ses duyulmaz. Fakat zahit Samiri'nin altın buzağısından çıkan ses, dünyanın doğusunda ve batısında çınlar. Tanrının elçileri onun ağzıyla halkla konuşurlar, vahiy mesajını halka duyururlar, cihat hükmü verirler, iyiliği emreder ve kötülüğü menederler, büyük azap korkusu, Naim cenneti müjdesi verirler, kâfirlere, sapıklara ve asilere vaazlar ederler ve bunların karşılığında ahirette ve cennette verilecek ödülleri anlatırlar.

66 Tihâme, sıradağlar ile deniz arasında kalan toprak araziye denir. Tihâme, Arabistan'ın batı kısımları ile kuzeyden güneye kadar uzanan Kızıldeniz'dir. Mekke ile Medine, bu dağ silsilesinde yer alır.

67 "Hüseyin, hidayet ışığı ve kurtuluş gemisidir."

68 Butha, Mekke vâdisidir.

69 Nuh tufanı, Mezopotamya'da meydana gelmiştir. Büyük bir ihtimalle, Dicle ile Fırat'ın taşmasından meydana gelmiştir. Kuran'daki ifadeye göre, geminin karaya oturduğu Cudi Dağı, İran'ın kuzeybatısında bulunan Ararat Dağlarındadır.

70 Kerbelâ ordusunun kumandanı olan Ömer b. Sa'd'ın sözü: "Ey Allah'ın süvarileri atlanın." (İslam ordusuna böyle hitap etmiş olan Peygamberi taklitle.)

71 "Âdemoğlunun boynundaki ölüm, genç bir kızın boynundaki gerdanlık kadar güzeldir." (Hüseyin)

Bugünün buzağısı, beytülmal ahırında dana olmuş ve tevhit narası atmaktadır. Tanrının dinini ve onun sünnetini kurtarmak için "halkın evi"nin[72] bir köşesinde bir köle gibi yaşayan çoban peygamberin toprak kulübesini[73] yıkmışlar ve harabesi üzerine yeniden bir bedenin üç çehresini, Firavun, Karun ve Bel'am'ı resmetmişlerdir.

Her zamanki üç genel yapı türü: Saray, dükkân ve tapınak! Hepsi kendi işinde: Despotizm, ekonomik sömürü ve kültürel sömürü üçlüsü! Evet, Musa yeniden bir avare olmuştur. Ona vaat edilmiş topraklarda tarih evi sallanmaktadır. Yehova[74] şirkin zalim sultanı olarak tevhit Tanrılığı makamına oturmuştur. Yehova, aziz oğlunu veliaht yapmıştır.[75] Dostları: İsrailoğullarının seçkin hanedanlarını zalimce bir zaferle âleme müjdeler, acımasızlığa ve teröre davet eder. Sam'ın oğullarını göğün seçkinleri olarak ilân etmiş, bunları diğer çocuklara karşı kin gütmeleri için kışkırtmış, ilahi takdir zinciri ile onlara kölelik etmeye zorlamış, mahkûm etmiştir.[76] Harun'un oğullarından olan

[72] Ya da Allah'ın evi: Mescit. Beytullah ve Kâbe hakkındaki bu ifade bizzat Allah'ındır.

"Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de dünyalar için mübarek ve doğru yol gösteren Kâbe'dir. (Kur"an, 3/96)

[73] İmam Sadık'ın Peygamber hakkındaki yorumu: "Peygamber bir köle gibi otururdu, bir köle gibi yemek yerdi ve bir köle olduğunu bilirdi."

[74] Yahudilerin öfkeli Tanrısı.

[75] Yahudiler, Uzeyr'e, Yehova'nın oğlu demektedir. Kur'an ise bunu kabul etmez. (Bkz. Tevbe Suresi)

[76] Tüm ırkların, Nuh'un soyundan geldiğini biliyoruz Tufandan sonra ve Tevrat metnine göre üç çocuğu vardı: Hâm, Yafes ve Sam. Yahudiler, Sam'ın soyundan gelir. Bir gün Nuh (a.s) uyumuştu. Aleti dışarı çıkmıştı. Hâm ve Yafes ikisi de gördüler. Çadırdan dışarı çıktılar. Kardeşlerine bir şey söylemediler. Babasının aletini görüp yerine koyan yalnızca Sam idi. Yavaşça ve çok saygılı bir şekilde, babasının avret yerine bir tekme atıp dışarı çıktı. Nuh uyanınca, Ham ve Yafes'e beddua ederek "Sizin oğullarınız, ebediyen Sam'ın oğullarının kölesi olsun!" der. (Buradan da uyumadığı anlaşılmaktadır.

Musa mabetlerinin din âlimleri, kan şerbeti sihirbazları ve sahtekâr oğlu sahtekârlar Firavun'un sihirbazlarından daha şeytan[77]; hahamlar Bel'am'dan daha din istismarcısı, Karun'dan daha iğrenç ve Ferîsiler[78] paraya tapan bir ümmet ve daha ne diyeyeyim?

Bu, yeryüzünden kurtularak, vaat edilmiş Musa, Mesih İsa[79]

Yahudilerin eline bir vesile vermek için elini dışarı çıkarmıştı. Yahudilerin bu vesileye dayanarak dünyada üstünlük ve efendiliklerini sağlamaları için. Yahudilerin tarihte ele geçirdikleri efendilikleri de bu "ilke"ye dayanır. Siyonizmin inancı ve ideali de Yafes ile Hâm'ın soyundan gelen milletlere karşı ırksal üstünlük ve egemenlik kurmaktır.

77 Hârun, Musa'nın kardeşi ve risalet ortağıdır. Tevrat'ta kurban adabının anlatıldığı birkaç bölümde (yaklaşık yetmiş sayfa tutar) kurban kesme merasiminin resmî din adamlarının tekelinde olduğu ve din adamlarının da Harun'un oğullarından olması gerektiği anlatılır. Firavun'un sihri: İpi cıva suyuna batırırlardı ve Musa'nın mucizeleri karşısında ipleri güneş altında hareket ettirirlerdi. Bunun da kendi mucizeleri olduğunu söylerlerdi. Sihirbazlar adıyla meşhur olan bunlar, dinler tarihi açısından, Firavun döneminde resmî din adamları olarak kabul edilirlerdi. Çünkü zaten bu yüzyılda din, sihir ve cadılığa karışmıştı. Hatta -ileri dinler bununla mücadele etmişlerse de- önceki dinlerin din adamları halkı büyülemede dinî merasimleri yerine getirme gerekçesiyle bunun tekniklerini az çok kullanırlardı.

78 Ferisîler, Yahudi din adamlarından ayrılmış özel bir fırkadır. İsa bu fırkayla mücadele etmiş ve bu fırkayla mücadele edenlerin yanında olmuştur. İsa, Musa dininin vârisi olduğu için, İsa'nın Musa dinini dejenere eden ve şirkle karıştıran resmî din adamlarıyla mücadele etmiş olması doğaldır. İslam dininin Mehdisi ve ümmetin kaim olan gaip imamı da Şia rivayetlerine göre nehirlerden kan akacak kadar bozguncu din adamlarını öldürür.

79 Mesih, İsa'nın adı değildir. Mesih, beklenen peygamber anlamında genel bir sıfattır. Yahudiler, daima Mesih'in zuhurunu beklerler. Sonunda Meryem oğlu İsa, "Ben Mesih'im" dedi ve Mesîhîler inandılar. Yahudiler de İsa, Mesih değildir, gerçek Mesih gelmemiştir, dediler. Bazı müsteşrikler, hatta Müslüman yazarlar "Mehdî" kelimesi ile "Mesih" kelimesini aynı kökten sanırlar. Bu kelimeyi "hidayet" kelimesinin bir türevi olarak kabul etmezler. Özellikle Mehdî kelimesinin anlamı bu kökten alınırsa, İmam-ı Kâim'in risaleti ve şahsiyeti ile uyuşmaz.

adıyla hazine dinine, İbrahim'in vaat edilmiş topraklarında[80] saygı, güvenlik ve temizlik bağışlamıştır.

Bu nara, tevhit narasının ulaştığı her yerde bir şirk belgesine dönüşmekte ve put, Allah görünümünde halkın ruhuna işlemektedir.

Vişnu[81], üç simanın tanrısı, Allah'ın makamına musallat olmuştur. Yaratılış itibariyle Acemin özünü pis kabul eden Vişnu, başından damızlık şehzadeleri yaratmış, iki elinden, düzen adamlarını, altın ve silah racalarını, kalbinden din ve riyazet adamlarını ve son olarak makatından da ayaktakımı kitleyi, parasız pulsuz, silahsız ve kimsesiz halkı, dinsiz imansız ve beş para etmez kişileri yaratmıştır. Tanrı yine aynı durumda tektir: Yani tevhit: Ve tevhitten daha üstün vahdet-i vücut!

Zeus dahi üzerindeki Allah giysisi ile dünya sultanlığı tahtına geri dönmüştür. Zeus, soylu Yunan halkının[82], Atina'nın soylu

80 "Vaat edilmiş topraklar" Filistin'in lâkabıdır. Çünkü Musa, Mısır'da Yahudi esirlerine, Filistin'e geri dönecekleri, orada Mısır'ın esaretinden kurtulup özgürlüklerine kavuşacakları sözünü vermişti. Mekke de İbrahim'e vaat edilmiştir. Kur'an'da İbrahim'in ağzından şöyle nakledilir: "İbrahim şöyle demişti: Rabbim, bu şehri güvenli kıl..." (14/İbrahim Suresi 35)

81 Vişnu, bugün bir tasviri mevcut olan Hint Tanrısı, bir bedenli ve üç çehrelidir. Teslis! Bu Tanrının üç çehresi ve dört âzası vardır: Soyluluğu (başı), ruhâniliği (kalbi), askerliği (kolu), işçiliği (belden aşağısı). Topluma hâkim üç unsur, onun üç önemli uzvundan yaratılmış; halk ise, onun işçi uzvundan yaratılmıştır. Şüphesiz Hint kastları "Necisler" de onun dışkısından yaratılmıştır! Hint dini, aynı zamanda "vahdet-i vücut"a inanır. Onun vahdet-i vücutçuluğu tevhitten daha kuvvetlidir. Tevhit, yalnızca tanrıları birler. Vahdet-i vücut ise Tanrıyı, doğayı ve var olan her şeyi bir görür. Burada da şirkin ne güzel bir şekilde meşrulaştırıldığını görüyoruz.

82 Zeus, âlemin Tanrısıdır, fakat yalnızca Yunanlıları insan olarak kabul eder. Yunanlı olmayan ise onun gözünde "barbar"dır. Barbar, yani konuşmayan, konuşmasını bilmeyen kişidir. Konuşmak yerine "vır vır" eder. Zeus, sadece Yunancayı anlar ya da sadece Yunancayı bir dil olarak görür.

hanedanının, kutsal aristokrasisinin koruyucusudur.[83] Zeus, yabancıların, kin güden halkın ve tamamı berberi, yabancı ve değersiz tanrıların oğulları olan Truva ve Paris[84] mezhebinin düşmanıdır.

Köleler ile açların ebedî zindanının gardiyanı, sanatının kalemi ile kölelik ve açlığı kötü alınyazılarının sayfalarına yazar ve onları lânetli irade zincirine bağlar.

Ve kötü kalpli, cimri ve insan düşmanı[85]; uyanıştan, özgürlükten ve yeryüzündeki aydınlıktan korkan bir rakip.

İnsan dostu Promete'yi Tanrı ateşini gökten çalıp yeryüzüne getirmenin günahıyla soğuk ve yalnızlık sessizliğinin hâkim olduğu kayalığında zincire vurur ve onu "vahşi Sakalar" arasında ebedî yalnızlık zindanına atar.[86]

Diğerleri dilsizdir. Araplardan başkasını "acem", yani "dilsiz" olarak niteleyen Araplar gibi! Zeus, Yunan savaşlarında da tüm gücüyle Yunan düşmanlarına ve onların tanrılarına karşı mücadele eder.

83 Atina'da otuz seçkin aile vardır. Aristo'ya göre, "dünyada az bulunurlar ve diğer kavimlerin seçkinlerinden farklıdırlar. Bunlar evrenseldirler ve tüm insanlar arasında böyledirler. Bunlar asla çoğalmazlar. Bunlar, halkların varlığı, suyu ve toprağıdırlar. Onların fıtratı diğerlerinden farklıdır. Aristolar işte bunlardır. İnsan varlığının soylularıdırlar. Durumları onların parasıyla ilgili değil, onların kanıyla ilgilidir.

84 Atina ile Truva şehirleri arasındaki savaşta Zeus'un Laocoon ile savaştığını görüyoruz. İranlılara da "barbar" der ve Salamin savaşını da Yunanlılar ile Barbarların savaşı olarak kabul eder.

85 Yunan mitolojisinde tanrılar ile insanlar arasında sürekli bir mücadele vardır. Özellikle Zeus, doğanın gücünü insanın kendi ilmi ve aklıyla büyülemesi halinde durumunun tehlikeye düşmesinden korkan Zeus, insanın kendisinin makamına ulaşamaması için, insan ile sürekli reKâbet halindedir. Allah'ın insan hakkındaki sözlerinin tam tersine. Çünkü Allah, tüm melekleri insana secde ettirmişti, insanı kendisinin halifesi kılmış, yeryüzü ve gökyüzünü insanın hizmetine vermiştir.

86 Bir tanrı ve hümanizmin simgesi olan Promete tanrıların, hatta Zeus'un dahi uykuda olduğu bir gece yarısı gökyüzünden ateşi çalarak yeryüzüne getirir.

Vârisi Sina Çölü'ndeki Tur Dağı'nın zirvesinde[87] bir ağacın tepesinden alıp esir bir kavme bağışladığı ateş; vârisi Nur Dağı'nın[88] tepesindeki Hıra'nın ağzından alıp halka getirdiği ve cahiliye karanlığına ve ateşsiz yaşamın soğukluğuna attığı ateş... Şimdi yine Zeus'un fermanıyla -şimdi Allah'ın makamında oturmaktadır- yalnızca onların vârisi, hepsini ikinci kez zincire vurarak uzak bir ülkede ıssız bir çölün ortasında yalnızlık ve gurbet işkencesine mahkûm ederler, ciğerle beslenen kertenkeleleri de onun başına salarlar, elinden bırakmadığı o Tanrı ateşinin veraseti suçuyla ve de onu tufanda yakmağa çalıştığı -bu arada karanlık ve soğuğun hilafeti insanlar üzerine çadırını kurmuştur- suçlamasıyla onu öyle bir esarete mahkûm ederler ki, bu esaret artık insan özgürlüğü için "kan sözü"[89] vermiş tüm kişilerin son kaderidir.

İnsanın geceye ve kışa (bilgi ve gücün simgesi) galip gelmesi için ateşi bir kamış içerisine saklar. İnsanın bilgi ve gücünden korkan Zeus, Promethe'yi yakalayıp Yunan ülkesinin en uzak köşesine, Kafkas Dağlarının, Saka kavminin (tehlikeli vahşiler) yaşadığı bölgeye sürgün ederek zincire vurdurur. Prome-te'nin ciğerlerini parça parça edip yemesi, ciğeri bittiğinde Zeus'un iradesiyle Promethe'ye yeni bir ciğer verilmesi ve kartalın yeniden yemesi için onun başına bir kartal tayin eder. Bu yazgı, Zeus'un hâkimiyetinde, insanın kurtuluşu ve uyanışı yolunda çaba sarf eden bir insanın mahkûmiyetidir. Mahkûmiyet, sürgün, yalnızlık, gurbet, vahşilik ve ebedi işkence!

87 Musa, sahradan geçerken Tur Dağının zirvesinde "kutsal ateş"i gördü. Risaletinin ilk müjdesi buydu.

88 İslam Peygamberi, Hıra Mağarasının karanlığında, uykudayken ya da uyanık, ama dalgın ve düşünceli bir halde ya da uyku ile uyanıklık arası bir durumdayken, ansızın nurdan bir yıldırım görür. Gözünü o nura dikerek bu nur içerisinde bir sayfa ve bu sayfa üzerinde nurdan hatlar görür. Şimdi Mekke'nin bir fersah doğusunda bir yalnızlık abidesi gibi dikili bu dağın adı "Cebel-i Nur"dur.

89 Kan sürünenler: Birkaç kişinin olmasını çok istediği bir işi bitirmek için kanlarının son damlasına kadar bozmayacakları bir yemin etmek ve ant içmek Araplar arasında bir gelenekti. Bu yemin ve ant sırasında ortalarına kan dolu bir çanak koyarlar, çanağın etrafına halkalanarak ellerini çanak içine batırırlar ve bu şekilde yemin ederlerdi. Bunun adı da "kan yemini" idi.

Delfi Tapınağı'nın[90] tuzak kurucuları ve Tanrı ile halk arasındaki aracılar, yeryüzü ile gökyüzü arasındaki tellallar her zaman Dahhak'ın omuzlarında biten ve çocuklar ile yaşlıların cahil beyinleriyle beslenen bu güzel benekli yılanlar[91]; keşişler ve rahipler, cennetin güzel arazilerini pazarlayanlar[92], yün toplayanlar ve Allah'ın koyunlarının[93] sütlerini sağanlar, barış, aşk ve dost Mesih'inden utanç duyma iksirini üreten sihirbazlar, katil, cani ve haydut kayserler[94] dünyanın en uzak köşelerinden geri dönmüş, Mesih'i ikinci kez haça çivilemişlerdir.[95]

Allah'ın mihrabındaki Baal, İbrahim'in evindeki put ve yine tevhidin içi boş elbisesinde şirkin mumyalanmış bedeni!

İşte yine ikilik: Semavi ikiliğin zati ve ilahi çelişkisi, yani yeryüzü ikiliği, dünya ikiliği, insanın ikiliği: Kavim ile yabancı, Aryalı ile Necesli, İranlı ile Aniranlı, Atinalı ile Truvalı, Yunanlı ile Berberi, Arap ile Acem; siyah ile beyaz. Yani iki sınıf değil, "ek kavim; emenler ile emilenler arasındaki kandaşlık yani, gerçek "ben" ile "sen"lik değil, sahte "biz"lik...

[90] Meşhur Atina tapınağıdır. Bu tapınakta büyük putlar vardı ve her put bir tanrıyı temsil ediyordu. Din adamları bu putların içine girerek ibadet ve duasını yapmak için tapınağa gelenlerle konuşurlardı. Sokrat'ın sözünü ettiği tapınak da budur.

[91] Soyunun son padişahı olan Dahhak'ın omuzlarında yılanlar biterdi. Bu yılanlar kesildiğinde daha güçlü olurlar ve daha çok acı verirlerdi. Bir genç çocuğun beynini yiyip karınları doymadıkça rahat durmazlardı. Bu rahat durmaları çok kısa sürerdi. Yeniden acıkırlar ve yeniden genç bir çocuğun beynini yerlerdi.

[92] Ortaçağ'da keşişler, resmen Cennetten arsa satarlardı.

[93] Allah'ın koyunları, insanlar.

[94] Hafız'ın bir tabiridir.

"De ki Sufiye. İşi deccallık, şekli mülhid. Gidip yak onu
Çünkü dinin Mehdisi bize sığınmıştır."

[95] Yunanlı yazar Kazancakis'in bir eserinden. Çok değerli bir kitaptır.

Sınıfların ikilik heykeli üzerindeki ırksal birlik cübbesi; yani ben köle ve sen efendi, hepimiz birbirimizin bir parçası!

Ve yine varlık düalizmi, hayat düalizminin bir yorumu: Efendi ile kul, sahip ile köle, hâkim ile mahkum, manacı ile maddeci, zalim ile mazlum arasındaki derece farklılığının kutsallaştırılması; ebedî, ilahi ve dünyevi düalizm!

Yine tek Tanrı; ama şaşı! Peygamberlerin havarilerinin, fıkıh müftüleri, kitap müfessirleri, sünnetin koruyucu-ları, hadis ravilerinin işi hadis üretmek. Hilafetin, Allah'ın yeryüzündeki halifeliğinin kurlarına göre her hadis bir dinar. Tüm dinlerde ve tüm çağlarda tüm tarih ruhaniliğinin vârisleri: ümmetin bilgesi Ebuderda, 40.000 hadisin ravisi, Peygamberin arkadaşı Ebuhureyre!

Yine her zamanki teslis: üç tanrılı din: Baba, Oğul ve Ruhulkudüs[96]. İleri gelenler, aristokratlar ve rahipler[97]. Hüsrev, feodal[98], mubed; güç, altın ve sahtekârlığın, politika, ekonomi ve dinin ortak şirketi.

Tarihin başlangıcından itibaren insana egemen olmuş düzen, tüm gerçek peygamberlerin içinde yittiği bu uğursuz üçlü, "kölelik", "yağma", "uyutma" tılsımı... Tarih eşeğinin ayağındaki köstek; özgürlük, eşitlik ve bilincin katledildiği alan; bilginin,

[96] Teslis, Trinite; Tanrı birdir, biri üç, üçü birdir!

Tanrı (peder), bazen oğul (Mesih) şeklinde tecelli eder, bazen de Ruhulkudüs (Saint Esprit). Bence teslis şirki sınıfsal ileri düzenlerin tamamında bulunmalıdır. Eğer görünüş itibariyle bir tevhit dini (Hıristiyanlık gibi) ya da ikilik (düalizm-Zerdüşt gibi) de olsa. Çünkü bu aşamada hâkim tek sınıf, somut üç boyut biçiminde tecelli eder: Siyaset, ekonomi ve din!

[97] Hâkim sınıfın üç boyutu hakkında Kur'an'ın özel tabirleri: Mele: açgözlüler, aristokratlar (Musa'ya karşı Firavun'un çevresi). Mütref: zenginliği nedeniyle gururlananlar ve gururlu hareket edenler. Ruhban ya da ahbar, Hıristiyanların ve Yahudilerin kutsal kişileri ve din adamları: Dinsel teslisin toplumsal alt yapısı.

[98] Dehkân, Derî Farsçasında çiftçi anlamında değil, feodal anlamına gelir.

aşkın, imanın ve Âdemoğullarının eşitliğinin mezarı "kılıç, altın ve tespih" üçlüsü.

İlki, halkı köleleştirmiş; ikincisi, halkın cebini boşaltmış ve üçüncüsü, sakin ve sevecen, hayır dileyen, hüzünlü fakat hükmedici bir ses tonuyla, din diliyle halkın kulağına vaaz vermiştir: Sabret kardeşim! Evinde yiyecek depolamaktan vazgeç kardeşim, vazgeç ki, evinde marifet nuru göresin. Dünyayı ehli olana bırak kardeşim! Ahiret evini kurmaya çalış! Kadere çare var mı? Herkesin bir rızkı vardır, verilen rızka da, verilmeyen rızka da şükret. Her şeyde bir hayır vardır. Dünya müminin tuzağıdır. Açlığını günahlarının bir kefareti olarak kabul et!"

Halkın boynunda, çevresinde, temeli "din adamı müsveddesi", iki çatısı da "efendi" ve "sultan" olan bir üçlü: Halkın arasında Yaratıcının akrabası, Tanrı'nın güvenilir çobanla-rı: Tanrı'nın koyunlarının çobanı; biri Tanrı'nın nuru ya da oğlu ve bazen de kendisi! İşi gücü sürü çobanlığı[99], eğer takılmasından hoşlanmayan, itaat dizginini ağzına taktırmayan ve üzerine süvari bindirmeyen asi atların[100] kısraklarını eğitmek.

Ve diğeri, Tanrı kutsallığının taşıyıcısı, Ruhulkudüs sahibi ve yeryüzü köleleri arasındaki Gök Tanrısının yüce rahmet ve ruhaniliğinin ayeti, yaratıcı ile yaratılmışlar arasında bir elçi.

Ve öbürü, Tanrı rezzaklığının aracısı, rızık hazinelerinin kilidi ve "insanlar hayvanlar gibidir"[101] in rızkının emanetçisi; yani kendileri, zatıyla bir şeye sahip değildirler, çünkü her şey Allah'ındır. Din Allah'ındır, güç Allah'ındır, servet Allah'ındır.

[99] Re'â kökünden gelen râiyyet, koyun otlatma, gütme anlamındadır.

[100] Siyaset burada binmek amacıyla at yavrusunu terbiye etmek, eğitmek, ehlileştirmek anlamındadır.

[101] Tevhitte özel bir teslis. Enam=insanlar, en'âm=hayvanlar. Dört ayaklı hayvan benzeri insanlar. Tanrı'nın üç seçkin elçisine özgü bir tabirdir. İnsanları otlatmak için hayvan benzeri insanların çobanı! Biri onları hayvanlaştırıyor, biri besliyor ve ehlileştiriyor, üçüncü ortak da onları sağıyor ve derilerini yüzüyor.

Bunlar sadece Allah tarafından ve Allah adına gönderilmiş iş ve görevin nezaretçileridirler, halk arasında Hak iradesinin icra organıdırlar.[102] Hangi Hak? Her zamanın ve her yerin tanrısı; tarihin tanrısı, çağın tanrısı, göğün tanrısı, yeryüzü sahiplerinin tanrısı; şirk dininin tanrısı, tarih ve tevhit tapınağının tanrısı, hâkim dinin tanrısı, kavmine ve kendine tapanın tanrısı, yabancıların, barbarlardan bıkmışların, Acemlerin, esirlerin zencilerin, necislerin, kölelerin, açların, mağlupların, ezilenlerin, zulme uğrayanların, "Yafes ve Hâm oğullarının düşmanı, hak sahiplerinin Hakkı! Bunların hepsi Ehrimen soyundandır. Karanlık Ebucehil'ın[103] yarattıklarıdır; edebî lanetlilerdir, ezelî kara cevherlilerdir, kaderin kötülüğü zincirine mahkûm edilmişleridir, kaza felaketinin kovulmuşlarıdır, altın âleminin[104] "Elest sabahında[105] cevher şerefi ve asaletinden mahrum olanlardandır.

[102] Emevilerin Emevilere bağlı ruhânîliğin ilâhi ilim, Kur'an tefsiri, İslami hikmet, dinsel dünya görüşü, dinsel felsefe ve ahlak adıyla İslam'da ürettikleri ve Müslümanlar ile o düzene siyasi açıdan karşıt ve devamlı bir mücadele içerisinde olan Şiiler üzerindeki etkilerinin devam ettiği Emeviler mantığı ve ruhâniliği az çok sirayet etmiştir. Bu da garip ve hüzün verici bir hikâyedir!

[103] Karanlık Zervanı ile Aydınlık Zervanı Mani'nin ikilik dininde (zıtlığa tapma) iki ezelî ve ebedî varlıktır. Zervan'a inanan Zervanîler, zamanın tanrılarıdırlar ve Yunan'da "Chron" adıyla anılırlar. Aynı kelime Arapçada "dehr" (zaman) kelimesine dönüşmüştür. Nehcülbelâga'da Hz. Ali, Dehrin bir ilah adı olduğunu açıklar. Zervan'ın iki bağımsız varlığa, iyilik ve kötülük, karanlık ve ışık bölünmesi, ışıktan ya da karanlıktan olan varlıkların kaderlerinin de siyah-beyaz, ezelî-ebedî ve değişmez bir yazgı olduğunu göstermektedir.

[104] Âdem, yaratılmazdan önce içerisindeki tüm varlıklar atomlar halindeydi. (Belki de herkesin fıtratı, zatî cevheri ve gerçek yazgısı ile ilgili bir tabirdir.)

[105] Tanrı, bu altın âlemde tüm insanlara -dünyaya gelmiş, gelen ve gelecek olan tüm insanlara- tek tek seslenerek şöyle sorar: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" Herkes; "Evet, Rabbimizsin!" der. Ardından yaradılış başlar. Bu Allah'ın bir sözleşmesi ya da anlaşmasıdır. Hz. Ali'nin daha güzel ve daha derin bir ifadesiyle "fıtrat sözleşmesi." Yani özde ve vicdanın derinliklerinde gizli olarak Tanrı'ya tapıcılık vardır ve her insanın gerçek cevheridir; yaşam,

Çevresinde büyük küçük pek çok tanrı; kör gözlü, sağır, heves ve kin dolu kalpleri, korkunç şekilde aç, korkunç öfkeli, insanların uyanışından korkan, yeryüzünün aydınlığından kaçan, sorumluların Tanrısı. Ve yeryüzündeki gölgesi altında: tanrıcıkları, tellalları, aracıları, akrabaları, cellâtları, sihirbazları, yağmacıları ve şefaatçileri, elçileri ve halefleri, hepsi de gaddar kurt ya da hileci tilki, leş yiyen sırtlan, para tanrısına tapan fare, kan emici sülük halkın peşine takılmış, tüm yol başlarına din tuzağını kurmuş, tüm başlara kölelik tasmasını takmış, tüm ağızlara itaat dizginini geçirmiş, tüm köylere cihat saldırısı yapmış, tüm evleri zekât adıyla yağmalamış, tüm kulaklara uyku duası okumuş ve tüm canlara züht sihrini damlatmış, tüm dinlere Mesih iksiri şırıngalamış, tüm peygamberlere karşı inat kılıcı sallamış, her yerde ve her zaman insanların takdir alınlarına zillet damgası vurmuş, tüm zeminlere nifak tohumları saçmış, tüm çığlıkları susturmuş, her tevhit minaresinde şirk ezanı okumuş, kutsallık cübbesi altında halkı aldatmış, doğruluk, dürüstlük diliyle yalanlar düzmüş, Yaratıcıya itaat adıyla halkı yaratılmışa itaate zorlamış, Ahuralık adıyla Ehrimenlik yapmış, kutsal ateş ışığıyla küfür karanlığı yaymış, "şiarları yüceltme" adı altında gerçekleri saptırmıştır, insanların çektiği acılarla hazineler biriktirmiş, halkın cahilliğinden yararlanarak ilim sancağını göndere çekmiş, halkın yoksulluğundan yararlanarak zengin olmuş, toplumun açlığından bereket bulmuş, günah korkusundan, günahtan arındırılmış olma güvenliğini kazanmış, ümmetin sessizliğinden ve durgunluğundan güç almış, kölelere mukadder efendilik etme bağışını elde etmiş ve mustazafların aşağılığından yararlanarak efendilik kaftanı giymiştir.

Lât'ı Sakif'in ortasında, yüksek sekisi üzerine "Allah" şeklinde

sapkınlıklar ve hileler onu unuttururlar ve tevhit peygamberlerini öğrenmezler, Tanrıya tapıcılığı getirmezler, ama onu insanların içinde uyandırırlar. Bütün bunların dayanağı olan Kur'an'daki "zikr" kelimesi ve Peygamberin büyük risaleti işte budur. "Zikret, çünkü sen zikredensin."

oturtmuşlar, eski tapıcıları ve hizmetçilerini, "Urve b. Mesut'u Taif tepelerinde yine ok yağmuruna tutmuşlardır.[106]

Menât'ı, ikinci kez Gıfar'a geri getirmişlerdir; Cundeb b. Cunâde'yi[107], Gıfar'ın raidini (keşifçi)[108] "Hıra" ateşinden bir kıvılcım alıp kabilesinin cehalet karanlığına hediye etme günahıyla Yahudi Kâbulahbâr'ın[109] fetvasıyla, kaftan giyen Allah'ın devletinin[110] buyruğuyla, halkın peygamberinin uzaklaştırıcı uygula-

[106] Urve bin Mesut, Taif'te yaşayan ve Lât adlı puta tapan Sakif büyüklerinden biriydi. Müslüman olarak Taif'in tepelerine çıkıp taassup ve aşırılık bakımından şöhret kazanmış olan Sakif kavmi arasında tevhit narası atmıştı; İslam'a davet ve puta tapıcılığı reddetme narası. Çok ateşli ve imanlı biçimde İslam'dan söz eden Urve bin Mesut'u taş yağmuruna tuttular. O, amansız darbeler altında feryat ediyor ve davetini tekrarlıyordu. Ölüm onu susturuncaya kadar tevhit sloganı atmıştı.

[107] Ebuzer Gıffari'nin ilk adı.

[108] Raid, kabilesine sulak ve verimli arazi aramak amacıyla çıkar. Kabilesinin yerleşmesine uygun ve güvenli bir yer bulur. Geri dönüp kabilesine haber verir ve halkını bulduğu yere götürür.

[109] Hıbr, Arapçada mürekkep ya da divit anlamındadır. Hıbr ya da habr, büyük âlim anlamına gelir. Habr ve hıbrın çoğulu olan ahbar, Yahudi din âlimlerinin lâkabıdır. Yahudilerin ünlü din âlimlerinden olan Kâbulahbar, İslam'ı Peygamberden sonra kabul etmiştir. O zamanlarda henüz İslam'da "ruhbanlık" (din âlimliği) yoktu; ancak düzeni altın, güç, aristokrasi ve saray egemenliği olan, aynı zamanda din toplumunda böyle araçlara çok muhtaç Osman'ın rejimi onu kendisine öyle yakınlaştırmış ve ün kazandırmıştır ki Kâbulahbar, sonunda Kâbuleimme, Kâbu Ashab-ı İslam olmuş, İslam ruhaniliğinin resmî makamına çıkmıştır. İslam dini adına Peygamberin yakın sahabesinden ve yakın arkadaşı Ebuzer hakkında fetva vermiştir!

[110] Hilafete saltanat ve milliyetçilik çehresi kazandıran Osman, Emevi aristokratları arasında büyük postların paylaşımı, daha önceden görülmemiş siyasi sürgün ve zindan olaylarını ve birtakım yeni töreleri de başlatmıştır. Kendilerini halk tarafından seçilmiş kabul eden Ebubekir ve Ömer'in tersine Osman, kendisinin Allah tarafından seçildiğini ilan etmiştir! İşte bu nedenle Mısır ve Basra gibi bölgelerin Müslümanlarının mazlum devriminde onu

masıyla[111] yalnızlığa, gurbete ve çölün kara ölümüne sürmüşlerdir. Şirk cahiliyesinin üç yüz küsur putu[112], İbrahim'in Kâbe'sine geri getirilmiştir. Her biri eski yerlerinde zafer kazanmış gibi durmakta, kendi işkencecilerinin, İbrahim'in vârislerinin terk edilmiş, kasvetli, kanlı ve sessiz evinin üzerinde[113] muzafferce gülümsemekte, darmadağın dostlarını sahranın her köşesinden, yeryüzünün her tarafından ve tüm zamanlardan tavafa davet etmektedir. Haccın anahtarcısı, perdedarı ve sakisi[114], görevlerinin başına dönmüştür. Mabetlerin mütevellileri, putha-

Medine'de muhasara etmişler ve hilafetten ayrılması, aksi takdirde öldürüleceği yolunda sloganlar atmışlardır. Onlara şu demeci vermiştir: "Bu, Allah'ın sırtıma giydirdiği bir elbisedir ve ben bu elbiseyi sizin istemenizle üzerimden çıkarmayacağım."

111 Mervan bin Hakem, bizzat Peygamberin onu babasıyla birlikte Taife sürgüne gönderdiği adi bir insandı. Ebubekir ve Ömer, nüfuzlu kavimlerin aracılıklarına rağmen onun Medine'ye geri dönmesine izin vermeye cesaret edememişler ve "Peygamberin sürgün ettiği birini asla serbest bırakamayız." demişlerdir. Oysa Osman, onu Medine'ye getirmiş ve kendisine danışman yapmıştır. O da Ebuzer'i Rebeze'ye sürgün etmiştir! Ebuzer'in uğurlanması sırasında Ali'yi kovan oydu. Ancak Ali onu aşağılayarak kenara itmiş ve Ebuzer'i uğurlamaya gelen kalabalığın arkasına göndererek Ebuzer'i uğurlamıştır.

112 Üç yüz otuz küsur put Kâbe'nin içine ve dışına yerleştirilmişti. Her taife ve kabilenin Kâbe'de kendilerine ait putun bir benzeri vardı. Böylece Kâbe tüm Arapların sembolü olmuş, Arap toplumunun tefrika düzenini, sınıfsal ve ailesel düzenini meşrulaştırmıştır.

113 Mekke'nin fethi yılında, Şii rivayetlere göre Ali, Peygamberin omuzlarında yukarı çıkarak yukarılara konulmuş putları aşağıya atmıştır. Şimdi Muhammed Medine'de evinin bir köşesinde -artık o heyecan yoktur, ister İslam'ın merkezi Şam'a ister Yeşil Saraya nakledilmiş olsun- dinlenmiş, toprakta suskun ve Ali, Kufe yakınlarında (bugünkü Necef) kanlar içindedir.

114 Hicabe, sikaye ve rifade, Kâbe'nin Kureyş'e özgü üç resmî makamı idi. Peygamber hiçbir anlamı olmayan bu soyluluk makamlarını yıkmıştır. Bu makamlar arasında sadece sikayeye dokunmamıştır; çünkü su zorunlu bir işti ve bunun gurur duyulacak bir yanı yoktu. Bu da o günlerde hayati ve çok zor bir iş olan hacılara su taşıma göreviydi.

nelerin hizmetçileri, hepsi toplanmıştır. Brahmanlar, muglar, mubedler, Ferisîler, hahamlar, keşişler, patrikler, papalar, rahipler, muinler, müftüler, bilginler, hepsi kendi vârisleri başında: Kâbulahbar, Ebumusa, Ebuhureyre, Ebuderda halka kurmuşlardır. Her birinin bir elinde Mushaf[115], diğer elinde tarih geleneğine isyan etmiş bir Rafizinin kellesi[116].

Hak ve batıl, şirk ve tevhit, küfür ve din dinlerinin sayısız din adamları. Ne fark eder? Bu ortak tehlike karşısında İslam'a, teslimiyet dinine[117] karşı bir halk ayaklanması, teslimiyetin ve tarihin hoşnutluk sessizliğinde, bazen çölde garip bir ateş içine karışan, kendilerini tarihin karanlığına atan ve yeryüzü kölelerinin ağır uykularını ve çağın efendilerinin keyiflerini kaçıran o isyancı çobanların[118] zürriyetinden kalmış bir adam! Şimdi Ebucehil, Ebusüfyan ve Ümeyye b. Halef[119]; Ammar'ın, Sümey-

115 Mushaf: Kur'an.

116 Hilafet merkezi Şia'ya "Rafızi" diyordu. Refeza, terketme, kovma, uzaklaştırma anlamındadır. Amaçları şuydu: "Bunlar, şeyhlerin muhabbetini terk etmişler ve İslam cemaatinden ayrılmışlardır."

117 İslam, "seleme" kökünden gelip teslim ve temkin anlamındadır. Aynı anlam hilafet düzeninde de korunmuştur, hatta Peygamber düzeninden daha çok. Fakat bu kelimenin yalnızca tamamlayıcı sıfatı değişmiştir: Allah'a karşı teslim olma, yerini Allah'ın halifesine teslim olmaya bırakmıştır!

118 Aynı kuramı Dinler Tarihi ve İslam Bilim adlı kitaplarımda da savunmuştum. Çin, İran ve Yunan din bilginlerinin hepsi büyük aristokratlardan ve hâkim sınıftandırlar. Gerçek ve İbrahim'in soyundan gelen peygamberler, Peygamberin ifadesiyle: "Bütün peygamberler sürü çobanıydı (İbni Hişam)" denilerek tanımlanmaktadır. Hatta tarihin itirafı: Hepsi çobandılar. Bazıları aynı zamanda sanatkârdı. (Nuh marangozdu, Davut zırh yapardı, hasır örerdi) Peygamberimiz de Mekke halkının koyunlarını güderdi.

119 Bilâl'in efendisi Ümeyye bin Halef, Bilâl'e korkunç işkenceler etmişti. Bilâl, Bedir Savaşı'nda -Abdurrahman bin Avf'ın engellemesine rağmen-Ümeyye bin Halef'i öldürmek için o kadar çaba sarf etmiştir ki, Abdurrahman Müslüman olmasına karşın, Ümeyye ile aynı sınıftan olması nedeniyle kendisinin Ümeyye ve oğlu Ali'yi esir etmesi bahanesiyle meydandan çıkarmak için ikisinin de elinden tutmuştur. Bilâl: "Ümeyye küfrün başıdır, öldürülmelidir."

ye'nin, Yasir'in ve Habbab'ın işkence uzmanları[120], "dinden dönmüş asi köleler"[121], İslam geleneğinin Rafizileri Abdurrahman b. Avf'ın, Ümmi Peygamberin ünlü sahabisinin[122] tedbir ve kulisleriyle kurtulmuşlardır. Hepsi şimdi eski güvenliğini yeniden kazanmış, özgürlüğüne kavuşmuş Mekke'ye doğru koşuyorlar; herkes için, insanlardan başka, "haram şehir"[123] olan bir

diye çok diretmiştir. Daha sonra Abdurrahman'ın hilesi sonuçsuz kalmıştır.

120 Sümeyye, Mekke'de yeni cariye olmuş zenci bir kadındı. Yasir, bir Arap ve Ammar ise bu ikisinin oğlu idi. Bu aile, Müslüman olunca Mekke'de bir kimseleri ve bir işleri olmadığı için Kureyş soylularının ve Ebucehil'in korkunç işkencelerine maruz kaldılar. Sümeyye ve Yasir, işkence altında Ammar'ın gözleri önünde can verdiler. Bilâl de Müslüman olmuş Habeşli bir köleydi. Efendisi Ümeyye bin Halef ona korkunç işkenceler ediyor, o da şaşırtıcı derecede sabrediyordu. Ebubekir, Peygamberin önerisiyle onu satın almış ve serbest bırakmıştı.

121 Peygamberin çağrısına cevap verenlerin çoğu ezilen kitledendi; aristokrasi, kölecilik ve Kureyş ırkçılığının kurbanlarıydı. Bu bakımdan Arap soyluları tarafından küçümsenmişler, hor görülmüşlerdi. Kur'an'ın ifadesiyle "zavallı ve yoksul kişiler" idiler. Peygamberin çevresinde toplananlar da bunlardı. Hâkim sınıfta din ile aristokrasi bir olduğu için İslam'ı kabul eden herkese "saba fülanü" (falanca dinden döndü) diyorlar, böylelerini de "Sâbî" (dinden dönen) olarak adlandırıyorlardı.

122 Peygamberimizin sıfatlarından biri olan "ümmi" sıfatı çeşitli anlamlara gelir. Bazıları bu kelimenin Mekke'nin adı olan "Ümmülkurâ"ya nispetle bir sıfat olarak kullanıldığı görüşündedir. Bazıları da kelimenin, eğitim görmemiş, hoca görmemiş, okuma yazması olmayan anlamına geldiğini kabul eder. (Bu anlamı kabul edenler çoğunluktadır.) Kimisi de anne anlamına gelen "umm" kelimesinin bir türevi olduğu görüşündedir. Fakat bence "ümmî" kelimesi "ümmet" kelimesinin bir türevidir. Ben bu üç kelimenin, ümmî, ümmet ve imam kelimelerinin aynı kökten geldiği görüşündeyim. Ümmî, yani ümmetin içinden gelen, halkın arasından gelen kişi anlamındadır. Okuma-yazma bilmeyen kişi anlamı da bu kelimenin zorunlu olarak türetilmiş bir anlamıdır. Çünkü okuma-yazma olayı da yüksek sınıfın elinde olan bir şeydir. Dolayısıyla okuma-yazma bilmeyen anlamı da taşımaktadır.

123 Haram aylar dörttür. Bu aylarda savaşmak haramdır, yasaktır. "Beled-i Haram"dan maksat Mekke'dir. Bu şehirde savaş, tecavüz, hatta hayvan avı ve

ülkeye doğru; İbrahim'in inşa ettiği ve her zaman, o tarihin üç büyük putunun bulunduğu güvenlik evine doğru.

Musa'nın Firavun'u, İbrahim'in Nemrut'u, İsa'nın Kayser'i, Mazdek'in Enuşirvan'ı, Yahya'nın Herodis'i ve Muhammed'in soyluları, hepsi tarihin karanlık ve sessiz mezarından çıkmış ve korkunç saraylarında Tisfun'dan Şam'a kadar, mülkiyetin ilk kurbanı olan Habil'in sünnetinin vârisleri, cihat yağması ve zekât gelirleriyle ikinci kez yükselmiş olarak şehitlerin kafataslarıyla zafer şarabı içmektedirler. Dünyanın her noktasından gelerek Ebuzer'in kemikleri üzerine kurulmuş olan Yeşil Sarayda[124] büyük vârisi için zafer narası atmaktadırlar! "Bedene takva cübbesinin gücü geçirildiğinde en büyük kötülük meydana gelir."[125] Tarih, bu cübbenin mabetlerden saraylara taşındığına daima tanık olmamış mıdır? Ve şimdi Kur'an, Sıffin'de Muaviye'nin sancağı üzerinde Ali ile savaşa gitmiştir![126]

topraktan bitki yolmak haramdır, yasaktır. Mekke, güvenli şehirdir. Fakat bu güvenlik ve saygınlık, İslam tarihinde her zaman güçlerin ve sahtekârların koruyucu duvarı olmuştur.

[124] İslam tarihinde ilk saray yaptıran Muaviye'dir. O, bu sarayı büyük bir istekle inşa ettirmiştir. Bu sarayın inşasında Rum ve İranlı mimarları çalıştırmış ve bizzat denetlemek için her gün sarayın inşa edildiği yere gidip saatlerce durmuştur. Bu sırada Şam'da sürgünde olan Ebuzer de her gün şöyle haykırmıştır: "Ey Muaviye, eğer bu sarayı kendi paranla yaptırıyorsan, israftır. Eğer halkın parasıyla yaptırıyorsan ihanettir!" Rengi dolayısıyla bu saraya "Yeşil Saray" adını vermiştir.

[125] Doğu'da ve Batı'da Din; Radha Krişnan

[126] Sıffin'de Ali-Muaviye arasındaki savaşta Ali'nin ordusu kesin zafere çok yakındı. Birdenbire herkesi aldatan dinî bir hile, savaşın kaderini dinin gerçek düşmanlarının lehine değiştiriverdi. Muaviye'nin veziri Amr b. As, Kur'anların Muaviye'nin askerlerince mızrakların ucuna bağlanmasını emreder. Askerler Kur'anları mızrakların ucuna takarak: "Biz hepimiz din kardeşiyiz, kitabımız aynı. Öyleyse neden birbirimize kılıç çekiyoruz? Gelin, Kur'an'ı hakem tayin edelim. Kur'an'ın hükmüne bağlı kalalım!" diye bağırdılar. Birden Ali'nin ordusundan büyük bir dalga geri çekilerek savaş

Kutlu kılıç, sabah namazının alaca karanlığında onu mihraptan indirmiştir.[127] Şimdi, din sanayisine sahip olanlar, Buhara'dan Şam'a kadar yeni takva elbisesi dikmekle meşguldürler: Kadılar, cemaat imamları, müftüler, fakihler, müfessirler, hadisçiler, bilgeler, âlimler, zahitler, aklî ve naklî ilim adamları, ilahi ilim

saflarından ayrılır. Şia'nın ileri gelenleri, Kur'an'a kılıç kaldıramayacaklarını ilan ederler. Ali, bunun bir hile olduğunu haykırır. "Çalın kılıçları, bu Kur'anlar şirki meşrulaştırma, zulüm ve cinayet düzenini koruma aracıdır. Çalın kılıçları! Ben konuşan bir Kur'an'ım" diye haykırır. Fakat akılları gördükleri manzarada takılı kalanlar, görünüşe itibar edenler, kalıplara bağlı kalanlar, olayları tahlil edip değerlendiremeyenler, meselelerin kökenine inemeyenler Ali'ye itiraz ederler ve şöyle derler: "Kur'an'a karşı kılıç çekmemizi istersen, çekilen bu kılıçlarımız senin başına çalınacaktır. Hükme uymalısın. Aksi takdirde seni, Kur'an'a karşı isyan etme gerekçesiyle öldürürüz. Bunlara karşıt diğer kanattaki grup ise Ali'ye karşı şunları söyler: "Eğer hükme uyarsan sana kılıç çekeriz. Kendini haklı görüyorsan, neden teslim oluyorsun? Hâkimiyet Allah'ındır ve karar almak sana ait değildir." Bunlar hüküm vermeyi Ali'ye bırakırlar, onlar da hüküm verme suçuyla Ali'nin ordusundan ayrılırlar (Haricîler). Böylece Nehravan Savaşını bizzat Ali'ye karşı yapılan bir savaşa dönüştürürler. Her iki kanat da tutucu, dinci, mümin, inançlı, hatta ibadetçe ve takvaca meşhurdurlar. Fakat bunların bir zaaf noktası vardı. Bu da bilinçli olmamalarıydı. Zaten bilinçsizliğin de şer'î açıdan bir önemi yoktur! Her iki grup da Muaviye'nin düşmanı. Ali bu ikisinin ortasında kurban olur. Başarıya ulaşan da Muaviye'dir. Ali'nin çektiklerine bakınız! Düşmandan çekmiyor da dosttan çekiyor. Kâfirden çekmiyor da müminden çekiyor. Zulüm nedeniyle değil de cehalet nedeniyle çekiyor. Ali kurban olur, bilinçli bir dinsizin çektiği bir kılıçla değil, "bilinçsiz bir Müslüman"ın arkasından sapladığı bir hançerle.

127 Merkeziyetçi ve şuursuz bir mutaassıp olan İbni Mulcem Muradî, Kufe'nin mihrabında, sabah namazı sırasında, Kufe mescidinde Ali'yi kılıçla vurur. Ali'ye bağlı Şiilerden olan ve hükmü dolayısıyla Ali'nin ordusundan ayrılan Hariciler, İslam'a hizmet etmek için, İslam'ın iki temel şiarının -biri Müslüman ümmetin birliğinin korunması ve kurtuluşu, diğeri ise "Hüküm ancak Allahın'dır" ayeti gereğince "ilahi hâkimiyet"in istikrarı, gerçekleşmesi için İslam toplumunda karışıklık, ihtilaf çıkaran, kardeşin kardeşe düşmesine yol

âlimleri, halk arasındaki hüccetler, cin ve periler arasındaki ayetullahlar, minber, mihrap, mescit, hangâh sahipleri...

Daha kimleri söyleyeyim? Ashab-ı kiram, vahiy kâtipleri, Kur'an hafızları, gaza mücahitleri, tevhit elçisinin seçkin dostları! Hepsi kendi sessizliği ve sözüyle kutsallık elbisesi dikmekle meşguller, seleflerinin, selef dinlerin resmî terzilerinin hiçbir zaman sanatçılıkta bu dereceye ulaşamadıkları bir kaftan...

İbrahim'in Tanrısının hilafet kaftanı Nemrut'un boyuna göre![128]

açmış olan Ali ve Muaviye'yi öldürtmeye karar verirler. Muaviye'yi öldürme görevi verilen kişi bir iş beceremez. Ali'yi öldürmekle görevlendirilen kişi ise başarılı olur!

İlginçtir ki o iman asrında din, ibadet, takva açısından dillere destan olan Kur'an hafızları ve fıkhî açıdan da küçük bir günahın dahi insanı İslam'dan çıkarabileceğine, küçük günah işlemiş kişiye "mürted" (Mürtedin suçu kâfirden daha ağırdır, hükmü ise öldürülmektir; mürted kişi ise İslam'dan küfre yönelen kişidir.) muamelesi yapmak gerektiğine inanan bu Hariciler, entrikaların, gizli siyasi işlerin, Emevilerin kışkırtmalarının oyuncağı olurlar. Takvayı, imanı ve İslam'ı savunmak adına Ali'yi Emevilerin küfür, ihanet ve fesat düzeni yararına ezerler.

128 Muhammed, İbrahim'in soyundandır. İslam, İbrahim'in dinidir ve İbrahim'in lâkabı "Peygamberlerin Babası"dır. İbrahim, evrensel tevhit hareketinin kurucusudur. Muhammed, bu hareketi miras almış, devam ettirmiş ve sona erdirmiştir. İbrahim -İbrahim'in soyundan gelen tüm peygamberler gibi- Tanrılık iddiasında bulunan Nemrut ile savaş halindeydi. Tanrılık iddiası yani despotluk, egemenlik, yetkecilik ve halkın esareti, Tanrılık iddiası; kısacası, "insanlara efendilik etme" iddiası. Erbab, Rab kelimesinin çoğuludur. Sahip ve malik anlamına gelir. Tam Farsça tercümesi "Hodavend" veya "Hodavendigâr"dır. Fakat Farsçadaki "erbab" kelimesi tekil manada kullanılır. Bu tür yanlış kullanımlar çok meşhurdur. Mesela, "siyah gözlü, çok güzel" anlamındaki Havra'nın çoğulu olan "Hur" böyledir. Farsçada galat-ı meşhur olarak bunun tekili yaygındır. (Tabii, dinde değil, dilbilgisinde.) Adamın ne açıklama yapması gerekiyor! Tanrılık yapmadı. Eğer bu açıklamayı vermeseydim, ne açıklamalar duyuyor olacaktım? Mesela, filan demiş ki: Çünkü ayyaşlık revaç bulmuş. Öyleyse doğru bir iştir. Çünkü dinsizlik moda olmuştur. Öyleyse ayıp değildir... Bu bakımdan Firavun'un Tanrılık iddiasında bulunmasının anlamı "Ben büyük Tanrınızım." demektir. Yani ben siz halkın büyük efendisiyim. Çünkü Tanrı insanların efendisidir. Yoksa

Orada katil papanın balıkçı çizmeleri[129], 20.000 Mazdeğin katilinin evine asılmış ilahi adalet zinciri, Yemen'de "öldür öldür" hareketinin kurucusu[130] Fakat burada özgürlük, adalet ve uya-

Firavun: "Ben evrenin yaratıcısıyım." dememiştir. Bugün bizim anladığımız manada Tanrı'yı inkâr etmek ve halk nezdinde kendisini onun yerine koymak da istememiştir. Firavun dindar bir tiptir. Halkı, "Musa sizin dininizi bozacak." diye korkutuyor. Kur'an diyor ki: Allah dışında başkanlarına ve din adamlarına ibadet ediyorlar. İbadet veya kulluk her zaman ilahi veya dinî ibadet, bugün bizin tahsis ettiğimiz anlamda ibadet değildir. Aksine şu anlamdadır: İnsanları kendisine mutlak manada itaate zorlayan kimse, onları kendisine ibadete mecbur kılmış, tanrılık iddiasında bulunmuş olur. Bir kişi veya zümreyi kendi dayanağı sayan, onun veya onların karşısında mutlak taklit, teslimiyet ve kullukla hareket eden kimse onları mabut edinmiş ve onlara ibadet etmiş olur. (Bkz. Şirk Sosyolojisi, Tahran Üniversitesi, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Üniversitesinde verilen konferans. Tevhidin İdeolojik Temeli, İnsan Hayatında Tevhidin Dört Boyutu: Tevhidî Dünya Görüşü, Tevhide Dayalı Tarih Felsefesi, Sosyoloji, İnsan Bilim veya Ahlak. Hüseyniye-i İrşad'da verilen İslam Bilim dersleri.)

129 Kutsal Patrik Saint Pierre, Hz. İsa'nın bilinen havarisi olup Hıristiyanlık tarihinde ilk kilise kurucusudur. Bir balıkçı olan Saint Pierre, ilk papa kabul edilmektedir. Papa ya da baba, peder anlamındadır. Katolik kilisesinin papaları yeryüzünde ruhanilik ve Tanrı elçiliği makamının, yani Mesih verasetinin bir göstergesi olarak Saint Pierre'nin ayakkabılarını ayaklarına geçirirler. Tarih, Ortaçağ papalarının, Hıristiyanlığın diğer fırkalarına, özellikle Protestanlara ve Müslümanlara, bilhassa haçlı, Amerikan, Afrika, Uzak Doğu savaşlarında, kilise gücünün yerleşmesi, iyiliği emretmek, putperestlik ve küfür dinini değiştirip ruh, nur, ışık, şefkat ve barış dini olan Hıristiyanlığı kabul ettirmek için yaptıkları katliamların, Atilla, Neron, Asur Banipal ve Cengiz gibi tüm cellatların insanlık tarihi adına yaptıkları katliamlardan daha çok olduğuna tarih tanıktır. Batı emperyalizminin "yaptığı katliamların başı ve destekleyicisi de kilise olmuştur. Balıkçının bu ayakkabıları, dünya fatihi cellatların çizmelerinden insanların ve suçları yalnızca Katolik olmamak olan kitlenin kanlarına daha çok bulanmıştır. İşte Hıristiyanlık; yani birbirinizi seviniz! Düşmanlarınızı dahi kalpten seviniz! Eğer sağ yanağınıza bir tokat atarlarsa sol yanağınızı çeviriniz!

130 İslam Peygamberinin gelişine yakın zamanda Yemen, İran'ın bir sömürgesiydi. Adaletli Anuşirevan, Yemenlileri Yemen'e egemen olmuş Habeşlilere kar-

nış dininin vârisinin sarığı -tarih mahkûmunun hareketi- kölelik, adaletsizlik ve uyku dininin -tarihe hâkim düzen- vârisinin başında Firavun, Karun, Bel'am, her üçü de, Musa'nın çobanlık kalpağı altında. Musa'nın sünneti adına, Musa'nın evini yıkılıyor, Musa'nın mucize değneği ile Musa'nın hanedanının katlediliyor! Anlamıyorum, tarih aptallaşmış! Tevhit, şirk, adalet, zulüm, küfür, din, insanlar, Tanrı, put, peygamber, yalancılar, cadılar... Dicle ve Fırat, şimdi birbirine daha yıkın. Ne ilginç bir "Şattularap"! Kâbe, puthane ve camiler altın, güç ve sahtekârlık tanrılarının üçlü (teslis) ateşgedeleri. Köleler Zübeyr'in boyunduruğu altında[131]. "Cennetle müjdelenen on kişi-

şı savunmak amacıyla Yemen'e sefer düzenlemiştir. Yemen'e giden bu ordu, İran'da zindana atılmış, idama mahkûm edilmiş haydut ve katillerden oluşmuştu. Adaletli Anuşirevan, Habeşlilerle savaşmak için bunları Yemen'e göndermiştir. Öldürülürlerse bunlara bir ödül ya da ceza verilmeyecekti, çünkü zaten ölümü hak etmişlerdi. Fakat zafer kazanırlarsa, hayatlarını kurtarmış olacaklar ve Yemen'de kalmaya hak kazanacaklardı.

Bu ordu Habeşlileri Yemen'den sürmeyi başarmıştır, ancak Habeşlilerin yerine bu sefer ordu geçmiştir. Yemen resmen Sâsanilerin sömürgesi olmuştur. Sâsani padişahı, İslamiyet gelene kadar Yemen'in yönetimi için oraya komutan göndermeye devam etmiştir. İslam dini gelince, Yemenliler yeniden istiklâllerine kavuşarak özgür oldular. Anlatıldığına göre Anuşirevan Yemen'e bir komutan göndermiştir. Bu komutanın bir âdeti varmış. Komutan ne zaman atına binse, atının önünde bir insanı kılıçla ikiye bölerler ve komutan da boydan boya ikiye bölünen bu insanın iki parçası arasından atıyla geçermiş. Anuşirevan'ın Yemen'deki kurtuluş ordusu komutanı hakkında çıkardığı kanun Târih-i Belamî'de nakledilir: "Habeşlilerden olup da Yemen'e gelen herkesi, genç ihtiyar, erkek kadın, büyük küçük demeden öldür. Habeşi ile evli olan her kadının karnını yarıp çocuğunu al ve öldür. Habeşli olup olmadığını bilmesen bile, Yemen'de kıvırcık saçlı olan herkesi öldür. Kimin Yemen'de Hebeşilere uyduğunu ya da ilgi gösterdiğini duyar veya öğrenirsen öldür. Öldür ki Yemen'de bir tek Habeşli bile kalmasın.

131 Zübeyr bin Avvam Peygamberin tanınmış sahabisi olup, Peygamberin vefatından sonra Ali'ye eğitim göstermiştir. Özellikle de Ali ile akrabadır. Annesi, Peygamber ile Ali'nin dedesi Abdulmuttalip'in kızı Safîye'dir. Fakat

den"[132] biridir. Naile[133] Klaopatra ve Salume'nin[134] vârisi olan Naile, Afrika gelirlerinin üçte biri değerindeki gerdanlığı ile[135]

Ali'nin hükümetinde önce taraftar olmasına rağmen kendisine bir post verilmediğinden Talha ve Ayşe ile işbirliği yaparak Cemel Savaşını başlatır. Zübeyr bin Avvam sermaye sahibi olmuştu. Çalışan bin kölesi vardı ve bu bin köle, kölelik kanunu gereğince kazandıkları paraları efendilerine verirlerdi. Bu da Zübeyr bin Avvam'ın, Ali'den ayrılışının sebebini açıklar. Bir gün dine eğilimi oldukça fazla, ilmî şahsiyetlerden olan biri, Ebuzer'in hareketi, "Şia adaleti", Kur'an'da "kıst"ın anlamı, özel mülkiyet düzeninin bir yansıması olan Kabil ile Habil'in savaşı hakkında vardığım sonuçlar üzerinde benimle tartışıyordu. Kısacası, vardığım bu sonuçların kişisel yorumlarım olduğunu, benim sınıf karşıtı yeni ideolojilerin etkisinde kaldığımı, bunların ahlâki ve insani meseleler olduğunu, sınıfsal ve ekonomik meseleler olmadığını öne sürdü. Ben bir şey söylemedim. Fakat konuşmasını bitirdiğinde yalnızca: "Sayın doktor, bir balıkçı ne kadar aylık alıyor?" diye sordum. Şap diye oturuverdi. Arkadaşı gülerek: "Çeşitli ödeneklerle birlikte 30.000 tümen civarında" dedi. "Evet, dedim, haklısınız".

132 Peygamberden nakledilen bir hadise göre, on kişi Cennetle müjdelenmiştir. Böyle bir müjdenin, günahtan korunmamış kişiler için yalnızca çok peygamberce bir şey olmayıp, bu hadiste adları anılan kişilerin sünnetten çok siyaset ile ilgileri vardır. Bunlardan biri de Zübeyr'dir. Cemel Savaşı'nı Ali'ye karşı yapılan bir savaşa dönüştüren köle sahibi. Bu nasıl bir Peygamber ki açık açık, ben gaybı bilmem (6/En'am Suresi 5) diyor. "Ben gaybı bilseydim daha çok hayır yapardım." (7/Araf Suresi 188). Dinî ölçülere göre bazılarının Cehennemlik olmaları gereken on kişiye Cennet müjdesi veriyor. Zamanın imamına karşı Cemel Savaşını başlatan ve yaklaşık 20.000 Müslümanı öldürenler bunlardı. Öldürülenlerin arasında ashaptan hayırlı işler yapmış ve dindar kişiler de vardı. Bu hadis, Ehlisünnetin bir naklidir ve bir belge niteliği taşımaz.

133 Osman'ın karısı.

134 Şirin: İran'ın Hıristiyan dinli prensesi, İran padişahı Hüsrev Perviz'in eşi ve İranlı mühendis Ferhad'ın sevgilisi.

Kleopatra: Antinyos'u kendi güzelliğinin tutsağı yapan Mısır prensesi. Antinyos'un yenilgisinden sonra kendisini yılan zehiri ile öldürmüştür.

Salome: Sarhoşluk ve içki gecesinde Herodis'ten Yahya'nın başını isteyen kadın.

135 Ebuzer Gifarî.

Allah'ın halifesi Osman Zinnureyn'in evinde ve büyük Yahudi din âlimi, tevhit dininin fetva makamında bulunan Kaab'ın yanı başında Osman, Muhammed'in vârisi, Kisra ve Kayser'in[136] tahtında ve Muhammed'in sürgün ettiği Mervan, Osman'ın nedimi; zulme uğrayanların sığınağı ve Muhammed'in dostu Ebuzer, Osman tarafından sürgün edilmiş. Başka ne diyeyim? İbrahim'in Tanrısı Allah, Baal, put ve Zeus rolünde; ilahi ışık elbisesine bürünmüş halde insanların dostu[137], Kureyş soylularının başında zavallıların efendisi[138], dünya mazlumlarına liderlik sö-

[136] Kisra, Hüsrevin Arapçası. Sâsani padişahlarının lâkabı. Kayser, Sezarın Arapçası, Rum imparatorunun lâkabı. Doğu ile Batı'nın iki rejiminin simgesi; hilafet ya da İslami imamet düzeni karşısında iki yönetim düzeni.

Osman ilk İslami devlet başkanıdır. Kisra ile Kayserin hükümet rejimini İslami hilafet düzeninde uygulayan, resmi ve belirli bir veziri (Mervan bin Hakem) olan, yönetiminde resmî din makamı olan (Kâbulahbar), belirli ve özel yönetim çevresine, saray benzeri resmî bir devlet teşkilâtına sahiptir. Özel muhafız bıçağı vardır. (Ömer'de böyle bir bıçak yoktu. Katili onu mescitte vurmuş ve birkaç kişiyi de yaralayıp sağ salim kaçmayı başarmıştı.) Hatta Osman siyasî zindana sahip olan ilk kişidir. Siyasi ihtilaflar ve muhaliflerinin toplumsal eleştirileri nedeniyle takip, sürgün ve işkenceye başvuran ilk devlet başkanıdır. Siyasi makamları kavminin ve akrabalarının tekeline bırakan ilk kişidir. Kişilerin Beytülmalden alacakları resmî haklarına siyasi muhalefet nedeniyle el koyan ilk kişidir. Genel hazineyi kişilerin hizmetine sunan, siyasi rüşvetlere ayıran, ailenin harcamalarını buradan karşılayan; kısacası, daha önce görülmemiş şeyler yapan ve bu ilklerin çoğunu İslami hükümette orijinal şeylermiş gibi gösteren ilk kişidir. Bir de şu insafa bakın ki onu "dört halife" arasında sayıyorlar. Ne var ki İmam Hüseyin'i hesaba bile katmıyorlar.

[137] Padişahlara özgü ilahî nur.

[138] Cahiliye, "aristokrasi" çağıdır; şecerenin, ırkın, soy sop asaleti çağıdır. Arap, Acemden daha şereflidir. Kureyş, diğer Arap kabilelerinden daha üstündür.

Ensâr, Medine halkı, Peygamberin halifesini aralarından seçmek için Sakife'de toplanmıştı. Ebubekir, Peygamberin "İmamlar Kureyştendir." dediğini öne sürer. (Bu hadis, Peygamberin on iki Şii imamın adını andığı Şii metinlerinde ve bazı Şii olmayan kaynaklarda da nakledilmiştir, fakat Kureyşlinin seçilmesine bir delil olarak değil.) Ebubekir, Peygamberin bu sözünden şu

zü veren, yeryüzünde zavallıların verasetini müjdeleyen[139] Tanrı rolünde... Her tekbir narasıyla, dostunun başı aşağı düşer ve her cihadıyla kitabı kan dalgası üzerinde yüzer[140], içinde ibadet edenler cin ve perilerin ibadetlerinden daha değerli[141] olan o

sonuca varır: İslam'da siyasi lider Kureyş'ten seçilmelidir. Yani halife, halkın oyları ve rızası ile seçiliyor. Ancak halk, Kureyşlilerden birine oy vermek zorundadır. Ensarın çoğunluğu bunu uygun görerek kararlarından vazgeçtiler. Çünkü onların elçisi Sâd bin Ubâde, Medineli ve Evs taifesinden idi. Hilafete seçilebilme konusunda tek sorunu Kureyşli olmamasıydı. Çünkü o, oyların çoğuna sahipti. Medine'deki Kureyşliler Mekke Muhacirleri idi ve azınlıktaydılar. Sâd, şehir halkının ve aynı zamanda Evs ve Hazrec kabilelerinin oylarına da sahipti. Ancak soylu bir aileden gelmediği için hilafetten yoksun kaldı. Bu bakımdan demokrasi, "biat, şura ve icma" bu görüşe göre aristokrasi demokrasisidir. Demokrasi, aristokrasi karşıtıdır. Aristokrasi ise İslam karşıtıdır. Dahası her dil, her yorum ve her partide Sünni ya da Şii adıyla, İslam'ın dayandığı takva asaleti ile, ırksal eşitlik ile, etmenlerin birliği ile, insani köken ile uyuşmaz. Bunun için diyorum ki, Ali'nin imamet ve hilafet tayini, Şia zihnine yansıdığı gibi Ali Şiası mantığı değildir. İmamet vesikası nesep değildir, akrabalık ve ırksal efendilik değildir. İmamın insani değerleri, şahsi faziletleridir. Yani Ali, imamdır. Peygamberin amcasının oğlu olduğu için değil, Zehra'nın kocası olduğu için, Beni Haşim'den olduğu için ya da Allah ve Peygamber tarafından "atanmış" olduğu için değil, sadece "Ali" olduğu için. Peygamberin vasiliği, Ali'nin imametinin sebebidir. Ali Şiasındaki imamet konusu üzerine tüm sözlerim bunlardı. Kışkırtmalar, suçlamalar, çirkin sözler, entrikalar ve malum çevrenin düşünceleri nedeniyle bu inancımdan vazgeçmem. Her ne kadar anlayışı kıt çevrenin bu düşüncelerimi anlamaları zor olsa da bu görüşlerimi kolayca saptırabilirler, beni imamet ve Şia'ya inanmamakla suçlarlar, suçlasınlar; varsın suçlasınlar...

139 Ebuzer'in her zaman söylediği Rabbu'l-Mustaz'afîn" (Ezilenlerin Rabbi)'nin çevirisi.

140 "Biz yeryüzünde güçsüz bırakılanlara (ezilenlere) iyilik etmek, onları önder kılmak, onları vâris (Kur'an'ın vârisi) kılmak istiyorduk." (28/Kasas Suresi 5-6)

141 Gerçek liderin ve İslam'a içten inananların hepsi "İslam'ın hilafeti" ve "İslam ruhaniliği"nin fetvasıyla zindanlarda öldürüldüler, evlerde zehirlendiler ya da perde arkasında şehit edildiler. Emeviler döneminin başlangıcından itibaren tüm ülkelerde, tüm şehirlerde yapılan korkunç katliamların adı, Allah yolunda cihat; şiarı da Kur'an'ın yer yüzünün her yerine ulaşması. Yalnızca

darbenin[142] intikamıyla sabah akşam o pazının sahibini lanetler...[143] Milletlerin topluca katliamı cihat, kitlelerin yağmalanması zekâttır. Yeryüzünün zalimleri göğün seçkinleri, halk düşmanları Yaratıcının has dostları... Muhammed'in evi yıkık, Fatıma gömülü, Ali yapayalnız. Ali, ibadet mihrabında öldürülmüş. Ebuzer, Rebeze Çölü'nde aç, ölü,[144] Azra çimenliği din fetvasıyla kızıla boyanmış[145]. Hasan, evinde ordu tarafından zehirlen-

Buhara'yı birkaç defa fethettiler ve tüm halkı Müslüman yapana kadar katliamlarda bulundular! İspanya'da, bu Allah yolunda cihat edenler, cariye konakları yaptırdılar, küfür ülkelerindeki mücahitlerin cahiliye tutkunu kavimlere vahiy mesajını taşıyanların zevklerini yenilemek için.

142 Hendek Savaşı'nda genç Ali'nin indirdiği darbe. Kureyş'in kahramanı Amr bin Abdud'u yere yıkar ve savaşın kaderini değiştirir. Arap kabilelerinden oluşan 12.000 kişilik bir ordu ve Yahudilerin işbirliği ile kuşatılan küçük Medine kesin yenilgiden kurtulur ve Peygamber şöyle buyurur: "Ali'nin Hendek Savaşı'ndaki darbesi, cin ve insanların ibadetinden daha hayırlıdır." Elbette, çünkü ibadet bireyi kurtarır, cihat ise toplumu.

143 Ömer bin Abdülaziz dönemine kadar, merkezin emri gereğince tüm mescitlerde namazdan sonra Ali'yi lanetlerlerdi. Bu iş yavaş yavaş bilinçsiz Müslümanlar için dinî bir gelenek haline geldi. Çünkü bu bilinçsiz Müslümanların ne politikadan haberleri vardı, ne de tarihten. Mescitlerde, dinî toplantılarda gelenek haline gelmiş her şeye inanırlardı. Bu gibi meselelerde neden, niçin sorularını sormayı günah sayarlardı.

144 Ebuzer, ekonomik eşitlik, sınıfsal sömürü ve İslam'da Osmanlı döneminde meydana gelip yeni bir sınıf yaratan yeni kapitalist düzenle mücadele için ayaklanmıştı. Sloganı da "Kenz" (kapitalizm) ayeti idi. Osman korkusundan dolayı Ebuzer'i Muaviye'ye, o da Osman'a havale etti. Tehditler, haklarının elinden alınması, açlık ve tehlike onu yola getirir ümidiyle. Fakat Ebuzer bildiğinden şaşmadı. Ebuzer"i Rebeze'ye (Medine'nin güneyinde çölde bir nokta) sürgün ettiler, orada yapayalnız ve aç ölmesi için. Peygamber onun hakkında: "Allah, Ebuzer'i affetsin, Ebuzer yalnız yürür, yalnız ölür ve yalnız harekete geçer!" buyurur.

145 Peygamberin zamanında bir delikanlı, Ali'nin zamanında bir mücahit olan Hucr, İmam Hasan'ın barış yapmasından sonra Kufe'de bir direniş hareketi başlatır. Daha sonra Muaviye'nin emriyle onu suçlarlar. Şehrin ileri gelenlerinden ve din adamlarından onun Allah'a isyan ettiği, İslam bağını boynundan

miş[146]. Bilal, çok uzak bir ülkede yalnız ve suskun[147]. Abdullah b. Mesut, işkenceyle can vermiştir[148]. Müminlerin Rabbinin/Efendisinin Yeşil Sarayı, şarap ve eğlence sarhoşluğuna batmış, cihat fermanlarıyla, hadis üretmekle meşgul; ezan sesleri altın minarelerden göklere kadar yükselmiş. Kılıçlar, Allah Al-

çıkardığı ve Müslümanların birliğini bozduğu yolunda imza topladılar. Bu fetvanın yürürlüğe konması için onu ve arkadaşlarını Şam'a götürerek orada uydurma bir yargılamayla ölüme mahkum ettiler. Yalnızca Ali'yi kötülemeleri, Ali'den nefret ettiklerini dile getirmeleri şartıyla kurtulacaklardı. Fakat yapmadılar. Merculazrâ'da (başkent yakınlarında bir yer) başlarını kestiler.

146 İslam tarihinde, siyasi muhaliflerin gizlice öldürülmeleri işine ilk el atan Muaviye'dir. Muaviye, İmam Hasan'ın hanımını, bala öldürücü zehir katıp İmam Hasan'a içirmeye zorlamıştı. Göz göre göre öldürülmeleri hilafet için sakıncalı olan kişilerin gizlice öldürülmeleri görevi, (Abbasiler dahi Muaviye'nin bu siyasi buluşundan çok istifade etmişlerdi. Geceleyin gizlice öldürüyorlar, sabahleyin de çıplak ayaklarıyla cenazenin ardından yürüyorlar, başsağlığı diliyorlardı.) bala yüklenmişti. Bu tür ölüm, katil açısından çok temiz bir işti. Bunun için Muaviye şunu söylerdi: "Allah'ın baldan bir ordusu vardır."

147 Bilâl, Peygamberin çok sevdiği bir müezzindi. Peygambere ilk bağlanan kişilerden olan bu Afrikalı zenci köle, imanının cezası olarak efendisi Ümeyye bin Halef'in yaptığı korkunç işkencelere tahammül etti. İşkence görürken tekrarlayıp durduğu tek kelime "Ehad" idi. Bu slogan, tevhitten vazgeçmesi için ona işkence eden müşriklere karşı çok anlamlıydı. Bilâl'in güzel ve tatlı bir sesi vardı. Habeş lehçesini konuşması ve "kıraati güzel olmamasına rağmen Peygamberin resmî müezzini, yani İslam'ın sesi idi. Peygamber onu ve onun okuduğu ezanı çok severdi. Bilâl bu yirmi küsur yıl boyunca Peygambere derin bir sevgi ve saygı beslemişti. Çünkü her zaman Peygamberle birlikte idi ve günde birkaç kez Peygamberin namazını ilân ederdi. Peygamberin ve ailesinin çok yakın dostlarından olmuştu. Müslümanlar onun sesinde Peygamberi bulurlardı. İşte Peygamberi yitirdikten sonra artık Medine'nin kendisi için dayanılmaz olduğunu hissetmesi ve Şam'a giderek inzivaya çekilip susmasının nedeni buydu. Ömer, bir defa Şam'a giderek ondan Peygamberin anısına ezan okumasını ister. Bilâl ezan okumaya başlar. "Eşhedu enne Muhammeden" sözüne gelince susuverir. Ve bu Bilâl'in okuduğu son ezan olmuştur.

148 Peygamberin büyük ashabı arasında yer alan Ebuzer'in sürgün edildiği haberini

lah tekbirleriyle, dinden dönenlerin, imamların, kadıların, âlimlerin ve zahitlerin, gazilerin ve ariflerin, Tabiînin ve Tabiine uyanların[149] başlarında; İslam'ı ilk kabul edenlerin,[150] İslam'a sonradan katılanların başlarında. Şehitlerin kanlarının bedelini ödeyenin başı sürü ahırında ve kayışını uzatmış[151]. Müminlerin Emiri, ahır ile çöplük arasında koşuşturup durmakta, beli kambur, velayet makamını Allah'tan almış cemaatler gösteriş içinde, tonla efendi, sofra sıcak, hava ılık; İslam, dünyanın sırtında, halk Allah'ın kılıçları karşısında bölük pörçük, teslimiyete razı, ilim merkezleri perişan, din mucizesi sağlam, bilgiler görkemli, hükümler tıkırında... Peygamberin halifesi bir cihatta, bir hacda[152]. Hac! Putları kıran İbrahim'in sünneti! "İnsanların evi"nde ya da "Allah'ın evi"nde[153]. Ne fark eder? Acaba bu yıl ne yapıyor?

duyunca ağlayarak kinaye yollu şu ayeti okur: "Sonra siz, birbirinizi öldüren, aranızdan bir grubu memleketlerinden süren, onlara karşı günah ve düşmanlıkta birleşen kimselersiniz." (2/Bakara Suresi 85) Osman onu huzuruna çağırtarak şiddetle azarlar. Daha sonra Osman'ın Peygamberin halifesinin çevresinden ve onun icracılarından olan zenci kölesi, bu değerli sahabiyi tuttuğu gibi mescitten dışarı çıkararak mescidin kapısında onu öylesine sert bir şekilde yere çarpar ki kemikleri kırılır. Bu darbeden dolayı yaralanır ve vefat edene kadar yatakta kalır.

149 Tabiîler İslam'ın ikinci neslidirler, yani zaman açısından ilk nesle, ashaba uymuş bir nesil. Tabiîne tâbi olanlar üçüncü nesildir, ikinci neslin ardından gelen bir nesil.

150 Sâbikûn yani öne geçenler İslam'a ilk katılanlardır. Ömer, hazırladığı hukuki fihristinde bunların özel ayrıcalıklara sahip olduklarına inanır.

151 Hafız'ın deyimi:

"Güzel yemli o hayvanın kayışı uzun olsun."

152 Halife Harun Reşit kast edilir. Bir yıl Kâbe'yi ziyarete gitmek, ertesi yıl Allah yolunda cihat etmek, Harun Reşit'in halifelik döneminin programıydı. Bunlar halkı ne güzel tanımışlardı ve dinden de ne güzel yararlanıyorlardı! Binbir gece masalının kahramanı bir an bile Allah'ın işinden geri kalmamaktadır!

153 Kur'an, Allah'ın evi Kâbe'ye, insanların evi demektedir:

Tavaf sırasında halktan kopan boğucu ve yakıcı bir hortum. Şevk, yüzleri soldurmuş; aşk, kalpleri eritmiş ve kalpler Allah'ın davetine "lebbeyk" demiş; iman coşkusu ümmetin seçkinlerini kutsal yörüngede döndürmektedir.

Ve bu yüzler arasında Peygamberin ashabı, İslam'ın öncüleri, cihat kahramanları, küfür ülkelerinin fatihleri, yeryüzünün puthanelerini yıkanlar, tevhit muhafızları, Kur'an hafızları, sünnetin koruyucuları, Hanif dininin[154] âlimleri; hepsi dönüyorlar ve İbrahim ile yeminlerini tazeliyorlar. Bu adi dünya ve toprak evrenle bağlarını koparıp kalplerini Allah'a vermiş bir halde dönüyorlar. Cennet gözlerinin önündedir, huriler mübarek yüzlerine göz kırpmaktadır; melekler arştan onlara ıslık çalmaktadır; Cebrail, onların tavaf eden ayakları altına kanatlarını şefkatle yaymıştır! Müslümanların tavaf girdabını böylesine öfkeli ve kararlı bir şekilde yarıp dışarı fırlayan, saygın, güvenli ve temiz şehri ardında bırakarak çekip giden kimdir? Bütün Müslümanlar yüzlerini Kâbe'ye dönmüşken o nereye yönelmiştir? Niçin halkı, Nemrut kastıyla İbrahim'in evi etrafında döndürdükleri ve boşa çabanın bir göstergesi olarak Safa ve Merve'ye kadar koşturdukları[155] bu dönüp duran dairede neler olup bittiğini

"Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de dünyalar için mübarek olan ve doğru yolu gösteren Kâbe'dir. (Kur'an, 3/96)

154 Hanif; sabit, doğru ve hak üzerinde olan anlamındadır. Özel anlamıyla da batıldan hakka yönelen kişi anlamı taşımaktadır. Bunun zıddı ise cenîftir. Cenîf haktan batıla doğru bir eğilim gösteren kişi anlamındadır. İbrahim'in dinine "hanîf" dini denmektedir. Çoğulu hunefa ise Arap cahiliye döneminde İbrahim dini üzere olanlara deniyordu. İslam dini de kendisini İbrahim'in dini, İbrahim'in dinini de İslam olarak kabul eder; hanif kelimesini kendisine bir sıfat olarak kullanır. (Peygambere hitaben:) "Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılışta verdiği dine dön." (30/Rum Suresi 30)

155 Bu, İmam Hüseyin'in yokluğunda icra edilen hac kuralıdır. O olmadan bunların hiçbir anlamı yoktur. Hak ile batılın karşı karşıya geldiği savaş meydanında yoksan artık nerede olursan ol! İster namaz kıl, ister şarap iç; fark etmez. Hüseyin haccı yarıda bırakıp hareket ettiği ve dışarı çıktığı zaman

görmek için bir an bile olsun arkasına bakmamıştır? Tarihin başlangıcı ve Âdem ile Havva'nın gecenin karanlığında görüştüğü ilk yer olan Arafat'tan[156] Âdem ile Havva'yı "Meşarulha-

Allah'ın Evi'nin etrafında tavafı sürdürenler ile Muaviye'nin Yeşil Sarayı etrafında tavaf edenler birbirine eşittir. Sen dışarı çıkman mı yoksa orada kalman mı gerektiğini belirlemelisin.

156 Arafat bir ovaya benzer. Mekke'nin birkaç km. uzağındadır. Burası hac sırasında hacıların Mekke'ye en uzak kaldıkları noktadır. "Arafat" adının verilişi dinî bir hikâyede şöyle anlatılır: Âdem ile Havva, Cennetten çıkarıldıktan sonra birbirlerini burada tanımışlardır. Arafat, Meş'ar ve Mina'da ne bir tarihî eser vardır, ne de buralar bir doğa özelliğine sahiptir. Arafat ve Mina'da önemli bir dinî görev ifa edilmez. Bu iki yerde yapılan şey vakfeden (vukuf, durma) ibarettir. Bence, bu merasimin ve bu yerlerin felsefesini ne buralardaki hüküm ve görevlerde, ne de dinsel, tarihsel ya da coğrafi özelliklerinde aramak gerekir. Bunun felsefesi, yalnızca hareketin ve vukufun özünde aranmalıdır. Özellikle de bu üç aşamanın birbirinin ardı sıra olması, birbirini izlemesi noktasında düşünmek gerekir. Birincisi Arafat, ikincisi Meş'ar, üçüncüsü Mina. Bu üç isim üzerinde düşünmek de bu bilmecenin derinliklerine inebilmemizi sağlayacaktır. Bu üç ismin, bu üç mekânın ismi olmayıp bu üç kavrayışın ismi olduğuna; bu üçünün bir hareketin üç aşaması olduğuna ve sürekli tekâmül eden bir "hicret" olduğuna dikkat etmelidir. Arafat: Tanıma, kavrama. Meş'ar: Şuur kazanılan yer. Mina: Aşk ya da "deal. Önce ilimden, bilgiden marifet ve tanımadan başlıyoruz. Ondan sonra daha yüksek bir aşamaya, yani anlama, tanıma ya da şuura erişiyoruz. Artık aşk diyarında, şuur -tanıma, anlama ve idrakten sonra gelen şuur- ülkesinde insani yetkinliğin en yüksek kalesine yükselmeye lâyık oluyoruz; bilgi sermayesi ile, fikir sermayesi ile, şuur sermayesi ile donanmış, silahlanmış, aşk güneşinin doğusuyla birlikte (Kurban Bayramının onuncu gününün sabahı) Mina ovasına ayak basıyoruz. Burada hem aşk vardır hem şeytan. Hem kan vardır hem bayram. Hem İsmail kurban edilir hem zafer bayramı kutlanır. Şuur ülkesinde topladığımız silahlarla (Meş'ar'da ufak taş parçaları toplanır) Kurban Bayramının onuncu günü güneşin doğusuyla birlikte Mina ovasında Mina'ya girmek (hareket zamanla birliktedir). O zaman Mina'da birinci putu es geçmek, ikinci putun yanından geçmek, üçüncüsünü taşa tutmak... Yani başlar başlamaz ilk hamlede sonuncusunu ez, kır, parçala. Önce sonuncusuna saldır. Onu kırıp parçaladıktan sonra kurban kesebilirsin, başını tıraş edebilirsin, ihramdan çıkıp özgün olabilirsin ve zaferi kutlayabilirsin. Kimdir, nedir bu sonuncu put? Firavun mu? Karun mu? Ya da Bel'am-ı Baura mı? Güç,

kuvvet ve zorbalığı toplumun talihsizliğinin ana etkeni bilenler, Firavun derler. Altını, parayı toplumun yoksulluğunun esas etkeni bilenler Karun; cehaleti ana etken olarak görenler Bel'am-ı Baura derler. Bu olay genellikle aydının toplumsal çatışmasındaki konumu ve yeri ile ilgilidir. Siyasi mücadeleciler ve özgürlükçüler ise despotizmi baş etken sayarlar. Sosyoloji ve ideoloji hakkında kafa yoranlar sınıfsal sömürüyü halkın kültürsüzlüğünden yakınan, düşünsel çöküşün, sapıklığın, kötülüğün, bilgisizlik ve bilinçsizlik hastalığının etken ve sebeplerini tüm perişanlıkların başlıca etkeni olarak kabul eden aydınlar ise bazı güçlerin din, sanat ya da felsefe adıyla toplumsal geleneği bozguna, halkın zihnini karıştırdığına, bulandırdığına, halkı esaret ve zillete sürüklediğine, Bel'am-ı Baura'nın bir eliyle Firavun'u, diğer eliyle de Karun'u koruduğuna inanırlar. Fakat ben bu üçüncü grubun görüşüne daha yakınım. Bunun nedeni de yalnızca düşünsel ve dinsel konularla daha çok ilgilenmem, cehalet, taassup, düşünsel sapıklık ve itikadî hurafelerin trajedisini daha çok hissetmem değil, her zaman ve her yerde halkın cehaletinin ne felaketler getirdiğini görmüş olmamdır. Zaten Kur'an da böyle diyor. Daha önce de söylediğim gibi Kur'an, ihanet eden âlimlerden, insanları aldatan din adamlarından bahsederken üslubunu değiştirir ve onlardan nefretle söz eder. İşte görüyoruz Musa'yı Firavun ile yaptığı savaşta! Önce sihirbazları saf dışı ediyor. Çünkü sihirbazlar o dönemin Mısır dininde toplumun resmî din adamları sınıfındandılar. O dönemde sihirbazlık, bugün sandığımız gibi dinin dışında bir şey değildi. O dönemde sihirbazlık, dinsel törenlerin başında geliyordu. Hinduizm, Eski İran'da güneşe tapma (Zerdüşt'ten önce), bugünkü Çin Taoizmi, Bedevi Afrika ve Avusturalya dinlerindeki törenlerde böyledir. Bir taraftan İslambilim ve Kâbil-Hâbil kuramında da değindiğim gibi, tarihteki tüm beşerî sapkınlıkların esas etkenini bireysel mülkiyet ya da Kabil türü bir düzenin (Tanrı Çağı) doğmasında görüyorum; sınıfsal düzeni de bir temel kabul ediyorum. Fakat Marks'ın dediği gibi değil. Marks özel mülkiyet düzenini, üretim ve hukuk düzenini, her üçünü de birbirine karıştırmıştır. Feodalizm ile burjuvazinin farkı, üretim biçimi ve türünde olduğu halde, hukuk düzeninde, servaji ile köleliğin farkı, toplumsal ve sınıfsal ilişkiler biçiminde ve mülkiyet (genel ya da özel) esasında sonraki tüm aşamalarda görülür. Fakat ben, tarihsel çarpıklıkların baş etkenini Kabil türü bir düzenin zaferi ile, Hâbil türü bir düzenin ölümünde biliyorum. Alt yapı olarak bu iki düzenin dışında başka bir unsur tanımıyorum. Diğer taraftan, "Ümmet ve İmamet Sosyolojisi" adlı kitabımda da söylediğim gibi, liderlik (rehberlik) ilkesine inanıyorum ki Şia'nın görünüş itibariyle bu aşırı inancını kabul ediyorum. Her amelin ve akidenin kabulü, velayet ya da imamet ilkesine bağlıdır. "Kabul"den maksadım "değer"dir. İmametten maksadım liderliğin (rehberliğin) doğruluğunun genel ilkesidir. Öyleyse cephe arkasın-

daki son şeytan, birincisi ve ikincisinden vazgeçtik, kimdir, hangisidir? Kuşkusuz benim bu görüşümdeki çelişkiyi fark etmişsinizdir. Ben bu durumda her üç çelişkili görüşe de inanıyorum. Yani, her üçünün de bu sınıfta daha önce birer öğrenci olduklarına inanıyorum. Sebep açısından bu üçünün birbirine karşı bir önceliği yoktur. Pekiyi, her üçü burada nasıl baş etken olurlar? Cevabım, yani gerçek görüşüm, sizin bir çelişki olarak gördüğünüz şeydir. Sosyoloji adlı kitabımda "teslis" konusunda yaptığım değerlendirmeleri dikkate alırsanız, bu çelişkiniz ortadan kalkar. Bu değerlendirmedeki ilke şuydu: "Üçü birdir, biri üçüdür. Her üçü yine aynı durumda birbirinden ayrı üç varlık olduğu halde üçü birdir ve biri tek varlık olmasına karşın yine üçüdür! Yine de bu üç puttan hiçbirini göremezsiniz. Çünkü Mina'da üç cemre (hac sırasında taş atma eylemi) vardır. Her biri ayrı, kendine özgü ve birbirinden farklı mesafelerdedir. Fakat her üçü de şeytandır ve şeytan da birdir. Mina'da bu üç şeytanı ilk kez gördüğümde, Sosyoloji ve Tarih Felsefesi adlı kitaplarımda geçen "teslis" kuramıma ne kadar benzediğini gördüm. Tekâmül eden, üç belirgin ve müstakil bir çehrede tecelli eden bir Kabil! Sanki bilimsel kuramımın canlı bir örneğidir. Bu çıkarım, kuramıma daha çok inanmaını sağlamış ve bu üç cemrenin Kabil'in o üç çehresi olduğunda şüphe olmadığını hissetmişimdir. Şimdi yalnızca bu görünümlerden her birinin o üç uğursuz üçlünün hangisinin sahne köşesi olduğunu görmeliyiz. Orada zihnim, Bel'am-ı Baura tarafına kayıyordu. Yüreğim onun iki arkadaşından daha çok onun elinden kan dolmuştur. Ne çekersek ondan çekiyoruz. Çünkü Firavun, kılıcıyla Hüseyin'in bedenini paramparça etmiştir ve Zeynep ilk bakışta onu tanıyamamıştır. Belam-ı Baura, Hüseyin'in ruhunu, kişiliğini, imanını, devrimini, ekolünü, hedefini, akidesini ve Hüseyin gerçekliğini öylesine saptırmıştır ki, Şamr dahi gelip görse, yalnızca onu tanıyamamakla kalmayacak, öfkenin vahşetinden feryat edecektir. Tüm bu namertliklere, aşağılamalara ve yalanlara tahammül edemeyecektir; tereddütsüz, bu insafsız Bel'am'a karşı çıkacaktır. Şamr'ın bunlardan daha mert olduğunda ve Hüseyin'in hamlesini daha iyi tanıdığında şüphe yoktur. Emevi ve Abbasi halifelerinin tamamından daha şerefli (yani onların şerefsizlikleri nefret uyandıran Bel'am'ınkilerden daha azdır) olduğundan şüphe etmiyorum. Şii âlim görüntüsüne bürünen Bel'amî, şu çirkin hikâyeyi nakleder: "Yılın birinde hac ziyareti için Yezit kirli olarak gelmişti. Halkın içinde Kureyşli birini gördü. Ona şöyle dedi: "Benim kölem olduğunu, benim senin efendin olduğumu; istersem seni öldürebileceğimi, istersem azat edebileceğimi itiraf et!" Böyle bir itirafı gurur, şeref ve onuruna ters gören, Yezit'in kendisini aşağılamakla kendi reklâmını yaptığını ve muhacirlere ihaneti reva gördüğünü bilen o Arap bunu reddetti. Yezit de tereddütsüz onun başını gövdesinden ayırdı.

Bu sırada gözü Zeynelabidin İmam Ali bin Hüseyin'e takıldı. Bu teklifi yineleyerek, ondan, kalabalığın ortasında resmen itiraf etmesini istedi. İmam: "İtiraf etmezsem canım tehlikeye girer mi?" diye sordu. Yezit: "Evet" dedi. Daha sonra İmam, Yezit'in kölesi olduğunu, Yezit'in kendisinin efendisi ve sahibi olduğunu; isterse öldürebileceğini, isterse azat edebileceğini itiraf etti. Yezit de İmamı serbest bıraktı! Sayın büyük din âlimi, düşmanın bu iğrenç suçlamasını naklederken mantık çerçevesine giriyor ve yarım aklıyla da bunu yorumluyor. (Şuuru yalanlamaya varmıyor.) Yoruma bakın! Diyor ki: Elbette tarih kitaplarının çoğu, Yezit'in hiçbir zaman Mekke'ye gelmediğini, Mekke'nin Abdullah bin Zübeyr'in elinde olduğunu, Abdullah bin Zubeyr'in Yezit ile savaş durumunda olduğunu, Yezit'in ölümünden sonra Abdullah'ın durumunun bozulduğunu, Mekke'nin Abdulmelik'in eline düştüğünü, Mekke'nin Emevilerin eline geçtiğini yazarlar. Öyleyse Yezit nasıl hacca gelebilsin? Yukarıda adı geçen âlim (Bel'amî), buraya gelince tarihçilerin bu kesin delilini değerlendireceği ve onu bu uydurma olayın aslını daha sonradan uydurulduğuna bir kanıt sayacağı yerde, tarih âlimlerinin sözüne Sünni oldukları için güvenilmese de diyor, yani Yezit'in adamlarının bu sözü doğrudur. Sonra âlimce bir araştırma yapmış ve imanın lehine ilmî bir içtihat yüklenmek için olayı bu şekilde düzeltiyor. İmamı temize çıkarıyor. Çünkü Yezit'in o Kureyşlilere nasıl davrandığını önce İmam görüyor. İkincisi; "Eğer köleliğimi itiraf etmezsem canım tehlikeye düşer mi?" diye resmen soruyor. Yezit: "Evet" diyor, "Canın tehlikeye düşer." İmamın şer'î vazifesi -Yezit'in kölesi olma pahasına da olsa canını korumalıdır. Üstelik Allah tarafından halkın önderliğine atanmış, masum, gaybı bilen, âlemin ve Âdem'in yaratılışında payı olan Şia imamı- itiraf etmeyi gerektiriyor. Takiyye! Bel'amî âlim, yine de İmama ilmî hizmetten geri kalmaz ve rivayete başka bir darbe daha katmaya çalışır. O da şudur: "Yezit'in hacca gelmiş olması uzak bir ihtimaldir. Çünkü onun hac vazifesini eda ettiği tarih kitaplarında nakledilmemiştir. Çünkü o bu işin adamı değildir. Benim görüşüm, İmamdan böyle bir şey isteyecek, İmamla böyle bir konuşma yapacak ve İmamın böyle bir itirafı yapacağı kişi Yezit değil, belki de Yezit'in adamlarından biridir!" Evet, Firavun'un biri başını bağlıyor, Karun'un biri cebini boşaltıyor ve Bel'am'ın biri insanı çürütüyor. Allah'ın halifesi olan insanı Allah'ın koyunları haline getiriyor. İçeriden onu bağlıyor, ruhunu, aklını yağmalıyor. Onu öylesine şuurdan yoksun bırakıyor ki bunların kurbanlarıyla ilgileri olmayan kişilerce tasavvuru mümkün değildir. Aydın ve gerçek İslam âlimi bir dostum şöyle demişti: "Bu meseleyi dostlarımdan işitmiştim, fakat hiç başıma gelmemişti. Bir gün bir hanım bana gelerek kendisi için istiharede bulunmamı istedi. Ben de

ram'da[157] getirirler. "Meşarulharam"da -gecenin karanlığına ve cehalete yenik düşen Âdem ile Havva'nın buraya girmeleri yasaktır- onları uyuturlar. Seherin ayak sesleri duyulunca, Al-

kabul ettim. Hazırlandım. Tesbihimi hazırladım. Duaya geçecekken: "Efendim, bağışlayınız, rica ediyorum niyetini de artık siz kendiniz tutunuz!" dedi. Bununla beraber, sabit bir kanunla bu üç puttan her birini, o üç şeytani gücün bir timsali olarak bilip bilmememiz gerektiğinden tam olarak emin değilim. Bence, yine aynı durumda onların her birinin diğer ikisinin yerini aldığı ve her üçünün birbiriyle göreceli bir akrabalıklarının olduğu ve her iki dostunun yardımıyla ayakta durduğu ve her iki dostunun yardımıyla kaderine müdahale ettiği sabit bir gerçektir. Bunlarla beraber, bu üç putun üçlü düzeni, öncelik ve sonralıkları, toplumsal nedenlilik zincirinden, hatta ileri ve adaletten yana olan güçlere göre konumlanmaları düşünsel ya da bir siyasi veya sınıfsal devrim mücadelesinde zaman ve mekânla ve her toplumun durumuyla ilgisi vardır. Her toplumsal düzen içerisinde, sınıfsal gruplaşmalar, düşünsel ve kültürel zemin, hassasiyet ve genel bilinç türü, tarihsel aşama, evrensel etkenler, dış temaslar, siyasi ve toplumsal hareketler, geleneksel, dinsel ve ahlaki doku bir düzen içerisindedir. Her aydının görevi bu özellikleri dikkate alarak kendi çağında ve muhitinde ilk cemrenin hangisi, orta ve son cemrelerin hangileri olduğunu bulmaktır. Şüphesiz Ortaçağ toplumunda son cemre kültürel sömürgeci Bel'am'dır. İleri kapitalist, burjuvazi, sanayi ve liberalizm düzeninde sömürgeci Karun'dur. Faşist ve militarist düzenlerde de Firavun'dur.

157 Arafat ile Mina arasındaki yer, "Meş'aru'l-Haram" adlı bir boğazdır. Arafat'ta onuncu günün ikindi vaktine gelindiğinde hacıların Meş'ar'a doğru hareket etmeleri ve geceyi burada geçirmeleri gerekir. Yıldızlı gökyüzü altında, karmakarışık bir kalabalığın olduğu, kimsenin kimseyi görmediği, herkesin yalnız kaldığı, herkesin kendi hâlini, ruhsal durumunu, dünya hâlini, dünya meselelerini, kaderini, geleceğini, yazgısını düşünebileceği en iyi anlardır. İnsanın tüm kötü karakterleri yok olur, silinir. Herkes, kim olursa olsun, orada eşittir, birdir. Herkesin iki parça ihramı vardır, o kadar. Herkes gecenin karanlığında toplumun içinde kaybolur. Artık "ben" sorunu çözülmüş "biz" olmuştur. Burada ne yapmamız gerektiği noktasına geldik. Acaba din burada ve bu gecede bir amel, bir hüküm vacip kılmamış mıdır? Yani hiçbir şeyle meşgul olunmayacak mı? Buraya boşu boşuna mı gelindi? Burada bir "hüküm" yok mudur? Varsa nedir? Burada olmaktaki amaç nedir? Burası bir "zikir" yeri midir? Gerçekten böyle mi? Evet, burası bir hatırlama, anma

lah'ın koyun sürüsünü harekete geçirerek onları o uğursuz teslis putunun ülkesi Mina'ya[158] doğru sürerler. İbrahim ve Al-

yeri midir? Evet, bir hatırlama, anma yeridir. Neyi hatırlama, neyi anma? Kimi? Elbette unutulanı hatırlama! Ölüm gününü, hayatı; insanı bir gergedana, bir kurda, bir fareye, bir kuzuya çeviren bencilliğin, kendini beğenmişliğin ve amipçe çabaların sana unutturduğu insanı (Âdem'i) hatırlamak. Zikir, yani, otur ve düşün! Asla düşünmediğin şeyi düşün! Düşünmene izin verilmeyen şeyi düşün! Sende kurban edilen, unutulan; insanlığını, imanını, kerametini, emanetini, asaletini, değerlerini, sorumluluklarını, içinde ölmüş, öldürülmüş yeteneklerini, değerlerini ve faziletlerini düşün. İçindeki suskun ve sessiz mezarlıkta bunların mezarlarını bul. Gözünün hiçbir şeyi görmediği, artık bakışlarının yiyecek bir şeyler bulamayacağı böyle bir gecede kendine dön ve kendine bak. Sen buraya Arafat'tan geldin; Âdem ile Havva'nın ilk tanıştığı, tanımanın gerçekleştiği, Âdem'in (insanın) ilk ayak bastığı ve tarihe ilk adımını attığı yerden buraya geldin. Sen onunla yoldaş oldun ve şimdi şuur ülkesine ulaştın. Otur ve düşün. Yıldızların altında, vahiy göğünün altında otur ve Allah'ın sesini duy! Bu yalnızlık ve özgürlük yalnızlığında sen tek başınasın, gecenin karanlığında yitmişsin, insanlığın bu büyük deryasında kaybolmuşsun. Ve artık sen yoksun. Bu kalabalık var. İnsan var, insanlar var, aşk var, iman var. Bu insanlar ve bu kalabalık hiçbir renk, sınır, duvar, kapı tanımaksızın birbirlerine yaklaşıyorlar. Seni, senin sen olmanı eziyorlar, reddediyorlar, "kendin" olmanın kabuğunu kırıyorlar. İnsanı ve imanı bireysellik, ırkçılık, sınıf, meslek ve soy sop gibi ayrımlardan kurtarıp bir damla misali denize ulaştırıyorlar. Otur ve düşün! "Zikir" hâlinde ol. Küfür ve zulüm düzenleri sendeki ilahî değerleri kurban etmiştir. Onların mezarlarını hatırından silmiştir. Onların hatıralarını da unutmuşsun! Otur ve düşün! Burada bir hüküm yok, bir iş yok. Bu kayıtsızlıkta seni yalnız koymuşlardır kendini arayıp bulasın diye, şehitlerinin cenazesini göresin diye, şuur ülkesinde, şimdi içinde alevlenen hayat ruhunu, risalet ve iman ruhunu bu bedenlere üfleyesin diye, bu Meş'ar'da kendine bir mahşer kurasın diye. İçinde bir kıyamet koparasın ve o gün için hesabını, kitabını, muhakemesini yapasın ve terazini kurasın diye. Bu mahkemede suçlanan sensin, davacı sensin ve kadı da sensin. Şuur kazanılan yerde otur, otur ve düşün. Nelerin unutulmuş olduğunu, nelerin unutulmakta olduğunu hatırla.

Zilhicce'nin onuncu gecesi, hacıların Meş'ar'da durup güneşin doğusuyla birlikte Meş'ar'dan hareket ederek Mina'ya gelmeleri gerekir.

158 Mina, Arafat ve Meş'ar'dan sonra gelinen son duraktır. Mekke vadisine doğru inen bir boğazdır. Burası hacda ifa edilen başlıca görevlerin yapıldığı

lah'ın hilesi[159] ile şakalaşmanın bir göstergesi olarak, kendisinin ebedî üç putuyla, Âdem'den ahir zamana kadar[160], oyun oynama maksadıyla taş atmak, zarif ve rengârenk yedi tane taşı,[161]

yerdir. Taşlama, kurban kesme, başı tıraş etme, daha sonra ihramdan çıkma ve bayram. Kurban Bayramı, şeytana karşı kazanılan bir zafer! Şimdi "El Meliku'l Muazzam el- Faysal" adlı bir cadde olan bu vadi yatağında üç direk vardır. Anlatıldığına göre, şeytan İbrahim'e İsmail'i kurban etmesinin söylendiği vahiy uykusundayken görünmüş ve İbrahim'in içine vesvese düşürmeye çalışmıştır. Bu yorum doğrudur. Fakat semboller derin ve anlamlı olsa da yapılan yorumların içeriği çeşitlidir. Bunun için ben burada her zaman yakındığım o üçlüyü görüyorum. O tek bedenli üç çehreyi; Firavun, Karun ve Bel'am'ı. Despotizmi, sömürüyü ve kültürel sömürüyü. Güçlü zenginleri, kibirlileri ve rahipleri görüyorum. Keşişlerin ifadesiyle bunlar üç tanedir. Ve üçü birdir. Bununla beraber, her biri müstakil bir şahsiyet, varlık ve kişidirler. Bir varlıktan başka bir şey değildirler. Tek varlık olmakla beraber üç varlık ve bağımsız kişiliktirler. Uzun zamandır bunların ne olduklarını anlayamamıştım. Bunlar ne biçim bir tanrıydılar ki hem üçtüler, hem bir? Olamaz mı? Akıl almıyor. Sonra anladım ki akıl almıyor ama göz görüyor. Keşişlerin Tanrı hakkında konuştuklarını sanırdım, aslında söz konusu olan efendi imiş. Semavi ilahtan bahsetmiyorlar, yeryüzü tanrılarından söz ediyorlarmış. Bu yeryüzü tanrıları, egemen sınıftır, musallat bir düzendir, egemenlik ve güçtür. Bazen siyasette kaba kuvvet (despotluk) olarak görünür, bazen ekonomide para (sömürü) olarak görünür. Dinde ise yalancılık (eski kültürel sömürü.) Üçünün de Kur'andaki yansıması: Firavun, Karun, Bel'am. Bu "gerçekliğin", bir "kutbun" ya da bir "şahsın" üç çehresi: Kabil! Görmüyor musunuz bunlar hem üç, hem bir.

159 "Onlar tuzak kurdular; Allah da tuzak kurdu. Allah tuzak kuranların en ilerisidir." (3/Âli İmran Suresi 54).

160 Âdem'den âhir zaman kadar, tarihin cebir felsefesi, İslam'ın özelliğini anlatır. Âhir zaman, tarihin çelişki ve çekişmelerinin cebrinden kurtulduğu, Kabil türü bir düzenin öldüğü, yeryüzünde ve insan hayatındaki zulmün, çıkarcılığın, hak gaspının yerini, eşitliğin ve imanın aldığı bir zamandır.

161 Çakıl toplamak istendiği zaman, güzel, düzgün kırılmış ve badem gibi çakılların seçilmesine özen gösterilmesi tavsiye edilir. Desenli ve renkli taşlar müstehaptır. Zavallı hacılar, milyonlarca insanın, arabanın, koyun ve deve kellesinin olduğu yerde, gece karanlığında renkli desenli taşları, badem gibi çakılları bulmak için canlarından bezerler.

ince parmaklarıyla yeryüzünün ve çağın üç tanrısının ağartılmış bedenlerine[162] nazlı ve cilveli hareketlerle atmaları için! Koyunları kendilerini zillet yüklü kaderlerinin bir göstergesi olarak kurban ederler. Çünkü Allah'ın koyunı sürüşüdürler ve Tanrının o üç daimi elçisi, bu sürünün yününden, derisinden ve etinden her zaman kayış yapmışlar ve ahır inşa etmişlerdir. Çünkü onların her zamanki kurbanları bunlardır ve her yerde "dilleri bağlı", kendi seyisleri uğruna onları kurban ederler. Kırmızı kanları Yeşil Saray'ın ve Dırar Mescidi'nin ve Karun'un beytülmalinin damarlarında akar ve bu üç taşa (cemarat-i selase)[163] kulluğun göstergesi olarak başlarını tıraş ederler ve "cehalet, zulüm eyleminin âletidir" sözünün bir göstergesi olarak, "Maslahatçılar, elleri gerçeğin kanına bulanmış olanlardır." sözünün bir kanıtı olarak, her çağda ve her nesilde, kendi gayretleriyle insanın şehadetine ortam hazırladıklarının bir göstergesi olarak bu takva ve kutsallık cübbeleri altında bir celladın gizli olduğunun, her zaman ve her yerde o üç putun vesvesesi ile, kendi elleriyle İsmail'i, Nemrut'un ayakları dibinde kurban ettiklerinin bir göstergesi olarak insanın kurban edildiği günü kutlarlar. İşte o zaman sırtlarını Kâbe'ye, yüzlerini de hayatın bayağılık Kâbe'sine dönerler. Ahiret cennetini dünya cehennemi pahasına satın alarak efendinin sıcak mutfağında tokluk sevincinin verdi-

[162] Suudiler, her sene bu üç şeytan heykelini beyazlatırlar. Nedendir bilmiyorum. Bunları hükümet mi parlatıyor, din adamları mı parlatıyor, yoksa vakıflar bütçesinden mi ya da zengin dindar kişilerin cebinden mi karşılanıyor, bunu da bilmiyorum. Fark etmez de. Önemli olan her yıl şeytanın yüzünün parlatılması!

[163] Üç cemre, Mina'daki şeytanın yadigârı üç binadır. Her birine "cemre" derler. İlk Cemre, Orta Cemre ve Son ya da Akabe Cemresi. (Akabe'ye yakın olduğu için bu adı almıştır. Akabe, sözlükte dağ sırtı anlamına gelir. Burada özel isim olmuştur. Çünkü Peygamber, hicretten önce, burada Medine'den hacca gelmiş olan Evs ve Hazrec kabilelerinin elçileriyle, Kureyş'in gözünden uzak, gece vakti bir anlaşma yapmıştı. Bu anlaşma "Akabe Anlaşması" olarak bilinir.) Cemre de taşlama, taş atma anlamına gelir.

ği sarhoşlukla uyurlar ve yağma sofrasının artıklarını otlarlar![164]

Gözlerimi bir kan perdesi bürümüştü.

Yakıcı çöle bakıyorum. Utanç renginde bir gökyüzü, mavi ve yakıcı bir güneş ve alev saçan bir havayla, ufuk ufuk yayılmış bir kum denizi, köpüren taptaze bir kanla küflü bir nehir, adım adım Fırat'a doğru akmaktadır.

Kılıçlar çekilmiş, yaylar gerilmiş, çadırlar alev almış; ayak takımı yağma düşüncesinde, öfkeler dillerini çıkarmış. Düşman her

[164] İhvan Ümid'in yabancı bir şairin "Kurt ve Köpeklerin Uluması" adlı eserinden tercüme ettiği bir şiir:

Bir köpek der ki:

"Orada, efendinin mutfağının kenarında
Yumuşak tozların üstünde uyumak
Ne kadar güzel ve hoş
Ve o zaman canım tatlım dendiğini duymak."

Diğeri sürdürür:

"O sofra artıklarından otlanmak."

Diğeri:

"O da olmazsa, bir kemik.
Ne rahat bir hayat, ne güzel bir dünya!
Ne iyi ve merhametli bir efendi."

Köpek hatırlar:

"Sopa var ya... İşte o bir belâ olur!
Evet, ama buna katlanmak gerek
Eh, biraz üzücü olduğu doğrudur.
Ama efendi eninde sonunda merhamete gelir.
Bırakır öfkesi de yatışınca
Başımı ayağına, ayakkabısına sürerim
Yaralarımızı sarar ve biz
Bu sevgiyi ganimet biliriz..."

yerde pusuya yatmış; dost, düşmanın oyuncağı, hava sıcak, gurbet acı, yeryüzü çorak, can alıcı bir susuzluk.

Dicle simsiyah, kudurmuş, saldırgan! Kin ve ölümün sınırındaki Kızıl Fırat süre gelen düşmanlığın işgali altında!

Onun, tüm bu cehaletin ve kötülüklerin kurbanı olan şahsiyetin büyük ve güçlü simasına bakmaya korkuyorum.

Ayaklarına bakıyorum; dimdik duruyor. Yüzlerce darbeye dayanabilmiş bir vücut.

Korkarak ve heyecandan titreyerek çizmelerinden yukarıya doğru kaydırıyorum gözlerimi.

Şimdi iki kolu da düşmüş.

Bir eli, insanın yenik düştüğünün simgesi olarak aşağı salık, kılıçta; fakat, avuçları sımsıkı sıkılmış, boşuna bir çabayla hâlâ kılıcı tutmaya çalışıyor.

Artık bir kılıcın kabzası üzerindeki kanlı parmak izleri.

Diğer eli de aynı şekilde yükümsüz.

Bakışlarımı yukarıya kaydırıyorum:

Zırhın deliklerinden kan fışkırıyor, insana her gün çöl güneşini emen yoğun bir buharı sabah akşam gösterircesine, dünyayı haberdar edercesine[165].

Gözlerimi biraz daha yukarıya kaydırıyorum:

[165] Müminlere muhalif olduğu ölçüde de, onu mülhit olarak bilseler de, imanı olan kayıtsız ve küstah şair Ebulâlâ Maarri'nin deyimi:

"Ufukta iki şehidin kanlarından

Ali'nin ve oğlunun iki şahidi vardır.

Gecenin bitiminde sabahın gülüşü gibidirler

Akşamın başlangıcında iki şafak kızılı

Gömleğine kazımıştır haşrın gelmesi için

Rahmanın yardımını umarak."

Tarihin amansız darbelerini yemiş bir dağın tepesine dikili, Hıra'nın dorukları gibi bir boyun, ezilmiş, yaralanmış, fakat eğilmemiş bir boyun.

Gözlerimi bedeninden akan kan şeritleri üzerine kaydırıyorum:

Birdenbire bir duman ve sis bulutu! Bir patlamayla havaya kalkan bir toz bulutu gibi. Başka hiçbir şey yok!

Kalbimi acımasızca sıkıyor bir pençe. Gizli dişler öfkeyle ısırıyor yüreğimi. Yüreğimden yakıcı bir duman vuruyor başıma ve gözlerimi yakıyor. Büyük bir azap veriyor bu acı bana. Çünkü:

"Varım". Çünkü "yaşıyorum".

Bu "çaresiz olma" ve olmanın yükü çok ağır!

Bana izin vermiyor, gözyaşlarını göremiyorum:

Gözyaşlarını bürüdü gözlerimi.

Kan ve toz belirsizliği içinde titriyor her şey önümde. Fakat buna rağmen, aşk ve utançla alevlenen bir bekleyişle şaşkın şaşkın bakıyorum.

Bu bulut ve dumanın tam ortasında bir siluet görüyorum. Suskun bir çehrenin dilsiz ve belirsiz silueti, Promete'nin çehresi, şimdi gerçekleşmiş mitolojik bir Tanrı çehresi.

Bir heyecan, bir sevinç gözlerimi yaşartıyor. Gözyaşlarımın dalgasında titreyen karanlığın belirsizlik tozu kayboluyor ve aydınlanıyor. Okunaklı yüz hatlarını seçebiliyorum.

Onun tanrısal yüzünü görebilecek miyim?

Bütün bu acıları, bu trajedileri sadece bir yüzde, mazlumca yaşamı boyunca insanın tüm acılarını anlatan bir yüzde, bütün bu acıları görmek ne kadar dayanılmaz bir şey!

İslam'ın baş müftüsü, "Allah'ın dinine karşı çıkmış bir Haricî ve Muhammed'in sünnetini kabul etmeyen bir Rafızi" suçlamasıyla onun ölüm fetvasını vermiştir.

Kanlarına gizlenmiş sıcak cesetlerden başka kimse onu desteklememektedir.

Gurbetin, yalnızlığın ve acının bir timsali olarak çölde kan dalgalarıyla boy salmış ve tarih geçidinin başına dikilmiştir:

Ne geri dönüyor.

Nereye dönsün ki?

Ne ileri gidiyor,

Nasıl gitsin ki?

Ne savaşıyor,

Neyle savaşsın ki?

Ne konuşuyor,

Kimle konuşsun ki?

Ne de oturuyor, çünkü...

Asla!

Dikilmiş ve bütün cihadı yalnızca

Düşmemek!

Tarih boyunca, Âdem'den kendisine kadar, yeryüzünü üç tanrısının çekiçleri altındaki, dost ve düşman darbeleri altındaki bir örs gibi!

Onun garip yüzüne ikinci kez bakıyorum. Suskun ve tanıdık bakışlarla, hüzün dolu bir bakışla bakıyor. Öylece suskun bakıyor, öylece suskun duruyor.

Ben buna tahammül edemem!

Ağırdır.

Tüm benliğimi kırıyor, parçalıyor.

Kaçıyorum.

Fakat yalnız kalmaktan, tek başıma kalmaktan korkuyorum. İnsanın kendisine tahammül etmesi utanç ve acı verici bir şey.

Toplumun karanlığında kaybolmak, şehrin gürültüsünde sitemimin sesini duymamak için bir sokağa dalıyorum.

Büyük bir kalabalık toplanmış ve şehir karmakarışık; feryatlar içinde ağlıyor. Naralar, çığlıklar, sancak ve kotralar, "Haçlı savaşı"; başlarına, yüzlerine, sırt ve önlerine delice vurdukları kılıç ve zincirler, uzun cübbeli adamlar...

Başında peygamber sarığı ve...

Ah! Siyah giyimli, her yerde, halkın önünde yürüyen tarihin yine o aynı yüzleri...

Yalnız ve serseri, her yana gidiyorum. Birinin yenini tutuyorum, öbürünün eteğine yapışıyorum. Susuyorum, gözyaşları içinde boğulmuş bir halde yalvarırcasına soruyorum:

"Kimdir bu adam?"

"Derdi nedir?"

Tarihin tek vârisi, zamanın al bayrağının vârisi bu insan niçin yalnız?

Neler yaptı?

Neler çekti?

Söyleyin bana!

Adı nedir?

Kimse cevap vermiyor bana!

Gözlerimi yaş kapladı.

Meşhed, 1970 Aşûrası

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTİKAM

Ben Floransa'da altın renkli Seylan'ı hissediyorum. O nereden geliyor? Kendi ahenginden. Bir kelimenin ne kadar hassas, derin ve değerli olduğuna bakın! Bazıları Floransa'nın aynı zamanda herkesin bildiği bir yer ismi olduğunu söylüyorlar. Onun aynı zamanda müziği bir şaire başka bir şey anlamı, Seylan parlaklığı ve altın rengi keskinliği ve yakıcılığı veren bir biyografisi vardır. O biyografi bu kelimenin ait olduğu bir hikâyeyle ilişkilidir. Floransa'nın çok güzel ve iffetli bir kadının ismi olduğu örneğini veriyor. Bizim çocukluğumuzda o, çok sevimli bir şahsiyetti. Ben çocukken onu bir iffet, güzellik ve haya idolü haline getirmiştim. Bu benim Floransa ile o hikâye arasında bu kelime aracılığıyla kendi kendime kurduğum özel bir bağdır.

Bundan dolayı bir kelimenin zengin kültürlerde çok önemli bir biyografisi olabilmektedir. Mesela "rind" (hilekâr, açıkgöz), hiçbir sözlükte Hafız'ın kullandığı derinlik ve zarafetle tercüme edilememiş olan bir kelimedir. Bazıları onu miskin, dilenci ve başıboş diye çevirmişlerdir. Oysa hiçbirisi onun anlamını karşılamaz. Aslında "rind" bazen bilgin ve düşünürün de ötesinde bir anlam veren özel bir şeydir.

"Sevre" (devrim) kelimesi de böyledir. "Sevre"nin tarihsel bir biyografisi vardır. Bu, onun söz konusu kelimeye haddinden fazla anlam kazandıran o sosyolojik ve tarihsel olayla ilişkisidir. Bu nedenle kelimenin anlamı kendi ontolojik sınırlarını aşar.

Bizim dualarda "Ey Allah'ın Sâr'ı, ey Sâre'nin oğlu diye okuduğumuz bir Sâr (intikam) kelimemiz vardır. Pekiyiyi, Arap kültür ve sosyolojisinde "Sâr" ne demektir?

İslam'dan önce kabile sistemi vardı. İslam'ın en büyük devrimci faaliyeti kabile sistemini sosyal sisteme dönüştürmek olmuştur. İslam Peygamberi birkaç yıl zarfında ve bir nesil içinde bizzat sosyal bir alt yapı olan kabileler topluluğunu değiştirerek büyük bir devrimci alt yapı meydana getirdi. Bu ancak birkaç asır içinde o da derin bir siyasal ve ekonomik alt yapı değişikli-

ğiyle yapılabilecek bir iştir. Bu değişim, bir kabile sisteminin mükemmel bir sosyal sisteme, bir ümmete, bir topluma, bir sosyeteye dönüştürülmesidir.

Dünyanın her kabile düzeninde olduğu gibi Arap kabile düzeninde de her kabile bir tek şahıstır. Yani ferdin varlığı yoktur; aksine kabilenin gerçek varlığı vardır. Tek başına hiçbir şey olmayan fert, aynı zamanda bütün bir kabileyi temsil eder. Bilmiyorum, belki bazılarınız fark etmiştir; bizim bu necis medeniyetimizin henüz ulaşmadığı çok uzak köyler vardır. Siz bir yabancısınız, köye giriyorsunuz; yolunuzun üzerinde kapının önünde duran herkesin toplanmış sizi evlerine davet ettiklerini görürsünüz: "Lütfen, rica ediyorum, buyurun, bu geceyi burada geçirin; bu gece burada istirahat edin!" Hâlbuki bu ev onların evi değildir, hiçbirinin mülkü değildir. Sahibi aslında çöldedir veya zaten köyde yoktur. Bu neden böyledir? Çünkü bizim o ruhumuz, asaletimiz, kabilenin asaleti burada kendisini gösterir. Siz yabancısınız, oraya giriyorsunuz, misafir oluyorsunuz. Misafir kimdir? Misafir Hasan'dır, Hüseyin'dir. Ama o Hasan ve Hüseyin bu toplum, bu ümmet ve bu kabile içinde bir fert olduğu için kabilenin tamamına eşittir. Yani siz kabilenin misafirisiniz. Bundan dolayı herkes kendisini ev sahibi kabul eder. Herkesin sizin şanınıza layık bir evi bulunmadığı için sahibi olmasa da sizi makamınıza en uygun bir eve davet ederler. Uygun olan da böyle yapmasıdır. Ferdin bağımsız kişilik kazandığı sosyal sistemde olduğu şekliyle henüz bir özel mülkiyetin bulunmadığı bilinmektedir. En azından ruhsal olarak meydana gelmemiştir. Yani her şey kabilenin malıdır. Şahsiyet de böyledir. Siz bir ferde hakaret ettiğinizde kabile bunu sadece o kişiye yapılmış bir hakaret olarak görmez. Bu toplumun tüm vicdanı yaralanır ve herkes kendisine hakaret edilmiş ve sövülmüş gibi hisseder ve buna tepki gösterir. Sizin bütün kabileden özür dilemeniz gerekir. Hâlbuki siz bir toplumda mesela bir Fransız'a veya Amerikalıya hakaret ettiğinizde bizzat ona hakaret etmiş olursunuz. Başka bir Fransız veya Amerikalı buna hiçbir şekil-

de tepki göstermez. Bir Tahranlı ya da Meşhetliye hakaret ettiğinizde hiçbir zaman diğer Tahranlılar veya Meşhetliler kendilerine hakaret edilmiş gibi algılamazlar. Herkesin kendisine has şahsi hesabı vardır. Fakat kabile toplumunda genelde kabile reisinin, kabile toteminin veya kabile tanrısının topluluk ruhunu temsil ettiği kabile adlı bir şahıs vardır. Bu topluluk ruhunun çeşitli fertleri ve bedenleri vardır: Bin tane, iki bin tane... Bu mesele hukuki bakımdan da gündemdedir. Kabile hukuku bir toplum hukukudur. Bir kabileye, mesela Gatafanoğullarına mensup bir fert, Zühreoğulları kabilesinden bir ferdi öldürürse katil sadece o öldüren kişi değil, maktul de yalnızca o öldürülen kişi değildir. Aksine, katil Gatafanoğulları, maktul de Zühreoğullarıdır. Aslında Zühreoğullarına mensup her fert kendisini kan sahibi, Gatafanoğullarına mensup olan her ferdi de katil kabul eder. Bu nedenle Zühreoğullarından her bir ferdin her zaman intikam almak için kabilelerinin bir üyesini öldüren bir Gatafanoğulları ferdini öldürmek üzere elinin uzanması yeterlidir. Öldürülen kişinin katille hiçbir alakası olmasa veya duyulmamış olsa ve hiçbir kabahati bulunmasa dahi bu intikam alınır. Fakat her hâlükârda o kabilenin bir üyesidir. Yani bu kabile bir kan davasında bulunur. O ise kan dökmüş bir kabiledir. Kabile hukukuna göre fertlerin hukuki şahsiyetleri yoktur.[166]

Bu, meselenin sosyal alt yapısıdır. Burada meselenin ne kadar güzelleştiğine ve derinleştiğine iyi dikkat edin. Bir kabilenin herhangi bir ferdi diğer kabilenin herhangi bir ferdini öldürüyor. Fertlerinden birisi öldürülen bir kabile, kan sahibidir; o öldürülen bu kabilenin intikamıdır (kan davasıdır). Tam anlaşıldı mı? Diyelim ki biz bir kabileyiz. Düşman kabilesinin fertlerinden birisi bizim çocuklarımızdan birisini öldürdü. Onun ba-

[166] Fidye ve haklar meselesini, toplum inşa etmek ve kabile ilişkilerini ortadan kaldırmak istediği için ilk defa İslam şahsileştirmiştir. Bunun yollarından birisi, ferdî hakları tanımaktır. Katil, eli kanla kirlenen kimse, kan sahibi ise babası ve oğlu gibi öldürülen kişi ile ailevi bağları bulunan kimsedir.

bası, annesi veya oğlu kan sahibi değildir; bizim hepimiz kan sahibi sayılırız. O, babasının, annesinin, büyük oğlunun değil, kabilenin intikamıdır, bizim intikamımızdır. Pekiyiyi, bu ne demektir? Bu bizim düşmandan bir kan talep etmemiz anlamına gelir. Hamiyet, yani omuzlarımıza binen bu intikam yüküne tahammül etmemek. Kabilevi hamiyet işte budur. İntikamını affeden veya intikam gütmeyen kimse namusunu da satmış sayılır. Kanını satan kimse namusunu da dinini de satar; onun hamiyeti yoktur. Bundan dolayı her hamiyet sahibi kabile bir intikamı olduğunda düşmandan kesinlikle onun intikamını almalıdır.

Bu konuda aslı yalan olan bir efsane anlatılır. Tarihte bundan daha doğru bir hakikat yoktur.[167] O da şöyledir. Ne kadar güzel bir şey! Diyorlar ki: Kabilemizden bir fert öldürüldüğünde - kabile bir göçebedir, yaylaya çıkar, kışlığa döner- onun kanı dökülür ama onun ruhu inleyen bir kuş gibi gece gündüz kabilenin çevresinde, tek tek kabilenin her gencinin, kadınının ve erkeğinin başı etrafında döner, feryat eder, acı çeker ve kabile üyelerini intikam almaya çağırır. Bu kuş düşmandan intikam alınmadıkça sakinleşmez. Bu efsane iyi anlaşıldı mı?

Bundan dolayı bir kabilenin kan davası olduğunda ve düşman kabilesinden kan davasını ve intikamını alması gerektiğinde düşmandan bir kişinin kanı dökülmedikçe ve intikam alınmadıkça o, intikam kuşunun uyuduğu her gecede, gittiği her evde, çıktığı her yolculukta her geçim meşgalesinde, her yemek yiyişinde, namaz kılışında ve her hâlükârda sürekli başının etrafında döndüğü ve serbest bırakmadığı lanetli bir varlıktır. Eğer ka-

[167] Bazen hakikatler nasıl da birer efsane ve mitoloji olarak anlatılır! İnsanın onları anlaması gerekir. Bazen efsanelerin bizim tarihimizden daha çok değeri ve hakikati olur. Çünkü tarihimizi onlar oluşturdular, hile yaptılar, tahrif ettiler. Başına her türlü belayı musallat ettiler. Ama mitolojiler, insanlığın inanıp da gerçekleştiremediği ve bu yüzden efsaneleştirdiği hakikatler, arzular ve ilkelerden ibarettir.

bilenin ferdi gayret ve hamiyet gösterirse o kuşun davet ve feryat sesini kulağıyla duyar. Bu, kan davasında bir kabile ilişkisi ve geleneğidir.

Başka bir yerde değindiğim gibi, İslam Peygamberinin yaptığı büyük bir kültürel ve fikrî devrim de şudur. Çok isabetli oldu. O, cahiliyeye ait olmasına rağmen kendi toplumunun yaygın kültür ve geleneğini aldı. Ama o bu tabire, bu geleneğe, bu kültür ve düşünceye yeni bir ilmî, insani ve devrimci muhteva kazandırdı. Mesela, kabilevi intikamı ideolojik ve insani intikama dönüştürdü. Öyle ki kabileler arası kardeşlik ilişkisini kan birliği değil, düşünce birliği olan insanlar arasındaki kardeşlik haline getirdi. Aynı şekilde kabile bireyleri arasındaki bağı, kabilevi velayeti siyasi, fikrî ve insani bir velayete dönüştürdü. Bir ferdin kabile reisine yaptığı biati her ferdin hacda Allah'ın sağ elini sembolize eden Hacerulesved'e yaptığı biate dönüştürdü. Bir kabile reisine, bir kabileye biat eden kimsenin, böylece o kabilenin kanunlarına, o başkana tâbi olduğunu biliyoruz. Başka birine biat ettiği zaman bütün önceki biatler ortadan kalkar. Yani yeni biatin olumlu olduğu kadar olumsuz bir yönü de vardır. Bütün önceki biatleri (bağlılıkları) reddeden, yasaklayan ve ortadan kaldıran kimse, onlardan kurtulup özgürleşir. Bundan dolayı kabilevi bir biat içinde olan, kabile reisi önünde biat eden bütün fertler, Allah'a biat etmek suretiyle Allah'ın kulu veya Allah'ın kabilesinin üyesi haline geldikten sonra bütün kabile bağlarından ve cahiliye biatlerinden kurtulurlar. Bütün bunların toplumda var olan gelenekler olduğunu görüyoruz. Peygamber, bunları cahiliyenin bozuk kabilevi şeklinden en yüce, en yeni ve tamamen devrimci kavramlara dönüştürüyor ve kültürden istifade ediyor. O, bu kavramlar, terimler, kanunlar ve prensipler karşısında şaşırıp kalacak bir halka türedi kavramlar yığınını dikte etmek isteyecek yüzeysel ve köksüz bir devrimci değildir. Onları hayatın temelinden, tarih ve kültürlerinin gerçeğinden koparıp içlerine yeni kavramlar yerleştiriyor. Birisi de işte bu intikam kelimesidir. O, halkın iliklerine, tarihine, gele-

neğine, kültürüne, hamiyetine ve kanına kadar işleyen böylesine derin bir kavramı, bir geleneği, bir kültürü fikrî intikama, tarihî intikama, insani intikama dönüştürüyor. Bütün bu ilişkiler sayesinde kabileler ve kabile bağları iki kabile, ilişkisi halini alıyor. Ama bu, ırksal kabile değil, fikrî kabile; tağutî kabile değil, ilahi kabile. Bunlar iki kabiledirler. O, bu iki kabileyi resmen tanıyor. Ku'an'da ve İslam'da davet, insanlık tarihindeki yeni bir kabile sistemi üzerine kuruludur. Kabilenin birisi Allah'a biat ediyor, diğeri tağuta biat ediyor. Her iki kabilede de cahiliye kabilelerinin birbirlerinden intikam almak için intikamları üzerine sahip oldukları aynı ilişki vardır. Kulağının dibinde sürekli inleyen ve intikam isteyen aynı intikam talebi, böyle bir intikam haline geliyor. O intikam kan davasının ağır sorumluluğu tek tek Allah'ın kabilesine mensup her ferdin boynuna yükleniyor. Hamiyetli olan herkes bu sesi kesinlikle daima duyuyor. Bu, intikam kelimesidir.

Acaba "sevra" (devrim) kelimesinde -sadece toplumsal düzenin alt üst oluşunu ifade eden ve bunun dışında bir muhtevası bulunmayan- revolution veya inkılâp kelimesinden daha çok -bununla aynı kökten gelen- "sar" (intikam) kavramının saklı olduğunu düşünmüyor musunuz? Burada devrim artık sadece belli bir zamanda belli bir grup tarafından bir sisteme karşı bir ayaklanma değildir. Aksine devrim, her kuşaktaki Allah'ın kabilesine mensup fertlerin kan davaları bulunan o tağutî kabileden intikam almak için kıyam etmelerinden (ayaklanma, başkaldırma) ibarettir.

Devrim kelimesinin kan ile ilişkisi vardır, tarihî teselsül ile ilişkisi vardır, insanın tarih boyunca devam eden sorumluluğuyla ilişkisi vardır. Şia gözüyle bütün İslam tarih felsefesinin -özellikle tam anlamıyla bir tarih felsefesinin- bu intikam kelimesinden çıkarılabiliyor olması çok ilginçtir. Çünkü eğer dikkat edersek, Şii İslam nazarında insanın tarih felsefesi aslında ahir zamana kadar Âdem'den ibarettir. Bu, Şii İslam'ın sunduğu, yorumladığı ve açıkladığı tarih felsefesinin kapsamıdır. Ne ilginçtir,

insanlık tarihinin başladığı ilk adımın bir intikamla başladığını görüyoruz: Habil; yani ilk Âdem'dir, yani insan, yani insanın hakikati, yani herkesin babası, her iki kabilenin babası. Ama Âdem'den sonra insanlar iki kabileye ayrılıyor: Tağuti kabile, ilahi kabile. İslam'ın kabul ettiği bu kabile tasnifi, insanın tarih boyunca hep var olan iki kutupluluğudur. Onsuz asla İslam anlaşılamaz, imamet teselsülü anlaşılamaz, İbrahim'in öğretisi anlaşılamaz. Âdem'den sonra insanın tarihinin başladığını görüyoruz. Âdem, insanın tarihinin bir parçası değildir. Âdem, insanın hakikatidir, insanın tümelliğidir. Beşerî toplumun, insanın, cemiyetin, hayatın ve -bugün bizim çok küçük bir çerçevede gördüğümüz şekilde- insani ilişkilerin teşekkülü, yani insan toplumunun iki kutuplu olmaya başlaması Âdem'den sonra görülür. İlk defa bir intikamla başlar. Kabil kabilesi Habil kabilesinden bir kan döker ve veraset başlar.

Veraset ile intikam arasında bir ilişki vardır. Bu iki kavram İslam'da insan tarih felsefesini oluşturur ve anlamlandırır. Bu veraset kelimesini dualarda, özellikle Hz. Hüseyin ile ilgili dualarda çok kullanırız. Biz ziyaretin vârisiyiz. Aslında verasete dayanır. Bunları bize ders olarak öğrettiler. Bunlar bizim şu an keşfettiğimiz ya da kendi kendimize icat ettiğimiz şeyler değildir. Bunlar bizim mezhebimizde açıkça bulunan şeylerdir; fakat bilinçsizlik bunlarla olan bağımızı koparmıştır. Yoksa ziyaret, benim İmam Hüseyin'i Âdem'den ahir zamana kadar birbirine bağlı olan uzun zincirin bir halkası olarak tanıdığımı, bu nedenle onunla konuştuğumu, karşısında bu sıfatla yer aldığımı ve kim ve ne işle meşgul olduğunu bildiğimi gösterir. Bundan dolayı bizim tarih felsefemizde beşer bir intikamla başlamıştır. Habil kabilesi şimdi Kabil kabilesinden bir kan istemektedir. İşte veraset buradan itibaren başlıyor. Bu veraset rivayetlerde, Kur'an'da, hadislerde, İslam kültüründe ve tarihte çeşitli şekillerde ve değişik ifadelerle yer almaktadır. Hatta peygamberler birbirlerine -şecerename şeklinde, bir vesile, bir araç, bir sembol olarak- çeşitli unvanlarla bağlanmaya ve aynı akımın bir te-

selsül ve irtibatı, bir tarihî birlik haline getirilmeye çalışılmaktadır. Taki böylece onları soyut bir şekilde farklı zaman ve mekânlardaki değişik hâdiseler olarak telakki etmeyelim. Hz. Yusuf kıssasında anlatıldığı üzere ondan bir asa kalıyor; sonra Hz. Şuayb Hz. Yusuf'un malzemelerini paylaştırdığı zaman diyor ki: Bu asayı bana hediye etmenizi rica ediyorum. Hiçbir işe yaramayan bu sopayı ona verdiklerini görüyorlar. Bu sopa bir hatıra olarak onun elindedir.[168] Sonra bahçecilik yapıyor ve bahçesinde sulamayla meşgul oluyor. Mesela filan ağacı mı dökecek, yere çiçek mi dikecek, elindeki sopayı kullanıyor. Gidiyor, geliyor, bakıyor ki etrafından dal budak çıkmış, yeşermiş ve her işi yapıyor, kazınmıyor; kullanılmakta olduğu anlaşılıyor.

Kurtarıyor ve gidiyor. Musa'nın oraya yolu düşünceye kadar bir müddet geçiyor. Bir işçi olarak onun hizmetine giriyor. Sonra ağaçların arasında olduğu gibi gözü bu ağaca ilişiyor. Ağacın üzerindeki işaretleri tanıyor, anlıyor, görüyor ve okuyor. Bunun ne olduğunu anlıyor. Şuayb'ın bütün o günlerde hiç sarsmadığı o köklü ve sağlam ağacı tereyağından kıl çeker gibi çekip çıkarıyor. Sonra güzel bir şey görüyor. Onun üstünü ve etrafını temizliyor. Onun güzel bir sopa olduğunu görüyor. Aynı asa ile gidip Firavun'u yere seriyor.

Gerçekten ne kadar hoş! Bunlarda ne kadar derin dersler var! Musa'nın risaletini tarihin dış yüzü bakımından aralarında bir bağlantı göremediğimiz Yusuf'un risaletine bağlamak ve aralarında manevi bir ilişki kurmak istediğini görüyoruz. Bu tür şeyler yine de vardır. Bunların parmak yüzüklerinde vs. çok fazla örneği vardır. Kültürümüzde bütün bunların beşeriyet düzeyinde birbirine bağlanması için çok gayret gösterildiğini gösteriyor.

Maalesef bizim dünya görüşümüz o kadar dar ki bütün Aşura daha Tasua gününden başlıyor ve yarının öğle sonrasında ta-

168 Ne kadar anlamlı! Bunlar bin tane kaynak tarih kitabından daha çok değerlidir. Tarihî ruh ve mana bunlardadır. Hâlbuki onlar, koruma altındadırlar ve hâdisedirler.

mamlanıyor. Sonra artık kırkıncı güne kadar tarihte hiç haber yoktur. Yine kırk ve kırmızı. Bir sonraki yıla kadar iş tamamdır. Yani bir buçuk gün sürer. Hâlbuki bir buçuk gün meselesi değil, tarihin sonsuzluğu meselesidir. Bütün bunlarda genişlik vardır. Gerçekten fırsatım olsa tarih felsefesinin bu dünya görüşünü şu an dünya aydınlarının genelinin anlayışında tanık olduğumuz en yeni ve en bilimsel tarih felsefesi ile mukayese ederdim. O zaman üretim araçlarının diyalektiğine dayanan o tarih felsefesine karşı bunun değeri ve ondan farkı ortaya çıkardı. Bu İslami tarih felsefesi, baştan beri insanın bilinç ve bilinçli sorumluluğuyla kurulmuştur. Marksist tarihin determinizm felsefesi, üretim araçlarının maddeci determinist rolü temelinde değişime uğruyor. Sonunda zorunlu olarak insanın bilinçlenmesi noktasına ulaşıyor. Burada insan, insanın tarihsel sorumluluğu ve insanın bilinci üretimsel/ekonomik maddeci determinizmin eseridir. Hâlbuki İslam'ın tarihsel cebir (determinizm) ve hatemiyet felsefesinde insan bilincine ve bilinçli insana yönelik hitaba dayalıdır. Başından beri insana hep şunu söyler: Sen kan sahibisin, karşı taraftan kanını almalısın. Ne zaman? İnsanlık tarihinin başlangıcından tarihin sonuna kadar. Bu süre tamamen insanın kan davası fırsatıdır.

Bu iki kabile arasında meydana gelen ve Kabiloğullarına karşı Habiloğullarının boynuna borç olan ilk intikamın bu veraset temeline dayandığını görüyoruz. Bu kan da tıpkı nesilden nesle ahir zamana kadar tevarüsle devredilen kan dökme gibi nesilden nesle kalıtsal olarak geçer. Şia'ya göre İslam tarih felsefesinin sonu neresidir? Bu tarih bizim tanıdığımız tarihtir. İnsanın hakikati değil, tarihtir. İntikam ve intikamın intikamını alma temeli üzerine kurulmuş olan bu iki zıt kutuplu tarih ne zaman sona erecektir? Yine de intikamla. Çünkü ahir zaman, evrensel kıyam, insanlığın kurtuluşu, adaletin gerçekleşmesi, barış, kardeşlik; bütün bunlar vardır. Fakat bütün insanlık tarihini şekillendiren intikam ve intikam alma ilişkisinden insanı kurtaran o son kurtarıcının en büyük lakabı intikam alıcıdır. Neyin intika-

mını alıyor? Herkes: "Şehitler efendisini öldürenlerin intikamını" diyor. Hayır, Habiloğullarının boynuna yüklenen intikamın intikamını. Bu intikam her nesilde karmaşık bir ilişki oluşturur. Her nesilde -her hâlükârda inleyen ve kabile fertlerini gittikleri her yerde, yaptıkları her işte kan davası gütmeye çağıran- o ruhun davetiyle, namuslu, özgür, hamiyet ve fütüvvet ehli kimseler kan talep etmek için ayaklanırlar; her kıyamda intikamlarını almak için kan istemeye yine kan verirler. Aynı şekilde önceki intikama başka bir intikam eklenir ve yine mirasçı olan sonraki neslin boynuna yüklenir. Sonraki neslin de talep edilen iki kanın intikamını Kabiloğullarından, düşman kabilesinden, tağutun kabilesinden alması gerekir. Bu kan davası kıyamında yine kanlar döker ve kanlar dökülür. Bu yine intikam üzerine intikamlar ekler. Bu günden güne, asırdan asra, nesilden nesle artan kanlar, sonraki neslin boynuna yüklenir. Tarih felsefemizde intikamın gittikçe arttığını görürüz; intikam üstüne intikam. İntikamların kan davasına ve düşmandan öç almaya kışkırttığı o feryatlar, her nesilde daima daha da şiddetlenir. Şeref, hamiyet ve bilinç olsa tarihimizin bütün fezası kan davası ve intikam feryatlarıyla dolar. Evet, intikamlarımız ama bu intikamlar kabilevi intikamlar değil, ilahi intikamdır. Bunlar, tağutun çocukları olan katillerden alınması gereken "Allah'ın intikamları"dır. Fakat onun zorunluluğu nerden geliyor? Şu ana kadar kan davası, mesaj, bilinç ve davetimize dayanan tarihten! Bundan dolayı bizim irÂdemize dayalıdır. Ama aynı zamanda tarih, zorunlu olarak tam bir kan davası, sessizlik ve suskunlukla ve tarih boyunca Allah'ın bütün intikamlarının başarı ve hoşnutluğuyla, bütün intikamların mutlak ve evrensel intikamıyla sona erecektir. Bu kesin ve belirlenmiştir. Tarihsel determinizmin insanın kan istemeye davet edilmesi temeline dayalı olduğunu görüyoruz.

Verasetle birlikte olan intikam, bütün insan tarihini ve insan tarih felsefesini patlayıncaya kadar intikamla başlayan, devam eden, gelişen ve ilerleyen Şii İslam bakış açısıyla yorumlar. Pat-

lama, tağutun çocuklarından intikam almaktır. Habil kabilesinin boynu verasetle nesilden nesle intikal eden bütün bu kanlardan işte o zaman kurtulur. İnsanlık işte o zaman kurtuluş, barış ve adalete kavuşur. Ta ki o gün insanın bütün hayat hikâyesi kan talep etmek için çabalama hikâyesi olur. Âdem'den ahir zamana kadar. Hüseyin, o vârisler içinden bizzat intikam haline gelmiş olan bir vâristir. Oğlu ve babası da tamamen Allah'ın intikamıdırlar. Baba, Allah'ın intikamı; oğul, Allah'ın intikamı.

O zaman bu bakış açısıyla devrim ne kadar derin bir anlam kazanıyor! Devrim her şeye anlam veriyor: Çaba, isyan, kıyam. Ama hedef nedir? Hedef, elleri bizim değerli intikamlarımızın kanına bulaşmış olan Kabiloğullarından intikam almaktır. Bütün bunlar, kabilemizin baş ucunda sürekli bizi çağıran, feryat eden ve bizi intikam almaya, kan istemeye davet eden o kuşların çağrısına karşılık vermektir.

Devrim, intikamdır, verasettir, tarihin başlama hikâyesidir. Yani Habil'in ilk intikamı ve ahir zamanda olacak sonraki, yani evrensel intikamın gerçekleşmesi, topluca Şii gözüyle İslam tarih felsefesini yorumlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHADET

Yöneten, Zorlayan, Alçaltan ve Öç Alan Allah'ın adıyla.

Ya da Ebuzer'in dediği gibi:

"Ey güçsüz bırakılmışların Rabbi!"

Bugün benim için konuşmak çok zor bir iş!.. Özellikle de Şi-a'nın kan bayramı olan bu günde "şehadetten" söz etmek.

Hüseyin'in yüklendiği tarihsel misyon hakkında çok şey söyleyip yazdılar. Hâlâ da yazıyor ve söylüyorlar. Dolayısıyla bunu eskiler bir şekilde, çağdaş aydınlar da başka bir şekilde açıkladılar. Ancak ben "şehadet" anlaşılmadan Hüseyin'in yüklendiği tarihsel misyonun anlaşılamayacağını yeni fark ettim.

Bir yandan Hüseyin'in yüceliği, diğer yandan bizim ona bakışımız, Hüseyin'i Hüseyin yapan gerçeği görmemize engel olmaktadır. Hüseyin'in kendisini adadığı dava, ondan daha büyüktür. Ne yazık ki Hüseyin'den sürekli söz etmelerine rağmen onun kendisini cömertçe adadığı şeyden asla bah-setmemektedirler. Bugün ben, Hüseyin ve Hüseyin'lerin kendilerini adadıkları bir gerçekten; bunların insanlık tarihi, dinimiz, yaratıklar ve Yaratıcı katındaki yüceliklerini, hayatları yanında ölümleriyle de gözler önüne sermelerinden, yani şehadetten söz etmek istiyorum.

Ancak, bu çok zor olacaktır. Böyle bir işe girişmek için elimde yeterli bilimsel doküman ve düşünsel gücün bulunmayışı, buna ilaveten konunun (konuşmacı açısından) karışık oluşu, işi daha da güçleştirmektedir.

Bir yandan, şehadetten düşünsel, bilimsel ve felsefi bir konu diye söz ederek bu alanda yalnızca düşünmekle yetinmeyip bilim ve mantıktan da faydalanmak zorunda kalacağım.

Öte yandan şehadet öyküsü ve yaptığı çağrışımlar biraz duygusal, biraz coşturucu, biraz da âşıkçadır! Ruhu ateşe sürükleyerek mantığı felce uğratır, konuşma gücünü azaltır, düşünmeyi güçleştirir.

Çünkü şehadet, eritici bir aşk ile derin ve anlaşılması güç bir

bilginin karışımıdır. Bu ikisi bir arada açıklanamaz. Kısacası benim gibi ruhsal ve duygusal açıdan zayıf biri için bu daha da zor olacaktır. Ama bütün bunları göz önünde bulundurarak gücüm yettiğince söylemek istediklerimin en azından bir bölümünü dile getireceğim.

Şahedetin anlaşılabilmesi için öncelikle anlamını şehadetten alan, şehadetin anacak o düşünce tarzı içinde açıklanabildiği, şehadetin bu özel inanç içinde değer kazandığı öğretinin açıklığa kavuşması gerekir. O, Hüseyin'in sembollerinden birisi olduğu bir ekoldür. Ayrıca o, tarihsel bir akım ve insanın geçmişinde Hüseyin'in bayraktarlarından birisi olduğu tarihsel bir savaştır. Onun Kerbelâ'sı ise tarih boyunca değişik siper, kuşak ve dönemlerde süre gelmiş savaş alanlarından biridir.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bazı derslerdeki konuşmalarıma kısaca değineceğim. Ancak burada genellikle öğrencilerim bulunduğundan ayrıntılı açıklamalara gerek görmüyorum. Eski konuşmalara sırf konunun mantıksal süreci zihinlerde yenilensin diye değiniyorum. Hüseyin, İbrahimî tarihte yer alan o hareket zinciriyle kurulacak bir ilişkiye anlam vermektedir. Devrimi de yalnızca bu şekilde yorumlanması halinde doğru kavranabilir. Hüseyin'i tarihte soyut bir biçimde ele alırsak, Kerbelâ olayını da kendi tarihsel ve toplumsal üssünden koparmış ve diri bir anlam taşıyan bu olayı "geçmiş bir üzücü olay" durumuna sokmuş oluruz. Nitekim hep böyle yapmışız. Bu ise olay karşısında yalnızca ağlamamıza yol açmış. Zaten ağlıyoruz. Kerbelâ ve Hüseyin'i tarihsel, inançsal ve ideolojik bütünlüğünden ayırmak ise diri bir bedenden yalnızca bir organ kesip bunu ayrı olarak araştırmaya ya da korumaya benzer.

Geçmiş derslerde tarih boyunca ortaya çıkmış dinî hareketleri bu dinlerin muhtevasına göre, böylece peygamberlerinin ve kurucularının sınıfına göre, bu din önderlerinin sosyal ve sınıfsal mensubiyetlerine göre ve böylece bu davetçilerin halkı çağırdığı davetin yönüne göre iki kısma ayrılabilir:

Bu kritere göre tarihteki peygamberler, peygamberleri tarihsel ifadesiyle sahte ve doğru (bir dinî hareketin kuruluşunu tarihe yerleştiren) peygamberler diye iki kısma ayrılır. Birinci kısım, en büyük evrensel kurucusu İbrahim olan resuller dizisinden oluşur. İbrahim'den sonra gelen peygamberler tarihsel olarak bize daha yakın oldukları için onları daha iyi tanırız. Bunların sosyal bakımdan ortak özelliği, hepsinin de toplumsal ve ekonomik bakımdan en mahrum kesimler arasından çıkmış olmasıdır. İslam Peygamberinin deyişiyle hepsi çobandı. Tarihin de tanıklık ettiği gibi çoğu çobanlık yapıyordu. Onlardan birkaçı ise aç ve basit işçilerdi.

Bu silsilenin dışında kalan peygamberler ya da fikrî ve ahlaki ekollerin liderleri, ister Çinli, ister Hintli, ister İranlı, isterse Yunanlı olsun; bunların hepsi de soylu olup güçlü ve varlıklı sınıflardan çıkmıştır.

Tarihte egemen olan güçlü sınıflar hâkim sınıfı oluşturan şu üç gruptan ibaretti: Güçlüler sınıfı, zenginler sınıfı ve din adamları sınıfı. Bunlar, toplumun siyasal, ekonomik ve dinî güçlerini ellerinde bulundururdu. Aralarındaki uyum da anlaşmazlık da halk için değil, halkı yönetmek içindi!

İbrahimî olmayan bütün bu peygamberler ve önderler ya anne ya baba yahut her ikisi tarafından krallara, soylulara veya din adamlarına dayanırdı. Konfüçyüs, Lao Tsu, Buda, Zerdüşt, Mani, Mazdek, Sokrat, Eflatun ve Aristo işte bu noktada birleşirler.

Kur'an'da bunun dayanağı şu ayettir: "Ümmilere kendilerinden peygamber gönderen odur"(62/Cuma Suresi 2).

Ümmiler, toplumun okuma yazma bilmeyen yığınlarıdır. Kur'an, insanlara kendi içlerinden elçi gönderildiğini söylemektedir. Peygamberler İbrahimîdir ve insanların arasından çıkmıştır. Burada vurgulanmak istenen husus, resullerin melek ya da soyut güçler olmayışı değil, kitlelerin arasından çıkmış olmalarıdır. Bu peygamberler, biçok kimsenin sandığının aksine kendi kavimlerinin diliyle konuşuyorlardı. Yani Arapların içinden

çıkmış olan İslam Peygamberi Arapça konuşuyor, Musa ise Yahudilerin içinden çıktığı için İbranice konuşuyordu. Bu konu kesindir. Araplara gönderilen bir elçi, Çince ya da Yunanca konuşacak değildi. Doğal olarak kendi halkının diliyle, onların derdine, ihtiyacına ve anlayışına göre konuşacaktı. Filozof, şair ve entelektüellerin yaptığı gibi seçkinci bir dil kullanacak değildi. Zira kitleler onların, onlar da kitlelerin düşünce ve duygularını anlayamaz.

İbrahimî peygamberlerden söz etmek, "nâs"tan yani insanlardan söz etmektir. Bunların gönderilişi, ötekilerin ortaya çıkışından farklıdır. O peygamberlerin gönderilişi genellikle dinlerini yaymak için mevcut iktidarlara dayanma şeklinde olmuştur. Şimdi bunları tek tek ele alamayacağım. Daha önce bunlardan genişçe söz etmiştim. Oysa İbrahimî peygamberlerin gönderilişi, kendi dönemlerindeki iktidarlara karşı insanlara dayanma şeklinde gerçekleşmiştir. İbrahim'in gönderilir gönderilmez kalkan kuşandığını görüyoruz. Musa da çobanlık asasını kaldırıyor ve Firavun'un sarayına yürüyor. Karun'u toprağa gömüp, Firavun'u suda boğuyor. İslam Peygamberi ise bireysel oluşum biter bitmez, cihadı başlatıyor. On yıl boyunca 65 savaşa katılıyor. Yani her 50 günde yeni bir savaş ve yeni bir askerî harekât! Gerçekte bunların mucizeleri, gönderiliş gayelerine işaret eder. Mucizeleri de çağrılarıyla uyum içerisindedir. Asanın ejderha oluşu ve büyünün bozulması, Firavun'un tahtına yönelik bir saldırı anlamı taşır. Kur'an bu gerçeği duyurmakla, İslam dininin, Kur'an'la ya da Kur'an'ın indirildiği kimseyle başlamadığını, tarih boyunca tek bir din bulunduğunu, her peygamberin, bu dini kendi döneminin özellikleriyle ve çağına uygun yasalar çerçevesinde tebliğ ettiğini, dinin biricik adının da "İslam" olduğunu söylemekle İslam'a tarihsel bir dünya görüşü kazandırmayı amaçlıyor; İslami hareketi tarih boyunca şirke karşı koymuş, insanların kurtuluşu için de kapitalist ve dolandırıcı güçlere karşı savaşmış olan hareketlerle bağdaştırmak ve bütün bu

hareketleri tek bir savaşta, tek bir dinde, tek bir ruhta ve tek bir sloganda birleştirmek istiyor.

Şu ayete bakın! Kur'an'ın tarihsel yöntemle konuşma biçimine dikkat edin. Kur'an tarihsel diziyi nasıl açıklıyor? Bu hareketleri art arda nasıl sıralıyor?

"Allah'ın ayetlerini yalanlayanlara, peygamberleri ve adaletle hükmeden insanları haksız yere öldürenlere acıklı bir azap dokunacağını müjdele." (3/Âli İmran Suresi 21)

Burada Kur'an'ın üç kategoriyi birbirine bağlayarak aynı sırada adlandırdığını görüyoruz: Birincisi Allah'ın âyetleri, ikincisi peygamberler ve üçüncüsü ise halkın içinden eşitliğe çağıran kimseler. buna karşılık Allah'ı inkâr edenleri ve peygamberleri ve adalet arayanları öldürenleri de bir başka sınıftan sayıyor.

Bu, Kur'an'ın toplumsal anlayış biçimi, tarih felsefesi ve geçmiş hareketlere bakış açısıdır.

İslam Peygamberi bu dinin son davetçisidir. Kur'an'ın tekrarlanan ifadesiyle, bu dinin resulleri tarih boyunca dünyaya "hikmet", "kitap" ve "adaleti" öğretmek için gelmişlerdir. İslam Peygamberi, insanları Allah dışındaki ilahlara kulluktan kurtarıp yalnız Allah'a ibadet etmeye çağıran son elçidir. İslam Peygamberi, tevhidî dünya görüşünü bütün yönleriyle gerçekleştirmek yanında insanlık tarihini bütün ırk, soy ve sınıflarıyla birleştirmek için gelmiştir. İslam'ın tevhit çağrısı bir özgürlük sloganıydı. Bu slogan, düşünürler, tahsilliler, filozoflar ve bilginlerden önce kölelerin, mazlumların, açların ve hor görülenlerin ilgisini çekmiştir. İşte bundan dolayı Mekke'de Peygamberin çevresinde toplananlar, toplumun en yoksul ve aşağılanan unsurlarıydı. Buradan yola çıkarak düşmanlar, onun çevresinde toplananları alt tabakadan saymakta ve Peygambere küçümser bir gözle bakmaktaydılar. Fakat bu, söz konusu hareket için bir övünç kaynağıdır. Oysa Buda dininin öncüleri, tamamen soylulardan çıkmaktadır. Bugün ise değerler değişmiştir.

İşte bundan dolayı İslam Peygamberi, kölelerin tarih boyunca kesin bir imanla bekledikleri bir kimseydi. Kölelik onların kesinleşmiş yazgısıdır. Hepsi de efendilerin hizmetinde olan dinin, ilmin, felsefenin, gücün, şiirin veya sanatın diliyle köleler, aşağılananlar ve mahrumlar, sıkıntı çekme, aşağılanmak, yük taşımak ve aç kalmak için yaşadıklarına inanıyorlardı. Bu güçsüz bırakılmış kesim, Allah ya da tanrıların kendilerine düşman olduğuna ve başkalarının yük taşıyıcısı olarak yaratıldıklarına inanıyordu. Mani, güçsüzlerin karanlıktan, güçlülerin ışıktan geldiğine inanıyordu. Aristo ve Eflatun ise : "Tanrı ya da doğa insanlardan bir kısmını köle, bir kısmını da özgür yaratır!" diyor. Niçin? Köleler önemsiz ve ağır işlerde çalışmak; hür insanlar ise ahlak, sanat ve uygarlık gibi yüce işlerle uğraşmak için yaratılmış sayılıyordu. İslam Peygamberi, tarih boyunca yalancılık, dolandırıcılık ve sınıflaşmayla sürdürülen savaşı tamamlamak için gelmişti. İnsanların ırklarının bir, kaynaklarının bir, yaratıcılarının bir ve ilahlarının bir olduğunu duyurmakla, bir eşitlik davetçisi olacaktı. Getirdiği fikrî ve ekonomik düzenle, Medine'de inanç, kanun ve sınıf eşitliğine dayanan örnek bir toplumun kurucusu olacaktı. Evet, köle Bilal'ın değer ve onurunun, Mekke eşrafının değer ve onurundan daha çok hissedilebildiği, herkesin de bunu resmen tanıdığı bir toplum olacaktı. Medineliler, Yahudiler ve Kureyş, Huzeyfe'nin kölesi olan Salim'in, evet kentin sokaklarında değersiz bir köle edasıyla yürüyen şu çocuğun, şimdi "Kuba"da Kureyş muhacirlerinin önüne geçmiş, namaz kıldırdığını görünce şaşıp kalmışlardır. Değer ölçüleri de alt üst olmuştur. Resul ün kendisi bile cahiliye ve soyluluğun bütün bu değerlerini yok etmek için uğraşıyordu. Görkemli giysilerin makaslanmasını, soyluluğun göstergesi sayılan uzun sakalların kesilmesini buyurmakta, sokaklarda böbürlenerek yürünmemesini istemekteydi. Bir bineğe iki kişinin binmesini önermekte, bunu bizzat arkasına bir kişi daha bindirerek kendisi uygulamaktaydı. Bazen de soyluluğun değerleri insanların gözünden düşsün diye çıplak sırtlı eşeğe binerdi. Bir

gün İslam Peygamberinin yüceliğini duyan yaşlı bir kadın onu ziyarete gelir. Peygamberin önüne geçince dili tutulur, konuşamaz. Bunun üzerine Peygamber, şefkat ve sevgiyle omuzlarını tutup:

"Niçin korkuyorsun? Ben süt sağan o Kureyşli kadının çocuğuyum. Kimden korkuyorsun?" der.

Sönük çöllerde ansızın baş kaldırıp, para, güç ve dolandırıcılığa karşı yürüyüşe geçen bu son elçi nihayet öldü. Birden her şey değişiverdi. Peygamberden hemen sonra baş gösteren anlaşmazlık ile gerçeklerin seyir çizgisi arasında, ilk başlarda fazla bir ayrılık yoktu. İslam ideolojisi ile İslam tarihi ya da hakikat ile gerçek arasındaki açı, önceleri çok küçüktü. Fakat aynı açının çizgileri, başlangıçta birbirine çok yakınken gittikçe birbirinden uzaklaşır. Böylece açı da büyümüş olur. Sonunda bu uzaklık binlerce kilometreye ulaşır. İki çizgi değişik faktörlerin de etkisiyle yer yer birbirinin tersine ilerleyerek uzaklaşacaktır. Peygamberin ölümünden sonra bu aralık küçücüktü. Açı da başlangıç noktasında olup geniş değildi. Zaman ilerledikçe doğruluk, adalet ve gerçekten uzaklaşılır. 14, 15 yıl sonra Osman'ın dönemi başlar. Osman, karşı devrimcilere, İslam inkılâbının merkezine nüfuz etme fırsatı verir. Böylece Osman, İslam inkılâbıyla cahiliye arasında geçit görevi yapmıştır. Can çekişmekte olan soyluluk yanlıları, bu geçitten geçerek Ensar ve Muhacirlerin cihadıyla ele geçirilen üsleri kolayca işgal ederler. Osman, İslam'ın en azılı düşmanlarının yalnızca uğradıkları yenilginin öcünü almalarına değil, inkılâbın en önemli makamlarını ele geçirmelerine de alet olur. Osman, tarih boyunca, yasal devrimin kendi çocuklarını yemesi faciasına da öncülük etmiştir. Osman, devrimin çocuklarını yutanların, devrime üstün gelmesine; bu hareketi cihatları, takvaları ve direnişleriyle başlatıp yaşatan kimselerin, devrimin mirasına konanlar tarafından kurban edilmesine alet olur. Hareketin temeli de yine Osman'a bağlı ve ona musallat olmuş Emevilerin elleriyle yıkılır.

Devrimin cahiliyeye dönüşü ve can çekişmekte olan karşı dev-

rimci unsurların diriltilmesi soncunda verilen ilk kurban Ali'dir. Ali'nin siyasal, toplumsal ve düşünsel yazgısı yeni bir mücadelenin göstergesidir. Yeni değerlerin, yeni imanın, yeni şiarların ve doğru İslam'ın liderleri ve bağlıları ile dostların kıskançlık ve nifaklarıyla kızışan ortamda tekrar canlanan ve açıktan veya gizlice İslam devriminin en seçkin simalarıyla savaşa tutuşan yeni cahiliye unsurları arasında bir mücadele. Kıskançlık ve nifak ortamından yararlanarak ayağa kalkıp İslam'ın en değerli şahsiyetlerini hedef alan yeni cahiliyeye karşı verilen bir mücadele.

Peygamber, savaş alanının bir yanında inançlı Müslümanların, bir yanında da yabancı ve aşağılık düşmanların ve tanıdık yüzlerin olduğu bir dönemin sembolüdür. Hâlbuki Ali, harekete sımsıkı sarılmış erler ile toplumda yeni doğmuş karşı devrimciler arasında kavganın baş gösterdiği bir dönemin sembolüdür. Bugün, Muaviye ile Ali arasında baş göstermiş olan savaş, bir iç savaştır. Dostların, dost görünen düşmanlara karşı giriştiği bir savaş. Bir hareket, dış düşmanlara karşı giriştiği savaşlarda genellikle başarılı olur. Fakat iç düşmanlara karşı verdiği savaşta yenilgiye uğrar. Nitekim münafık, Kur'an dilinde kâfirden ve hatta müşrikten bile daha kötü ve daha tehlikeli olarak tanıtılmaktadır. Peygamber, İslam'ın dış cephelerde açıkça boy gösteren küfür ve şirke karşı sağladığı üstünlüğün temsilcisidir. Ali ise İslam'ın iç cephede nifaka karşı uğradığı yenilginin temsilcisidir.

Ali, İslam'ın içine, gerçeğin gölgesinde ve adaletçi İslam devriminin kalbine yerleşmeye çalışan yeni cahiliye ve soyluluğa karşı direnen bir üstür. Ali, iç cephelerde tevhide bürünmüş şirk, İslam'a bürünmüş küfür ve mızraklarının uçlarına Kur'an'ı geçirmiş putperestlikle uğraşırken yıllarını harcadı. Ali sonunda daima bilinçli düşmanların kuklası olan bilinçsiz dindarların elleriyle öldürülür.

Hakiki İslam devrimi üssünün gün geçtikçe zayıfladığını ve buna karşı yeni cahiliye ile iç düşmanların üssünün güçlendiğini görüyoruz. Nihayet Hasan'ın dönemine varıyoruz:

Hasan, babadan kalma bir yönetimin mirasçısı ve nifakın kol gezdiği bir ordunun başkomutanıdır. Ordunun en iyi subay ve komutanları, gizlice Emevilerin para ve güç vaatlerine aldanarak büyük bir tuzak ve hainlik için sözleşiyorlar. Subaylar da Şam'a gitmiş, kendilerini insanlık ve onur sarraflarına satmak için dil döküyorlar. Siyasi bakımdan Hasan, İslam ülkesinin güçlü, tehlikeli ve duyarlı hiçbir bölgesine egemen değildir. Ülke baştanbaşa düşmanın eline geçmiştir. Irak'ta bile insanlar gruplara ayrılmıştı. Soylular Ali'nin rejimine bağlı değildi. Kitleler gevşeklik ve bilinçsizliğe müptela olmuştu. Tutucu ve kendilerini davalarına adamış dindarlardan oluşan Hariciler topluluğuna gelince; toplumun tehlikeli bir gücü olan bu insanlar karşı bir cephe oluşturmuşlardı. Yeni İslâm hareketinin son bilinçli temsilcisi olarak Hasan, iç düşmanlar karşısında gün geçtikçe güçsüzleşiyordu. Sonunda adalet İslam'ının soyluluk İslam'ı karşısındaki direnişi kırılacak ve iç düşmanlarla barışmak, tek çözüm olacak; Hasan da ister istemez barışı kabul edecekti. Niçin? Yenilmiş olduğu için; yenilen de barışmaz, barış kendisine dayatılır. Tıpkı yenilgi gibi!

Önder ve devrimci ruhun aktif temsilcisi olarak yeniden hortlayan cahiliyeye karşı Medine'de oturan Hasan, şimdi silahını atmış sıradan bir fertti. Bundan sonra düşmanın, İmamın evine bile sızdığını; Emevi ajanların, evinde olup bitenleri öğrenmeye başladıklarını görüyoruz. Eşini bile istismar ediyor, onun aracılığıyla İmamı zehirliyorlardı. Buradan adalet, özgürlük ve hak cephesinin ne kadar zayıflamış olduğunu anlayabiliriz. Öyle ki İmam Hasan'ın güçsüzlüğü, öldüğü zaman Medine'de, anne ve babasının kentinde, Ensar ve Muhacirlerin şehrinde kendi istediği yere gömülme olanağını bulamayacak ölçüdedir. Sonunda onu, umumi mezarlığa gömerler. İslam toplumunda Peygamber kentinde bile yalnızlık ve kimsesizliğin temsilcisi olan İmam Hasan'ın yaşadıkları, hak cephesi direnişinin tümden kırıldığını, yeni cahiliyenin her tarafta kök saldığını gösteriyordu.

Şimdi sıra Hüseyin'e gelmişti. Muhammed'in başlatarak Ali'nin sürdürdüğü, Hasan'ın son direnişlerini gerçekleştirdiği İslami

hareket, Hüseyin'e kalmıştı. Ancak Hüseyin'e miras olarak bundan başka hiçbir şey kalmamıştı. Silahı, altını, gücü ve düzenli birlikleri yoktu. Yalnız bunlar değil, hiçbir şeyi yoktu!

Şimdi hicretin 60. yılıydı. Peygamberin ölümünün üzerinden elli yıl geçmiştir. Her imam ve liderin seçtiği mücadele şekli (Konunun iyi anlaşılması için lütfen buradan itibaren daha çok dikkat ediniz. Bu benim asıl sözümün başlangıcıdır.) kendi zevkine ve şahsi tercihine göre belirlediği bir şekil değildir. Her imam mücadele şeklini şartlara, durumlara, kanatlara, güç dengelerine ve düşmanın tutumuna göre seçer. Bundan dolayı Hüseyin'in seçtiği mücadele şekli, onun kendi özel ayaklanmasını başladığı şartlar anlaşılmadan anlaşılabilir değildir. Şimdi nöbetin Hüseyin'e geçtiği 60. yıl dolaylarında zaman ve halkın sorumluluğu bir adamın beklenişindedir. Bazen (eğer böyle olduysa ne kadar zor!) bir milletin kaderi, bir imanın, bir fikrin, bir toplumun, bir inancın ve gözünü bu yola dikmiş olan bir neslin kaderidir. Öyle ki bir veya birkaç fert neden eylemde bulunacaklar? Şimdi Hüseyin, son direniş üsleri elden çıkmış olan devrimi korumaktan sorumludur. Dedesinin, babasının, kardeşinin yani İslam hükümetinin, hakikat ve adalet cephesinin gücünden ona bir kılıç, bir asker bile kalmamıştır. Emevilerin bütün sosyal üsleri fethettiği yıllar, Kureyş'in yeni cahiliyede İslam devriminin bütün değerlerine ve kazanımlarına musallat olduğu, İslam inkılabının hükümet merkezinin yutulduğu ve ilk inkılap ashabının, Muhammed'in ekolünde yetişenlerin üç gruba ayrıldığı yıllardır:

Bu sapmaya dayanamayan grup haykırdılar ve öldürüldüler. Yıl hicretin 60'ıncı yılıdır. Ebuzer, Ammar, Abdullan bin Mesut, Meysem ve Hucr bin Adiy yoktur şimdi.

İkinci grup ise zor zamanda Hakk'a tapmanın, beraberinde fetih ve ganimeti değil, şehadet, işkence ve zindanı getirdiği bu dönemde, yeni düşünce ve yönelimler üretiyordu. Nasıl? Bunlar, Cenneti cihat meydanlarında arayacakları yerde, güvenli mekânlara çekilerek nefis arındıracaklar. Bundan sonra Cennet

onların olacak! Ayrıca bir köşeye çekilecekler, yalnız kalıp Allah'ı bir sevgili gibi düşünecekler, durmadan oruç tutup nafile namaz kılacaklar. Abdullah bin Ömer gibi! Bunlar, Emevi zorbalarına karşı direnmeleri beklenen büyük insanlardı! Böyle bir dönemde savaş alanını terk ederek mescit köşelerine çekiliyor, sonra da orada sinip kalıyorlardı. Daha sonra ise Müslüman erleri zulmün yararına olarak halvet çukuruna atıp kurban ediyorlar. Kimleri? Evet, bunlar, böyle günlerde savaş alanını bırakıp mihraplara çekilmiş, ellerini cinayetle, kahramanların temiz kanlarıyla kirletmiş kimselerdir. Sorumluluk hisseden ve hakkı batıldan ayırabilen bilinçli insan, eğer tenha ibadet köşesine çekilirse özgür ve bilinçli bir mücahidi zulüm yararına kurban etmiş olur. Bu bilinçli mücahit kendisidir. Bu, ücretsiz ve teşekkürsüz cinayet işleyen ve İslâm'ın en yüce değerlerini küfrün yararına kurban eden bir cânidir. Bunlar, zulmün ayakları altında intihar eden en kötü unsurlardır. Bunlar onurlu bir şekilde sahneden çekilen sahabilerdir!

Üçüncü gruba gelince; bunlar da Bedir, Uhud ve Hu-neyn'de, hicret ve cihat Medine'sinde kazandıkları tüm değerleri, doğruca Muaviye'nin "Yeşil Saray"ına götürüp pazarlayan ve karşılığında para alan kimselerdir. Ebuderda, Ebuhureyre, Ebumusa bunların başında gelir. Rivayet ettikleri her hadise karşılık bir dinar alırlardı. Resmî kur buydu. Sürekli İslam Peygamberiyle birlikte bulunan ve hadis ilminin de taşıyıcısı olan Ebu Hureyre, gün gelir, Abdullah b. Selam'ın eşine âşık olan Yezit'e aracılık yapar.

Dikkat ediniz! Gençler o görkemli asrı, o iftiharları, zaferleri, imanları ve aşkları bu ashabın ağzından dinliyorlardı. Genç kalplerinde o aşk çarpıyordu. Düşünceleri, imanları ve ümitleri, inkılap asrında yetişen bu adamlarla doluydu. Onlar bu çirkin bataklığa rezil bir şekilde her gün birinin düştüğünü görünce kendilerinde adı İslam olan bu şeye karşı ne ümitsizlik ve imansızlık hissediyorlardı.

Bunlar dünkü kuşaktır. Bu da Peygamber dönemi, devrim asrı

kuşağının yazgısıdır. İkinci kuşak ise başa geçmiş olan "yeni cahiliye" düzenine karşı mücadele vererek zaman zaman baş kaldırıyorlardı. Devrimin ikinci kuşağı olan bu gençlerin öncüsü Hucr bin Adiy'dir[169]. Peygamber döneminde Hucr bin Adiy genç bir delikanlıdır. Ali'nin döneminde büyümüş, savaşa katılmıştır. Hasan'ın dönemindeyse mücahit, sorumluluk sahibi, bi-

[169] Hucr Bin Adiy'in sahabeden mi, yoksa taibiinden mi olduğu konusunda anlaşmazlığa düşülmüştür. Ben de tarihî belgelere, özellikle de Hucr'un yaşam öyküsü ile bu anlaşmazlığa dayanarak; Peygamber döneminde genç bir delikanlı olduğunu, Sıffin'den sonra ise kişilik olarak ele alınmaya başlandığını düşünüyorum. Bundan sonra, Hucr'u Ali'nin yanında görüyoruz. Parlamış bir kişilik olarak o, en yakın arkadaşlarındandır. Özellikle de imam Hasan döneminde devrimci ve bağımsız siyasi unsurlardan biri sayılır. Muaviye ile yapılan barış, Emeviler'in Islam ülkesine, özellikle de Medine ve Irak'a egemen olmasından sonra da zalim, zorba, ırkçı ve karşı devrimci güçlerin düzenine karşı girişilen direnişin öncülerindendir. Aşura'dan önceki ilk devrimci noktayı oluşturur. Sonunda Küfe valisi onu arkadaşlarından bir grupla birlikte tutuklar ve Küfe büyüklerinin (konuyu araştırmadan yalan yerde isteyerek -Bunlardan, Şerih denen biri ise konuyu araştırdıktan sonra resmî bir mektup yazarak bunu yalanlar ve Hucr'un takvalı olduğuna tanıklık eder.) onayladığı; Hucr'un lslam dininden çıkarak, lslam'ın koyduğu sınırlara tecavüz ettiğine, güvenliği ihlal edip Allah'a ve Resulüne başkaldırdığına tanıklık eden bir fetvayla birlikte başkente gönderir. Muaviye'nin "Ali'ye bağlılığı bırakıp, kendinizi kurtarın!" şeklindeki isteğini karşılıksız bırakarak kendi kurtuluşlarını istemeyip ona olan bağlılıklarını sürdürünce de başkent Şam'da Mercul-Azra'da topluca şehit edilirler. Ölümleriyle de yeni rejimin alnına alçaltıcı bir darbe indirirler. Kendi cellatlığı ile hanedanın yeni cahili düzenini hep gizlemeye çalışan, kamunun beğenisini kazanan, yumuşaklık ve alçak gönüllülükle kendinden önceki halifelerden fazla uzaklaşmak isteyen uyanık ve olgun Muaviye'yi, peygamber sargını başından atmak zorunda bıraktılar. Attı! Atınca da canavarca boynuzları göründü. Böylece birinde cihat kılıcı diğerinde ibadet tespihi taşıdığı elleri, İslam toplumunun en sevilen şahsiyetleriyle Peygamber'in yakın arkadaşlarının tertemiz kanlarına bulanmış oldu. Bu konuda Ayşe bile onu kınamamış, kendisi de yaptıklarına pişman olduğunu açıklamıştı. Ölümü sırasında bu büyük günahından söz ederek Hucr'a yaptıklarından dolayı başına geleceklerden çok korktuğunu söylemişti. (Hucr bin Adiy, yazan Hasan Ekberi Merznak. Önsözünü benim yazdığım bir makaledir, Şirket Yayınlarınca yayınlanmıştır.)

linçli bir siyasetçidir. İmam Hasan, Muaviye ile barışınca, devrimci unsurlardan biri olan Hucr, "Neden barıştın?" diyerek ona kızıyordu. Hatta hakaret ederek: "Bununla halkı zillete sürükledin!" diyordu. Hucr coşkun ve isyancı bir kişidir. İmam Hasan, Medine'de Hucr'u rahatlatan bir görüşme yapar ve onu mücadelenin geleceği konusunda ikna eder. Tarih bu görüşmeden açıkça söz etmemektedir. Ancak açıkça bilinen husus, Hucr'un görüşmeden sonra sakinleşmiş olmasıdır. Hucr, her söylenen söze inanacak kadar sıradan biri değildir ama barış, takiyye ve tehlikesiz bir savaşımı kabul edecek kadar da muhafazakârdır. İmam Hasan buyurdu diye işin aslını anlamadan "olur!" diyecek kadar da saf değildir.

Taha Hüseyin, İmam Hasan'ın Hucr ve sert eleştiride bulunan ve barışa sinirlenen Süleym b. Sad ile yaptığı görüşme hakkında -ki sonra her ikisi de memnun olup sakinleşecek ve İmam Hasan'ı evinden barış kararını destekleyerek çıkacaklarır.- şunları söylemektedir: "İmam Hasan onlara askerî savaşların yarar sağlamayacağını, aksine güçlerinin boşa gitmesine yarayacağını anlattıktan sonra gizli bir örgütlenmenin temelini atar. Yani mücadeleyi yer altına çeker ve bunu, gizli bir direniş hareketi ya da düzene karşı oluşturulan devrimci bir örgütlenme olarak adlandırır. Daha sonraları Şii imamların önderlikleri süresince iki yüz yıllık bir zaman diliminde İslam ülkelerinin her yanını kaplayan Emevi ve Abbasi saltanatlarına karşı Şia'nın gizli savaşımlarıyla direniş hareketini sürdüren etken; bu örgütlenmenin ta kendisiydi.

Hucr, Ali bin Hatem gibi heyecanlı genç arkadaşları ile birlikte bu boğulma dönemine, zulüm ve soyluluğun gün geçtikçe güçlenen otoritesine, halkın sömürülmesine, haklara tecavüz edilmesine ve İslami hareketin insancıl ürünlerinin saçılıp savrulmasına dayanamazlar. Sonunda günden güne güçlenen ve İslam'ın getirdiği hak, adalet ve eşitlik gibi değerlerin yerini alan kötülük ve pisliklere karşı direnişe geçerler!

Direnişçiler, Hucr'un komutanlığında gün geçtikçe artıyor. An-

cak çeşitli oyunlarla Hucr aleyhinde fetvalar çıkarılıyor, hatta dinsizlikle suçlanıyor. Bunu da Emevi ajanları yapıyor. Böylece hareketin başkaldıran ikinci kuşak gençliğinin öncüleri tutuklanıyor ve Ali'ye ve öğretisine olan bağlılıklarından dolayı Şam'da Merculazra'da topluca başları kesiliyor.[170]

Şimdi sırada Hüseyin vardır. Devrimci gücün merkezî üssü tamamen elden çıkmıştır. Mücadeleci ve direnişçi vefakâr sahabiler öldürülmüş ve sesleri kesilmiştir. Ortalığa çıkmayan sahabiler ise inzivaya ve ibadete çekilmeyi, siyasal ve toplumsal mücadeleyi tercih etmişler; insanları kendi kaderleriyle baş başa bırakmışladır. Böylece benlik fıçısında zahitçe sinerek demlenmişlerdir. Peygamber'in tanınmış sahabilerinden oluşan başka bir grup ise şimdi Muaviye'nin Yeşil Saray'ının çevresinde beytülmalin ahırında başlarını sokacak bir yer bulmuşlardır. Hareketin ikinci kuşağı, Emevilere karşı giriştiği mücadelede yenilgiye uğramıştır. Egemen güç, kılıçla yapamadığını para veya makamla yapmış; bir şekilde herkesi susturabilmiştir.

Korkunun yanı sıra para, alçaklık, bozgunculuk ve eğlence özgürlüğü, düşünce ve inanç esareti, yani tutsaklık özgürlüğü ve özgürlüğün tutsaklığı gibi yeni eşekleştirme mekanizmaları, devrimin gerçek merkezlerini ve İslami hareketin gerçek üslerini bombardıman ederek yıkmak, gönülleri ve beyinleri felce uğratmak için kullanıldı.

Yeni cahiliye düzeni, Muhammed'in evini yıkmak, Ali'yi öldürmek, Hasan'ın ordusunu dağıtmak, bütün direniş üslerinin kökünü kazımak, Kûfe'de başkaldıran genç kuşağı (Hucr) acımasızca katletmek, Emevi yönetiminin zorbalıklarına karşı sessiz kalmayan sahabileri sürgüne göndermek, maaşlarını keserek yoksul bırakmak ve adaletsizliğe karşı çıkma kahramanlığı gösterenlere işkence yapmak için çoktan harekete geçmiştir. Eme-

170 Ya sabıkasız ve dosyası hafif ya da Emevi rejiminin unsurlarıyla ailevi ve kabilevi bağları olan bir grup bunun dışındadır. Onlar ya serbest bırakılarak yahut sürgün edilerek ölümden kurtuldular.

vi rejiminin baskı, tecavüz, çirkinlik, hak ihlali ve katı muamelesi karşısında direnme güçlerini kırmıştır (Ebuzer). Hatta zalim karşısında itiraz cesareti gösteren yiğit şahsiyetlerin işkence altında ölmesi sağlanmıştır (Abdullah bin Mesut).Hâkim sisteme muhalif olan bütün imkânlar engellenmiş, hareketin gerçek önderleri öldürülmüş ve saygın şahsiyetler kenara çekilmiştir. İşi kolaylaştırmak için de ehil insanlar görevden alınmış, önemli makamlara sıradan kişiler atanmış, cihat hareketi bütün cephelerde durdurulmuştur. Emevi saltanatı, devrim tehlikesinin Şam'dan Horasan'a dek bütün İslam ülkelerini ele geçirmekle atlatılamayacağını çok iyi biliyordu. Bunlar, düzeni tehlikelerden korumaya, yönetimin sürekliliğini güvence altına almaya yetmezdi. Evet! Fetih yapmak, başa geçmek, duruma el koymak, halkın gücünü ortadan kaldırmak, inanç savunucularını ve özgürlük âşıklarını sindirmek ve İslam'ın nimetlerine konmak, önemsenmeyecek işler değildir. Ancak Emevi politikacıları ve toplumbilimcileri, halkı ve dönemi de en az kendileri kadar iyi tanıyorlardı. İslam'ın büyük düşünsel, toplumsal, siyasal ve ruhsal devriminin üzerinden henüz bir kuşak geçmişti. Bedir, Uhud ve Hendek'te Peygamberle savaşan eski cahiliye önderleri ile yeni cahiliye düzeni arasında da sadece bir kuşak bulunuyordu.

Onlar yenilginin kara külleri altında, bu kızıl güvenliğin arkasında tehlike sinyalleri görüyor, çok geçmeden bir patlamanın baş göstereceğini biliyorlardı. Ordunun dağıtılıp yok edildiği doğruydu. Ancak İslam olduğu gibi duruyordu. İnanç cephesi sarsılmıştı ama inanç hala yaşıyordu. Adalet, özgürlük ve hakikat öncüleri, tüm silah ve kalkanlar tamamen yok edilmişti. Özgürlük siperlerini ortadan kaldırdılar, direniş üslerini yıktılar! Pekiyi ya adalet isteği, özgürlük coşkusu ve insanlık sevgisini de yok edebildiler mi? Ali'yi mihrapta öldürdüler. Pekiyiyi, ya Ali'nin ateşi? O ne oldu? Ebuzer uzak bir köşede, Rebeze'de öldü! Pekiyiyi, ya Ebuzer'in çığlık ve sloganları! Onlar ne oldu? Hucr, Merculazra'da idam edildi! Pekiyiyi, ya Hucr'un direnişi, Hucr'un başkaldırısı? O ne oldu?

Bu ayaklanmaların gerçek merkezi, Medine değil ki katliama girişsinler! Kâbe değil ki taşlasınlar! Kûfe değil ki işgal etsinler! Peygamber Mescidi değil ki içeri dalıp atlarıyla pisletsinler! Peygamberin evi değil ki yıksınlar! Fatıma'nın evi değil ki ateşe versinler! Bu, Kur'an da değil ki mızrakların ucuna geçirsinler!

Öyleyse, nerede? Ateşin gerçek merkezi, tehlikenin asıl kaynağı nerede? Kalplerde ve beyinlerde! Bu ikisi öldürülmedikçe fetihler sonuçsuz, iktidarlar emniyetsiz kalmaya mahkûmdur. Bu ikisi yaşadıkça, Ali'ler şehadetten sonra bile ölmez. Bu ikisi ölürse Ali'ler ölmeden şehit edilmiş olur. Yaşarken ölmüş olur! Bu iki merkez işledikçe sürekli Ebuzer, Hucr, Ammar ve Malik yetişecektir. Sıffin daima taze güçler gönderecektir. Çevreye ateş saçan bu iki merkez söndürülüp soğutulmadıkça hiçbir iktidar, salt katliam yapmakla bir an bile ayakta kalamaz. Bunlar, kan denizlerinde ve ölüm mezarlıklarında bile bir an olsun durgun ve suskun duramaz!

Devrimin ilahi çağrısı Kur'an'da değil, buradadır. Ali mihrapta değil buradadır. Öldürdüğümüz düşmanlar, ele geçirdiğimiz yerler, yendiğimiz ordular, el koyduğumuz silahlar; evet, bütün bunlar hakikat, adalet ve özgürlüğün elinden alınmıştır. Ancak hak, özgürlük ve adalet sevgisi olduğu gibi duruyor. Bu iki gerçek, barınağında hâlâ yaşıyor. Öyleyse önce bu iki barınak yıkılmalı, bu ısı kaynakları soğutulmalıdır. Ancak bu yapıldıktan sonra rahat bir soluk alınabilir.

Saldırı başladı. Tehlikenin gerçek üslerini, kalpleri ve beyinleri havaya uçuracak güçler seferber edildi. Ancak, bugünkü savaşta daha değişik silahlar, kalkanlar ve oklar kullanmalıydı. Değişik bir ordu, değişik bir siyaset, değişik bir planlama ve değişik bir fetih anlayışı gerekiyordu.

Bu harekâtta ne dirhem ne dinar ne Rey ve Irak valiliği ne de Amr bin As'ın kurnazlıkları işliyordu! Bu kanlı gece savaşında silah Kur'an'dır. Cephe sünnet, düşünce ve ilimdir. Kalkan inançtır, İslam sancağıdır. Ordu tefsirciler, hadisçiler, hafızlar,

hatipler, fakihler, yargıçlar ve imamlardan oluşturulmuştur. Orduya imamlar, sahabiler ve müftüler komutanlık etmektedir.

Saldırı başladı! Din ordusu, dünya ordusunun daha önce açmış olduğu yollardan kolaylıkla geçip ilerliyordu. Sonunda ışığın kaynağını ele geçirerek direnişi etkisiz hale getirdi. Böylece tüm resmî din adamlarınca gayet iyi bilinen o meşhur iksiri kullanarak; Fravun'ları boğan, Karun'ları öldüren, Belam'ları ezen Musa'dan; öncekileri aratacak kadar cani, materyalist ve kurnaz bir Musa çıkarmıştı. Bu iksir, sevgiler ve barışlar İsa'sından dinsiz ve yalancı bir Sezar çıkaran iksirin ta kendisiydi!

Aydın satıldı! Din adamı bağlandı.

İslam'da her şeyin kaderini değiştiren hareket başlamış oldu. Din adına bütün değerler yok edildi, İslam'ın devrimci ruhu öldürüldü. Hak, yönetime kurban edildi. Tarihte ilk defa, din âlimlerinin de yardımıyla İslam, baştakilerin oyunlarına alet ediliyor.

Bunlar, iki korkunç kanseri Allah ve İslam adına halkın içine attılar. Bu iki kanserden birisi Mürcie denilen ekoldür. Bunlar genellikle din âlimlerinden, cemaat imamlarından ve hatiplerden oluşuyordu. Herhangi bir güç ve makam sahibi değillerdi. İşkence de yapmazlardı. Kendilerini medrese ve camilerde araştırma ve öğretime vermişlerdi. Pekiyi, Mürcie ne demekti? Mürcie, ne kadar cinayet işlemiş, ne kadar kötülük yapmış, ne kadar ihanet etmiş olursa olsun, iyi kötü herkesin Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemesi gerektiği görüşünü savunan insanlara denir. Ümit kesilmemelidir. Çünkü Allah: "Başka bir grup insan daha var ki, Allah'ın emrine bırakılmışlardır. Ya azap eder ya da bağışlar." (9/Tevbe Suresi 106) demiştir.

Allah'ın bir caniyi dahi bağışlaması umulurken senin kalkıp ona kötü sözler söyleyerek çatışman haramdır. Ayrıca canileri yargılayıp onlara zalim, hain ve zavallı demekle ilahlık iddiasına kalkışmış oluyorsun. Çünkü tek yargılayıcı Allah'tır. Yargı günü ve kişisel amellerin değerlendirileceği gün, yeniden dirilme ve he-

sap günüdür. O gün tüm ameller, adalet terazisinde tartılacaktır. Sen hainleri ve yanılanları bu dünyada mı hesaba çekmek istiyorsun? Adalet terazisini buraya mı kurmak istiyorsun? Hâşâ, sen Allah mısın ki insanları ondan önce hesaba çekmeye kalkışıyorsun? Kimin hainlik, kimin hizmet ettiğine hükmetmek bize düşmez. Caniyi mahkûm etmek bize düşmez. Bir grubun yanında, diğer grubun karşısında yer almayalım. Hepsini Allah'a bırakıp güzelce sabredelim.

"Onun hakkından ancak Allah gelir." gibi sözler de, Mürcie düşüncesinden kalma darbımesellerdir.

Bu reca (havale etme) hastalığı, bu Mürcie kanseri İslam'ı ve Kur'an'ı Muhammed'den, Ali'den, Muhacir ve Ensardan değil de satılmış düşünce pazarlamacılarından öğrenen ikinci kuşağı felce uğrattı. Böylece İslami dünya görüşü, düzen tarafından desteklenen Mürcie düşüncesiyle zehirlenmiş oldu. Bunun sonucunda, iyiliği emredip kötülükten alıkoyma sorumluluğu taşıyan Müslümanlar, her fikri kolayca kabul edebilecek geniş meşrepli kimseler haline geldiler. Bu meşrebe Allah da sığıyordu, şeytan da. Üstelik bibirine karışmıyorlardı bile.

İkinci virüs, Cebriye ekolüydü. Bu da aynı dönemde ortaya çıktı. Emeviler döneminde ortaya çıkan ilk dinî akım, Kur'an'ı her eleştirel düşünceyi yok etmek için araç olarak kullanan Mürcie idi. Cihadı ne yapsın? Cebriye ise yine Emeviler zamanında bir ilahiyat felsefesi olarak ortaya çıkan ilk felsefi ekoldür.

Bakalım, şu kutsal görüntüler altında ne kavramlar, ne kötülükler saklı! İlahî zorlayıcılığın anlamı şudur: Kur'an'da, Allah'ın mutlak hâkim olduğu söylenmiştir. Dolayısıyla dünyada olan her şey önceden belirlenmiştir. Kim ne yaparsa, Allah'ın dilemesi sonucunda yapar. Nerede, ne zaman, hangi konumda, iyi veya kötü hangi ameller sergilenirse sergilensin, bütün bunlar Allah'ın dilemesiyle olur. Bazı insanların efendi, bazılarının da köle olması, Allah'ın elinde olan bir şeydir. Kişiyi yönetici yapan da O'dur, yönetimden uzaklaştıran da O'dur. Öldüren ve

dirilten, yücelten ve alçaltan, bütün bunları yapan hep Allah'tır. Hiçbir insan, seçme gücüne sahip değildir.

Cebir (zorlayıcılık) düşüncesi mantıken doğru olduğu kadar kadar aldatıcıdır da! O asrın Allah'a kulluk eden, mümin, mutaassıp ve inançlı neslinde cebrin Kur'anî yorumu, yanında otomatik elektronik hadis uydurma makinesi bulunan Ebuhureyre'nin ürettiği rivayetlerle işbirliği içindedir.[171] O dönemin inançlı ve samimi kuşağını korkunç bir şekilde etkilemeyi başarırlar. Bu âlim geçinenler, Allah'a teslim olmuş beyinleri felce uğratırlar.

Diyorlar ki: Eğer Emeviler iktidarda ise onları iktidara getiren Allah'tır. Ali de yine Allah dilediği için yenilmiştir. İyilerin yok olup kötülerin başa geçmesi gerekiyorsa, bunda bizim sırrını bilemeyeceğimiz bir hikmet saklıdır. Her şey Allah'ın istemesi ve dilemesiyle olmuştur! Biz, istediğimizi seçebilecek güçte değiliz. Dolayısıyla, herhangi bir iktidara, cinayete ve yağmalamaya karşı en ufak bir itirazda bulunmak, Allah'ın kudret ve iradesine karşı çıkmaktır.

Burada kimin Muaviye'yi ve Emevileri eleştirme gücü var? Kimin?

Şimdi hicretin 60. yılıdır. Her şey elden çıkmıştır. Yarım yüzyıl önce başlayan bir hareketin getirdiği tüm başarılar ve kazanımlar ayaklar altına alınmıştır. Emeviler, Peygamberin getirdiği kitabı mızraklarının ucuna geçirerek yukarı kaldırmıştır. İslam'ın kendi cihadıyla gönüllere ve beyinlere yerleştirdiği inanç, Emevi yönetiminin halkı yönlendirme aracı olmuştur. Bütün mescitler, şirk, zulüm, aldatma ve halkı eşekleştirme üsleri haline gelmiştir. Dün cihat için sallanan kılıçlar, şimdi cellâtların eline geçmiştir. Zekât ve ganimetten elde edilen paralar, artık Yeşil Saray'ın hazinesine akmaktadır. Tevhit, hakikat, peygamber, sünnet, vahiy ve Kur'an'dan söz eden resmî ağızlar, Muaviye re-

171 O kadar çok hadis rivayet ederler ki, Peygamber'in bunları söyleyebilmesi için gece gündüz durmadan bin yıl konuşması gerekir.

jiminin yararına çalışmaktadır. Bütün cemaat imamları, yargıçlar, tefsirciler, Kur'an okuyucuları ve hatipler ya öldürülmüş ya da susturulmuşlardır. Ya nefis arındırma derdine düşerek fareler gibi köşeye sinmiş ya da Şam rejiminin sesi radyosu görevini yapmışlardır.

Muhammed'in üssünün resmî bir sözcüsü, bir mihrabı, bir minberi bile yoktur. Rumların, Arapların, İranlıların yaşadığı bu geniş ülkede Peygamber ailesine ve devrimin samimi takipçilerine yer yoktur. Ashabın çektiği bütün acılar boşa gitmiştir. Muaviye'nin köşkünün serin esintileri onları alıp götürmüştür. Eski devrimciler ya sürgünde ölmüş ya da Merculazra çimenliklerinde şehit edilmiştir. İkinci kuşağın başkaldıranları öldürüldü, geri kalanlar ise ya Cebriyeci görüşe kapıldılar ya da Mürcie'nin tuzağına düştüler. Mevcut durumu değiştirmeyi amaçlayan her hareketi gereksiz buluyorlardı. Niçin? Çünkü İslam'ı korumak ve cahiliye düzeniyle mücadele etmek üzere girişilen tüm hareketler yenilgiye uğramıştır.

Hicretin 60. yılında ipler tamamen halkın başına çöreklenen güçlerin eline geçmiştir. Değerler, düşünceler ve inançlar tamamen rejim tarafından belirlenmektedir. Beyinler yıkanmakta ve kendi ürettikleri yeni dinle doldurulmaktadır. İnançlar ya değiştiriliyor ya satın alınıyor yahut felce uğratılıyordu. Karşı çıkan olunca da kılıç devreye giriyordu.

Şimdi Hüseyin, hem düşünce hem din hem Kur'an hem kudret hem zorbalık hem kılıç hem propaganda hem bütün silahlar hem beytülmal hem de Peygamberin bütün veraseti elinde bulunan güce karşı çıkar.

Fakat Hüseyin'in elinde hiçbir şey yoktur. O da bir köşeye çekilerek kendisini ibadete verebilirdi. Ali ve Fatıma'nın oğludur, Peygamber'in sevgili torunudur, nasıl olsa cenneti garantilemiştir diye olduğu yerde oturması mı gerekirdi? O, başkalarının aksine kendisini rahat hissetmiyor, sorumluluk duygusu taşıyordu. Allah'a yaklaşmak için cihada karşılık duayı tercih edebilir

miydi? Bunu yapamazdı; çünkü hicrî 60. yıldaydı, henüz dua kitabı da basılmamıştı.

Önünde iki seçenek vardı: Birincisi: "Hayır, Emeviler karşısında güçlü olmayı gerektirdiğinden siyasal mücadeleye girişemem, buna gücüm yetmez." diyerek düşünsel bir mücadeleye girişmektir. Ancak Hüseyin bunu yapamaz.

İmam Sadık kendi döneminde (H. 120-130), altıncı kuşakta böyle bir yol izlediyse haklı mazeretleri vardı. Yaşadığı dönem, Emeviler'in son yılları ile Abbasîler'in ilk yıllarına rastlıyordu. Bu dönemde bir yandan Yunan felsefesi, diğer yandan Hint, İran ve Hıristiyanlık kültürlerinden gelen tasavvuf anlayışı yerleştirilmeye çalışılıyordu. Abbasi aydınları, siyasi duyarlılık gösterip neden Muaviye'nin başa geçtiğini düşünecekleri yerde ya aşkın yedi şehrini ya da birinci ve sonraki heyula ilişkisini düşünüyorlar. Evet, Allah'ın evreni yarattığı ana maddeyi düşünüyorlar. Kur'an'da hilkat garibesi felsefi ya da irfani sırları keşfettikleri meseleleri düşünüyorlar. Keşfettikleri şey de iki para etmez. Evet, aydın kesim arasında artık ruh, cisim, heyula, cevher, araz, aşk ve mistik makamlar gibi konular tartışılıyor. Hak, adalet, sorumluluk ve önderlik gibi kavramlar tümden unutulmuştur. Yönetim ise İslam'ı, hem yöneticilerin üssü hem de halkı yönlendirme aracı haline getirmek için birtakım fıkıh mezhepleri, tefsir akımları ve felsefe ekolleri oluşturma çabası içine giriyordu. Dolayısıyla böyle bir ortamda düşünsel mücadele vermek büyük bir zaruretti. Özellikle de siyasal mücadele imkânı olmayan, "Yedi erim olsaydı ayaklanırdım." diyen birisi için kaçınılmaz bir yoldu.

İmam Hüseyin dönemindeyse böyle bir tehlike söz konusu değildi. Yıl, hicretin 60'ı. Batı felsefeleri henüz bilinmiyor. Ortada Doğu mistisizminden eser yok. Daha kelam ilmi doğmamış. İslam'a el sürülmemiş. İslam, çoğu kimsenin zihninde olduğu gibi duruyor.

Muaviye, İmam Hüseyin'in Şam'a gitmesini, Şam Camiinde fıkıh, tefsir ve tevhit dersleri vermesini ne kadar da çok istiyor-

du. Para açısından kaygılanmasına gerek yoktu. Bir de İmam'a yakışmayan şu siyasi meşguliyeti bıraksa ne iyi olurdu!

Ancak Hüseyin, toplum için yapılması gereken öncelikli şeyin, düşmana büyük darbe indirmek olduğunu çok iyi biliyordu. Öyleyse ne yapmalıydı? Elbette silah kuşanarak ayaklanması gerekiyordu. Fakat silahlı ayaklanma, güçlü olmayı gerektiriyordu. Hüseyin'de ise henüz bu güç yoktu.

Son günlerde bir kitap yayınlandı. Kitap saldırılara uğradı ama bunlar, aksine onun değerini daha da artırdı. Ben bu kitabın, araştırma ürünü olduğunu gördüm. Her ne kadar düşüncelerimize aykırı da olsa, bütün belgeleri ortaya koyarak yargılamış, analiz etmiş ve eleştirmiştir. Karşı çıktığı kadar kanıtlama cesaretini de göstermiştir. Öyle ki konuyu ayrıntılı olarak araştırmış, kaynak eserleri incelemiş ve nihayet yeni bilimsel görüşler ortaya koymuştur. Bunlar, kitabın dikkate değer özellikleriydi. Yazarını tanımıyorum ama araştırmacılığı ve özgürlük yanlısı tavrı nedeniyle ona sevgilerimi iletiyorum. Ne yazık ki toplumumuzda gösterişçi, sahtekâr ve taklitçi kalemlere daha çok itibar edilmektedir. Buna rağmen o yazarla bilimsel bir görüş anlaşmazlığım var.[172] Üzülerek söylüyorum; bu, gerçekten temel bir anlaşmazlık. Yazarın şu tezi, bilinen bir görüştür: Hüseyin, rejime karşı siyasi veya askerî bir kıyama girişerek onu devirmek ve kamu yönetimini ele geçirmek, böylece hem kendi haklarını hem de halkın haklarını almak üzere Medine'de ayaklanma başlatıp yola çıkmıştır.

Bu bir idealdir ve üzülerek söyleyeyim, dış gerçekler bunu desteklememektedir.

Bazıları, bu görüşe karşı çıkarken şöyle demektedirler: "Hüseyin politikacı mı ki yönetime karşı ayaklansın?"

172 Ancak benim yazara olan eleştirilerim saldırı niteliğinde değildir. Bazı kimseler gibi de: "İmam politikacı mıydı ki yönetimi ele geçirmek için kıyama girişmiş olsun? Nefislerini arındırmak için toplumsal savaşımlara girişen Resul ve Ali'nin yaptığını yapsın?" demiyorum. O, Hüseyn'in kıyam ve kişiliğini dinin politikadan ayrılması kararına dayanarak değerlendirmektedir.

Şaşılacak şey doğrusu! Pekiyi, Peygamber ve Ali ne diye savaştı? İmam Hasan ne uğrunda savaştı? Sorun, politikacı olma sorunu değildir. Sorun, canilerin, halkın kaderini ellerinde bulunduruyor olmasıdır. Halkın kaderinden sorumlu olan kimse de gücü yettiğince gaspçılığı ortadan kaldırmak ve yönetimi ele geçirmek için çalışmak zorundadır. Bu, İmamın hem hakkı hem de görevidir. Öyleyse İmam, zorba yönetime karşı silahlı bir kıyam gerçekleştirmeliydi. Bütün bunlar doğrudur ama ben diyorum ki bu, Hüseyin'in görevidir, ancak o hicrî 60. yılda bu imkânlara sahip değildi.

İmamın resmî ve askerî kıyam teorisine inananlardan bazıları: "Kûfe üssü, Hüseyin, Ali ve Peygamber ailesinin taraftarı olan bir üstür." diyerek bu teorinin doğruluğunu kanıtlamak istemektedirler. Bu doğrudur. Kûfe, sırtını, Ali soyunu diğer gruplardan daha çok seven İran'a dayamıştır. Bu bir gerçektir. Ben de herkes gibi, Kûfe üssünün tamamen Hüseyin'e bağlı olacağını, Kûfelilerin Müslim'e ihanet etmeyeceğini varsayıyorum. Hatta Hüseyin'in gelişiyle Kûfe'nin, İslam'ın en büyük güç odağı olarak, İmam'ın önderliğinde bağımsız bir İslami yönetim oluşturup Şam'ı da yok edebileceğini varsayıyorum. Ne var ki İmam Hüseyin'in hareketi, askerî kıyama kalkışmış bir liderin hareketine benzemez. Bu, bazılarının söylediği gibi, siyasal bir devrimle uğraşmanın İmam Hüseyin'e yakışmayacak bir şey olmasından dolayı değildi. Aksine, yapılması gereken budur. Gel gör ki, Hüseyin'in bunu yapma imkânı yoktur. Nasıl olur? Hüseyin Kûfe'ye ulaşabilseydi bu imkâna kavuşmuş olmayacak mıydı? Bizzat sen demiyor musun ki: "Kûfe, Şam'ı ortadan kaldırarak İslami yönetim gücünü İmam Hüseyin'e verecek bir üstür". Öyleyse İmamın kıyamı, Emevi rejimine karşı girişilmiş siyasi ve askerî bir ayaklanma olamaz mı?

Kıyamın Başlaması Ve İmamın Medine'den Hareket Etme Şekli

Hüseyin, Medine'den çıkarak Mekke'ye gelir. Bundan sonra Kûfelilerin çağrısı ulaşır: "Biz sana inanıyoruz, seni bekliyoruz! Biz senin önderliğine muhtacız! Güçlerimizi senin eline verip zul-

me ve zorbalığa karşı koyacağız! Seni savunacağız! Bizi bu bozguncu yönetimin elinden kurtar!" O, Medine'de şunu ilan ediyor: "Dedemin ve babamın siyerine uyarak, iyiliği emredip kötülükten alıkoymak üzere çıkıyorum." Sonra Medine'den Mekke'ye ulaşıncaya dek 600 km. yol kat ediyor. Gizlice değil, ailesiyle birlikte, herkesin görebileceği bir biçimde. Orada değişik İslam ülkelerinden gelmiş hacıların karşısına geçip ölüme gittiğini duyuruyor: "İnsan için ölüm, genç ve güzel bir kızın boynundaki gerdanlık gibidir." Siyasi bir ayaklanma için yola çıkan kimse bunu söylemez. Tersine, şöyle der: Vuracağız, öldüreceğiz, üstün geleceğiz, düşmanı yok edeceğiz! Hüseyin ise yola çıkacağı sıralarda halkın karşısına geçip "İnsan için ölüm, genç bir kızın boynundaki gerdanlık gibidir; ölüm erkeğin süsüdür!" diyor ve Mekke'den ölüme doğru yola çıkıyor.

Burada benim gayb ilmiyle bir işim yoktur. Ancak merkezî yönetime karşı ayaklanmış, merkezden uzak bir bölgede bulunan o bilinçli siyasetçiyi olay yerine yetişip devrime önderlik etmek üzere çağırmış olabilir. O da resmen: "Tamam geliyorum." diyerek bütün aile üyelerini, eşini, çocuklarını, yeğenlerini, yani kadın erkek herkesi yanına alıp sadece bir kervanla, merkezî yönetime bağlı bir şehirden çıkıp yine aynı ülkenin topraklarında 600 km. yol aldıktan sonra tüm İslami grupların bulunduğu Mekke' ye ulaşır. Orada da Kûfe'ye gideceğini açıkça duyurur. Böylece Arabistan'ın batısından yola çıkarak Irak'a, devrimin merkezi olan Kûfe'ye doğru yol alır.

Bırakmayacakları açıktır! Rejime karşı olan sıradan bir politikacı, bir ülkeden çıkıp, sınır ötesinde, devrimci güçlerle birleşerek mevcut yönetime karşı mücadeleye girişmek isterse ne yapar? Devrimci güçlere nasıl ulaşabilir? Doğal olarak ne yapmak istediğini açıklamamalı, davetini açığa vurmamalıdır. Bunu kimse anlamasın diye de hedefini ve yola çıkışını gizli tutmalıdır. Gizlice karşı tarafa kaçmalıdır. Bu açıkça bilinen bir şeydir. Bunu yapmaz da devlete gidip resmen: "Ben devrimciyim, senin rejimine karşıyım. Sana bağlılık sözü de vermedim. Şimdi ise sınır

ötesinde sana başkaldırmış devrimci bir topluluğa katılmak istiyorum. Sana karşı gerçekleşecek devrimin önderliğini üstlenmemi onlar istedi. Kısacası ayaklanmaya önderlik etmek üzere yurt dışına çıkmam gerekiyor. Çıkmam için izin ve pasaport istiyorum." dese; izin vermeyecekleri, onu tutuklayıp ortadan kaldıracakları açıktır!

Oysa Hüseyin bunu yapıyor. Hükümete, orduya, bütün hâkim güçlere ve halka, biat etmeyeceğini, ölüme hicret etmek üzere yola çıkacağını açıkça söylüyor.

Halk sabah uyanıp da Hüseyin'i göremeseydi, Hüseyin şehirden yalnız başına çıkıp kendisini bekleyen topluluğa ulaşsaydı, tıpkı Peygamber'in Mekke'den Medine'ye gizlice hicret etmesi gibi o da Medine'den Kûfe'ye aynı şekilde hicret etseydi ve merkezî yönetim de ansızın onu Kûfe'de ayaklananlar arasında görseydi, işte o zaman Hüseyin'in yönetime karşı isyana kalkıştığı açıkça anlaşılırdı. Ancak Hüseyin'in bu hareket metodu, onun farklı bir amaç güttüğünü göstermektedir. Bu, ne kaçış ne köşeye çekilme ne de boyun eğmedir. Düşünsel, bilimsel, fıkhi ve ahlaki bir mücadele olmadığı gibi askerî bir ayaklanma da değildir.

İş Nedir?

Bu dönemde düşünceler felç olmuş, şahsiyetler satılmış, zahitler bir köşeye çekilmiş, gençler karamsar, satılmış veya sapmış, yaşlılar ve büyükler ölmüş, şehit düşmüş, susmuş, satılmış veya saklanmış. Bu dönemde kitlelerden ses çıkmıyor! Kalemleri kırılmış, dilleri kesilmiş, ağızları dikilmiş, bütün hakikat üsleri samimi erlerin başına yıkılmıştır.

Hüseyin ise sorumlu bir önder olarak susması halinde İslam'ın tümden bir "devlet dini" haline geleceğini, bundan sonra da askerî ve siyasi bir güce dönüşeceğini seziyor! İskender veya Cengiz'in halefi olan Moğol ve Selukiye gibi güçlü bir rejim, sonra ortadan kalkan güç, yıkılmış ve yok olmuş hilafet ve ordu; artık ortada tarihteki bir hatıradan ve geçmişteki bir olaydan başka hiçbir şey kalmıyor.

Bu durumda Hüseyin, çift yönlü bir iktidarsızlıkla karşı karşıya bulunuyordu. Susamazdı; çünkü vakit daralıyor, her şeyin kökü kazınıyordu. Beyin, vicdan ve duyguda hiçbir iz bırakılmıyordu. Okulda, mescitte ve cemaat içinde her şey yok ediliyordu. Muhammedî davetin bin bir güçlükle yerleştirdiği tüm değer, inanç, hedef ve idealler değiştiriliyordu. Buna paralel olarak herkes zorba yönetim altında daha çok dikkatli davranma gereği duyuyordu. Çarklar sessizlik, durgunluk ve boyun eğmişliğin yararına dönüyordu.

O sessiz oturamazdı. Zulme karşı savaşmakla yükümlüydü. Fakat savaşamazdı, savaşacak güçte değildi. Düzen onu çepeçevre kuşatmıştı. Çığlık da atamazdı, sessiz kalamazdı! Boyun da eğemezdi, saldırıya da geçemezdi! Yalnızdır; bomboştur elleri! Ancak sırtında ağır bir sorumluluk taşımaktadır. Dedesinin, babasının ve kardeşinin gücünden, yaptıkları cihattan hiçbir şey kalmamıştır ona. Yapayalnız ve silahsızdır. Karşısındaysa kutsallık ve takva örtüsüne bürünmüş yırtıcı bir imparatorluk durmaktadır. Yapayalnızdır ama bu ideolojide yalnızlar da sorumludur. Bu ideolojide yalnız bile insanların kaderini belirleyen mutlak güçlere karşı koymakla yükümlüdür. Çünkü sorumluluk, güç ve imkândan değil, bilinç ve imandan doğar. En çok sorumlu olanlar da en bilinçli kimselerdir. Öyleyse Hüseyin'den daha bilinçli kim olabilir?

Gerçekler gizleniyor, haklar çiğneniyor, değerler yok ediliyor, devrimin izleri siliniyor, davet ortadan kaldırılıyor, halk aç bırakılıyor, köleleştiriliyor, kırbaçlanıyor, öldürülüyor, işkence görüyor ve sürgün ediliyordu. Eğlenceler, ayrımcılıklar, altın biriktirmeler, hakaretler, sömürüler, övünmeler ve daha birçok cahiliye âdeti... İşte bütün bu cinayetlere karşı koyarak mücadele vermek ve İslam devrimini korumak, bir kişinin sırtına yüklenmiştir. Hakikat, adalet ve bilinç üssünü tek başına bekleyen bir kişinin sırtına. Bütün cepheler boşaltılmış, direnişçiler ise ya kaçmış ya da öldürülmüştür. Böylece o yalnız kalmıştır. Düşmanın elinde esir, halkın sessizliğinde tutsaktır.

Sessiz de duramaz, çığlık da atamaz. Sessiz kalamaz; çünkü bütün sorumluluklar onu beklemektedir. Bu yalnız adam ne yapabilir? Çığlık da atamaz; çünkü duyulacak kadar yüksek çıkmamaktadır sesi. Halkın ölümcül sessizliğinde korkuya, cehalete, güvensizliğe ve uyuşukluğa kurban gidecektir. Hilafetin cihat, fetih, yüce değerler, hac, Kur'an ve İslam adına giriştiği savaşlar ile dans, müzik, ihtişam, eğlence ve zevk düşkünlüğü arasında kaybolup gidecek ve hiçbir yere ulaşamayacaktı.

Savaşmalı ama bunu yapamıyor. Çok ilginç! Gereklilik ve güçsüzlük, karşı karşıya durmuş bekliyor. Güç yetirememesi onu gereklilikten kurtarmıyor. Niçin? Çünkü bu sorumluluk sırtına yüklenmiş bir kere. Bu sorumluluk güçsüzlüğünden değil, Hüseyin oluşundan kaynaklanıyor. O, yalnızken de, ne yapacağını bilmezken de Hüseyin'dir.

Öyleyse ne yapsın? Evet, Hüseyin olmak, onu Yezit'le savaşa çağırıyor. Fakat savaşacak silahı yok!

Durum böyleyken de savaşması gerekiyor mu?

Bütün akıl sahipleri, dindarlar, bilginler, vaizler ve çıkarcılar hep bir ağızdan: "Hayır!" diyorlar.

Hüseyin ise "Evet!" demek istiyor.

Medine'den işte bunun için çıkmıştır. Mekke'ye de hac mevsimi dolayısıyla, oradaki Müslümanlara durumu anlatmak için gelmiştir. Mekke'den de şu soruya cevap vermek için çıkmıştır.

Nasıl?

Hüseynî ayaklanmanın felsefesi budur işte! Bu "Evet!" sözü!

Şu "Ne yapmalı?" sorusu, tarihin o önemli anlarında çokça sorulan bir soruydu. Bütün aydınlar, bilinçli kesimler, İslam'ın getirdiği hak, adalet ve özgürlüğe bağlı kimseler, devrime inanmış, acı çekmiş, sorumluluk duyan ve çözüm yolu arayan herkes "Öyleyse ne yapmalı?" sorusunu soruyordu.

Buna herkes farklı bir cevap veriyordu.

Cebriye:

Cebriye: "Hiçbir şey" diyordu. Olanlar bir hikmet üzere olmuştur. Bu hikmet ilahi bir hikmettir. İlahî takdir, bunun böyle olmasını istemiştir.

"Verilene karşı sus, alnından düğümü çöz
Ben de, sen de seçecek güçte değiliz!"

Evet, bütün bu söyledikleriniz doğrudur. Zulüm vardır. Cinayet vardır. Haklar gasp ediliyor. İslam, cihat, zekat, sünnet, hilafet, fetihler, puthane ve Mecusi tapınaklarının mescide dönüştürülmesi, Kur'an nüshalarının çoğaltılması ve "Allah'tan başka ilah yoktur" denmesi... hepsi yalandır. Ancak ne yapabiliriz? Yüce Allah dilemedikçe bir yaprak bile düşmez. Bunun böyle olmasını kendisi istemiştir. Buna karşı çıkmak, eleştirmek ve nedenini sormak bile saygısızlıktır. Herkes kendi alınyazısını yaşar. Kötülük olsun, iyilik olsun, yapılan her şey ezeli dileme kaleminden geçmiş, yaratılmadan önce "Apaçık kitap"ta yazılmıştı. Ali yenildi, yalnız kaldı. Muaviye de üstün gelerek iktidar oldu. Evet. "Sen yönetimi dilediğine verirsin, dilediğinden geri alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini alçaltırsın. " (3/Âli İmran Suresi 26)

Sen ne diyorsun? Ne yapmak istiyorsun? Susup sabretmekten başka elinden ne gelir? Kaza ve kaderi elinde bulunduran o yüce varlığa boyun eğmekten başka ne yapabilirsin? Hiçbir şey!

Bu felsefede, cihada gücün yetmesi ya da yetmemesi diye bir mesele söz konusu değildir. Onların böyle bir sorunu yoktur! "Sorumluluk" diye bir şey söz konusu değildir. Niçin? Seçebilecek güçte değildir de ondan![173]

[173] Hayyam'ın dünyada yeniden keşfi, savaştan sonra da, bilgin Hayyam değil de şair Hayyam'ın, süper matematikçi Hayyam değil de, rintlik ve tekrardan başka bir şey olmayan rubailer Hayyam'ının durup dururken keşf edilmesi bir tesadüf değildir. Şarkiyatçı İslam bilimcisi ve İran bilimcisi araştırmacılarının çoğunun, bu kadar eser ve uygarlığımızın çeşitli kültürel dalları dururken,

Mürcie:

Mürcie ise şu cevabı veriyor: Biz mi? Bizim mi ne yapmamız gerek? Kime karşı? Kim için? Bize ne diyor? Onları kurtuluşa ve cennete çağıran bizzat Allah değil mi? Durum böyleyken biz nasıl olur da onu yargılayıp ateşlik sayarız? Bu da yetmiyormuş gibi onunla savaşırız? Bu, Allah dururken ilahlık taslamaktır. Kıyametten önce yargılamaktır. İnsanları hesaptan önce hesaba çekmektir. Şimdi senin günahkâr sayıp bağışlamadığın o Muaviye, yarın Allah tarafından bağışlanırsa ne yapacaksın? Ey "Ne yapmalı?" diyen kişi! Sen bunu kime soruyorsun? Kimin karşılık vermesi lazım? Kim bir şeyler yapmalı? Hiç kimse! Allah'ın ne yapacağı gözetilmeli! Üstelik Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyir, Muaviye ve Yezit... Bunların hepsi sahabidir. Müçtehit ve fakihtir. Her biri kendi içtihat ve anlayışına göre davranmıştır. Bu ayrılıklar, İslam müçtehitlerinin bilimsel bir anlaşmazlığıdır. Küfür ile imanın, zalim ile mazlumun, dost ile düşmanın anlaşmazlığıdır.

Bilen, bilmeyenden üstündür. Avam, davara benzer. Din âlimlerinin işine karışmak, haddini bilmezliktir. En iyi hüküm veren Allah'tır. En çok merhametli olan da O'dur. Ne yapılması gerektiğini araştırmak bize mi kaldı?

Dindarlar:

Dindarlar, öncelikle: "Allah'a giden yollar, yaratıkların sayısıncadır." diyorlar. Sonra, yapılması gereken yalnız cihat mı? Üste-

bütün bunları bırakıp, mistisizm (tasavvuf) ile ilgili nüshaları yaşatmaya ilgi duymaları da boşuna değildir. Oysa, bilimsel, edebi, İslami, tarihsel, felsefi ve sanatsal eserlerimizin yüzde yetmişi daha hâlâ yazma eserler olup, genel ve özel kitaplıkların depolarında tutukludur. Tasavvufla ilgili nüshalar ise defalarca gözden geçirilip değişik şekillerde basılmıştır. zorlayıcılık da ilahi bir zorlayıcılık ve Allah'ın önceden istemesi değildir. Tersine göklerdeki değil, yerdeki ilahların istemesiyle olan bir zorlamadır. Olan her şeyin bizim bilemeyeceğimiz bir hikmet üzere olduğu doğrudur. Her şeyi de kader, meşiyet, zorlayıcılık ve takdir belirler. Ancak bu hikmet, ilahi bir hikmet değildir.

lik bu soruyu sormakla başımızın etini yiyen sen, bundan başka yapılması gerekenleri yapıyor musun, bakalım? Her şeyi yaptın da bu mu kaldı? Namaz dinin direğidir. Cihat ise iyiliği emredip kötülükten alıkoymanın yalnızca bir türüdür. Sen namazın bütün adab, ahkam, şart ve ön hazırlıklarını biliyor musun? Şüpheli durumlarda ne yapılması gerektiğini ezbere biliyor musun? Namaza giriş olan taharet ve necaset adabını öğrendin mi? Bu gerekli değil mi? İnsanları düşünüp doğru yola iletmek isteyen sen, kendini iyileştirdin mi ki, toplumu ıslaha kalkışıyorsun? Sen bencillik ve hatadan arınabilecek bir düzeye ulaştın mı? Heva ve hevesten kurtulup tertemiz ve masum olabilecek bir düzeyde misin? Bütün düşünce ve davranışların, hatta atacağın en ufak bir adımın bile ancak ve ancak Allah için olacağı bir düzeye ulaştın mı? Kendi durumunu inanç esaslarına göre bir düzene sokabildin mi? Tertemiz, arınmış ve takvalı biri olabildin mi? Sen kendin iyilerden olabildin mi ki kalkmış "toplumu iyileştireceğim" diyorsun? Üstelik Cennetin tam tamına sekiz kapısı vardır. Kesinlikle cihat kapısından girmek gerekmez ki. Cihat Cennetin anahtarlarından yalnızca bir tanesidir. Dua, vird ve zikir Cennetin anahtarlarını kazasız belasız, başın ağrımadan eline uzatır! Bu kadar iyi iş duruyor; miskinleri yedirmek, yakınları gözetmek, nefsi arındırmak, ziyaret, ibadet, vakıf, adak, zikir, vird, dua, ravza ve şefaat... Bütün bunlar seni bazılarının cihat yoluyla ulaştığı noktaya ulaştırır. Hatta bazı dua ve virdlerin okunması karşılığında yetmiş Bedir şehidinin ecri ölçüsünde bir mükâfat verilir! İşte şimdi ne yapılması gerektiği anlaşılmış oldu. Daha da önemlisi; takvalı, dindar ve rabbani bir Müslüman için siyasete karışmak, bir tür sapma olup, dünya karşılığında dini satmaktır. Ahlaki ve dinî olgunlaşmayı bırakıp dünyevi makam ve güzelliklerin ardında koşmaktır. Bu ikisi bir arada yürütülemez. Oysa Peygamber, cihattan dönerken: "Küçük cihattan büyük cihada döndük" dememiş midir? "Büyük cihat nedir?" diye sorulduğunda: "Nefse karşı yapılan cihattır!" cevabını vermemiş midir? Öyleyse şu küçük

cihatları bırakıp büyük cihada bakmalıyız. İşte şimdi Ne yapılması gerektiği iyice anlaşılmış oldu. "Ne yapmalı?" Büyük cihada koyulmalı. "Kiminle?" Düşmanla değil, nefis ile.

Düzene Bağlı Din Adamları:

Düzene bağlı din adamları, rejime bağımlı sahabe, fakih ve din adamları şu karşılığı veriyor: Ali'nin düşündükleri olacak gibi değil! Kişi idealist değil, gerçekçi olmalı! Dünyanın en büyük devletinin başkanı olmasına rağmen yırtık ayakkabısını kendi eliyle dikiyor, gidip işçilik yapıyor. Bu dönemde halkın aklı gözündedir. Artık İran ve Rum toprakları fethedilmişken ve yöre halkı da İran şahlarıyla Rum sezarlarının efsanevi güzellikteki büyüleyici köşklerini görmüşken, hâlâ böyle yaşamak olacak şey değil! Bu, İslam yönetiminin yüceliğine de yakışmaz. Ali, devletin başına geçer geçmez yürürlükteki aylık düzenini altüst ederek aylıkları denkleştirip önemli politikacılardan Osman bin Hanife'ye ayda üç dirhem verirken aynı yerde eşinin özgürleştirilmiş kölesi de ayda üç dirhem alırsa, Ali'nin rejimi, sınıflı İran ve Rum toplumlarında nasıl uygulanabilsin? Bu ekonomik düzen, gerçekleşebilecek bir düzen değildir. Ali yönetiminin bir eyaleti olan İran'da, o zaman yaşamakta olan insanlar, Müslümanlarla savaşmaya çıkarken Kisranın, güç koşullar altında yükünü hafifletmesi gerekirken yanına tam 7.000 kadın, cariye, şarkıcı ve işçi aldığını görmüştür. Doğal olarak bu doğrudur demiyoruz. Ancak Ali yenildiyse, ideolojisinin bu toplumda gerçekleşebilecek bir ideoloji olmadığından değil, toplumsal gerçeklere ayak uyduramamasından dolayı yenildi. Siyaset yapmıyordu. Toplumbilimci değildi. Herkesi incitip, kendinden soğutuyordu. Dikkatli davranmıyordu. Söz ve davranışlarında güçlü kabileleri, soylu ve büyük aileleri gözetmiyordu. Halifeliği imamlık ve peygamberlikle; Muaviye ve Yezit'i de Peygamber ve Ali'yle karşılaştırmamalısınız. Şam, Roma'ya ve İran'a hükmeden, üç kıtaya yayılmış İslam İmparatorluğunun merkezidir. Yeşil Saray ise, İslam'dan önce Suriye'yi yöneten bir Rum subayıyla, bir Rum konsolosun köşkünden daha mütevazı bir köşk-

tür. Ebuzer geliyor: "Arpa ve buğdayı öğüterek ekmek yapıp buğday ekmeği yiyorsunuz." diye Muaviye'ye saldırıyordu. Gecelik ve gündüzlük olmak üzere iki ayrı giysi giyiyorsun diye eleştiriyordu. Bunlar, buranın Medine olduğunu, dönemin Peygamber dönemi olduğunu, İslam'a girmiş İran asıllı Iraklılarla, Rum asıllı uygar insanların da Ensar ve Muhacirler olduğunu sanıyorlar! Konuya göreceli bir yaklaşımla yaklaşmak gerek. Hak gözetip, konuya kesin gözüyle bakmak, idealist bir dünya görüşüdür. Gerçeklerse şu gördüklerinizdir. Yoksul ve geri kalmış Müslümanlara, dünya yönetimini ellerinde bulunduruyorken, Peygamber döneminde olduğu gibi yaşayıp Ali'ye uyunuz demek olmaz! Yaşam biçimi, gelenek ve görenek değişmiştir. Roma ve İran'ın etkisiyle ekonomik düzen, edebiyat, şiir, müzik, dans ve eğlence türleri değişmiştir. Uygar Roma ve İran'ın toplumsal ilişkiler düzeni, ahlaki ve ruhsal yapısı, sezar ve kisraların politik düzeni, papazlık sistemi ve sınıf düzeni; kısacası Roma ve İran'ın ileri uygarlıkları, bizim basit toplumumuzu etkilemektedir. İslami fetihlerle elde edilen para, güç ve ganimetlerde kanlarını kaynatmıştır; artık Ali'nin sözlerine kulak asacak durumda değillerdir. Bunların çoğu öyle bir duruma gelmiş ki, artık onlar için hak ve batıl diye bir mesele söz konusu olamaz! Ali mi haklıydı Ömer mi? Osman mı haklıydı, Ebuzer mi? Ebubekir mi haklıydı, Fatıma mı? Peygamberin Ehlibeyti mi haklıydı, Ebusüfyan'ın ev halkı mı? diye bir kaygıları da yoktur. Böylesi yüklerin altından kalkamazlar. Bu duyarlılıkta değiller! Şu gördüğün insanlar, gücün ve paranın kuludur. Bunlara kul olmayıp baş ağrısı oluşturanların hakkından da kılıç gelir! Görmedin mi Ali'yi? Görmedin mi Fatıma'yı? Kendi dönemlerinde, yol arkadaşları onlara ne günler yaşattı! Emeviler ise Medine'de de yoktu, Sakife'de de... Hatta şûrada onlardan bir kişi bile yoktu! Ali ve Hasan'ın seçkin komutanları ne yaptı, gördün. Kendilerini satmak için savaş alanlarında ne diller döktüler, biliyorsun. Kendileri, dinleri ve birlikleri için sözleşme ve anlaşmalar yapmıyorlar mıydı? Ya Emevi de olmayan, Emeviler'e bağlanmayan ve Emevi rejiminin azılı düşmanları olup, Muaviye'nin

başını isteyen Hariciler! Çiftçi kesiminden oluşan, dindarlık, takva, ibadet ve arınmanın sembolü, aşırı dinci kesimin en seçkin tipleri olan Haricileri görmedin mi? Bilinçsizlikleri yüzünden Muaviye yönetiminin kuklası olmuş ve dolaylı olarak onun tarafından yönlendirilmekteler. Ali'ye karşı çıkarak onu yalnız bırakmadılar mı? Ali'yi ezmek üzere düşmana ücretsiz ajanlık yapmadılar mı? Ali'yi sövgü ve iftiralarıyla güçsüz duruma sokup ona "kâfir" diyenler bile bu dindarlardı! Bunların "kâfir" demesi etkileyici oluyordu. Ne olduğu herkesçe bilinen Amr bin As, Ali'nin dini ile manevi yüceliğine saldırabilecek güçte değildi. Sonunda ne oldu? Bunlar, kendi aşırılık ve bilgisizlikleri yüzünden Ali'yi öldürüp, ortak düşman olan Emevilerin işini kolaylaşırdılar. Bütün bunlar, sizin "Ne yapmalı?" sorunuza: "Bu insanlarla hiçbir şey!" karşılığını vermeye yetecek deneyimlerdir. Bunların hakkından Muaviye gelir, Ali değil! Üstelik Muaviye, bütün zaaf ve hatalarına rağmen Ali'den daha ileri görüşlü ve daha çağdaş biridir! Ali, halkı yoksul ve basit yaşantı içinde bırakmak istiyordu. Bu imkânsızdır! Muaviye rejimi ise zalim, ayrımcı ve bozguncudur. Fakat buna karşılık toplumu hızla ilerleterek, Roma ve İran uygarlıklarını bağımsız bir ruhla taklit ediyor, yönetimi resmen ele geçirerek, Ebuzer, Ali, Hasan ve Hucr gibi devrimcilerden kurtulduğu son yirmi yılda ise İslam başkentini modern ve gelişmiş bir Batı kenti durumuna getiriyor. Akdeniz'de güçlü bir donanma oluşturup Kıbrıs'ı ele geçiriyor; Doğu Roma İmparatorluğunun başkenti Kostantiniye'ye de ardı kesilmeyen saldırılar düzenliyor. Yeşil Saray yapılırken Roma köşk stilleri yanında Sasani mimari ve süslemeleri de kullanılmıştır. Cariyeler ve Arap şarkıcılar yerine, İranlı müzisyenlerle Romalı dansözlerden oluşan bir orkestra kurmuş; sezar ve kisraların efsanevi köşklerinin gelenek ve göreneklerini almış; giyim, mutfak, eğlence, süs, müzik, şiir, edebiyat, yaşam biçimi, kentleşme, köşk mimarisi, toplumsal ve siyasal düzen alanlarında devrimler gerçekleştirerek Arapları geri kalmışlıktan kurtarıp Roma uygarlık seviyesine çıkarmıştır! "Hak ve batıl; adalet ve zulüm; Ali mi haklıydı, Muaviye mi?" gibi konular bizi ilgi-

lendirmez; önemli olan, gelişmek ve modernleşmektir! Öte yandan, başkentin modern ve gösterişli olması, halifenin lüks yaşantısı ve sarayın ihtişamı, İslam açısından büyük önem taşımaktadır. İslam'ı yabancılar, Hıristiyanlar ve Mecusiler nez-dinde çekici kılmak gerekir! Ayrıca, doğruyu söylemek gerekirse eski durumumuzu sezar ve kisraların rejimleriyle karşılaştırdığımızda, yeni halifelik rejiminin halkın yararına çalıştığını, halka daha yumuşak davrandığını, İslam'a da yücelik, güç, ganimet, fetih ve ün sağladığını açıkça görebiliriz. Nice kilise ve havralar mescide dönüştürüldü. Nice küfür ülkelerinde: "Şehadet ederi ki Allah'tan başka ilah yoktur; yine şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın Resulüdür!" Nice defineler de İslam devleti hazinesine dökülüyor. Hak mı, batıl mı olduğu tartışma götürür, ama bu paraların İslam ülkelerinde harcandığı, birçok Müslümana güç ve yemek sağladığı doğrudur. Bu fetihler de gençler için bir gelir kaynağı ve uğraş alanı olmuştur. Dolayısıyla, sizin "Ne yapmalı?" sorunuza şu karşılığı veriyoruz: "Peygamber dönemi İslam devriminin ideallerini biraz olsun hafifletin. Zamanın değişmiş olduğunu kabul etmelisiniz artık. Bugünün İslam'ı da Mekke ve Medine arasındaki bölgeye sıkışıp kalmış değildir; bir ucu İran'da, diğer ucu Bizans'tadır. Ali'nin idealist ülküleri ve kuru adalet isteğinin etkisinde kalmayınız. Kardeşinin bile ona dayanamayıp Muaviye'ye sığındığını biliyorsunuz. Durum böyleyken daha dün kisra ve sezarların yönettiği kimselerden onun yaptıklarına dayanmasını nasıl bekleriz? Günümüzdeki değişikliklere gerçekçi bir gözle bakacak olursanız, Emevi rejiminin güç, siyaset, akıl ve altını İslami değerleri yüceltmek, İslam ülkesini genişletmek, küfür dinleriyle savaşıp İslam'ı yaymak, dünyada İslam'ı saygın hale getirmek, Müslüman toplumu uygar toplumlar düzeyine çıkarmak, şehirleri mamur kılmak, halkın refah seviyesini yükseltmek, Batı ve Doğu uygarlıklarından alıntılar yapmak için kullanıldığını siz de göreceksiniz! Dolayısıyla "Ne yapmalı?" diyorsanız, siz de bizim gibi düzenle işbirliğine geçiniz. Darbe girişimlerini ve siyasi çekişmeleri terk ediniz. Hak, adalet, imamet, takva, züht ve

sünnet gibi kavramlar üzerinde tartışmayı bırakınız. Bunlar insanlara yarar sağlamıyor. Bunların nasıl bir sonuç verdiğini defalarca gördük. Hep yenilgiyle sonuçlandı. Üstelik halife, İran ve Bizans'a, Hıristiyanlık ve Mecusiliğe karşı cihat yapmaktadır. Dolayısıyla halifeye karşı isyana kalkışmak onu dış cephede geriletecek ve İslam'ın gücünü azaltacaktır. Bu yapılmamalıdır. Siyasi mücadeleye kalkışmayı da, bir köşeye çekilip sinmeyi de bırakalım. Gerçekleri kabullenip, halkın yararına çalıştığı sürece onu güçlendirmeye çalışalım. Yanlışlarını da gücümüz yettiğince denetleyip düzeltelim. Bunu da ancak düzenle işbirliği yapmamız halinde gerçekleştirebiliriz. Güçsüz insanların yararına çalışmak, mazlumların hakkını almak, hayırlı işler yapmak, yoksullara yardım etmek, hatta dinî faaliyetlerde bulunmak, toplumu iyileştirmek ve ahlaki bozulmalarla savaşmak bile ancak düzenle anlaşıp güç ve makam elde edilirse mümkün olabilir."

Bilgin ve Edebiyatçılar:

Hicri 60. yıldayız. Ali'nin başlatmış olduğu hareket yenilgiyle sonuçlanmış; zulme ve ilahi kaynaklı olmayan düzene karşı direnişin son öncüsü olan Hasan, barış yapmak zorunda kalmış, daha sonra da zehirlenerek öldürülmüştür. Artık ne yapılırsa yapılsın hiçbir yarar sağlamayacaktır. Dolayısıyla ilgilerimizi yalnız dinsel konular, ilahi ilimler, fıkhi araştırmalar ve irfani hakikatler üzerinde toplamalıyız. Böylece İslam düşüncesini ve dinî gerçekleri halka açıklayıp Kur'an'ın bilimsel yönlerini ve manevi gizemlerini ortaya çıkarmalıyız. Yani ilim, hikmet ve ilahiyata dalarak fizikötesi ile Kur'an'ın belagat, anlam, beyan ve bedîliğini araştırmak; hadis, siyer ve fıkıh araştırmaları yapmak; kısacası, kültürel, bilimsel ve düşünsel araştırmalar yoluyla İslam toplumunun yararına çalışmak! Bu kadar!

Her şeyi iyice bilmelerine rağmen Ali'ye yakın aydınların bile şu "Şimdi ne yapmalı?" sorusuna Haşimoğullarının hep bir ağızdan "Hiçbir şey!" karşılığını vermesi şaşılacak şeydir, doğrusu! "Hiçbir şey" diyorlar. Neden? Ne yapıldıysa yenilgiyle sonuç-

landı da ondan! Daha da önemlisi güç yetiremeyiz. Yumruk ve sancak sorunudur bu. Silahsız olarak mızrağa ve kılıca karşı koymak, Şeriatin gerektireceği bir görev olamaz. Sakıncalı bile olabilir. Hatta kişi yanlış davrandığı için sorumlu dahi tutulabilir. "Kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın!" Ölümle sonuçlanması kesin olan bir cihat, intihardır. Küfre ve zulme yarar sağlar. Sana ise hiçbir yararı olmaz![174] Bunu yapacağına evinde oturup yumuşasan; böylece halkı eğitmekle, Kur'an öğretmekle, İslami hükümleri duyurmakla ve Peygamber'in hadislerini aktarmakla uğraşsan daha yararlı olacaktır.[175]

Görüyorsunuz ki saray çevresi, din adamları, alimler ve hatta cepheleri açıkça belli olan aydınlar bile hicri 60. yılda bir olmuş yüzyılın sorusuna hep bir ağızdan "Hayır!" cevabı veriyorlar. Bu arada biri kalkıyor, "Evet!" cevabı veriyor.

"Evet" de ne demek? "Bilinçli ve özgür insan, mutlak güçsüzlük durumlarında bile zulme karşı savaşmakla yükümlüdür." demektir!

[174] İmam Hüseyin'in yola çıkacağı sıralarda sevgili yakınlarının ona olan öğütlerini hatırlayınız. Buna benzer bir mantıkla onu gitmekten alıkoyarak kalmaya çağırıyorlardı. "Büyük Zeynep" in eşi "Abdullah Bin Cafer" bunlardan biriydi. Ama Zeynep kardeşinin gittiği yolda özgürce gidebilmek üzere onu boşamış, o da Medine'de kalmıştır. Bundan başka İmamın kardeşi Muhammed bin Halife de bunlardan biriydi.

[175] "İmam, Emevi rejiminin devrilmesi, yönetime el konması ve halkın imameti için resmen silahlı isyana kalkıştı. Ancak halkın hıyaneti, düşmanın oynadığı oyunlar, Kûfelilerin dönekliği ve güç yetersizliğinin etkisiyle yenilgiye uğradı. Yani ölmek için değil, düşmana üstün gelmek için ayaklandı." Teorisinin savunucuları, düşüncelerini kanıtlamak üzere ikinci teoriye karşı çıkarken: "İmam Medine'den ölmek üzere çıktıysa bu eleştiri ve kararlar yerindedir. Bu durumda ayaklanma da gereksiz ve sonuçsuz olup İmam kendisini boşuna ölüme sürmüş demektir. Bunu yapacağına mescitlerde oturup en azından Peygamber hadislerinin aktarılmasıyla ilgilenseydi daha iyi olurdu. Bugün öteki imamların aksine, İmam Hüseyin'den bize hadis ulaşmamışsa, kendisini ölüme sürdüğünden dolayıdır. Bunu yapmasaydı bu alanda yararlı çalışmalarda bulunabilirdi; ancak bunu yapmadı." diyor.

Hüseyin'in fetvası şudur: "Evet, güç yetirilmeyen durumlarda bile gereklilik vardır.? Onun gözünde "Hayat, iman ve cihattır". Dolayısıyla o diriyse; diri olduğu için inanç yolunda savaşla yükümlüdür. Yalnız "güçlü kişi" değil, "diri kişi" de sorumluluk taşır. Pekiyi, Hüseyin'den daha diri kim var? Tarihimizde kim var yaşamaya onun kadar hakkı olan? Ondan başka "diri kalmaya" yanaşan kim var?

İnsanı olmak, bilinçli olmak ve yaşayan olmak insanı cihatla yükümlü kılar. Hüseyin işte bu yüzden âşık ve bilinçli diri insanlığın en yüce sembolüdür.

Güç yetirmek veya yetirmemek, güçlü ya da güçsüz olmak, yalnız veya birlikte olmak, sadece görevin uygulanma şeklini ve sorumluluğun gerçekleşme biçimini belirler, varlığını değil!

Savaşmak zorundadır, ancak savaşmaya silahı yoktur. Bütün bunlara rağmen yine savaşmakla yükümlüdür. Hüseyin fetvasını vermiştir:

"Evet!"

"Evet!" fetvasını veren tek kişi odur. Bu dönemde böyle bir soruya "Evet!" karşılığını veren tek kişi odur. Yapayalnız ve tek başınadır. Medine'den Mekke'ye gitmek üzere çıkmıştır. Hac sonrası Kâbe'nin yanında onlara karşılık verirken:

"Evet!" diyor.

Ve şimdi döneme işaret etmek için haccı yarıda bırakıp Mekke'den hızlıca çıkıyor.

Nasıl?

Şimdi Hicretin 60. yılıdır. Peygamber'n ölümünden elli yıl sonra Ali gitmiş, Hasan gitmiş, Ebuzer gitmiş, Ammar gitmiş, ikinci kuşaktan Hucr öldürülmüş, arkadaşları da katledilmiştir.

"Sehpalar kaldırılmış, kanlar da silinmiştir".

Beyinlere karamsarlık, karanlık, yokluk ve sapmalar egemen olmuştur. Her yeri karanlık, suskunluk ve korku kaplamıştır. İslam devriminin o parlak döneminde, savaş alanlarında övgü

şiirleri okumuş, methiyeler kazanmış olan Ebuhureyre'ler, Ebumusal'ar ve Ebuderda'lar şimdi tümden rüsva olmuş; küfre ve zulme biat etmişlerdir. Sahabi, mücahit ve muhacir olan simalar, başlarını hazine ahırına sokmuşlardır. Cihadın elini cellâdın eline uzatarak kol kola girmişlerdir. İhtiyaç ve zavallılık gerekçesiyle Yezit'in eteğine sarılmışlardır. Kızıl güvenlik kılıcının gölgesi, Horasan'dan Şam'a kadar yayılıp serilmiştir. Katliamlar, yenilgiler ve ihanetler, kaçışlar ve karamsarlıklar... İmparatorluğun dört bir yanına ölüm saçarak ruhları göğüslere hapsetmiştir.

Mezarlıkta hareketsiz bir kent

Bir baykuş sesi bile duyulmaz

Acı çekenler, çığlıksız ve coşkusuz

Sular Asya'dan dökülür

....

Sehpalar kalkar kanlar yıkanır

Çalıların sıkıntı, öfke ve isyanı yerine

Çirkin yumuşak kökler bitmiştir.

Kızgınlarsa durgundur, coşamaz

Gök yıkan güçlü yumruklar ise

Açılmış alçaklığa boyun eğiyor

Ya gizlice ya da açıkça vuran

Eller, dilenciliğe kâse oluyor

....

Biz şerefsizler öfkeli kaldık.

Şimdi zaman bir adamı beklemektedir. Her şey, sahip olduğu bütün değerlerin bedenleşmiş şekli olan bir ferdi beklerken yok olmaktadır. Bütün ideallerin âbidesi, yardımcısız ve hamisiz kalmış, iman ve akidenin sembolünün en iyi koruyucuları düşmanın hizmetine girmiştir.

Evet, şimdi bir adamın ne yapacağını gözlemektedir.

Tarihte bazen böyle olur. Şimdi de, hicrî 60 yılında, özgürlük, adalet ve halk Peygamberin vefatının ellinci yılında da böyle olmuştur. Her şeyin yıkıldığı, devrimin bütün meyvelerinin yok olduğu ve ümitsizliğin halkın elinde kalan tek sağlam iman haline geldiği bir dönem gelmiştir.

Evet, cahiliye aristokrasisinin yeniden canlandığı, zorbalığın güzel takva ve kutsallık kılığına büründüğü, İslam'ın para ve güç kurbanlarının gönüllerinde tutuşturduğu özgürlük ve eşitlik arzusunun söndüğü, kavmiyetçi cahiliyenin insan devriminin mirasyedisi olduğu, Hak Kitabın yalancı süngülerin ucunda yukarı kaldırıldığı, mescitlerin minarelerinden şirk ezanının yükseldiği, Samiri'nin altın buzağısının tevhit sözünü haykırdığı, Nemrut'un İbrahim'in sünnetine dayandığı, Kayserin başına Peygamber sarığını geçirdiği, cellâdın eline cihat kılıcını aldığı, imanın uyuşturucu ve küfür aletine dönüştüğü, mücahitlerin çektiği sıkıntıların boşa gittiği ve münafıklar için zahmetsiz hazine sağladığı, cihadın katliam, zekatın kamu soygunu, namazın halkı aldatma vasıtası, tevhidin şirk örtüsü, İslam'ın teslimiyet zinciri, sünnetin yönetim üssü, Kur'an'ın cehalet aracı, rivayetlerin uydurma aleti olduğu, kırbaçların sırtlara yeniden inmeye başladığı, ulusların yeniden eski tutsaklıklara döndürüldüğü, özgürlüklerin kısıtlandığı, düşüncenin suskunluk zindanlarına kapatıldığı, kitlelerin itaate zorlandığı, tilkilerin rahat, kurtların tok olduğu, dillerin altın karşılığında satın alındığı, susmayan dillerin kesildiği, ashabın cihatla kazandığı değerleri ucuza sattığı ve devrimle edindiği itibarı valiliğe değiştiği, sorumluluktan kaçtığı, toplumdan uzaklaşıp bir köşeye çekildiği, zulme sessiz kalıp küfre rıza gösterme karşılığında selamet ve afiyeti satın aldığı, aksi halde Rebeze veya Azra'da katledildiği, din ve dünyanın zulmün güdümüne girdiği, kılıçların kırıldığı, boğazların kesildiği, sehpaların toplanıp kanların silindiği, devrim dalgalarının durdurulduğu, itiraz çığlıklarının boğulduğu ve isyan kıvılcımlarının söndürüldüğü, heyecanların sakinleşti-

rildiği, soğuk ve sessiz diri kabirlerinin kara korku ve boğuntu gecesiyle örtüldüğü, umut harabelerinden bir âhın bile yükselmediği bir kara dönemde:

Yeni cahiliye, eski cahiliyeden daha kara, daha vahşi ve daha ağırdır. Düşman şimdi daha uyanık, daha başarı ve daha olgundur. Bilinçli insanların arasında tecrübeler acı, bütün ayaklanmaların meyvesi yenilgi ve şehadettir.

Ansızın karanlıklar yırtılır ve sessizlikler içinde bir patlama duyulur. Toprağın derinliklerinden gelen diri bir şehit görünür. Karamsarlık gecesinde umut ışığı saçan aydın bir yüz parıldar.

Fatıma'nın o sönük ve mahzun evinden, tarihin tamamından daha büyük olan bu küçük evden yine bir adam çıkar. Öfkeli ve kararlıdır! Görsen, bütün acımasızlık saraylarına karşı yürüyüşe geçecek dersin! Dağın doruğunda, patlamaya hazır bir volkan dersin. Allah'ın şu Ad kavmine gönderdiği bir fırtınadır da şimdi esecek dersin.

Fatıma'nın evinden bir adam çıkar; Medine'ye, Peygamber Mescidine bakıyor! İbrahim'in Mekkesi'ne, Nemrut'un tutsaklık zincirleriyle bağlanmış Kâbe'ye, İslam'a, Muhammed'in çağrısına, Şam'ın Yeşil Saray'ına, açlara ve tutsaklara bir göz atıyor!

Fatıma'nın evinden bir adam çıkar; bütün sorumluluklar sırtında; sırtı ağrımaktadır! O, acının vârisidir. Âdem'in, İbrahim'in, Muhammed'in tek vârisi!

Yalnız başına bir adam!

Ama hayır! Ayrıca bir kadın da çıkar Fatıma'nın evinden! Kardeşini adım adın takip eder, görevinin yarısını yüklenir!

Fatıma'nın evinden bir adam çıkar. Yalnız ve kimsesizdir! Bomboştur elleri! Karanlığa ve zulme karşı yürüyüşe geçmiştir. Ölümden başka bir silahı yoktur! Ancak o, "güzel ölme sanatı"nı yaşamdan iyi öğrenmiş bir ailenin çocuğudur.

Bu dünyada "Nasıl ölünmesi gerektiğini" ondan daha iyi bilecek bir kimse yoktur. Şimdi dünyaya hükmeden düşman, bu bilgi-

den yoksundur. Dolayısıyla bu yalnız kahraman, düşman ordusuna karşı üstün geleceğinden öylesine emindir ki onu bizzat karşılamaya çıkar.

Büyük "şehadet" öğretmeni şimdi kalkmış, cihadı "güç yetirme"ye bağlayarak, düşmanına üstün gelmekten yenmeyi anlayan herkese şehadetin bir yenilgi, bir kayıp değil, tersine bir "seçim" olduğunu; mücahidin zafere, ancak kendisini özgürlük ve aşk mihrabında kurban ederek ulaşacağını öğretmek üzere yola çıkmıştır.

Âdemoğullarına yaşamayı öğreten Âdem'in vârisi, insana nasıl yaşaması gerektiğini öğreten büyük peygamberlerin vârisi Hüseyin, şimdi kalkmış, insanlığa "Nasıl ölmek gerektiğini" öğretiyor.

Hüseyin, yaşamak için bütün alçaklıklara boyun eğen zayıf ruhlu insanları kara bir ölümün beklediğini gösterdi. Çünkü şehadeti seçme cesareti gösteremeyen kimseleri ölümün seçecektir.

***

Şehit kelimesi, şimdi belirteceğim şu anlamların hepsini kapsar. Sözlükte şehit, "bulunan", "gözleyen", "tanık", "doğru ve güvenilir haberci" anlamına geldiği gibi "bilinçli", "hissedilen ve tanık olunan", "bütün gözlerin kendisine çevrildiği kimse", "örnek" ve "örnek alınan" anlamlarına gelir.

Dinimizde ve kültürümüzde şehadet, "acı ve kanlı bir olay" anlamını taşımaz. Ulusların din ve tarihlerinde ise şehadet, savaşta düşman eliyle öldürülmüş kahramanların kurban edilmesi anlamına gelir. Dolayısıyla üzücü ve acılara boğan bir olay anlamı kazanıyor. Böylece öldürülene "şehit", ölüme de "şehadet" denir.

Şehadet öğretisinin en yüce tezahürü olan Âşura hareketi bize maalesef çok kötü sunulmuştur. Öyle ki onu bir matem öğretisi haline getirmişler. Neticede bir ömür boyu onu anıyoruz ve ona ağlıyoruz ama onu ne tanıyor ne anlıyor ne de düşünüyoruz.

Bu hareketin en parlak boyutları ne yazık ki onun en karanlık boyutudur. Bu, İslam'ın siyasi, sosyal ve fikrî tarihinde Aşura-nın yaptığı etkilerdir. Bunu az çok düşünen sınırlı sayıdaki araştırmacı da onu sadece Şia tarihiyle ve Şiilerin devrimci değişim ve hareketleriyle sınırlı tutmuşlardır. Hâlbuki Aşura öylesine öldürücü bir darbe idi ki her zaman için on dört asırlık İslam siyasal ve sosyal tarihi boyunca egemen gücün sistemlerini -her giysi ve şiarla, her görüş ve inançla- İslam toplumunun gözünde öyle mahkûm etti ki kendi asalet, takva ve imanına bağlı olan her İslami ve ilmî şahsiyet -bu sistemlerin İslami rejimler olmalarına, kendilerini Peygamberin halifesi saymalarına ve bir yıl hacca gidiyorlarsa öteki yıl cihada çıkmalarına rağmen- iktidara yaklaşmaktan nefret ediyordu. O şahsiyetler Ehlisünnet âlimlerinden ve fakihlerinden olmalarına ve hilafeti meşru kabul etmelerine rağmen şehadetin belirleyici darbesi İslam tarihinin derinliğinde öyle bir etki yaptı ki Müslüman toplumların sosyal vicdanı, umumi düşüncesi ve İslami ahlakı, adı hilafet de olsa her hükümetin yüzünde ister istemez alınlarına Hüseyin tarafından vurulan batıl damgasını okuyordu. Sadece açıkça aldatıcı olan siyasi rejimlerinin ayaklarının altını boşaltmakla ve hükümeti ve halkı iki belirgin kutup olarak birbirinden ayırmakla kalmadı, aynı zamanda halk arasında kolektif bir âdet veya davranış haline gelmiş olan bir çeşit daimi ve gayrı resmî "olumsuz direniş" oluşturdu. Bu çok ilginç bir gelişmedir.

Şia'nın ve imamların tavır alışı bellidir. Asıl üzerinde çokça düşünmeye değer olan ve şehadetin etki alanını gösteren şey, Ehlisünnet'in büyük imamlarının olumsuz direnişidir. Şii imamların aksine, nüfuz, özgürlük ve imkânlara sahip olmalarına, hilafet tarafından Şii imamlara karşı desteklenmelerine ve saygı görmelerine rağmen hepsi de Emevi ve Abbasi rejimlerine karşı öylesine sert bir tavır almışlardı ki bu durum, onların Aşura'nın sosyal ve siyasal ışınlarının ne kadar etkisi altında kaldıklarını gösterir.

Ehlisünnet'in büyük imamı Ebuhanife, Emevilerin son yılların-

da Irak valisi İbn Hübeyre tarafından başkadılık makamına geçmeye davet ediliyor. O bu daveti o kadar kesin bir şekilde reddediyor ki bütün ilmî ve dinî saygınlığına rağmen onu kırbaçlıyorlar. Sonra Abbasiler geliyor. Mansur onu İslam İmparatorluğunun adalet bakanlığına, başkadılık makamına davet etti, o kabul etmedi. Bunun üzerine hapsedildi ve ömrünün sonuna kadar orada kaldı ve orada öldü.

Malikî mezhebinin imamı Malik, hilafetin kendisini İmam Sadık'a karşı desteklemesine rağmen rejime olan itirazından dolayı resmen şöyle dedi: "Halk zorbalık ve baskı ile yönetilemez." Medine valisi Cafer bin Muhammed tarafından kırbaçlandı.

Büyük fakihlerden ve Şafii'nin âlim arkadaşlarından olan Buveyti, Bağdat hapishanesinde can verdi. Ünlü fakih Serahsi, meşhur kitabı el-Mebsut'u hapishanede telif etmiştir. İbn Teymiye veİbn Kayyim el-Cevziyye Şam askerî kalesine hapsedildiler; İbn Teymiye burada vefat etti.

Abbasi halifesi, Ebuhanife aracılığıyla Kadı Ebumuti ve başka bir kadıyı huzuruna istemiş ve kadılık makamını kabule davet etmişti. Hepsi de reddettiler. Kadı Ebumuti'yi ölümle tehdit edince o da mecburen kabul etti; fakat birkaç ay sonra kaçtı ve saklandı.

Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmet bin Hanbel, Halife Vâsık tarafından Kur'an'ın yaratılmışlığı görüşünü destekler mahiyette fetva vermesi için çağrılınca bunu reddetti. Bunun üzerine onu hapse attılar ve işkence ettiler.

Bir 7. yüzyıl eseri olan Fezail-i Belh (Belh'in Faziletleri) kitabında halkın hatta en geri kalmış sosyal grupların yönetime duydukları siyasi nefretin sınırlarını ve olumsuz direniş hareketinin gücünü anlatan bir hikâye okudum.

Hanbelilerin imamı olan Ahmet bin Hanbel'in oğlu Salih bin Ahmet, gündüzleri oruç tutarak geceleri namaz kılarak geçiren bir adamdı. Bir yıl Isfahan kadılığı yapmıştı. Öyle bir kadı idi ki insanların gece ihtiyacı düştüğünde bulamazlık etmesin diye

gece evinin kapısını açık tutar ve kapının kenarında uyuklayarak beklerdi.

Bir gün Ahmet bin Hanbel'in evinde ekmek pişiriliyordu. Sordu: Bu ekmeğin maddesi neredendir? Dediler ki: Hamurun mayasını oğlun Salih'in evinden getirdik. Dedi ki: Yoksa o, geçmişte bir yıl Isfahan kadılığı yapmadı mı? Bu ekmeği bırakın, yemeyin. Eğer bir dilenci gelirse ona verin; ama hamurun mayasının bir yıl Isfahan kadılığı yapmış olan Salih'in evinden olduğunu söylemeyi unutmayın. Ekmek 40 gün evde kaldı ama Belh'ten hiçbir dilenci istemeye gelmedi. Ekmek küflenmeye yüz tuttu. Sonra dedi ki: Ekmeği ne yaptınız? Dediler ki: Dicle'ye attık. Ahmet bin Hanbel, o andan ömrünün sonuna kadar Dicle'nin balığını yemedi.

Tarihimizde, İslam kültüründe, Şiilik'te ne kadar derin ve düşünmeye değer mesele olduğunu görüyoruz. Ne yazık ki Aşura ve şehadet misyonu karşısındaki sorumluluğumuzun sadece ağlatma, ağlama ve ağlamaya vurma ile tamamlanacağını düşünüyoruz. Mesele çok derindir. Bir yandan hilafet ve dinî rejimdir, öte yandan Ehlisünnetin en büyük imamları ve mezhep kurucuları hilafet sistemini meşru kabul ederler, diğer taraftan hükümet karşıtı tutumun ve olumsuz direnişin alanı o kadar genişlemiştir ki en dağınık sosyal tipler -fakirlik ve cehalet toplumda ve sistemde onları insani kişilikten öylesine uzaklaştırmıştır ki inanç, sorumluluk, prensip, tepki ve direniş meselesi hiçbir şekilde gündemlerine girmez.- yani aç dilenci ekmeği almıyor. Çünkü hamurun mayası Ahmet bin Hanbel'in zahit oğlu Salih'in evindendir. O zahit ve muttaki olmasına rağmen ömründe bir yıl kadı olmuş, devletten para almış, onu kendi malına karıştırmış ve bütün varlığını kirletmiştir.

Bu devlet parası öyle kirlidir ki aç dilenci bile hamurunun mayası devlet parası karışmış bir maldan olan bir ekmeğe ağzını sürmez. Ehlisünnet mezhebinin imamı, Dicle'nin balığını bu ırmağa günün birinde bir ekmek attıkları için yemez. Çünkü onun mayası bir yıl mahkemede kazanılan bir paranın karıştığı bir mal ile alınmıştır.

Birçok araştırmacı burada bu hükmün nereden bilindiğine dair görüş açıklayabilir. Gerçeklikten daha yüksek olan şu hakikati hatırlatmam gerekir: Benim sözümün konusu, şimdi onların tarih adını verdikleri olay yazıcılığı değil, tarihî bir meselenin politik sosyoloji incelemesinden bahsetmektir. O, şehadet öğretisinin, Aşura devrimi darbesiyle, İslam tarihinde, Sünni toplumda halk ile hilafet rejimi arasındaki ilişkiye yerleştirdiği fikrî ve siyasi etkinin incelemesi; dindar kitle ve seçkin dinî şahsiyetler içinde bu dinî rejimlerin üssünün değerlendirilmesi ve sosyal ruhun egemen güçlerle ilgili anlayışıdır.

Burada eğer bu hikâyenin gerçekliği yoksa daha çok hakikati olduğunu gösterir. Gerçekliği olsaydı bir vakıa, sınırlı ve bireysel bir olay ve dar kapsamlı özel bir taassubun göstergesi olurdu. Eğer gerçekliği yoksa bir tümelliğin ve genel gerçekliğin göstergesidir. Böyle hikâyelerde tezahür eden umumi durum, kamuoyu, kolektif ruh ve toplum vicdanı bu tür hikâyeleri oluşturur.

Ya Arap kabilelerinin en üstünü olan Kureyş'e mensup Emeviler ya da Haşimoğullarına ve Peygamber ailesine mensup Abbasiler gibi bu güçlü ve etkili halifeler, ülkelerin en büyük fatihleridirler. Hepsi de izzet, iftihar, servet ve kudret yaratan ve Araplara iktidar teslim eden bu adamlar halkın gözünde, kamuoyunda, dindar kesim arasında ve İslami ilim erbabı içinde, takva, fıkıh ve iman kriterine rağmen neden nefretle karşılanmakta ve mahkûm edilmektedirler? İslam halifesinin ve Emirulmümininin hilafet sarayına gidip gelenler niçin sadece ciddiyetsiz unsurlar, cellat, müneccimbaşı, meddah şair, haremağası, Türk oğlanlar ve oğlanlaştırılmış Fars aristokratlarıdır? Hatta Ehlisünnet'in büyük fakihleri, mezhep âlimleri ve muhaddisleri bile dinî bakımdan Şia ve Şii imamlar karşısında yer almalarına ve -rejim ile köklü uyuşmazlık içinde olan Ehlibeyt mezhebini ve devrimci Şia hareketini zayıflatmak için kendilerine resmen dinî makamlar, ilmî, fıkhi ve manevi mevkiler sağlamaya çalışan- hilafet tarafından desteklenmelerine rağmen ya Allah rızası için

ya İslami esasların yön, ruh ve mesajına bağlılıklarından ya da Allah'ın kulları için ve kendi ilmî ve İslami boyutlarını, ahlaki onurlarını ve takvalarını koruma uğruna az çok halkçı ve sistem karşıtı bir tutum takınmaktadırlar.

Dindar Ehlisünnet toplumu hilafet rejimini meşru kabul etmektedir. Ehlisünnet mezhepleri halifelerden yüksek himaye görmüşlerdir. Hatta onlar, İmam Malik gibi bazı büyük mezhep imamlarını, kendi fıkıhlarını hükümet tarafından büyük İslam toplumunun resmî fıkhı ve hilafet ülkesinin yargı, ceza, yargılama, kişi ve aile hukuku alanlarında kanun metni olarak uygulanması için ve İslam memleketinin bütün kadılarına gereğince yargılama yapılmasını tebliğ etmek üzere bir kitap halinde tedvin etmeye davet etmişlerdir. Sünni mutaassıplar, vaizler ve fakihler, çoğunlukla halifeyi Kur'an'ın ve Sünnetin koruyucusu anlamında "İslam'ın sığınağı" olarak kabul ederler. Onlar, hak olan Ehlisünnet velcemaat mezhebini ilahi kılıcın kahır ve gazap kuvvetiyle Rafizilerden koruması için halifeye tevessül ederler. Halife de Rafizilerin rezilliklerini dışarı atmak için onlara tevessül eder. Bu taife her şeyi mubah görür, müşriktir, Peygamberin ashabına kin güder, Müslümanları parçalamak ve İslam devletiyle savaşmak ister. Müslümanların en hayırlıları olan fakihlerin, muhaddislerin, kadıların, din âlimlerinin ve Sünnet hamilerinin bu taifenin müşrik ve kâfir olduğuna fetva vermeleri, onların şahitliklerini kabul etmemeleri ve Müslümanları onların kötülüğünden ve fesadından haberdar etmeleri gerekir.

Böyle bir ilişkiye rağmen mesele şu şekilde de düşünülebilir: Öyleyse niçin kadılık, vezirlik, valilik makamından, her türlü siyasi görevi kabul etmekten, hükümet ile işbirliğinden ve yönetime yaklaşmaktan kaçınmak, bu Sünni halkın gözünde, Ehlisünnetin dinî ruhunda ve Şia'ya karşı olan bu büyük âlimlerin ve fakihlerin anlayışında Ehlisünnet imamlarının manevi şahsiyetine, ilmî asaletine, fikrî bağımsızlığına ve özellikle takva, maneviyat ve İslami değer makamına aykırı ve şahsiyetlerini lekeleyici olarak kabul edilir? Takva ve dinin göstergelerinden biri

de iktidar ve siyaset kurumundan uzak durmak ve hükümetle işbirliğine girmemek olarak bilinir.

Hilafet rejimleri de dahil, İslami hükümetleri mutlak olarak suçlayan ve mahkûm eden, siyaseti hakikate aykırı, hilafeti imametle uyumsuz, hükümeti dünya, fesat, kanunu ve şeriatı çiğnemeye bulanmış, ismet ve takvaya ters, hak ihlali, zorbalık, dünya düşkünlüğü, laubalilik ve çirkin davranışlarla uyumlu, dinin ruhuna, İslam'ın hakikatine, Allah rızasına, fazilet, maneviyat, ilim ve ahlaka aykırı olarak anlamlandıran etken nedir? Hem de sadece rejim karşıtı bir grup olan Şia arasında değil, aynı zamanda halkın imanında, dindar toplumun genel görüşünde, "amme" mezheplerinin İslam âlimleri ve fakihleri arasında da! Şehadetin ebedî darbesi dışında özellikle onun Hüseyin tarafından meydana getirilen en yüce, en olgun, en şiddetli ve en elverişli türünde ve en önemli zamanda da ortaya koydu mu? Ne zaman? Hicri 60. yılda, yani İslam toplumundaki siyasi rejimin seçimli hilafetten babadan kalma krallık hükümetine dönüştüğü yılda. Hem Peygamber vesayeti hem de biat, şura ve halkın icmaı, ümmetin halifesini ya da imamını seçme kriteri olarak geçersiz sayılır. İlk defa İslam'daki en büyük bidat olan yeni bir sistem, yani veraset kuralı, İslami yönetim rejiminin resmî temeli olur. Muaviye oğlunu resmen halifeliğe nasp eder. Bu atama, İmam Hasan'a barışın dayatılmasından, hatta onun zehirlenerek öldürülmesinden sonra yani artık bütün direniş üslerinin yok edildiği ve engel oluşturan kişilerin ortadan kaldırıldığı ve cihadın, silahlı ayaklanmanın artık Şam rejimini düşürme imkânının kalmadığı şartlarda gerçekleştirilir. Doğru bir siyasal değerlendirme yapacak olursak, Muaviye, yeni rejimin mücahitlerden gelecek bir isyan ve devrimle karşı karşıya kalmayacağını biliyor. Bundan dolayı umumi sessizlik ve teslimiyet içinde bireysel, babadan kalma rejimin siyasi temeli resmiyet kazanacaktır. Tam da burada Hüseyin, şehadet şiarını cihattan daha üstün bir ilke ve cihat görevinden sonra gelen bir görev olarak ortaya koydu. Bu, Muaviye'nin yaptığı dakik ve titiz

değerlendirme ve incelemelerde öngöremediği bir mesele idi. Çünkü o, mücahit yenilip cihat sonuçsuz kaldığında yenilgiye uğrayan ve silah bırakan Hak taraftarlarının, güçlü ve egemen zorbaların otoritesi karşısında susmaktan başka bir cevaplarının olamayacağını sanıyordu. Susmak da bir tür teslimiyet, teslimiyet ise bir çeşit rıza ve onaydır!

İmam Hüseyin, Ali'den şehadetin en özel ve yüce manasıyla bir durum, mücahidin düşman eliyle öldürülmesi değil, bizzat cihattan ayrı ve cihattan sonra ortaya çıkan bağımsız bir hüküm olduğunu öğrenmiştir.

Çocukluğundan itibaren Peygamberin eli altında yetişen, vahyin ışığında eğitilen ve İslam'ın insandaki bedenleşmiş hali olan Ali, İslam'ın inanç ve hüküm felsefesinden bahsederken İslam esaslarını tek tek kendine özgü anlatım metoduyla art arda sıralıyor ve her birinin felsefe ve hedefini basit, derin ve kısa bir anlatımla açıklıyor:

"Allah imanı şirkten arınmak için, namazı kibirden uzaklaşmak için, zekâtı rızık vesilesi yapmak için, orucu kulların ihlâsını sınamak için, haccı dinin takviyesi için farz kıldı.

Cihadı İslam'ın izzeti, marufu emretmeyi avam için maslahat, münkerin nehyedilmesini akılsızlar için engelleme, sıla-i rahmi sayının artması, kısası kan hakkı, cezaların uygulanmasını kutsallara saygı, içkinin bırakılmasını aklın korunması, hırsızlıktan kaçınmayı iffetin gereği, zinaya yaklaşmamayı nesebin korunması ve livatanın terkini neslin çoğalması kıldı.

Şehadeti inkâr edilen şeyleri açığa çıkarma vesilesi, yalanın terk edilmesini doğrunun yüceltilmesi, selamı korkulardan emin olma, emaneti ümmetin düzeni ve itaati imamete hürmet kıldı."

Anlatım gücü ve düşünce derinliği hayret verici ölçüdedir.[176]

[176] Ne kadar üzücüdür ki insanla böyle mucizevi bir şekilde konuşan bir önderin keramet ve yüceliğini ispatlamak için şöyle anlatımlardan medet umuyoruz: Hazret, Muaviye'ye bir mektup yazdı; edebî gücünü göstermek için

Bu süre içindeki bütün çabam, şehadetin bağımsız anlamını, felsefesini ve aslını ortaya koymak, onun cihattan farkını, sosyal etkisini, özel rol ve misyonunu anlatmaktır. Ama tam olarak da başarabilmiş değilim. O ise kesin, doğru, mükemmel, çok sade ve açık bir şekilde anlatmıştır. Ben bunu anlatabilmek için bu kadar mana, yorum, özel rol ve belirli hedef analizi yaparken o sadece iki kelime kullanmıştır: "Zahera" kökünden açıklığa kavuşmak manasında istihzar ve "Cehade" kökünden inkâr edilenler manasındaki mucahadat kelimeleri. Neleri gizlemişler, halkın bilinç ve duygu dünyasından neleri uzaklaştırmışlardı da Müslümanların umumi düşüncesini ondan habersiz bırakmışlardı? Ne gizli komplolar ve insan düşmanı facialar planlamışlardı da insanlar onlardan habersiz kalmıştı? Ustaca ya işbirliği yaparak ya da köşeye çekilerek, ashabın ve nüfuzlu kişilerin ya konuşması ya da susması yoluyla, paranın, gücün, siyasetin, propagandanın, hadis uydurmanın, tefsir yapmanın, felsefe girişiminin, din istismarının, inanç ve hükümleri sapıkça yorumlamanın gücüyle ve büyük İslami şahsiyetlerin siyasi makam veya para karşısındaki zayıflığından, şehvet düşkünlüğü, bencillik, riyakârlık, kıskançlık, kişisel kompleksler, muhaliflerin dar görüşlülükleri, avamın cehaleti, bütün minberlerin fikrî ve ruhi yer edinmek için kullanılması, muhaliflerin tekfir edilmesi, statükonun kutsanıp meşrulaştırılması, Kur'an'ın tahrif edilmesi, İslam'ın ruh ve mesajının değiştirilmesi yoluyla nice şeyler ortadan kaldırılmakta ve unutturulmakta, nice şeyler de icat edilmekte ve İslam toplumuna yerleştirilmekte, genel iman ve düşünce onu kabul etmekte ve yavaş yavaş İslam'ın geleneği haline getirilmekte idi!

İslam bir "din" idi. Gayba, kıyamete, vahye, peygamberliğe inanmak, hükümleri uygulamak, ibadetleri yerine getirmek, ah-

baştan sona mektubun hiçbir yerine nokta koymadı! Bir başkası: Mescide bir ejderha girdi; gidip Ali'nin minberinin yanına oturdu; kulağının dibinde onunla dertleşti; Hazret de ejderhaya kendi diliyle cevap verdi. Sonra: Ejderha ne dedi diye sordular. Buyurdu ki: Karısı doğal olmayan bir yolla doğum yapmış ve acı çekiyormuş. Benden sıkıntısını gidermem için yardım istiyor.

laki faziletlere bağlı olmak, nefsi arındırmak vs. idi. O aynı zamanda aristokrasiyi, sınıfsal çelişkiyi, para vasıtasıyla iş gücünün sömürülmesini reddeden "adalet" alt yapısıyla ve istibdadı, ferdî egemenliği, aristokrasiyi, oligarşiyi, ferdî, ailevi, sınıfsal ve ırksal diktatörlüğü reddeden "imamet" üst yapısıyla bir sosyal ümmet oluşturmak için bir mesajdı.

Tek kelimeyle, İslam Peygamberi hem nübüvvet hem de imamet görevlerine sahipti. Onun insanlara hitabı hem dünyaya hem de ahrete çağırıyordu. En güzel hayat! Yani hem Allah hem ekmek! Hem ibadet hem adalet!

İlk sapma, İslam'ın siyasi, ekonomik ve ulusal boyutlarda sosyal üslerinden koparılması olmuştur. Öyle ki diğer dinler gibi bir taraftarlıkta, bir kurtuluş mesajında bulunan bir din oldu: "Kişiyi ölümden sonra kurtulmak için arındıran inançlar ve eylemler bütünü." Cahiliyenin siyasi sisteminin, sınıfsal geleneğinin ve ırkçı aristokrasisinin dönmesiyle ve İran ve Roma sistemlerinin takip edilmesiyle İslam'ın artık hiçbir farkı kalmamıştır. Böyle bir din artık Kureyş'in çıkarlarına ters düşmemekle kalmaz, üstelik yeni siyasi iktidarın, milletlerin soyulmasının, teslim alınmasının ve itaat ettirilmesinin en iyi üssü de olabilir. Nitekim oldu da.

Bu hedefe ulaşmak için ilk yapılması gereken iş, ortamı siyasi güç için elverişli hale getirmektir. Çünkü İslam ümmetinin siyasal yönetimi eğer devrim karşıtı güçlerin eline düşerse İslam'ın ve Müslüman toplumun muhtevasında her türlü değişiklik için yol açılmış olur. Muhammed'in imameti le Kureyş'in saltanatı arasındaki mesafe bir çırpıda kat edilemeyecek kadar uzundur. Buna o nesildeki Müslümanlar bile katlanamaz. Ortada bir merdivenin, bu rejim değişikliğini bir vasıta ile tamamlayacak bir ara basamağın bulunması gerekir.

Peygamberden hemen sonra Muaviye halife yapılamazdı ama Ali bir kenara atılabilirdi. Bir kanun hükümeti[177] olan Peygam-

177 İçinde istisnai bir yönetici olan ve istisnai seçimleri bulunan Peygamberin

berin imametinden hemen sonra yerine babadan oğla geçen Kureyş saltanatı ikame edilemezdi ama vesayet reddedilebilirdi.

Nasıl?

İnsanların görüşlerini icma ederek!

Biat, şura ve yöneticinin bizzat halkın oyuyla seçilmesi: Bu meşru ve kabul edilebilir ilkenin hem Arap toplumunda geleneksel bir geçmişi vardır hem Kur'an'da ve Peygamberin sünnetinde onun için açıklamalar bulunabilir hem de -özgürlüğe, halkın görüş ve taleplerine saygılı olmaya ve şura ilkesine dayanan- İslam'ın genel ruhuna uygundur. Sakife olayının yaşandığını gördük. "Halifenin halkın oylarıyla seçilmesi" başka bir ilkeyi ortadan kaldırmak için kullanılan bir ilke, başka bir hakkı çiğnemek için getirilen bir haktır. "İnsanların biati" kuralı, Peygamberin vesayetini yok etmek için ihdas edilmiştir. Her halükârda maksat, Ali'nin olmamasını sağlamaktır. Nitekim böyle de oldu. Ali tehlikesi iç güçler lehine zayıfladıkça "özgür seçim" ilkesine dayanma da zayıflayacaktır. Nitekim birincisinin seçim, ikincisinin atama, üçüncüsünün yaygara olduğunu gördük. Dördüncüsünün hilafeti de gördük. Ali adalet arayan bir devrimle iş başına geldi ve iç güçlerin üstüne gitti; ama onun bizzat "benim metodum" diye çağırdığı şey için ortam kalmamıştı. Her şey rejimin değiştirilmesi, baskıcı bir siyasi gücün ve monarşi yönetiminin iş başına gelebilmesi için hazırlanmıştı.

Şimdi 60. yılda, yeni rejim yani veraset, bizzat vesayetin yerini işgal eden hilafetin yerine resmen uygulamaya konmuştur. Bütün İslam ülkelerinden de biat alınmıştır. Bu, belirleme biati değil, teyit ve teslimiyet biatidir.

50 yıllık siyasi ortam hazırlama, entrika ve tertip buraya kadardı. Şimdi ortam o kadar hazırdır ki sadece halk değil, üstelik Abdullah bin Ömer gibi Ali'ye oy verme konusunda dine aykı-

bile olduğu rejimde hem halka hem de yöneten kanuna danışma yükümlülüğü vardır. Ona değil.

rı davranmaması için şer'î bir mülahaza yapan, ibadete düşkün ve nüfuzlu bir büyük şahsiyet dahi bu rejim değişikliğine açıkça oy vermiş ve oğullarını reddederseniz cezalandırılırsınız diye tehdit etmiştir.

Başka da bir tehlike yoktur. Muaviye çok hassas öngörülerde bulunmuştur. Yezit'in rejimine muhalefet edenlerin cihattan başka imkânları olmadığı için bunun İslami bir rejim olarak kemikleşeceğini düşünüyordu.

Yezit'e şu vasiyette bulunuyordu:

"Ben senin için ortamı hazırladım. Ashabın büyüklerinden ve Peygamberin halasının oğlu olan Zübeyir'in oğlu Abdullah, senin için aslan gibi pusuya yatacak, tilki gibi tuzak kuracak ve ayaklanmak için her zaman fırsat kollayacaktır. Eğer o bu işe kalkıştığında sen ona galip gelir, muzaffer olur ve yakalarsan onu paramparça et!"[178]

"Halife Ömer'in zahit oğlu Abdullah bin Ömer, ibadet ve zühdü Adet edinmiştir. Eğer bütün insanlar sana biat ederse o sana herkesten sonra, en sonuncu kişi olarak biat edecektir."[179]

"Ali'nin oğlu Hüseyin tez canlı bir adamdır. Iraklılar onu sana karşı ayaklanması için kışkırtacaklar ama terk edeceklerdir. Eğer o ayaklanır ve sen ona galip gelirsen onu affet ve göz yum. Çünkü o Ehlibeyttir ve onun büyük bir hakkı vardır. Ayrıca o, Peygamberin Ehlibeytindendir."[180]

Bu sözlerden Muaviye'nin bile az çok şehadetin rolünü bildiği ve onun tehdit edici büyük tehlikesini tahmin ettiği anlaşılmaktadır.

İnkâr edilenlerin neler olduğu şimdi daha açıktır.

[178] Şehit Öğretmenin el yazısıyla yazılmış olan nüshada parantez içindeki cümlelerin yeri boş bırakılmıştır. Biz bu vasiyeti İbn Esir'in Abbas Halilî tarafından yapılan tam Farsça çevirisinden (cilt 5, s.90) naklettik. (Derleyen)

[179] Adı geçen yer. (Derleyen)

[180] Adı geçen yer. (Derleyen)

Şimdi cihat imkânının olmadığı kesindir. Muaviye'nin ilan ettiği bu durumu Hüseyin de kabul ediyordu.

Muaviye'nin de öngördüğü gibi Hakka tapanların cihattan aciz olması, Hak taraftarlarının sessiz kalmasını, rejimin valilerinin ise ortam hazırlamak ve yeni veraset sisteminde gücü pekiştirmek için sahneyi boş bulmalarını sağlar. Halk da kâh korkudan, kâh cehaletten kâh teslimiyeti fark etmemiş olmaktan dolayı biat ederler. O zaman İslam ümmetinde vesayetin hilafete, hilafetin verasete dönüşmesi programı, meşru bir İslami rejim olarak yerleşecek, dinî bir gelenek ve İslami, kanuni, meşru, halkın kabul ettiği ve temelleri imanın derinliğinde bulunan bir sistem olacaktır.

Bu 50 yılda İslam adım adım aristokrasi, sınıfsal çelişki, kabilecilik, ırkçılık, istibdat ve sömürü karşıtı, insanları özgürlüğe, eşitliğe, izzete ve adalete çağıran, insanların adalet uğrunda ayaklanması için tarih boyunca peygamberler gönderme ve semavi kitaplar indirmeyi tanıtan, cehalet, zulüm ve açlığı şirk sembolleri ve küfür etkenleri arasında sayan, dini: "İbadetin on kısım olduğunu, bunun sekizinin helal rızık aramak olduğunu" ilan eden, peygamberi: "Dünya hayatı olmayanın ahreti de yoktur." diye buyuran, Tanrısı: "Ezilmişlere, mahkûm sınıfa yeryüzünün mirasçılığını ve dünya liderliğini" müjdeleyen devrimci bir hareket şeklinden çıkıp dinî hedefi uhrevi sevap, dünyevi hedefi ganimet, cizye ve kudret için ülkeler fethetmek ve milletler teslim almak olan ibadet şiarları, ferdî duygular, soyut inançlar, görünümler ve kalıplar haline geldi.

İşte değiştirdikleri, dönüştürdükleri, reddettikleri, ortadan kaldırdıkları, inkâr ettikleri, zihinlerden çıkardıkları; Kur'an, Sünnet, risalet, tevhit, cihat, ümmet, imamet, Ehlibeyt, hac, cemaat, zekât ve ibadetin dışına attıkları bunlardır. İslam, halk için bir uyuşturucu etken, müreffeh sınıf için bir meşrulaştırıcı etken, hükümet için bir güç ve soygun üssü haline gelmiştir.

Neye karşılık? 50 yıl halkı şahsi tertiplerle, siyasi entrikalarla ve

iç çekişmelerle meşgul ettiler. Yarım yüzyıl Ali'lerin ve Ebuzer'lerin konuşmasına fırsat vermediler. Halk bu tehlikeli dönüşüme kolayca katlanıyor, maceralara seyirci kalıyor, üzerlerinde cereyan eden şeylere karşı hassasiyet gösteriyor. Genelde halk ile İslam ve Peygamberin mesajı adına konuşan aynı insanlar, güçler ve bizzat İslam önderlerinden, fatihlerden, mücahitlerden ve ashaptan sayılan bu adamlar, iki şeye tahammül etmediler. Bunlardan biri hükümet meselesini ortaya koyan imamet meselesi, diğeri sınıfsal durumla ilgili olan ekonomi meselesidir. Ali'nin ailesine ne yaptıklarını gördük. Henüz dinin zahir yönlerini koruyan Raşit Halifeler döneminde bile Ebuzer mal yığma (kenz) ayetini okudu. O kadar korktular ki Muaviye, Osman'a şöyle yazdı: "Eğer Şam'a ihtiyacın varsa Ebuzer'i ortadan kaldır!" Osman cevabında onunla ilgili tehlikeyi şu ifade ile anlattı: "Yaranın üzerini açma. Ateşi külün altında yanacak şekilde kendi haline bırak." İnsanlar sesini duymasın diye onu ıssız çöllere sürgün ettiklerini ve açlıktan ölene kadar onu orada tuttuklarını gördük.

İmamet ve eşitlik! Bu ikisinin mesajdan çıkarılması, dinden koparılması, İslam'dan silinmesi gerekir. O zaman halkın önderliği ve sınıfların eşitliği ilkelerinden yoksun olan ve Kureyş'in iktidar ve servetiyle uyuşmazlık göstermeyen İslam, Kureyş için şirkten daha iyidir.

Şimdi 50 yıllık Kureyş planı başarısının en son noktasına ulaşmıştır. Hükümet rejiminin resmî değişimi! Ümmetin kaderinin nesilden nesle Emevi hanedanın elinde olmasının güvenceye alınması için vesayet ve hilafet yerine veraset! Seçim yoluyla Ali'nin elinden alınan Muhammed'in mirası, şimdi tayin yoluyla Ebusüfyan'ın çocuklarına vakfediliyor.

Alınması ve kalması için vesayetin hilafete dönüşmesi gibi hilafetin verasete dönüşmesinin de dinen açıklanması gerekir. Nasıl? Bütün vilayetlerin biatiyle, tüm ashaptan, tabiinden, ashabın çocuklarından ve büyük din adamlarından biat alınması. Yani ümmetin onaylaması!

Bu komployu yok etmek gerekir!

Ama yapılamıyor.

Bu yeni rejimin yıkılması için cihat etmek lazım.

Olamaz!

Öyleyse faciayı ilan etmeli.

Cahiliye hükümetine resmiyet kazandıran ve onu meşrulaştıran bu rejim değişikliği karşısındaki susma ihanetini kırmak gerekir!

Halktan sakladıkları ve Muhammed'in mesajından sildikleri şeyi, maruf maskesi geçirdikleri münkeri, münker maskesi giydirdikleri marufu ifşa etmek, açığa çıkarmak, insanları bunlardan haberdar etmek gerekir.

Ne ile?

Şehadet ile!

İnkâr edilenleri gözler önüne sermek için!

Medine valisi Velit, Hüseyin'e Muaviye'nin öldüğünü, yani antlaşmanın feshedildiğini haber verip ondan Yezit için hilafet makamının verasetine oy vermesini isteyince o derhal kardeşi Muhammed Hanefiye'ye şu vasiyetini gönderiyor: "Ben marufu emredip münkerden sakındırmaya ve Allah'ın Elçisi olan dedemin sünnetini diriltmeye karar verdim." Geceleyin kadın, erkek, küçük, büyük bütün aile fertleriyle birlikte Medine'den çıkıp, Müslümanların büyük İslam ülkesinin her tarafından gelerek toplandıkları mevsimde bu rejimi kabul etmediğini duyurmak için Mekke'ye geliyor. O zaman haccı yarda kesip, mümkün olan en görkemli, en olgun, en sert, en devrimci ve en ezici tecelli ile, elindeki bütün imkânları ortaya koyarak ve gök kubbenin altında sahip olduğu tüm varlık ve gücünü seferber ederek, en hassas ve en önemli anda, daha doğrusu bu komplonun başlangıcında, bu zincirin ilk halkasının üzerine, Şam'ın Yeşil Sarayı üzerine ve yüzüne Peygamber halifeliği ve İslam imameti maskesi geçirmiş olan bu sahte yönetimin tepesine şehadetin

mahkûm edici, rezil ve rüsva edici darbesini indirmek için öldürüleceği mekâna yöneliyor.

Her şeyin ortaya konduğu ve bütün İslam'a aykırı özellikleri, insan karşıtı istidatları ve egemen gücün zulmünü ifşa eden bir şehadet!

İfşa etmek!

Bir yandan da herkes için, bütün yanım din propagandalarının ve inkâr edilen Ehlibet'te gizli insani değerleri ve İslami hasletleri tanımayan egemen sistemlerin siyasi şayialarının kurbanları için Medine'den Mekke'ye Hüseyin'in önderliğinde yapılan bu hicrette, Kerbelâ'dan Şam'a Zeynep'in önderliğinde yapılan hicrette, o hayret verici iman, aşk, sabır, ihlâs ve temizlik gösterilerinde, o bilinmez ihtişamlarda ve saklı cevherlerde Fatıma'nın Medine'nin bir köşesinde yer alan terk edilmiş ve kapalı evinin köşesinden çıktı ve Kâbe'ye geçti ve çölün açık meydanında zamana ve tarihin vicdanına sundu; bu evde saklı kalan, güç peşinde koşanların ve hainlerin komplo, propaganda ve şirretlik tufanında inkâr edilen şeyleri Fırat kenarında tek tek tanıttı ve her birinin yüzünü şehadet meydanındaki veya esaret kafilesindeki bir halk şehidi olarak bütün habersiz nesillere ve uyuyan kara asırlara gösterdi.[181]

İfşa etmek!

Bu, sadece Yezit rejimini yalnızca onun Ehlibeytine bağlı olan ve onun yolunu tanıyan Şiilerin gözünde rezil ve mahkûm eden bir darbe değildi; aynı zamanda İslam tarihi boyunca gelmiş olan tüm hükümet güçlerini hilafete inanan ve imameti inkâr eden insanların gözünde de rezil ve mahkûm edici bir darbe idi. Öyle ki Müslüman dilenci aç uyuyor ama kirli olacağı ihtima-

181 Uhud savaşında öldürülen Hamza'ya "Şehitlerin Efendisi" lakabının verildiğini biliyoruz. Şia, Aşura'dan sonra Hüseyin'e de bu lakabı vermiştir. Ben bu lakaba kimin daha layık olduğu konusunda çekişmeye gerek olmadığını düşünüyorum. Her ikisi de "Şehitlerin Efendisi"dir: Hamza, cihat şehitleri arasında, Hüseyin ise şehadet şehitleri arasında!

liyle mayası İslam halifesinin parasıyla alınan ekmeği yemiyor. Ehlisünnet mezhebinin imamı, bu ekmeğin Dicle'ye atıldığını duyduğu andan itibaren ömrünün sonuna kadar Dicle'den tutulmuş bir balığa ağzını sürmüyor.

Bazıları Hüseyin'in şehadetinin etkileri konusunda tereddüt etmişler ve onu yenilgiyle sonuçlanan bir ayaklanma olarak görmüşlerdir.

Hayret! Fetihleri toplum düzeyinde, düşünce ve duygu derinliğinde, tarihin bütün dönemlerinde bu kadar yaygın, derin ve bereketli olmuş başka hangi cihat ve hangi başarılı savaş vardır?

Burada aslında şu mesele gündeme gelmektedir: Acaba şehadetin etki ve yankılanma alanı cihattan, fatihin cihadından daha derin ve daha sürekli ve daha yaygın değil midir?

Yüz binlerce silahlı asker ve çok sayıda askerî teçhizatla sayısız savaşlar gerçekleştirmiş ve dünyanın büyük güçlerini dize getiren parlak fetihler yapmış olanlar işte bu halifelerdir. Ama çoğunlukla kılıç sesleri kesiliyor ve onlardan geriye viranelerden, isimsiz cesetlerden ve tarih kitaplarındaki nakillerden başka bir şey kalmıyor. Zalimlerin güneşini Yezit'in bütün vârislerinin ve destekçilerinin alnına çarpan, şehit seçilmiş olan 70 canın şehadetidir. O kadar ki hiçbir cihat, hiçbir küfür beldesinin fethi, hiçbir ganimet, hiçbir kilise ve ateşgedenin mescide dönüştürülmesi, hiçbir Kur'an tedvin, teksir ve telcili, onun günahını bunların alınlarından silemez. Kamuoyunda ve tarih önünde o kadar rezil rüsva olurlar ki Ehlisünnet'in imamı, kırbaç yer, İslami hilafet sisteminde kadılık yapma ve Peygamberin halifesiyle işbirliğine gitme ayıbını üstüne almaz. Onlar fetih yaptılar ama sadece şehitlerin cesetlerini fethettiler; şehitlerin fikirleri onları ve rejimlerini mahkûm etti; onların büyük komplolarını ebediyen kanlarına işledi. Binlerce entrika, hıyanet, katliam, propaganda, tefsir, hadis, kelam, ilim, edebiyat, siyaset, güç ve servet ile halkın gözünden saklamaya, tarihin derinliklerine gömmeye, insanlığın elinden almaya ve zulüm bedenine uygun

bir iman elbisesi dikmeye çalıştıkları şeyleri ifşa etti; bütün maskeleri kaldırdı, tüm aldatıcı perdeleri yırttı; tevhit ümmetindeki ayrımcılığı, Peygamber mesajındaki zorba hükümeti, Hüseyin'in halkının gözündeki Firavun sihrini kaldırdı. Hüseyin, şehadetle bir beyaz el oluşturdu, şehitlerin kanından körün görmesini sağlayan, ölüye hayat veren ve Yahudi sermayedarları ve halkı aldatan ve Kayserle, Kayserin dünyayı zapt eden gücüyle işbirliği kurup İsa'yı öldürten din adamlarını batıllıkla damgalayan bir Mesih nefesi icat etti. Ama sadece kendi çağında ve kendi ülkesinde değil. Zira şehadet savaş değil, misyondur.

Silah değil, mesajdır.

Kan ile telaffuz edilen bir kelimedir.

Hıyanet yok edilemez; ama onun parlayışı zifiri karanlıkta uzayı aydınlatan ve hainliği gösteren bir ışıktır. Gece yarısı imam adlı bir cellât tespih çekerek yaklaşır. İnsanlar, arkasında saf oluşturup ona uymak için ayağa kalkarlar.

Şehit, topluluğun içinde ansızın bir mum yakar.

Bu, mistik ruhun ve Hıristiyan anlayışın etkisi altında (Hallac'ın ve İsa Mesih'in şehadeti gibi) Hüseyin'in hükümetle mücadele etmek için değil de öldürülmek için ayaklandığını söyleyen amiyane bir görüştür. Buna göre güya o, kendisini ümmet için, büyük günah işleyen Ehlibeyt sevdalılarına kıyamet gününde şefaat etmek için, hatta onların günahlarını kıyamet gününde sevaba çevirmek için feda etmiş; ezelde Allah ile şehidin susuz dudağı olma konusunda sözleşmiştir. Bu, Hıristiyanlıktaki kendisini insanlık için feda eden, yani Allah Âdem'in ilk günahından sonra Cennetten kovduğu Âdem'in çocuklarını bağışlasın ve Cennete soksun diye kendisini fidye veren ve kurban eden Mesih'in şehadeti felsefesiyle aynı görüştür.

Bu, Hüseyin'in yüceliğini korumak suretiyle şehadetinin içini boşaltan, manasız ve içeriksiz hale getiren ustaca hazırlanmış bir hiledir. Bu anlayış aynı zamanda Hüseyin'i öldüren cellâtları da temize çıkarmaktadır. Çünkü onlar bu işi kendi irade ve

seçimleriyle değil, "Elestü gününde" yapılan seçime göre ilahi dileme ile yapmışlar ve Allah'ın iradesini icra etmeye alet olmuşlardır! Aynı zamanda Yezit tipindeki zorbaları ve Muaviye tipindeki onay alıcıları her zaman şehadetin yönünü zulüm ve gasp güçleriyle karşılaşmaktan hiç kimse, hiçbir şey tarafına çevirerek Aşura tehlikesinden ve Hüseyin'in hatırasından korur.

Aşuranın mesajını Yezitî sistemin yıkılması için yapılan ayaklanma ve cihat olarak yorumlayan "Şehid-i Cavid"[182] (Ölümsüz Şehit) teorisi, en büyük Aşura ve İmam Hüseyin aleyhtarı dostane komplo olan Safevi şehadet anlayışından daha olumlu ve daha ileridir. Çünkü bu teori -tıpkı Peygamber komutasında yapılan Uhud Savaşı ve İmam Hasan komutasında Muaviye ile yapılan savaş gibi- Hüseyin'in ayaklanmasını yenilgiyle sonuçlanan bir cihat sayar.

Ama benim: "Şehadet en özel anlamıyla İslam'da cihattan sonraki bir hükümdür ve şehit de meydana çıkınca yenilmiş olan mücahittir." teorim, "Hüseyin'in yenilgiyle sonuçlanan ayaklanması" teorisinden daha üstün, daha ileri ve daha açıklayıcı bir teoridir.

Bu tarz bir şehadet, tabii daha basit ve daha küçük şekliyle Hüseyin'den önce hem Peygamberin hem de Ali'nin hayatında örneği bulunan bir şehadettir.

İlginçtir ki her dönemde iki örneğe de aynı ailede tanık oluyoruz:

Ammar'ın Ailesi:

Ammar'ın babası ve annesi Yasir ve Sümeyye, Ebucehil'in işkencesi altında şehadeti imanını inkâr etmeye ve Peygamberden uzaklaşmaya tercih ediyorlar ve ölüyorlar. Genç Ammar hem işkenceye hem de babasının ve annesinin işkence altında şehit olmasına tahammül ediyor. Bilinci ve iradesi felç olmuş bir halde iken düşmanın istediği şeyi dile getiriyor ve sağ kalıyor. Pey-

182 Salihî Necefâbâdî'nin *"Şehid-i Cavid"*i

gamber, Ammar'ı teselli etti ve tutumunu onayladı. Babası ve annesi de onun o değerde sağ kalabilirlerdi ama onlar hür iradeleriyle şehadeti tercih ettiler.

Onların yaptığı, ne acemice bir davranış ve hata ne de düşmana karşı bir cihat idi; bir şehadetti, bizzat seçtikleri bir şehadet!

Ammar sağ kaldı ve İslam'ın hizmetinde 50 yıl kılıç salladı. Peygamber onu çok seviyordu. Bir gün ona dedi ki: "Ammar! Seni zalim bir topluluk öldürecek."

40. yılda Sıffin Savaşı meydana geldi. Ammar çok yaşlanmıştı; cihat edecek gücü yoktu. Bu, hak gücü, cihat kudreti olan bir konudur. Hakka tapanlardan bir fert, cihattan acizdir; savaşamaz, düşmanı öldüremez. Ama eğer onun ölümünün Hakkın zafere ulaşması yolunda bir rolü olacaksa şehadeti seçer.

Sıffin'de Ali'nin ve Muaviye'nin safları karşı karşıya gelmişlerdir. Muaviye'nin ordusunda binlerce Müslüman Ali'ye karşı kılıç sallıyor ve ümmetin içine ihtilaf sokan ve Peygamberin günahsız halifesi Osman'ı öldüren güç peşindeki bir maceracıya karşı Hak yolunda, İslam ve Kur'an uğrunda kılıç salladıklarını sanıyorlar.

İnkâr Edilenler:

Ammar'ın titreyen elleri kılıç çekemez; Muaviye'nin gücünü kırma yolunda bir şey yapamaz; ama Peygamberin öngörüyle söylediği: "Ammar'ı zalim bir topluluk öldürecek." rivayeti her yerde yayılır, hatta bunu Yeşil Sarayın propagandasıyla aldatılan bilinçsiz insanlar dahi duyarlar.

Ammar kendi kendine düşünür: Eğer ben Sıffin'de Muaviye'nin askerleri eliyle öldürülürsem o zalim topluluğun hangisi olduğu anlaşılmaz.

Bu, Ali'nin ordusunun psikolojisini güçlendirip Muaviye'nin ordusunun psikolojisini sarsmaz mı?

Şüphesiz!

Ammar şehadeti seçer.

Soluk yüzü, ışıksız gözleri ve titrek elleriyle savaş meydanına girer. O bir şehittir, diğerleri tamamen mücahit!

Onlar öldürmemek için çabalar,

O ise kendisini onlara öldürtmeye çalışır!

Kendisini hırslı bir gayretle onların kılıçlarının önüne atar. Her yerde katilini arar. Sanki sevgilisi olan ölüm düşman ordusu içinde kaybolmuştur. Mücahitlerle birlikte dışarıya çıkan yaşlı bir şehittir. Toprağın üzerinde adım atar; her yerde onu aramaktadır.

Bir feryat yükselir: Ammar savaş meydanına gelmiş! Muaviye'nin ordusu birbirine bakar. Şehadetin ilk etkileri! Şehadet meltemi düşman ordusu bataklığında esmiştir. Soru, şüphe ve itiraz Muaviye'nin kulağına kadar ulaşır. Der ki: "Henüz öldürülmemiş. Onun etrafını boşaltın, ondan kaçın!"

O, kendi ölüm avına saldıran bir şehittir. Sonra muvaffak olur. Bir şehidin fetih, iftihar ve muvaffakiyet kalesinde zafere ulaşır.

Ammar öldürülür!

Kendi yolunun, yönünün ve liderinin haklı olduğunu gözleriyle gören Ali'nin ordusunun içinden feryatlar göğe yükselir: Zalim topluluk Ammar'ı öldürdü! Peygamber doğru söylemiş! Muaviye'nin ordusunun içinden korku dolu, titrek, şüpheli, karamsar ve buruk sesler gelir:

Ammar öldürüldü!
Ammar'ı biz öldürdük.
Zalim topluluk mu?
Ammar 50 yıl cihat etti.
Bir gün şehadet!
Ondan daha çekicidir.
Hür!
Bir ömür hıyanet, bir gün:
Şehadet!

***

Kültürümüzde şehadet, mücahide düşman tarafından yüklenen bir ölüm değildir. Şehadet, mücahidin kendi duygu ve düşüncesiyle, bilinçli ve mantıklı olarak seçtiği gönüllü bir ölümdür.

Hüseyin'e bakınız! Şehrini terk ediyor, hayatı bırakıp ölmek için ayaklanıyor. Çünkü mücadele vermek, düşmanı rezil etmek ve onun arkasına saklandığı perdeleri yırtmak için bundan başka kullanabileceği bir silah yoktur. Düşmanı yenemese de en azından onu bu vesileyle rüsva edebilir; egemen güçlere karşı üstün gelemese de onları mahkûm edebilir; Muhammed'in devriminin bu ikinci kuşağının ölü bedenine taze hayat ve cihat kanı enjekte edebilir. O, yalnız, silahsız ve güçsüz bir kişidir. Ancak yine de cihattan sorumludur. Ölümden, kendi ölümünü seçmekten başka silahı yoktur. Bundan başka hiçbir şey yapamaz. "Hüseyin olmak" ona bütün bu kötülük ve acımasızlıklarla cihat etme sorumluluğunu yüklemiştir. Cihat için kendi varlığından başka hiçbir şeyi yoktur. Onu alıyor ve evinden çıkıp ölüm yerine geliyor.

Onun ne kadar bilinçli ve tedbirli davrandığını; görkemli ve düzenli bir kararlılık göstererek, hareket ve hicret ile amaçladığı hedefe doğru aşama aşama yol aldığını, bu aşamaların her birinin de bir açıklaması olduğunu görüyoruz. Beraberindekiler de aynısını yapıyor. Bütün aile fertlerini yanına almış, şehadet mihrabında kurban etmeye gidiyor. Çünkü sahip olduğu inançların geleceği tehlikedeydi. İslam'a adalet ve özgürlük umuduyla girmiş, fakat şimdi cahiliyeden de kötü bir zulmün tutsağı olmuş bulunan halk, "Bu yalnız kahraman acaba ne yapacak?" diye onu gözlemektedir. Onun ise ne silahı vardır ne de gücü! Hakkın savunmasız ve silahsız olduğu bir dönemde, ailesi ve sevgili dostlarıyla beraber kendi sorumluluğunu yerine getirdiğine ve gücünün ancak buna yettiğine tanıklık eder.

Dolayısıyla bildiğiniz gibi, Aşura'da çocuğunun boynundan akan kanı avuçluyor ve göğe, Allah'ın huzuruna yükseltiyor. Sonra: "Bak ve bu adağı kabul et benden! Şahit ol!" diyor.

Böyle bir dönemde "ölmek", bir halkın yaşam güvencesidir. Onun şehadeti, bir inancın kalıcılık mayasıdır. Egemen güçler tarafından büyük bir cinayet işlendiğine tanıklık etmektedir. İnkâr edilmekte olan bir gerçeğin kanıtı ve tanığıdır. Ayaklar altına alınarak unutulmaya yüz tutmuş olan değerlerin kanıtı. Kısacası kara yönetime karşı kızıl bir itiraz! Bütün ağızları tıkayan sessizliğe karşı öfkeli bir çığlık! Şehadet, tarihte kaybolması istenen şeye karşı tanıklıktır. Olması gereken şeyden bir örnektir. Bu suskun ve gizli zamanda olanlara tanıklık etmektedir. Kısacası şehadet, batılın, yalanın ve zulmün hakkı silahsız bıraktığı, siperlerini yok ettiği, savunucularını öldürdüğü bir dönemde biricik cihat şekli, yegâne varlık belirtisi, tek saldırı silahı ve hakikat, doğruluk ve adaleti savunmanın biricik yoludur.

Bütün bu mucizeler şehadetle gerçekleşir. Şimdi hicri 60. yılda bu suskun mezarlıkta bir devrimcinin ortaya çıkması gerekiyor.

Tarihin gereği olarak sırtına yüklenen görevin bilincinde olan Hüseyin, vakit geçirmeden Mekke'den çıkıp kendi ölüm yerine doğru hızla yol alıyor. O, tarihin kendisini beklediğini, şirkin gözlerini ona diktiğini, hareketsiz duran halkın kıyamına muhtaç olduğunu, şimdi şeytanın eline düşmüş olan ilahi mesajın bu faciaya şehadet etmesini istediğini biliyordu!

Bundan dolayı:

"Allah seni öldürülmüş olarak görmek istedi!"

Şehadet, bizim insanbilim felsefemizde de kendine özgü bir anlam taşır. İnsanın yaratılışı, şeytan ve Allah karışımından oluşur. Balçık ile Allah'ın ruhunun karışımıdır. Yani insan, alçakların en alçağıyla yücelerin en yücesinden oluşan bir karışımdır.

Dinî hükümler, ilim, ibadet ve salih amel; kişinin, bayağı yönünü üstün yönü karşısında, şeytani boyutunu rahmani boyutu karşısında zayıflatmak için yapması gereken alıştırmalardan ibarettir. Şehadet ise, kişinin ansızın, devrimci bir biçimde davranarak, kendi alçak oluşumunu aşk ve iman ateşine atıp tümden ilahi, aydınlık ve iyilik oluşundan ibarettir.

Şehidin yıkanmaması, kefenlenmemesi ve kıyamette hesaba çekilmemesi işte bundan dolayıdır. Çünkü şehadetten önceki günahkâr kişiyi, şehit bizzat ölerek kurban etmiştir. Böylece huzura kavuşmuştur.

Bundan dolayı, Aşura'nın ikindi vakti İmam Hüseyin özenle temizleniyor, tıraş oluyor, yıkanıyor, en güzel giysilerini giyip hoş kokular sürünüyor. Kan yolunda, ölüm yolunda, bütün yakınlarının yok oluşu yolunda, kendi gidişinin eşiğinde, vakit ilerleyip şehitler üst üste yığıldıkça, yüzü daha çok gül rengine dönüyor, daha çok parıldıyor. Kalbi de daha büyük bir özlemle atıyor. Çünkü huzura kavuşmaya az kaldığını, şehadetin de huzur olduğunu biliyor.

Kısacası şehadet, onu bir ölüm ve trajedi olarak algılayan diğer kültürlerin aksine bizde bir aşamadır; araç değil, amaçtır. Bu asalet, bir olgunluk ve bir yüceliktir. Bir sorumluluk, bir kültür ve zirveye giden yolun yarısıdır.

İnançlı kimseler, hayat, hareket, iman, izzet, gelecek ve tarihlerini güçlü oldukları dönemlerde cihatla; güçsüz ve bütün mücadele imkânlarından yoksun kaldıkları dönemlerde ise şehadetle güvence altına alırlar.

Çünkü şehadet, bütün çağlara ve kuşaklara bir çağrıdır:

"Gücün yetiyorsa öldür! Gücün yetmiyorsa öl!?

BEŞİNCİ BÖLÜM

ŞEHADETTEN SONRA

Kardeşlerim!

Şimdi şehitler ölmüştür. Biz ölülerse diriyiz. Şehitler, söyleyeceğini söyledi. Biz sağırlara ise seslenildi. Ölümü seçme yürekliliği gösterenler gitti. Artık bir an bile yaşayamazlardı. Biz utanmazlarsa kaldık. Asırlardır bekliyoruz. Alçaklığın sembolü dünya, yüceliğin sembolü olan Hüseyin ve Zeynep için ağladığımıza gülse de yerindedir. Biz alçakların o yüceler arasında bulunması ise tarihin başka bir zulmüdür.

Bugün şehitler, çağrılarını kendi kanlarıyla duyurmuş bulunmaktadır. Tarih boyunca oturanları ayaklanmaya çağırmak üzere gözlerini gözlerime dikip yere serilmişlerdir.

Kültürümüzde, mezhebimizde, tarihimizde Şiilik'te insanlığın yaratmış olduğu en yüce cevherler, tarihi diriltip harekete geçiren en canlı maddeler ve insana Allah'a doğru yükselebileceğini öğreten ilahi dersler saklıdır. Bütün bu yüce ve ilahi değerlerin mirası da biz güçsüz ve alçakların eline düşmüştür.

Biz İslam tarihinde cihatların, şehadetlerin ve yüce değerlerin vârisiyiz. İşte biz bunların vârisiyiz. Öyleyse içimizden insanlığa örneklik edecek bir ümmet çıkarmalıyız.

"Böylece sizi insanlar üzerinde tanık olasınız; Resul de sizin üzerinizde tanık olsun diye vasat bir ümmet kıldık. " (2/Bakara Suresi 143)

Biz; şehitlerimizin, mücahitlerimizin, imamlarımızın, inanç ve kitabımızın mirasından örnek bir ümmet oluşturmakla yükümlüyüz. Böylece insanlar üzerinde tanık olacağız. Resul de bize örnek ve tanık olacaktır.

İnsanlığı diriltecek ve harekete geçirecek olan bu ağır risalet, günlük hayatlarını bile sürdürmekten aciz olan bizlerin sırtına yüklenmiştir.

Allah'ım! Bu ne hikmettir?

Vahşet dolu günlük yaşantımızın pislik ve bataklığında yüzmekte olan bizler, Allah katındaki şehadet ve huzurları Kerbelâ'da

kanıtlanmış kadın, erkek ve çocukların yasında bulunuyoruz.

Bu nedir Allah'ım! Hüseyin soyuna başka bir zulüm mü?

Şimdi şehitler işlerini bitirmiş bulunmaktadır. Biz de kimsesizler akşamında ağlayıp bu işin bitmiş olduğunu duyuracağız. Oysa biz, Hüseyin için ağlama, Hüseyin'i sevme görüntüsü altında Yezit'le el ele vermiş, aynı yaşam öyküsünü paylaşmaktayız. Hüseyin ise bu öykünün son bulmasını istiyor.

Şimdi şehitler işlerini bitirmiş bulunmaktadır! Sönüp gitmişler! Hepsi rollerini güzelce oynadı. Öğretmen, müezzin, yaşlı, genç, kadın, hizmetçi, efendi, soylu ve çocuk... Her biri bütün çocuklara, yaşlılara, kadınlara, büyük küçük herkese örnek olacak bir ölümü seçerek orada kendi sınıflarını temsil ettiler.

Bu şehitler o gün iki şey yaptılar. Hüseyin'den kölesine, çocuğundan kardeşine, öğrencisinden öğretmenine, soylusundan sade vatandaşına kadar hepsi, tarih boyunca yaşayacak bütün insanlara güç yetirdiklerinde nasıl yaşamaları gerektiğini, yetiremediklerinde ise nasıl ölmeleri gerektiğini öğretmek üzere, şehadetle yüz yüze gelmiştir.

Bu şehitler bir şey daha yapmıştır: İnsanlık tarihinin mahkemesinde söz ile değil, kanlarıyla şahitlik ettiler. Her biri, egemen rejimlerin politika, din, sanat, felsefe, ahlak, duygu, düşünce ve insanlığı kendi isteklerine kurban edip zulüm ve cinayetlerine araç olarak kullandıklarına tanıklık ettiler.

Bütün tarih üzerinde bir hâkimdir; tarihe hükmeden bir zalimdir; şehit eden cellattır. Tarih boyunca birçok çocuk bu celladın eliyle kurban edilmiştir; birçok kadın tarihe egemen olan bu celladın kırbaçları altında sessiz kalmıştır. Kan pahasına ahırlar yapmışlardır. Tarih boyunca bütün dönem ve kuşaklarda kölelik ve katliam genellikle kadınlar, çocuklar, erkekler, kahramanlar, köleler ve öğretmenlere uygulanmıştır.

Şimdi ise Hüseyin, bütün varlığıyla tarih mahkemesinde tüm mazlumlar yararına tanıklık etmek üzere Fırat'ın yanı-başına gel-

miş bulunmaktadır.

Tarihin bütün mazlumları lehine şehadet edecektir.

Tarihe hükmeden bu celladın mahkûmları yararına şehadet edecektir.

Tarihe egemen olan bu celladın tarih boyunca genç beyinleri yediğine tanıklık edecektir. Ali Ekber'le tanıklık edecektir.

Cinayet rejimlerinde kahramanların nasıl öldürüldüğüne tanıklık edecektir. Kendisini adayarak tanıklık edecektir!

Tarihe egemen rejimlerde kadınların ya tutsaklığı seçerek harem kuklaları ya da özgürlüğü seçerek şehit olmaları gerektiğine tanıklık edecektir. Zeynep'iyle!

Zulüm ve cinayet rejimlerinde celladın, bebeklere bile acımadığına tanıklık edecektir. Kendi bebeğiyle!

Hüseyin bütün canlılığıyla tarihin cinayet mahkemesinde, mazlum ve savunmasız kalmış kimselerin yararına tanıklık etmek üzere gelmiştir.

Mahkeme artık bitmiştir. Hüseyin'in, bütün değerli yakınlarının ve tüm varlığının şehadeti, Allah'tan başkasının elinde bulunacak en iyi imkânla büyük ilahi görevini tamamlamıştır.

Arkadaşlar!

Şimdi gördüğümüz hale gelen, herkesin o coşturucu ve bilinçlendirici Şiilik'ten bahsetmek istediği ve düşmandan önce dostun eliyle kurban edilen bu Şia'da toplumu ve tarihi diriltecek büyük dersler, büyük sermayeler, yüce ruhlar ve ilahi değerler saklıdır.

Şia tarihinde var olan sermayelerin en değerlisi şehadettir.

Celal'in deyişiyle biz: "Şehadet geleneğini unutup, şehitlere mezarcılık yapmaya başladığımız günden beri kara ölüme boyun eğmişiz." Kadın ve erkeklerimiz, Ali Şia'sı olacağı yerde, Hüseyin ile Zeynep Şiası olacağı, yani şehitlere uyacağı yerde şehitlerin yasını tutmaya başladığı günden beri sürekli yasta kalmışız.

Hüseynî mesajı, sevgili arkadaşlarının mesajını, bütün insanlara seslenen mesajı ne kadar da ustaca değiştirmişler.

Tüm sevdiklerini kanlar içinde gören Hüseyin, karşısında kindar ve yağmacı düşmandan başkasını göremeyen Hüseyin seslenir: "Bana yardım edecek, öcümü alacak kimse yok mu?" Ona yardım edip öç alacak kimse olmadığını bilmiyor mu? Bu soru geleceğe, bize sorulmuş bir sorudur. Bu soru, Hüseyin'in beklentisini açıklıyor. Şehitleri sevip sayan herkese şehadet çağrı yapıyor.

Ancak biz, her dönemde ve her nesilde Şia'nın istediği bu çağrıyı, bu yardım beklentisini söndürdük. Nasıl? İnsanlara "Hüseyin'in istediği gözyaşıdır, iniltidir; başka bir mesajı yoktur!" diyerek! "Ölmüştür, dolayısıyla yasını tutacak kimseler arıyor; her yer ve dönemde açtığı yolda yürüyecek kimseler arayan tanık, şehit ve hazır biri değil." diyerek!

Evet! Bize bunlar söylenmiştir. Hâlâ da söyleniyor.

Her devrimin iki yüzü vardır: Birincisi kan, ikincisi mesajdır.

Şehit, yani hazır! Kızıl ölümü, yüce değerler uğruna girişeceği cihatta kullanabileceği tek silah olarak kendi elleriyle seçen kimseler şehittir. Tanık yaşıyor, bulunuyor, gözlüyor... Yalnız Allah'ın katında değil, insanların katında da yaşıyor. Her yerde ve her zaman!

Her türlü aşağılığa sessiz kalanlar ise yaşadıkları sürece tarihin sönük ve aşağılık ölüleri olmaya mahkûmdurlar. Bir bakın! Bugün kaçabilecekleri yüzlerce sığınak, sığınabilecekleri yüzlerce dinî açıklama varken Hüseyin'le birlikte ölümü seçenler mi, yoksa Hüseyin'i bırakıp Yezit karşısında susmayı tercih edenler mi yaşıyor? Hâlâ diri olan hangileridir?

Diriliği, hareket eden bir vücut olarak algılamayan herkes, Hüseyin'in diri ve tanık oluşunu bütün varlığıyla duyum-sar ve sağ kalabilmek için alçaklığı tercih edenlerin ölü olduklarını bilir.

Onlar, güç yetirememenin, zulme karşı cihattan muaf kıldığını

düşünen kimselerle düşmana üstün gelmeyi yenmek olarak algılayan kimselere; "Hayır!" diyorlar. Böylece şehit, "güç yetirememe" ve "yenememe" dönemlerinde düşmana kendi ölümüyle üstün gelen; yenemezse de rüsvay eden kimsedir. İşte Hüseyin bu masajı öğretti ve bunun gerçekleşebileceğini gözler önüne serdi.

Şehit, tarihin kalbidir. Şehit, kalbin kurumuş damarlara kan gönderip diriltti̇ği gibi ölüme koşan bireylerin imanlarını kendiliğinden bıraktığı, aşamalı bir ölümle karşı karşıya gelmiş, boyun eğen, sorumluluğunu unutmuş, insan olma inancını yitirmiş bir toplum ile yaşam, hareket ve yaratıcılıktan yoksun bir tarihi diriltir. Kalp gibi toplumda kurumuş damarlarına kendi kanlarını ulaştırır. Şehadetinin en büyük mucizesi ise her kuşağa yeni bir "kendine inanma duygusu" kazandırmasıdır.

Şehit aramızda bulunuyor! Sürekli olarak yaşıyor!

Kaybolan kimdir?

Hüseyin bize, şehadetinden de büyük bir ders vermiştir. Bu ders, haccı yarıda bırakıp şehadete doğru yola çıkmasıdır. Bütün atalarının bu geleneği diriltmek için cihat ettiği haccı yarıda bırakıp şehadete koşar. Hac merasimini tamamlamaz. Tarihin bütün hacılarına, bütün namaz kılanlarına, İbrahimî sünnete inananlara şunu öğretmek ister: "Eğer imamet olmazsa, rehberlik olmazsa, hedef olmazsa, Hüseyin olmazsa, Yezit olmazsa Allah'ın Evi'nin etrafında dönmekle puthanenin çevresinde dönmek birbirine eşittir. Hüseyin'in haccı yarıda bırakarak Kerbelâ'ya doğru yola çıktığı an tavaflarını onsuz sürdürenler, o esnada Muaviye'nin Yeşil Saray'ını tavaf edenlere denktirler. Çünkü şehit, adalet savaşlarına tanıklık eder. Hazır oluşuyla da bütün insanlara, "Hak ile batıl arasında geçen savaşa katılmadıktan sonra nerede olursan ol, fark etmez!" mesajını verir.

Hak ile batılın çarpıştığı savaş alanında olmadıktan sonra; çağının şahidi, toplumunun şehidi olmadıktan sonra nerede olursan ol! İster namaza dur, ister içki sofrasına otur! Fark etmez.

Şehadet, her zaman tarihin hak ve batıl meydanında bulunmak-

tır.

Gaybet nedir?

Hüseyin'i yalnız bırakıp orada hazır bulunmayanlar, savaşa katılmaktan ve şehadetten uzak duranlar, yani bu üç grup da birdir.

Yezit'in kuklası ve ücretlisi olmak üzere Hüseyin'i yalnız bırakanlardır. Cennet arzusuyla mihraplarda ve evlerinin köşelerinde ibadete çekilenler de, zorbadan korkup sessiz kalanlar da birdir. Çünkü, bütün çağlarda ve toplumlarda Hüseyin'in bulunduğu yerde bulunmayan herkes birdir. Mümin olsun kafir olsun, cani olsun, zahit olsun, birdir. İşte Şia'da her amelin kabul edilmesinin, yani her davranışın değerinin imamet, öncülük ve valayete bağlı olmasının anlamı budur! O olmadan her şey anlamsızdır. Anlamsız olduğunu biz de görüyoruz.

Böylece Hüseyin, her dönemde, bütün kuşakların yaptığı savaşlara katıldığını duyurmuştur. Kerbelâ'da bütün çağ ve kuşaklara gönderilmek üzere ölmüştür.

Bana ve sana gelince, biz hazır bulunmayışımız sebebiyle başımıza gelenlerden dolayı ağlamalıyız.

Evet! Her devrimin iki yönü vardır: Kan ve mesaj. Birinci görev, "kan" görevidir. Bu görevi/risaleti bugün Hüseyin ve arkadaşları omuzlamıştır. İkinci görev "mesaj" görevidir. Şehadet çağrısını dünyaya duyurmaktır. Coşkun kanlar ile sönük vücutların sesi olmak, ölüler arasında devinimde bulunmaktır. Mesaj görevi, bugün ikindi zamanı başlamış olacaktır. Bu görev, bir kadının, "Zeynep" in zarif omuzlarına yüklenmiştir. Zeynep, erkeklerin, cömertliği dizlerinde öğrendiği kadındır. Zeynep'in görevi kardeşinin görevinden daha ağırdır.

Ölümlerini seçme yürekliliği gösterenler büyük bir seçimde bulunmuşlardır. Oysa onlardan geri kalıp yaşayanların işi çok zordur. Geriye Zeynep kalmıştır. Tutsaklar kervanının başındadır. Yolundaysa ufka doğru uzanan düşman safları bulunuyor.

Omuzlarında, kardeşinin mesajını ulaştırma yükü vardır. Böylece kente giriyor. Savaş alanından dönmüştür. Şehadetin kızıl bahçelerini ardında bırakmış, gömleğindeki kızıl gül kokusu Şam'a ulaşıyor. Cinayet kentine, işkence ve zulmün başkentine girmiştir. Durgundur; galip gelmiş, gururla dolup taşmıştır. Gücün, acımasızlığın ücretli kölelerin cellatların ve zorbaların başına şunları haykırıyor:

"Soyumuza bu kadar yücelik ve büyüklüğü veren Allah'a şükürler olsun". Nübüvvet ve şehadet övüncü...?

Zeynep, diri ama sönük şehitlerin mesajını ulaştırma görevini üstlenmiştir. Çünkü şehitler ölünce geride o kalmıştır. İşkencecilerin kılıçlarıyla dilleri kesilenlerin dili olması gerekmektedir.

Mesajı olmayan kan, tarihte dilsiz kalır. Eğer kan, mesajını bütün kuşaklara duyuramıyorsa, işkenceci, şehidi kendi döneminin dört duvarı arasında tutsak bırakmış olur. Zeynep Kerbelâ mesajını tarihe aktarmazsa, Kerbelâ tarihe karışmış olur. Bu mesaja ihtiyaç duyanlar ondan yoksun kalır. Bütün kuşaklara kendi kanlarıyla seslenen kim? Dolayısıyla Zeynep'in görevi güç ve ağırdır. Zeynep bütün insanlara ulaştırılmak üzere bir mesaj taşımaktadır. Hüseyin'in ölümüne ağlayan herkese, onun: "Hayat iman ve cihattır." mesajını haykırıyor.

Ey bütün muhataplar! Ey bu soya bağlı ve onunla sözleşmiş olan! Ey Muhammed'in çağrısına inanmış insan! Kendin düşün, kendin seç! Hangi çağ, kuşak ve ülkede olursan ol! Kerbelâ şehitlerinin mesajını duy! Onların "Ancak güzelce yaşayabilenler güzelce ölebilir." sözünü duy! De ki: Ey tevhit mesajına, Kur'an'ın mesajına, Ali ve soyunun yoluna inanmış kimseler! Ey daha sonra gelecek olanlar! Ehlibeytin mesajı sizedir. Bu ev halkı, insanlığa güzel yaşama sanatını da güzel ölme sanatını da öğretmiş bir soydur. Çünkü bütün insanlığa seslenerek: "Dininiz varsa din, yoksa özgürlük, dindar veya özgürlükçü biri olarak omuzlarınıza kendi dönemlerinizin tanığı ve hak ile batıl mücadelesinin şehidi olma sorumluluğunu yüklemiştir. Şehitlerimiz

sürekli aramızda bulunuyor; bilinçli ve diridirler. Davranış örneği olup örnek durumundadırlar. Hak ve batılın, insan alınyazısının tanığıdırlar." diyor.

Şehit olmanın anlamı budur, işte!

Her devrimin iki yönü vardır: Kan ve mesaj!

Hakkı tasdik etme, Şii ve özgürlükçü olma sorumluluğunu seçenler; "Her yer Kerbelâ, her ay Muharrem, her gün Aşure" diyenler, ya kanı ya da mesajı seçmek zorundadırlar. Ya Hüseyin gibi ölmeyi ya da Zeynep gibi kalmayı tercih etmelidirler.

Savaş alanından kaybolmak istemiyorsa bunu yapmalıdır.

Özür dilerim, vakit geç oldu. Zamanımız da kalmadı. Bu konuda söylenecek çok söz var. Hüseyin'in inşa edip Zeynep'in süslediği böyle bir mucizeyi bir oturuşta anlatmak imkânsız bir şey! Ancak Zeynep'in şehadet sonrası görevi konusunda söyleyeceklerim şundan ibarettir:

"Gidenler Hüseynî bir iş yapmıştır,

Kalanlarsa Zeynep gibi davranmalı,

Yoksa Yezidîdir."

ALTINCI BÖLÜM

ŞEHİDE DAİR

Martyr, ölüm ve ölmek manasındaki mort ile aynı anlamdadır. Martyr isim olup Allah ve din yolunda ölen anlamına gelir. Bundan dolayı martyr da her hâlûkârda ölen demektir. Diğer ölümlerden farkı, ölüm yönü itibariyledir. Onda Allah yönü varken diğerinde mesela kanserdir. Yoksa ölüm denen olgu ve olayın özü, Allah yolunda öldürülen kimse, hevesi uğrunda ölen kimse veya kaza ile ölen kimsede farklılık arz etmez. Bu bakımdan Mesih ve Hıristiyanlık şehitleri "martyr"dırlar; yani ölenler Hıristiyanlıkta martyr sözcük ve kavramını ölmüş kimse manasında alırlar. Ama şehit her zaman diri ve hazırdır, gaip değildir. Öyleyse bu iki kelime birbirinin zıddıdır. Denildiği gibi, ister milli ister dinî olsun, hem Doğu dinlerinde hem de diğerlerinde şehit kavramı ve şehitlerin kutsallığı her hâlûkârda vardır ve doğrudur da. Şüphesiz her ideoloji, din, duygu, milliyet ve inançta o grubun ve ideolojinin şehidi kutsaldır. Hatta bu ideoloji kutsal değil, materyalist de olsa bu böyledir. Şehit açısından çehre, anlam ve duygu metafizik bir kutsallık kazanır. Bana göre şehitteki kutsallığın nereden kaynaklandığının bilimsel ve kesin bir analizi vardır. Hatta kutsallığa inanmayan din ve öğretilerde de şehidin kutsal olduğu kabul edilmektedir. Bu durum şehit ile öğreti arasındaki özel bağdan kaynaklanmakta yani değer ve kutsallığını buradan almaktadır. Çünkü fertlerin kendi inançlarıyla olan ilişkisi bir çeşit kutsallık ilişkisidir. Şehit ile inanç arasında böyle bir bağ meydana gelir. Aynı bağ ve kutsallık durumu, dolaylı olarak o inancın taraftarı olan kişi ile onun şehitleri arasında kurulur. Kaynak ve dayanak, herkesin o ideoloji, din veya millete göre kabul ettiği kutsallıktır. Varlığın asaleti konusunda da bizim velayet ve bazı kısımlarda sonuçlarıyla ilgili tartışmalarımıza benzeyen tartışmalar vardır: İnsanın bir özsel şahsiyeti, bir de sonradan oluşan şahsiyeti vardır.

İlk varlıksal şahsiyette herkes eşittir. Elbise giyen herkesin her hâlûkârda varlığı vardır. Kelimenin gerçek manasında onun şahsiyetini oluşturan, yani onu diğer varlıklardan ayıran şey, onun nitelikleri, ruhsal boyutları, duyguları, içgüdüleri ve özel-

likleridir. Kendileriyle düşündüğü, ben hissini bulduğu, mahiyet kazandığı ve ayrım yaptığı zamandaki şeyler "ben"dir. "Ben"in bu özellikleri nereden geliyor? Bir insan olarak ben, doğduktan sonra bir şahsiyet kazandım, nitelik ve karakterlere sahip oldum, olumlu ve olumsuz özellikler edindim ve her hâlükârda kendimle ilgili bir tür bilgi ve kimlik elde ettim. Bunlar nereden geliyorlar?

Heiddeger şöyle diyor: "İnsanın kendi hayat çevresindeki bilgilerinin toplamı onun şahsiyetini oluştururlar. Bilgi, benim varlığımın dışsal şey, şahsiyet veya düşünce ile kurduğu bilinçli ilişkiden ibarettir." Ben diğer bireyler, olgular, hareketler, nesneler ve fikirle ile zihinsel ve varlıksal bir ilişki kurduğumda bu ilişkinin bende bir yansıması olur; bu yansıma benim bir parçam haline gelir ve benim şahsiyetimi oluşturur. Bundan dolayı insanın şahsiyeti, onun diğer kişi ve kimselerle kurduğu ilişkilerin toplamıdır. Neticede benim iyiliğim ve kötülüğüm, çevremde bulunan bütün fert, kişi, ide, kavram ve konuların iyilik ve kötülüğüne bağlıdır; aynı zamanda ben de onlarla ilişkiliyim. Bu ilişki tarihin içinde olabilir. (Hâlbuki ben mesela bir tarih kitabı okuyorum.) Bizim İmam Hüseyin ile normalde bir ilişkimiz yoktur; fakat ben kitap ve rivayetler vasıtasıyla onunla zihinsel ve duygusal bir bağ kurduğumda o da benim bilgilerimin, daha sonra da şahsi özelliklerimin bir parçası haline gelir. Bu nedenle herkesin bilgileri ve amaçları ölçüsünde ve onlara uygun varlığı vardır. Bizim ilişkili olduğumuz, varlıksal öz ve şahsiyetimizin bir parçası olan ve varlık kavramımızda bulunan amaçlar, idealler, dışsal gerçekler ve kavramlardırlar. Şimdi o, bizim kendi varlığımızdan bir parçayı ona bahşettiğimiz ölçüde o durumun bir parçası olur. Mesela adalet bizim için kutsaldır ve onunla ilişkimiz ve temasımız sonucunda bütün şahsiyetimizin bir parçası haline gelmiş olan kavramlardan biridir. Bu durumda eğer ben sahip olduğum paralardan 1000 tumanı adaleti gerçekleştirme yolunda harcarsam o 1000 tuman da adaletin tahakkukuna vesile olduğu için kutsallık kazanır. Hâlbuki o be-

nim cebimdeyken sadece 1000 tuman paradır; ama onu adalet yolunda yok ettiğimde başka bir şekilde varlık kazanır ve adaletin kendisi haline gelir. Yine mesela, sahip olduğum bir miktar parayla birkaç fakiri doyuruyorum; eğer bizzat fakir doyurmanın bir kutsallığı varsa fakir doyurmak için cebimden harcadığım bu bir miktar para fakir doyurmayla özdeşleşen ayrı bir değer kazanır. Yani paradan farklı bir değer kazanır ve manevi bir değere dönüşür. Şayet aynı miktarda parayı bir fikrin yayılması, ortaya çıkarılması ve desteklenmesi yolunda veya bir kitabın yazılması, çevrilmesi ya da basılması uğrunda harcarsak bu fikir veya kitap uğrunda harcanıp feda edilen bu para, onların kutsallığı ölçüsünde yepyeni bir değere kavuşur yani feda edildiği oranda onun varlık değerini kazanır. Bir başka anlatımla, kendi varlığı ortadan kalkar ama uğrunda yok olduğu o fikrin varlık ve değerine kavuşur. Para gerçekte dışarıda bulunan bir miktar enerji ve güçtür. Bu para bazen gece eğlencesi için harcanabilir ve ayyaşlığa dönüşür; bu şekilde çeşitli kişilerin gözünde kutsal ve veya kutsal dışı bir mana kazanır. Bazen de bu bir miktar para veya somut enerji bir düşüncenin yayılması ya da bir iman, duygu veya kutsal değerin meydana getirilip geliştirilmesi için harcanabilir. Bu para tıpkı bir arabanın harekete geçirilmesi ve çalıştırılması için harcanan bir miktar petrol ve benzin gibidir. Benzin feda edilip yakıldığında manevi bir enerjiye dönüşür. O bu enerjiyi uğrunda feda olduğu şeyden alır. Elbette bu değer güce dönüşen o paraya değil, onu veren kişi olarak bana aittir. Çünkü o para benim parçamdır. Uğrunda para feda edilen yolun kutsallığı da değeri de bana döner ve ben onu kazanırım. Zira o para benim varlığımın bir parçasıdır. Bundan dolayı adalet yolunda verdiğim o 100 tuman adaletin kutsallığına dönüşür ve adaletin kutsallığı sırf maddi ve ekonomik bir şey olan paraya geçer. Aynı şekilde eğer yoksulları doyurma yolunda harcama yapılırsa yoksulları doyurmanın değeri o bir miktar paraya geçer. Ama eğer sarhoşluk veya pis bir iş yolunda harcanırsa değere dönüşmez, hatta maddi değerinden daha aşağıya düşer. Burada şöyle bir ilkeye ulaşıyoruz: Her şey

başka bir şey uğrunda feda edildiği ölçüde o şeyin değerini kazanır. Yok olurken varlığa kavuşur. Yani varlık açısından yok olurken değer açısından varlık kazanır. Varlığının faniliği o amacın bekasına ulaşır. O baki ve ideal amaç, bir değer, mukaddes bir şey, özgürlük, adalet, ihsan, fikir veya ilimdir. Para ilim yolunda harcanınca yok olur, sıfıra iner, cebinizden uçar; ama yolunda harcandığı o ilim amacının değerlerine dönüşür ve o değerler paraya intikal eder.

Nasıl para benim varlığımın bir paçasıysa bizzat kendim, oluşum, hayvani hayatım, içgüdülerim, geleceğim, ömrüm, yaşam saatlerim ve anlarım da varlığımın bir parçasıdır. Öyle ki vaktimin bir saatini para kazanmak için harcasam, para kazanmanın bir değeri olmadığı için neticede uğrunda feda edilen bu bir saatlik çalışmaya hiçbir şey geçmez. Çünkü onu öz değeri ve kutsallığı olmayan bir şeyi kazanma yolunda feda etmişimdir. Neticede bir değer kazanmamış olurum. Ama eğer bu bir saati ilim uğrunda, bir ferde rehberlik etme ve bir topluluğa bilgi öğretme yolunda harcasaydım ve karşılığında muamele olması için bir şey almasaydım kendi mubah ve boş ömrümden bir saati bir değere feda etmiş, aynı zamanda bu bir saat, uğrunda onu feda ettiğim yolun değerine dönüşür.

Şehit, bütün varlığını bir yerde hepimizin kutsallığın kaynağı olduğuna inandığı bir kutsal ideal uğrunda feda eden kimsedir. Bundan dolayı o ideal ve hedefin bütün kutsallığının bir yerde ortadan kaldırılmış olan varlığına geçmesi doğaldır.

Öyle ki onun varlığı aniden yok olur ama kendisini uğrunda feda ettiği o amacın değerini mutlak olarak kendisine nispet eder. Bu nedenle o, insanların zihninde mutlak kutsallığa dönüşür.

Göreceli insan mutlak insana dönüşür. Çünkü o artık bir insan, bir şahıs, bir fert değil; kendisini fikri uğrunda feda eden bir fert olduğu için düşüncedir. Bundan dolayı o, fikre dönüşmüştür. Bu nedenledir ki biz Hüseyin'in şahsında Ali'nin oğlu olan özel bir şahsı bilmeyiz. Hüseyin, İslam'ın, adaletin, imametin ve tev-

hidin adıdır. Dolayısıyla biz onun şahsında bir ferdi yüceltmeyiz. Sonra onu diğer şehitlerle daha üstün ve daha aşağı olmak açısından mukayese edelim ve ardından bir değerlendirme yapalım. Aslında gündemde bu tür tartışmalar yoktur. Hüseyin'den bahsettiğimizde artık amaç Hüseyin değildir. Hüseyin, kendisini insanın tasavvur edebileceği en görkemli imkân içinde mutlak ihlâs ile mutlak bir kutsallık uğrunda feda eden bir fertten ibarettir. Bundan dolayı mutlak bir kutsallık olmuştur. Ondan yalnızca bir isim baki kalmıştır. Onun muhtevası artık bir fert değil, bilakis bir fikirdir. Bu yüzden kaynak ve ideoloji haline gelmiş yani öğretinin dengi olmuştur.

Millet uğrunda şehit olan ve kutsallık kazanan bir fert de aynı durumu elde eder. Milleti fertlerden oluşmuş bir topluluk değil de bütün fertlerin üstünde yer alan sosyal bir ruh olarak kabul eden kimselere göre şehit, o genel ve milli ruhun manevi sembolü ve millet olur. Aynı şekilde fert kendisini ilim yolunda feda ettiğinde artık fert değildir; ilme dönüşür, şehit ilim olur. Biz kendisini özgürlük yolunda feda eden ferdin şahsında iyi bir insan olan ferdi değil, özgürlüğü överiz. İlahi bakımdan onun ahrette özel bir kader ve bambaşka bir muhasebe ile karşılaşacağı doğrudur. Fakat biz toplumda kendi öğretimize göre onda artık ferdi övmeyiz, aksine düşünce ve kutsallığı överiz.

Burada şehit kelimesinin manası daha da aydınlanıyor. Yani kutsal olan düşünce, ideal ve öğreti, ortadan kalkıp mahkûm olacağı zaman bir komplo ile yavaş yavaş zihinlerden uzaklaşır, yeni neslin vicdanında artık yer işgal etmez, azar azar bütün meseleyi unuturlar. Ansızın bir adam kendini feda ederek o düşünceyi ispat eder, yani onu tekrar dünya sahnesine getirir. O kendisini feda etmekle düşünceyi gündeme getirmiş olur. Yani fikir yolunda canını verdiğinde bu fikir yeniden doğar ve ispatlanır. Bundan dolayı şehit aynı zamanda bizzat o fikre dönüşür, her zaman şahit ve meşhut, görünür olur. O her zaman önümüzdedir. Düşünce de onda daimi bir varlık ve sübuta kavuşur, yeniden dirilir ve canlanır.

Bizim iki çeşit şehidimiz vardır: Birinin sembolü şehitlerin efendisi Hamza, diğerinin sembolü ise İmam Hüseyin'dir.

Hamza ile İmam Hüseyin arasında çok fark vardır. Hamza, düşmanı yenmek ve zafere ulaşmak için gitmiş, yenilmiş, öldürülmüş ve şehit düşmüş bir mücahit kahramandır. Ama bu bireysel bir şehadettir.

Şu manada ki Hamza'nın adı, canını inancı uğrunda feda etmiş kimseler listesinin başında kayıtlıdır. Ama İmam Hüseyin başka bir kategoride yer alır. O, düşmanı kılıç zoruyla yenmeye ve bizzat muzaffer olmaya gelmemiş ve sonra başarılı olmamıştır ki bir kaza veya terörde "Vahşi" tarafından öldürülmüş olsun. Böyle değildir. O evinde oturabilecekken ve sağ kalabilecekken ayağa kalkıp bilinçli bir şekilde ölümü karşılamaya koşmuş ve o anda kendi ölüm ve yok oluşunu seçmiştir. Bunca riski sahnede olmak ve zamanın ve dünyanın seyircileri önünde yer almak için göze almıştır. Böylece eyleminin yankısı yayılsın ve canını verme ve ölümü seçme hedefi daha çok ve daha çabuk gerçekleşsin.

Bundan dolayı İmam Hüseyin şehadeti yok olmakta ve karargâhı yıkılmakta olan bir şeyi ispatlamak için bir hedef veya vesile olarak seçer. Hâlbuki şehadet Allah yolunda öldürülen Hamza ve diğer mücahitleri seçmiştir. Yani Hamza ve diğer mücahitler ölüm ihtimaline rağmen zafer için gelmişlerdi. Hedefleri muzaffer olmak ve düşmanı yenmekti. Oysa İmam Hüseyin'in şehadetinde hedef, kendini yok olmaya ve ortadan kalkmaya yüz tutmuş olan kutsallık yolunda feda etmektir.

Öyle ki cihat ve şehadet burada tamamen birbirinden ayrı şeylerdir. Hazreti Emir'in bu iki kelimeyi iki yerde ve iki felsefe ile birlikte gündeme getirdiğini görüyoruz.

"Cihat, İslam'ı yüceltmek içindir."

Cihat, felsefesi şehadetten ayrı olan bir ilimdir. Elbette ki cihatta da şehadet vardır ama Hamza'ya değil, Hüseyin'e özgü şehadet.

"Şehadetler, mücahedelere sığınmak içindir."

Yani şehadetin anlamı budur. Öyleyse her zaman cihattan farklıdır. Çünkü ayrı bir hükümde söylenir ve başka bir sınıfa dâhil edilir. Onun başka bir amacı vardır ve bu amaç İslam'ı yüceltmektir. Bu, mücahedelere sığınmak içindir. Ben şöyle düşünüyorum: Bir zamanlar yakıcı bir Şiar ve duygu olan, her şeyin arkasından gittiği, kutsallığı da bulunan ve bütün güçlerin etrafında kümelendiği bir hakikat, başka bir zamanda yavaş yavaş söz konusu hakikat azınlığın yararına olmadığı için ve bir grup açısından tehlikeli olduğu için bir komplo ile azar azar zihinlerden uzaklaştırılır ve yavaş yavaş zamanın sahnesinden ve dönemin meselelerinden koparılır ve telafi etmek için de onun yerine geçirilir. Herkes o meseleden bahsedeceği yerde diğer meseleleri konuşmaya koyulurlar ve yavaş yavaş asıl mesele ortadan kaybolur.

Bu sırada şehit, o meseleyi bulmak, ortaya çıkarmak ve belli etmek için sahnede canını ve kendisini feda eder. Bu sayede ortadan kalkmış olan o Şiarları tekrar sahnenin ortasına getirir. İlk meselenin yerine geçmesi için saptırılmış olan o meseleleri zaman sahnesinden, vicdan arsasından ve kamuoyunun içinden uzaklaştırır ve asıl meseleyi yeniden gündeme getirmek için meydanı temizler. Amaç da zaten budur.

Peygamberden sonra İmam Hüseyin zamanında asıl mesele imamet (rehberlik) idi, diğer meseleler ikincil konulardı. Konuşmanın özü şu idi: Daha sonra Müslüman milletin yönetim ve kaderini kim eline almalı ve gözetiminde tutmalıdır?

Aynı şekilde Emeviler dönemi boyunca da bu meselenin gündemde olduğunu biliyoruz: Kıyamlar, savaşlar ve Ümeyyeoğullarının tutkuları hep mesele üzerinde cereyan ediyordu. İnsanlar sürekli mescitlere akıyor ve halifeyle her karşılaştıklarında yakasına yapışıp şunu soruyorlardı: Sen hangi ayete göre ve ne delille varsın? Hak senin yanında mı, yoksa değil mi? İşte yönetilmesi imkânsız olan bu durum sebebiyle Emevilerin ömrü kı-

sa olur, iktidarda bir asır bile kalamazlar.

En iyi tecrübelerden yararlanan Abbasiler zamanında halkın politikadan uzaklaştırılması, imamet, rehberlik ve toplumun kaderi meselelerine karşı duyarsız hale getirilmesi durumu söz konusu olur. Hangi yolla? En kutsal meselelere tevessül ederek: İbadet, tefsir, kelam ilmi, felsefe, yabancı kitapların çevrilmesi, ilmin ilerlemesi, imar, medeniyetin gelişmesi, Bağdat'ın dünyadaki bütün büyük şehir ve medeniyetleri mirasçısı olduğu ve Müslümanların herkesten daha ileri oldukları gibi konuları vesile yaparak. Ama bir tek şeyin üstünün örtülmesi ve ondan hiç bahsedilmemesi gerekiyordu.

Şehit, onu tekrar gündeme getirmek için ayaklanıyor ve o meseleyi yeniden gündeme getirmenin başka hiçbir aracı olmadığı için de canını feda ediyor. O yolda canını ve varlığını feda ettiği için o konunun taşıdığı bütün kutsallık kendisine geçiyor.

"Böylece biz sizin insanlara tanık olmanız, peygamberin de size tanık olması için sizi orta bir ümmet kıldık." (2/Bakara Suresi 143)

Burada şehadetin öldürülmekten başka bir anlama geldiğini görüyoruz. Bir şey kaybolmuştur, sahneden dışarı atılmaktadır ve halk onu yavaş yavaş unutmaktadır. Şehit, bu şahitsiz, sessiz ve kimsesiz mahkûm için şahitlik eder ve onu tekrar gündeme getirir. Burada şehidin başka bir kelime olduğunu görüyoruz. Peygamber, öldürülmediği halde şehittir. Kur'an'ın yetiştirdiği İslam toplumunun da öldürülmedikleri halde işleri ve sorumlulukları şehadettir. Diyor ki: Peygamberin sizin için şehit (şahit) olması gibi sizin de dünya halkı için şehit olmanız gerekir. Bu yüzden şehadetin rolü, öldürülmekten daha genel ve üstündür. Üstelik canını veren kimse daha yüce bir şehadette bulunmuş olur. Yoksa her Müslümanın başkaları için bir şehit toplumu kurması gerekir. Nitekim Peygamber bizim kendimizi onu esas alarak yetiştirmemizde örneğimizdir. O bizim şehidimizdir, biz de insanların şehidiyiz. Şehidin meydanda koşan, meselenin ortası, herkesin kendisini ona dayanarak yetiştirdiği numune, ör-

nek ve model manasında olduğunu görüyoruz. Yani Peygamberi kültür, iman, bilim, düşünce ve toplum sahnenizin ortasına koyunuz ve toplum, düşünce, kültür, şahsiyet ve tipinizi onunla inşa ediniz. Kendinizi böyle yetiştirdiğiniz ve zaman ve zeminin ortasına yerleştiğiniz vakit bütün diğer milletlerin, toplumların ve halkların da kendilerini size bakarak yetiştirmeleri gerekir.

Bundan dolayı onların şehidi olursunuz. Yani Peygamberin sizin için oynadığı rolü sizin de başkaları için oynamanız gerekir. Onlar için -bir insan ve toplum örneği olmak anlamında- peygamber rolü ifa ediniz.

Burada vasat (orta) ümmet sıfatı şehit ile uyumlu bir anlam ifade eder. Biz onu genellikle mutedil yani ifrat ve tefritten uzak bir toplum manasına alırız. Bir yandan maddeciliğe fazla dalmamıştır, öte yandan kendisini ruhaniliğe kaptırmamıştır; hem ruhaniliği hem de maddeciliği kendisinde toplayan orta ve mutedil bir toplumdur. Hâlbuki aslında bu vasat, şehit olması gereken bu ümmette bulunduğu kabul edilen bir mesaja yönelmekle çok yüksek bir anlama sahiptir. Yani ümmet olarak bizim zamanın meydancısı, meselenin ortası olmamız gerekir. Ortadoğu'da o köşede kendisini başıboş bırakan, kendi etrafında dönen, zamanın sahnesinden, düşünce savaşlarından, bugün geleceğin beşeriyetini ve tarihini oluşturan ve her şeyi şekillendiren kader yazıcı meselelerden habersiz olan bir topluluk olmayalım. İşe tekrar koyulalım ve iyi olalım, meydanın ortası olalım.

Kendisini kaybetmiş ve inzivaya çekilmiş bir toplum olmayalım. Doğunun ve batının ortasında, sağın ve solun ortasında, kutupların, savaşların ve sahnenin ortasında duran bir ümmet, bir toplum olalım. Şehit de işte böyle bütün sahnelerde şahit olan yani kaybolmamış bir insandır. Orta toplum da çatışmaların ve sahnenin ortasına oturmuş, evrensel mesaj sahibi ve bir köşe tutmuş bir toplumdur. Kapalı, uzak ve şaşkın bir toplum değildir. Toplum şehittir.

Geçen yıl şehadetle ilgili olarak ortaya koyduğum teori de zaten İslam'da şehadetin namaz, oruç ve cihat gibi müstakil bir hüküm olduğu manasındaydı. Çoğunluğun nazarında şehadet, din yolundaki mücahit için onun cihat yolunda düşman tarafından öldürüldüğü bir hal ve bir yazgıdır. Bu anlayış da şehadet manasına gelir. Ama benim -cihadın devam ettirilmesinde değil, mücahidin Tanrı nazarında veya ahiret ve kıyamet yazgısında bulduğu bir derece olarak değil- cihat yanında bir ilke olarak gündeme getirdiğim şey, sembolü Hüseyin olan özel manadaki şehadettir. Bizim İslam'da İmamlar gibi büyük şehitlerimiz vardır. Bunların başında en büyük imam ve İslam'ın yetiştirdiği en büyük adam olan Ali gelir. Fakat Ali de şehit olmasına rağmen biz şehadet sembolü olarak Hamza ve Hüseyin'i alırız.

Hamza, İslam'ın en kritik savaşı olan Uhud Savaşında İslam'ın büyük kahramanıdır. İslam Peygamberi, kendi maceralı hayatı boyunca hiçbir zaman -hatta oğlu İbrahim'in ölümünde, en büyük arkadaşlarının ölümünde ve hayatında gördüğü en ağır facialarda bile- Hamza'nın yazgısından dolayı üzüldüğü kadar üzüntü belirtisi göstermemiştir. Hamza Uhud'da Ebusüfyan'ın karısı ve Muaviye'nin annesi Hind'in kölesi Vahşi eliyle düzenlediği bir komplo sonucu namertçe şehit edildi. Hamza'nın feci ölümünden sonra Peygamber'in tepkisi çok sert oldu. Medine halkı onu Suudiler nazarında Hamza putperestliği olarak suçlanıncaya kadar kadar bir kahraman olarak övüyordu. Bu, Hamza Medineli olmadan halkın nazarında Medine'nin ne kadar yüksek makamının olabileceğini gösterir. Böylece Hamza'nın girmesiyle İslam'ın boynu doğruldu. Çünkü peygamberliğin başlangıcında Hamza, Mekke'de Kureyşliler arasında bir pehlivan, kahraman, hamaset sahibi ve güçlü bir adam olarak görülüyordu. Abdulmuttalip'in en yiğit oğlu ve av, savaş ve kudret adamı olan Hamza, Kureyş'in Peygambere yaptığı hakaretten ve kendisinin de onu mertçe savunmasından sonra İslam'a eğilim gösterdi. Az sayıda ve güçsüz olan ilk Müslüman topluluğun arasına katıldıktan sonra bu toplulukta artık sürekli gözetim,

takip, işkence ve eziyet altında olan zayıf topluluk çehresi kalmadığı gibi üstelik çehresinde güç okunan bir topluluk olarak temayüz eder. Böylece onun tarafından gelecek tepki ihtimali de ortadan kalkar. Ondan sonra da Hamza'nın kılıcına ve onun çehresine kadar. İslam'da en parlak yiğitlik siması olan Ali dâhil bütün çehreler onun etkisi altındaydılar. Bu açıkça hissediliyordu. Öyle ki Uhud'da savaşa tutuşan ilk adam o idi, Ali ondan sonra idi. Hamza o iğrenç kadın komplosuyla öldürülünce Peygamberin çok öfkelendiğini ve üzüldüğünü biliyorsunuz. O, Hamza'nın cenazesinin başına geldiğinde kulağının, gözünün ve burnunun koparılmış olduğunu gördü. Hind, Hamza'nın vücudunun bu organlarından kendine korkunç halhal, küpe ve gerdanlık yaptı. Başka bir adam da Hamza'nın kanından içmeye yemin etmişti. Böylece o Uhud'da muradına ermişti. Hz. Muhammet, bu büyük kahramanın, Abdulmuttalip'in bu yiğit ve sevgili oğlunun, kendi genç amcasının cenazesi yanında o kadar öfkeli ve intikam dolu konuştu ki ansızın pişman oldu ve Allah tarafından uyarıldı. O, ilk defa bunlara el kaldıracağına ve Hamza'nın kanına karşılık onlardan otuz kişiyi yakacağına dair söz verdi. Ama gök birden başının üzerinde Allah'tan başka hiç kimsenin hangi suçtan dolayı olursa olsun yakma hakkına sahip olmadığını haykırdı. Bundan dolayı Peygamber sözünden döndü. Allah bu intikam arayışını elinden aldığı için o da Hamza'nın ölümü konusunda ki iç düğümünü ağıt yakarak çözmeye çalıştı. Medine'ye girdiğinde bütün aileler kendi sevdiklerinin ölümüne ağlıyorlardı; ama hiçbir aile Hamza'nın ölümüne ağlamıyordu. Çünkü Hamza'nın Medine'de hiç akrabası ve evi yoktu. Yapayalnız bir muhacirdi. Peygamber onun gibi bir kahramandan hiç beklenmeyen bir duygusal incelikle ateşli ve kızgın bir şikâyette bulundu: Neden hiçbir aile Abdulmuttalip'in oğlu, ailemizin kahramanı Hamza için ağlamıyor? Duyarlılığa bak ki Medine halkından bir ailenin üyeleri Peygamberin huzuruna geldiler, onu teselli ettiler ve: "Biz Hamza'nın ölümüne ağlayacağız ve Peygamber bizim için yas tutacak." dediler. Peygamber onlara teşekkür etti.

İslam'da ilk defa Hamza'ya "şehitlerin efendisi" lakabı verildi. Bu ondan sonra sadece Hüseyin'e lâyık görülen bir lakaptır. Her ikisi de şehitlerin efendisidir; ama aralarında temel bir fark vardır. Hamza'nın şehadeti ile Hüseyin'in şehadeti birbirinden farklıdır. Zaten bu ikisi aynı kategoride yer almadıkları için birbiriyle mukayese edilemezler. Hamza cihat ortasında öldürülmüş bir mücahittir; ama Hüseyin savaş meydanında değil, evinin içinde iken öldürülmeden önce şehadete ulaşmış olan bir şehittir. Hüseyin, kendisinden biat isteyen Medine valisi Velid'in davetine "Hayır" dediği andan itibaren -öyle ki bu "Hayır", karşılığında şehadeti seçtiği bir şeyi reddetmekti- şehittir. Zira bu anlamda şehit sadece öldürülen insana, şehadet de böyle bir insanın öldürülmesine denmez; belki bu anlamda şehadet, bir duruma tanıklık etmektir, bir durumun yasaklanması ve ortadan kaldırılmasıdır. Öyleyse şehit, kendi karar ve seçimiyle -her ne kadar bu karar ile öldürülme arasında aylarca mesafe olsa bile- şehadete ulaşan insandır. Eğer bu iki şehadet arasındaki farkı çok açık ve net bir tabirle ifade etmek istersek Hamza'nın şehadetinin şehidi seçen bir öldürülme veya şehadet olduğunu söylememiz gerekir. Hüseyin'in hikâyesinde ise tam tersine şehadet, şehidin seçtiği bir şeydir. Hüseyin şehadeti seçen bir insan iken Hamza şehadet tarafından seçilen bir insandır. Mücahidin kıyam (başkaldırı) felsefesi ile şehidinki aynı şey değildir. Mücahit, ümmetini ve imanını savunma ya da ümmet ve imanını yayma ve destekleme yolunda ümmetin bu iman ve risalet çağrısı önünde engel oluşturmakta ya da tehlike çıkarmakta olan düşmanı kırıp yok etmek, onu yenmek ve muhtemelen de bu uğurda öldürülmek için ayaklanan ihlâslı bir savaşçıdır. Cihatta saldırı ile savunma arasında bir fark vardır. O bu yolda öldürüldüğü için ona bu unvanı veririz. Bundan dolayı bu alanda yani Hamza'ya özgü risalet makamında öldürülmek, mücahidin düşmanı yenme ve öldürme yolunda karşılaştığı bir hal, bir musibet ve bir darbedir.

Bu nedenle Hamza gibi şehit ve Hamza'ya özgü şehadet, düş-

manı öldürmeyi kast etmiş bir adamdan ve böyle bir adamın öldürülmesinden ibarettir.

Hüseynî, Hüseyin'e özgü şehadet ise kanın kendi öldürülmesi için ayaklandığı bir adamdan ibarettir.

Şehadet, birincisinde olumsuz bir olay, bir hadisedir; ikincisinde ise kesin, bilinçli ve tercih edilmiş bir amaçtır. Orada şehdet yol boyunca gerçekleşen bir olaydır; burada ise yolun sonundaki hedefin başıdır. Öldürülmek orada trajik bir hadise iken burada bir ideal, bir ideolojidir. Orada düşmanını öldürmeyi amaçlayan bir mücahit öldürülür. Bundan dolayı ağıt yakmak, üzülmek, yas tutmak ve hayıflanmak gerekir. Ama burada hayıflanmak yoktur. Şehadet, insanın ölmek suretiyle mutlağa ulaştığı yüksek derecesi ve nihai tekâmülüdür. Çünkü o kendi ölümünü seçmiştir. Düşmanın galibiyetini ifade eden uğursuz bir olay olarak değil, aksine dostun elinde ve düşmanın tepesinde bulunan bir silah olarak. Hüseyin, batıla karşı galibiyet sağlamak ve hakkı savunmak için elinde hiçbir güç ve silahın bulunmadığı bir anda kendi ölümünü elindeki tek silah olarak düşmanın tepesinde patlatıyor. Böyle bir şehadetin eşsiz bir parıltısı vardır; dünyada, gönüllerde ve solgun ruhlarda bir ışık ve sıcaklık meydana getirir. Felç olmuş iradelerde, durgunluk ve karanlığa gömülmüş düşüncelerde ve bütün hakları ve hatıraları unutan hafızalarda hareket oluşturur, görmeyi sağlar ve ümitler yeşertir. İrade, misyon ve sorumluluk bahşeder. Ümitsizliği ümide, "Hiçbir şey yapılamaz." anlayışını "Bir şeyler yapılabilir." ve hatta "Bir şeyler yapmalı!" anlayışına çevirir. Her halükârda düşmanın öldürülmesiyle olan; ama şehidin eliyle değil, onun kanını akıtanların eliyle yapılan öldürülme gerçekleşir. Şehit, kendi kanıyla düşmanın boynunu altına getirmek değil, başını önüne eğdirmek ister. O kendi ölümüyle baskı, zorbalık ve utançtan kaçışı seçmiyor, aksine kendi ölümüyle zalimi mahkûm ediyor, mazluma sorumluluk yüklüyor, zulmü ifşa ediyor, gizlilikleri açığa çıkarıyor, unutulanları hatırlatıyor, ümmetin imanı zayıflamış kalplerine hayat kanı, coşku ve hareket

pompalıyor. Burada şehidin kanı, esareti huy edinmiş ve onun kalıcılığına inanmış kimseler için bir kurtuluş gemisidir ve baskı ve eşekleştirmenin koyu karanlığında artık hak çizgisini okuyamayan ve gerçeklerin yüzünü tanıyamayan, gördükleri çirkinlik ve çirkinler olan gözler için görmelerini sağlayan bir mum ışığıdır. Başı içine gömülü bir kervanla dağlarda, çöllerde, yanlış yollarda ve çukurlarda başıboş dolaşan sapıklar için parıltılı bir hidayet nurudur.[183]

[183] Hüseyin: Hidayet Lambası ve Kurtuluş Gemisi

YEDİNCİ BÖLÜM

ŞİA'NIN TARİH GÖRÜŞÜ

Arkadaşlarımdan biri, bana bir saatten fazla vaktinin olmadığını hatırlattığı için yoğunlaştırılmış olarak, hatta daha önce düşündüğümden de yoğun bir şekilde konuşmak, daha doğrusu özetle sunmak zorundayım. Bu hatırlatmanın çok konuşmamdan ileri gelen kötü bir geçmişi vardır ve çok yerindedir. Ama ben son bir iki yıl hariç bütün ömrüm boyunca hiç konuşma yapmadım. Hatta benim gibi bir insanın toplumda konuşma yaparak faydalı bir şey söyleyeceğine ve iş yapacağına inanmıyordum. Şimdi de ne konuşmacı olduğuma ne de konuşmalarımın toplumda gerçek bir tesir bıraktığına ve sonuç sağladığına inanıyorum. Fakat yine de konuşuyorum. Konuşuyorsam da bunu konuşma yapmak ya da bu yolla topluma veya dine hizmet etmek için yapmıyorum. Aksine bunu hiç unutamadığım bir şeyden dolayı yapıyorum. Bu nedenle ben hatip, vaiz veya konuşmacı olarak değil, bu toplumun bu nesle has ve bu zamana bağlı sade bireylerinden biri olarak taşıdığım bir korkudan ve hissettiğim bir acıdan dolayı feryat ediyorum. Feryat eden bir kimseye ya da bir dertliye şu kadar feryat etmen gerekir denemez. İnleyen birine programlandığı gibi şu şekilde inlemelisin denemez. Ben program icra edemem, etmem zaten. Kimseye öğüt de vermem; kaldı ki öğüde başkalarından çok ben muhtacım. Ama bu dönemin gençlerinden, bu zamanın muhtaçlarından biri olarak siz değerli kardeşlerimle, bu devrin siz mümin ve sorumlu nesliyle dertleşiyorum. Hissettiğim bir tehlikeden, kültür, maneviyat ve her şeyimizin ortadan kalkması tehlikesinden dolayı feryat ediyorum. Bu yüzden akıllı ve mantıklı insanların ve hayırseverlerin doğru ve mantıklı hayır ve rehberliklerini -normalde kabul etsem bile- kabul etmem. Bu şudur: Hissettiğin ve düşündüğün her şeyi söylemen maslahat değildir; yavaş yavaş söyle; üstü kapalı söylemelisin. Hâlbuki üstü kapalı söyleyecek zamanım yok. Doğru, suskun kalabilirim; ama bu inlemeler ve bu feryatlar içinde maslahatçı davranamam.

Tarihte bütün dinler bozulmuş, içine yabancı unsurlar karışmış, şekilleri değişikliğe uğramış ve tarihte sahte din süslemeci-

lerinin elinde bezenmiştir. Ama başlangıcından günümüze kadar bildiğimiz insanlık tarihinde hiçbir din ve mezhep, (Bunu bir Şia tebliğcisi olarak değil de bir dinler tarihi hocası olarak söylüyorum. Yani dinler tarihi üzerinde çalışan ve tarih ve kültürü bilimsel olarak inceleyen herkes hangi dine mensup olursa olsun benim bu arz ettiğim görüşe de inanır.) iki farklı değil, çelişik yüzü bulunan ve bu iki yüzü arasındaki mesafe küfür ile din arasındakinden daha çok olan Şiilik gibi değildir.

Şia'da ithal edilen, sapık ve donuk unsurlar meselesi gündeme gelmez. Aksine -Şia, din ve mezhep adlı- iki yüzü birbirine zıt ve çelişik bir para meselesi gündeme gelir. Gördüğümüz bir yüzünde insanın bugün sahip olduğu en kötü ve en çirkin kültür ve düşünce, tarihte gördüğümüz ve tanıdığımız gibi diğer yüzünde ise İslam tarihinde üstlendiği bir rol; siyaset, toplum, fikir, inanç, felsefe ve sosyal düşüncede, toplumsal düzende ve insan hayatının bütün boyutlarında sahip olduğu yön ve tarihte meydana gelmiş en güzel ve en ileri din vardır.

Aslında filan kimsenin Şia hakkında ne düşündüğünü, Şii inancının nasıl olduğunu, doğru mu yoksa yanlış mı ve zayıf mı yoksa kuvvetli mi olduğunu araştırmak hatalıdır. Doğrusu, hangi Şia olduğunu araştırmak gerekir. Eğer Şia hakkında bir söz duyar veya Şia'ya inanırsak ve değişik din ve mezhepler arasından İslam'ı, İslami mezhepler arasından da Şii görüş ve anlayışı seçersek "Hangi Şia?" diyerek teklifimizi belirlememiz gerekir? Bu "Hangi Şia?" sorusu tuhaftır. Bu iki zıt Şia, Şiiliğin tarih boyunca şekillendiği ve meydana geldiği vakitten beri vardır.

Ali'yi kurban etmelerinden, İslam toplumunun liderlik sahnesinden dışarı çıkarmalarından ve evde oturmaya mahkûm etmelerinden sonra (İslam da iki tane olduğu için bu İslam'ın ilk kurbanıdır.) tarihte ilk defa Ebusüfyan adında ve "Bunlar hakikati ayaklar altına alırken Ali niçin evde oturuyor? Niçin zulüm ve haksızlığı kabul ediyor?" diyen yeni bir yüzün Şia kılığında ortaya çıktığını görüyoruz: Sen hakkı gerçekleştirmek, kendini

ve hakkını savunmak için ayaklan ki ben de Medine'yi süvari ve piyadelerle doldurayım, seni savunmak için kılıçları şakırdatayım. İlk Şia böyledir. Sonra adı Ali (Muhammed'in Şia'sı) olan başka bir Şia şöyle der: Ebusüfyan! İslam'a karşı kinin bu ne kadar uzun sürdü! Niçin vazgeçmiyorsun? Git, senin süvarine ve piyadene ihtiyacım yok. İlk defa İslam tarihinin en pis insanının yüzünde sahte bir Şia ortaya çıkıyor. Öteki Şia Ebuzer'dir. Aralarında fark olan Ebuzer ve Ebusüfyan, Şiiliğin tarihsel olarak teşekkül ettiği eşikte ortaya çıkarlar.[184]

İslam tarihinde Peygamberin vefatından sonra aralıksız Ebuzer adında bir Şia ortaya çıkıyor. Ebuzer, bütün varlığıyla ilk defa görünürde İslami olan bir sistemin zulmüne ve bozukluğuna karşı ayaklanan ve özünde sessiz kalan "en ileri ve en zinde simadır. Ebusüfyan adlı diğer Şia, Ali'yi savunma konusunda Ebuzer ve Mikdad'dan daha güçlü ve ihtişamlı olarak ortaya atılır. Bu iki Şia İslam tarihi boyunca farklı şekiller ve yapılarla, değişik renk ve çalışmalarla hep yan yana bulunmuşlardır. Bundan dolayı Ali Şia'sı olmak, insanın sorumluluğunu belirlemeyen genel bir isimdir. Hangi Ali Şia'sısınız? Ebuzer'inkinden mi, yoksa Ebusüfyan'ınkinden mi? Tarihin hassas anlarında İslam'ın ruhunu, İslam'ın hakikatini ve İslam'ın yolunu kendi ilk doğrultusunda ve yönünde sürdüren, Abbasîlerin ve Emevilerin işkenceleri altında, onlardan önce ve sonra daima adaletin, eşitliğin, özgürlüğün, tevhidin fikrî ve itikadî hakikatinin bayraktarı olan Şia mısınız yoksa Şiilik'ten tefrika, ihtilaf ve durgunluk üreten Şia mı? Hangisisiniz?

Sonra onun şu hale geldiğini görüyoruz: Şimdi bütün İslam toplumlarında, İslam toplumlarının bu çöküş asırlarında, çeşitli İslam mezhepleri ve fırkaları arasında İslam tarihinde devlet ve hükümet mezhepleri olan mezheplerin takipçileri vardır ve

[184] Manevi ve fikrî Şiilik, İslam ile başlar. Şia, bir çeşit İslam anlayışından başka bir şey değildir; ne eklenen bir ilkesi, ne mezhep esasları ne de farkı vardır; hiçbir şey yoktur.

onların liderleri, ideolojileri, takipçileri ve teşkilatları hâkim Abbasi ve Emevi siyasetleri eliyle -Bağdat ve Şam hilafetlerine bağlı İslam minberlerinden propaganda yapan- bu resmî devlet mezhebinin mensupları, ilk İslam'ı tanıma ve Islam'ın ruhuyla ve İslam vasıtasıyla kendi zamanlarını ihya etme yolunda büyük yollar geliştirdiler. Geçmişleri her zaman Bağdat ve Şam'dan gelen resmî genelgeler geçmişi ve mezhepleri zalim halifelerin yaptıklarını meşrulaştırmanın alt yapısı olan bu insanlar, tarih boyunca hareket ve dine bağlı olan, sürekli özgürlük ve adaletin bayraktarlığını yapan ve İslam'ın geçmişinde baştan sona şehadet, kan ve hürriyetle başlayıp sona ermiş bir tarihe bağlı bulunan bizlerden daha öndedirler. Niçin böyle olmuştur?

Bu "niçin"ler çok uzundur. Bu programda hepsini arz etmeye vaktim yok. Şia'nın biri hakiki, diğeri gerçek/vakıî[185] olan bu iki yüzü birbiriyle o kadar çelişkili ve tezat halindedirler ki bir yüzü bizim anladığımız ve hatta halkımızın ve tahsilli gençlerimizin biraz mantıklı buldukları ve açıklığa kavuşmuş olan yüzdür. Onlar halk, ekonomi, hükümet ve sosyal hayat ile ilgili meselelerden çok haberdardırlar. Şia'nın dinî görüşünü şiddetle eleştirirler ve bizim imamet, velayet, Şiilik, Ali, Hüseyin ve Zamanın Imamıyla ilgili olarak oluşturduğumuz ve savunduğumuz inanç şeklini kabul etmek onlar için zordur.

Bu aydın böyle bir Şiilik'ten vazgeçtiğinde, onu reddettiğinde, Ehlisünnet'in kanıtını günümüz dünyasının aydınlık mantğına daha uygun bulduğunda resmen veya gayrıresmî olarak o fikrî ve itikadî tarafa meylediyor; kalbinde onu daha mantıklı ve daha ileri görüyor; sonra daha çok tarihin yapraklarını çeviriyor, daha çok İslami geçmişin hakikat ve sırlarını görüyor ve tarihteki Şia imamlarını tek tek tanıyor, onlara sempati duyuyor. (Kim olduklarını bilmediğimiz on iki kutsal isim değil; onları

[185] Vâkıî/gerçek, olan ve dışarıda gerçekliği bulunan şeydir. Hakiki ise hak olan ve geçmişte bulunmuş ve halen de var olan şeydir.

sadece ezberlemeli ve sevmeliyiz.)[186] Bütün bunlar nasıl oldu?

Telkin, duygu, soru ve ilginç mübalağalar (Tanımadığımız kimselere neler yaptılar, işleri ne idi?) üzerine kurulu olan düşünce temeli, bizzat bu on iki kişi, onların tarihte oynadıkları rol ve çeşitli cephelerde dünyanın büyük güçleriyle yaptıkları mücadeledir. (İslam ve İslami hilafet adıyla tuhaf bir soyguncu imparatorluk meydana getirdiler. İslam ordusunun cihat adı altında soygunlar yaptığını, Afrika ve Avrupa'ya saldırılar düzenlediğini ve her ordunun karşısında zaferler kazandığını görüyoruz.)

"Lâ ilâhe illallah" diyen, Endülüs'te, Afrika içlerinde ve Asya'nın en uzak noktalarında savaşan, Allah yolunda cihat adına çekilen, insanların gözünde kutsal olan ve Allah'ın kılıçları diye adlandırılan o kılıçların bulandığı ilk kan, Ali'nin, Hucr'un ve Hüseyin'in kanıdır. Pekiyiyi, bu nasıl olmuştur? Öyleyse onun kalbinde imametin başka bir anlamı vardır. Sanki bunların tarihte başka bir işi vardır. Sonra aydın birden (tarihte bulunduğu manada ve insanların hayatında taşıdığı rolle) iki ilkeye dayanarak bir Şiilik çehresini takip ediyor ve büyük Şiarlara saygı ve tüm İslami kanunları yüceltme adı altında iki ilkeyi kurban edebilmek için bütün esasları hilafet tarafından korunan, biri imamet, diğeri adalet olan bu iki esası muhafaza eden bir mezhep görüyor.[187]

186 Bize on iki imamı soran bir öğretmenimiz vardı. Sonra sıralıyorduk ve 20 alıyorduk. Bir defasında orijinal bir iş yaptı. Aşağıdan yukarı doğru sayın, dedi. Bu onun Şiilik ölçütüydü. Aşağıdan yukarı doğru durmaksızın sayan herkesin Şiilik notu 20 oluyordu.

187 Bu bizim: "İslam tevhit, nübüvvet ve meaddır ve Şiilik mezhebin esaslarıdır." dediğimiz iki ilkedir. (İslam'ın bakışında daha azdır. İki ilke ona ilave edilmiştir. Kimsenin İslam'ın esaslarına bir şey eklenmiştir demeye hakkı yoktur.) Bu konu üzerinde birkaç saat tartıştım. Bu söz maslahat ve hakikat değildir ki şöyle diyelim: Dinin esasları üç tanedir: Tevhit, nübüvvet ve mead. Şia'nın esasları iki tanedir: İmamet ve adalet. O ikiyi de koyuyoruz, beş oluyor. Bundan dolayı beşte üç Müslümanız, beşte iki başka bir şeyiz. Aksine dinlerin esasları yani Hak Dinin, Musa'nın, Nuh'un, İsa'nın, İbrahim'in dininin esasları tarih boyunca genel olarak tevhit, nübüvvet ve meaddır. İslam'ın

Şiilik, Kerbelâ olayında ihtişamının zirvesinde somut bir varlık kazanıyor. Ama Şii düşüncenin ruhsuzlaşma ve felç olma, meselenin aslını kaybetme araçlarından birisi şudur: Biz her şeyi bıraktık ve Kerbelâ hikâyesiyle meşgul olduk. Öyle meşgul olduk ki bizim Hüseyin'i yüceltmekle ve Kerbelâ'yı anmakla ilk kurban ettiğimiz şey bizzat Hüseyin ve Kerbelâ hikâyesidir. Niçin böyle yaptık? Hepsine değinemeyeceğim çeşitli nedenleri var; ama en önemli veya en önemlilerinden biri olan neden, bizim Hüseyin'in hikâyesiyle, Kerbelâ hikâyesiyle, onun gerçekleştirdiği büyük hadiseyle ilgilenmemizde sakat bir görüş ve yaklaşıma sahip olmamızdır. Niçin? Bu hikâyeyi kendi tarihî zemininden koparıp soyutlaştırdık ve arkası olmayan bir olay haline getirdik. Sanki ne bu olayla sonuçlanan ve bizim için bilinen tarihsel bir geçmişi ne de bu hadisenin ve bu devrimin bizim için belli sonraki etkileri vardır. Bunu kendi bağlamından, insanlık tarihinin bağrından kopardık. Sonra da onu sadece soyut bir olay, araştırma ve inceleme konusu yapıyoruz. Hatta yalnızca araştırma ve inceleme konusu da değil, aynı zamanda övgü ve telkin konusu yapıyoruz. Sadece bu tablo üzerine eğiliyoruz.

Arz etmek istediğim şudur: Bu tarihe ve insanlığın bu büyük hadisesine bağlı olan günümüz aydınının bunu diriltmek, doğru tanımak ve tanıtmak için yürümesi gereken ilk yol ve yapma-

gösterdiği, eklediği ve uğrunda kıyam ettiği iki esas ise imamet ve adalettir. Bundan dolayı, dinin yani İslam'ın esasları tevhit, nübüvvet ve meaddır; mezhebin esasları ise imamet ve adalttir demek doğru değildir. Ben, Peygamberin getirdiği özel din anlamındaki İslam'ın esaslarının sadece iki esas olduğunu düşünüyorum. Biri imamet, diğeri adalet. Birisi, bir fikir temeli üzerinde örnek bir insan ve toplum oluşturmak için insanlığın hak liderliği; diğeri insanlığın her zaman yokluğundan dolayı sıkıntı çektiği, sahip olmaya çalıştığı veya arzu ettiği sistemin yerleşmesi için gerekli olan adalettir. Sonra benim bu sözümü bana bu şekilde iade ettiler ve dediler ki: Sen imamet ve adaleti kabul etmiyorum, demişsin. Allah bütün insaflıları mükâfatlandırsın. Ben, imamet ve adalet dışındakileri İslam'ın özel ilkeleri olarak kabul etmiyorum. Sadece "dışındakileri" atmışlar.

sı gereken ilk iş, Kerbelâ hikâyesini ve Hüseyin'in başkaldırısını bu soyutluktan, bu yalnızlıktan ve bu kopukluktan çıkarıp insanlık tarihinin içine geri döndürmektir. İşte o zaman anlam kazanır ve her şey aydınlığa kavuşur.

Biz Kerbelâ hikâyesini Tasua günü ile başlatıp Aşura ikindisiyle bitiriyoruz. Daha sonra ne olduğunu bilmiyoruz. Kırkıncı güne kadar böyleyiz. (Orada pirinç çorbası veriyoruz. Sonra mesele artık arşive kaldırılır.) Sonraki yıl yine aynı şeyler olur; öteki yıl ve bir sonraki yıl da yine aynı durumlar. Kerbelâ hikâyesi ne Tasuanın başlangıcı veya Muharrem ile başlar ne de Aşura ikindisi veya kırkıncı günle sona erer. Öyle ki onu iki tarafından da makasladık ve anlamsız hale getirdik. Tıpkı bedenin içinden çekip çıkardığımız bir kalp gibi ki artık kalp yoktur. Kalbi bu büyük insanlık bedenine ve göğsüne, insan tarihinin aynı büyük zincirine bırakmalıyız. O zaman kalp çarpmaya başlar ve Hüseyin'in kanı kan olur. Şimdi ondan uyuşturucu bir madde yaptık. Ne de mucizevi yapmışlar!

Bozmak istedikleri diğer dinler konusunda takip ettikleri yol şuydu: Onun öğretici ve kurucu ileri noktalarını gizliyorlar, gündeme getirmiyorlar; daha çok onun zararsız ve önemsiz yönlerini ve uyuşturucu özelliklerini sürekli tebliğ edip yayıyorlardı. Sonra halk, o din vasıtasıyla sakinleştiriliyor, önemsiz ve zararsız hale getiriliyordu. Ama burada yeni bir mucize söz konusudur. Şiilik'teki bütün meseleler, ışık altında kalmış, gölgeye gitmiş olan bütün İslami meseleler, rafa kaldırılmış, bilinmezliğe terk edilmiş ve Kerbelâ destanına feda edilmiştir. Biz bugünün Şia'sı olarak gözümüzün önünde sadece bir kan perdesi görüyoruz. İnsan hayatının en ileri ve en yapıcı maddesi olan aynı kan maddesinden enjekte edildiği herkesi felç eden bir uyuşturucu madde ürettik. (Ne iş yapılmış ha!) O zaman hayat, hareket, hicret ve olgunluk dini, bir ağlama dini haline gelmiştir. Ağlama, doğal bir ruhsal tepki olarak insana mahsustur. Güney Amerika'nın büyük devrimcisi ve insanlığın günümüzdeki ileri simalarından biri olan Roji Dobre, bir gazeteciye şöy-

le diyor: Ağlayamayan insan insanlığını kaybetmiştir. Ağlamak insan ruhuna özgü bir haslettir. Güzel, biz şimdi bütün insanlardan daha çok ağlıyoruz! Ağlama, bir insan ruhunun doğal ve duygusal bir tepkisi olarak bir manzarayı görmesini sağlayan bir bilinç ve uyanıklıktır. Onun kast ettiği mana budur. Ama biz bunu bir program, bir hedef ve bir eylem olarak kabul edip uyguluyoruz.[188]

Sünni, Şii fark etmez, hangi insan bu hikâyeyi bu ayrıntılarıyla, bu görkem ve ihtişamıyla görür ve bilir de değişmez? Hangi insan? Fakat eğer ağlama, tanımanın, görmenin ve anlamanın sonucu olursa insan ruhunun tepkisidir, ruhsaldır; ruhun inceliğini, değerini ve güzelliğini tanıtır ve onda iz bırakır. Ama eğer tanıma, anlama ve düşünme meselesi, ağlama programını icra etmek için terk edilirse, dediğim gibi, tarihte sahte Şia'nın kurucusu olarak ilk ortaya çıkan kişi: "Ben seni hak gasp eden hükümete karşı savunuyorum." diyen Ebusüfyan'dır ve Kerbelâ hadisesi üzerine ağlayan ilk gözler de Hüseyin'i öldüren aynı adamların gözleridir. Bizzat Kerbelâ olayında hepimizden erken davranıp ağlayan kimse, Sâd bin Ebivakkas'ın oğlu Ömer idi. Sonra Esra, Zeynep ile Kufe'ye girdiğinde: "Ağlayın, ağlamaya herkesten önce siz layıksınız; çok ağlayın, az gülün!" diyor. Hüseyin'in hakikatini, Zeynep'in rolünün hakikatini, Kerbelâ'nın hakikatini, Kerbelâ devriminin hedefini kendi cehalet ellerimizle defnetmemeliyiz, kurban etmemeliyiz; bu kurbanımıza da Küfeliler gibi ağlamamalıyız. Olmamalıyız diyorum; öyleyiz demiyorum. Zira edep izin vermiyor.

İslam tarih dinidir. İslam'ı Kur'an'ın kendi metninin aksine, bütün hedefinin, İslam Peygamberinin, ashabının ve Şia kurucularının ruhunun aksine, Şiilik felsefesinin aksine tecrit ettiler.

188 Arkadaşlarımdan birine sordum: Ne yapıyorsun? Dedi ki: Hiç, sadece kederleniyorum. Bir program olarak mesela sabah saat sekizden öğle on ikiye kadar kederleniyorum, sonra yemek yiyorum ve uyuyorum. Saat dört buçuktan sonra da...

Şiilik felsefesi tarih felsefesidir. Özellikle çeşitli İslam mezhepleri arasında tarihe, tarih felsefesine dayanan, tarihsel determinizme inanan yalnızca Şia'dır. Tarihi iktidar sahiplerinin, yönetimi elinde bulunduranların ve kahramanların heva ve hevesinin oyuncağı olarak görmeyen, aksine Allah'ın iradesinin tecellisi olarak kabul eden Şia'dır. Tanrı'nın yeryüzünde insan toplumunu için belirlediği hedefin gerçekleşmesi gerekir ki bu adalettir. (Bu, Şia'nın İslam görüşüdür. Biz bunu tarih görüşü olarak kabul ediyoruz.) Niçin adalettir ve biz Şia olarak neden tarihin belirlenmesine inanıyoruz? Aslında imamet bizim inancımızda nübüvveti takip eder. Vahyin sona erdiğine inanırız ama tarihin son bulduğunu kabul etmeyiz. Peygamberlerin başlattığı hareket, İslam Peygamberinin hatemiyetiyle/son peygamber oluşuyla son bulmaz. (Bu hareket devam etmektedir.) Onlar bu insani hareketin ilk kurucuları ve rehberleridir. Vahyin kesilmesinden sonra insanın bu yönde, bu yolda ve bu öğretide insani hareketi devam ettirmesi ve tarihi insanın yaratılışının esas yönüne doğru, insanlık tarihinin kuruluşunun temel hedefine doğru sürüklemesi gerekir.

Peygamberliğin son bulması, peygamberlerin hareketinin son bulmasından farklı bir şeydir. Peygamberin son peygamber olduğuna inanan Şia, tarihi imamet vasıtasıyla devam ettirmektedir. Aynı şekilde tarihi on iki kişinin rehberliğinden ibaret olan imamet döneminin sonunda sonuçsuz ve işlevsiz bırakmaz; aksine tarihte büyük peygamberlerin getirdiği bu hareketin, bu beşeriyetin, bu öğretinin yol aldığına, sürdüğüne ve hareket ettiğine inanır. Zorunlu olarak, insanlığın ve tarihin kaderini elinde tutan en büyük güçlere, bütün peygamberleri öldüren, tüm imamları zehirleyen ya da katleden sistem ve rejimlere ve bütün Şii hareketlerini yenilgiye uğratan büyük dünya iktidarlarına rağmen insanlık tarihi başarılı olur. Biz zulüm ve cahiliye tarihinin sonunda büyük adalet devrimini bekliyoruz, ona inanıyor ve güveniyoruz. Gördüğümüz bütün bu karinelere rağmen bu devrim gerçekleşecektir. Bu tarih felsefesidir. Adaletin hakikati-

nin yenilgisiyle ve zulüm ve cahiliyenin zaferiyle hüküm süren bütün bu karinelere rağmen gözlerimizle gördüğümüz gibi büyük adalet devrimi, (bütün peygamberlerin getirdiği, imamların davranışlarıyla gösterdiği, bu esasları savunurken kendilerini feda ettikleri ve insanlığın sürekli arzu ettiği) hak, adalet ve hikmetin istikrarı için başarıya ulaşıyor. Bu öğreti yeryüzünde, insanlar arasında onların istememelerine rağmen gerçekleşiyor. Bu, tarihin determinizmi ve tarih felsefesidir.

Şia'nın inandığı tarih felsefesi ve tarihsel determinizm, insan türünün yeryüzündeki başlangıcı olan Âdem'in başlangıcıyla ile başlar, tarihin en son devrimiyle, -Müslüman ve Müslümanlar olan[189]- mazlumların, işkence görenlerin ve isyana susamışların en son ayaklanmasıyla sona erer. Tarih boyunca tevhit, insanların Allah'a kulluk sayesinde yeryüzü kulluğundan kurtulmaları için bütün dönemlerin ve nesillerin, bütün yeryüzü kullarının isyanlarının darbesi oldu.[190]

Kur'an'da her kitaptan ve başka konudan daha çok tarihe dayanılmıştır. (Eski milletlerin, kavimlerin, iktidarların, peygamber-

189 Müslümanlar demek, tesliyet içindeki âsiler demektir. Gereği onun dışındaki her iradeye karşı isyan etmek olan bir irade önünde teslimiyet. İslam, onların dediği manada bir teslimiyet dini değildir. Varlığa hükmeden yüce iradenin önünde, teslimiyet içinde, kulluk, İslam'a girme ve teslim olma ölçüsünde bir teslimiyet gösterme, itaat etme ve boyun eğmedir. Bu duygu ve durum içinde her şirk, zulüm, kudret, sapıklık, ümit, çıkar ve ihtiras karşısında isyan etmeyi tebliğ eder. Daha doğrusu o, bu teslimiyetin özüdür.

190 İslam ve Eski İran savaşında İran temsilcisi, İslam temsilcisinin karşısında. Siz soruyorsunuz: Siz bizden ne istiyorsunuz? Dedi: Hiçbir şey. Bizim sizin paranız, cizyeniz, servetiniz ve şehirlerinizle işimiz yok. Biz sizi yerin zilletinden göğün yüceliğine, birbirinize –sizin kalplerinize ve kafalarınıza hâkim olan sistem ve dine- kulluk ve kölelik etmekten Allah'a kulluk etmeye ve dinlerin zulmünden İslam'ın adaletine çağırmak için geldik. (Göğün yüceliği, yani gök karşısında ve yerin ve bu yeryüzü hayatının zilletinden kurtulmayı gerektiren o evrensel irade karşısında kölelik ve zillet.) Bu bölüm çok ilginçtir. Zira diyorum ki adalet İslami bir ilkedir, aslında hareket öncüsünün yönü ve bayrağıdır. İşte bunun için geldik.

lerin ve hareketlerin hikâyeleri.) Çünkü kendi takipçisi ve mensubu olan insanı gündelik olaylar çerçevesinden, kendi kısa ve dar dünya görüşü çerçevesinden, kendi kavminin, ülkesinin ve dininin arzu, inanç ve görüşlerinden kurtarmak ve bu dünya görüşü ve dinini insanlığın tüm geçmişi boyunca (başlangıçtan şimdiye kadar, şimdiden insanların en büyük zaferiyle sonuçlanan tarihin sonuna kadar yaymak istiyor.

Hüseyin'in hikâyesini ve İslam tarihinde yaptığı olağanüstü eylemi tarihin önüne getirin. O zaman ne yaptığı ve bu işi niçin yaptığı bütün o ihtişamı ve anlamıyla açıklığa kavuşacaktır. Ben, Hüseyin'in sadece Yezit'i mahkûm etmek ve mevcut yönetime karşı resmî bir hükümet kurmak için ayaklanmadığını düşünüyorum. (Bu bir teoridir. Ben böyle anlıyorum. Eğer daha kuvvetli ve daha iyi bir mantık bulursam onu kabul ederim. Ama şimdi böyle düşünüyorum.) Çünkü bütün karineler ve bütün nedenler için açık idi. Onun tarihini gören bizler için de açıktır ki Hüseyin, sahip olduğu güç ve kuvvete rağmen yenilgiye uğruyor. Kûfe'de onların kendisine ihanet edeceklerini bildiğini söylemiyorum. Farz edelim ki işlerin dış yüzüne bakarak onların kendisine hainlik edeceklerini bilmiyordu. Kûfe'de yenileceğini, sonra da tek başına kalacağını bilmiyordu. Yine farz edelim ki Kûfelilerin onu kabul edeceklerine, yazdıkları gibi canla başla onu savunacaklarına ve sonra da Şam'da muzaffer olacağına inanmıştı. Çok güzel! Ama herkes (akrabalarından ve akrabası olmayanlardan Hüseyin'e "gitme!" diye nasihat eden herkes) biliyordu ve şimdi de bilinmektedir ki Roma İmparatorluğuna saldıran, onu yenen, Şam ve Kıbrıs'ı dünyanın en büyük askerî imparatorluğunun elinden alan Şam yani Yezit İmparatorluğu, Muaviye rejimi, askerî bakımdan bütün İslam dünyasına bu kadar hâkimdir. Hüseyin, bu birkaç kişiyle Mekke'den çıkması halinde Büyük Emevi İmparatorluğunun yol boyunca gitmesine fırsat vermeyeceğini, yolun ortasında cihanı titreten bu büyük dünya ordusu karşısında güç gösterisinde bulunamayacağını, Irak'a yol alamayacağını, başarılı bir şekilde dostları

arasında Irak'a ulaşamayacağını ve orada Şam rejimine karşı devrim üssünü kuramayacağını biliyordu. (Bu çölde, Irak'a kadar süren bu uzun yolda Arap Yarımadası'nın hareket ettiği batı ucundan Arabistan'ın bütün merkezini geçmesi, ancak ondan sonra kendisini Mezopotamya'ya, Irak ve Kûfe'ye ulaştırması gerekiyor.) Kendisine izin vermeyeceklerini ve engel olacaklarını biliyordu. O hem kendi gücünü hem de düşmanının gücünü iyi değerlendiriyordu. (Hatta somut delillerle biliniyordu.) Öyleyse ne yaptı? Hüseyin, tek bir cümle ile: "Yeni bir durum ortaya çıktı." dedi. Bu yeni durum ve yeni hikâye, İslam tarihine Muaviye'den sonra ortaya çıktı. (Başından hile, kabilevi seçim politikaları ve sınıfsal, fikrî ve itikadî sapıklıklarla başladı; Muaviye'nin zamanında zirveye çıktı.) Yeni sistemin ilk temel taşını resmen o koyuyor. Eğer resmî sistem olsa, hiç kimse karşı çıkmasa, rezil rüsva etmese ve dünyada her şeyin değişmekte olduğunu kulaklara haykırmasa hem o neslin Müslümanları hem de biz ve bizden sonra gelecek olan nesiller bir şeyin değiştiğini anlamazlardı ve Yezit'in rejiminden başlayıp sonrasına kadar devam eden sistemin Muaviye'ye dek süren ilk sistemin devamı olduğunu sanacaklar ve sadece detaylarla ilgili eleştiriler yapacaklardı. (İnsanların Ebubekir, Ömer, Osman ve hatta Muaviye'yi eleştirdikleri gibi Yezit'i ve sonrakileri de eleştirmeleri gerekir.) Aynı şekilde insanlar, İslam tarihinde iki sistem, iki rejim ve iki yönetim şekli olduğunu, şimdi o dönemin kapandığını, yeni rejimli yeni bir dönemin açıldığını anlamayacaklardı. O bunu ortaya koyup ilan etmedi, rezil ve mahküm etmedi. Bu kalıyor veya halk ona "Şimdi kökten ne değişti?" diye yönelmiyor.[191] Hüseyin diyor ki: Artık Muaviye'nin fesadı, Osman'ın kavme ve kendisine alet edilmesi, Ebubekir ve Ömer'in

[191] İslam görünüşte de doğru döndü. Bu, İslami piramittir; temeli havaya uçtu, tepesi yere çakıldı. Bugün olduğu gibi piramidin hepsi de olsa sadece bu şekildedir. Zirvesi yerdir, piramidin temeli havaya uçmuştur. Bundan dolayı kalamaz. Tamamının da piramit olduğunu görüyoruz. Yüz eşittir ilk piramide ilavedir. Ama kendisini koruyamaz. Bundan dolayı eğridir.

gasbı meselesi söz konusu değildir. Söz konusu olan, kişi ve şekil meselesi değildir. Genel İslami sistemin kanuni, resmî ve şer'î şekle dönüşmesi meselesi değildir. Eğer sistem rezil ve mahkûm olmazsa, Peygamberin elbisesi, İslam'ın Şiarları ve bizzat Kur'an, daha önce olduğu gibi bu yeni sistemin sembolleri olarak devam edecektir. Ama o mesele değişti? Değişen mesele nedir? Hasan'ın mevcut Muaviye iktidarı karşısında gösterdiği tepkinin Hüseyin'in tepkisinden farkı görünüş bakımından mıdır? Bu, Hasan ile Hüseyin'in düşünceleri, ruh yapıları ve ahlakları arasındaki bir farktan ileri gelmiyordu. Bu, Muaviye ile Yezit'in yetiştikleri sistemler arasındaki farkın sonucudur. Eğer bunlar düşmana iki değişik şekilde cevap vermişler ve iki değişik şekilde davranmışlarsa bunun sebebi karşısında bulundukları şeyin iki değişik türlü olmasıdır.

Bekleyen[192] yani itiraz eden. Eğer bir kimse bekleyen değilse gelecek beklentisi yok demektir. Değişiklik bekleyen ve birinin gelmesini bekleyen, yeni bir şeyi, yeni bir kimseyi ve yeni bir olayı bekleyen kimse, mevcut duruma karşı itiraz etmektedir. İşte bundan dolayı bekleyendir. Şii siyaset düşüncesinde ve tarih felsefesinde bekleyen kimdir? İtiraz eden kimsedir. Neye itiraz eden? İslam tarihinde İslam adına ortaya çıkan şeye itiraz eden. Belirttiğim gibi, tarihe egemen olan bu İslam'ın ilk kurbanları, Ebuzer, Ali, Hucr ve Hüseyin idiler. Bu, İslam adına tebliğ edilen, uygulanan ve yüceltilen şeylere itiraz edendir. Bu değildir, diyor. Tarih boyunca itiraz edendir ve bundan dolayı bekler ve inanır. Tarih boyunca var olan bu hakikatin gerçekleşmesi gerektiğine zorunlu olarak inanır. Yoksa Allah âlemi boşuna mı yaratmıştır? Âdem'i nasıl boşuna yaratmış olabilir? Tarih nasıl zulüm, çöküş ve cehalet yararına tamamlanabilir? Nasıl? Tarih saçmadır! Eğer tarih saçma değilse mecburen bir hak ile ve insani aşk, ideal ve arzuların gerçekleşmesiyle sonuçlana-

192 Bekleyen/Muntazır, bizim gibi oturan ve kapıyı gözleyen değil! Bu manada değil. Bekleyen aslında olumsuz olamaz. Böyle olan sadece biziz. Yine bizde ikinci mucize gerçekleşti.

caktır. Bunda kimsenin eli yoktur. Ama aynı zamanda bunda tarihin determinizmi, insanların özgürlük ve sorumlulukları vardır.

Tarih, Şii siyaset felsefesinde zorunlu olarak Kâbil'den itibaren, Habil'in kurban olmasıyla ve Kâbil'in baskın gelmesiyle başlıyor. Bu Kâbil tarihte, bütün dönemlerde hep yönetir, beşer tarihinin dizginini elinde tutar. Kâbil bir dindardır, onun da dini vardır; onun dini şirk dinidir. Ama Habil, İslam'ın insanı, hakiki ve ideal insan olarak kurban edilmiştir. Bundan dolayı insan toplumlarına hâkim olan tarih Kâbil'in tarihidir. Kâbil, Habil'i öldürdü ve kendisi kaldı. Bu, 30, 40, 50 yıl sonra öldüğü anlamına gelmez; hayır, o ölmedi. Aksine, tarih boyunca şirk adı altında insan toplumuna, halka hâkim olmuştur. Bu Kâbil, kendisini meşrulaştırmak, insanları yok etmek, Habil'in dirilmesine ve yeniden teşekkül etmesine fırsat vermemek için dini alet olarak kullanır. Bu Kâbil'in tarih boyunca üç yüzü var ola gelmiştir. Halkın üzerinde egemen olan aynı insandır ama üç yüzü vardır. Kur'an'da bu yüzler, insanlık tarihine egemen olan bu sınıfın üç boyutu "mele", "mütref" ve "rahip" kavramlarıyla tekrarlanır. İslam, İbrahim'in dini olarak sürekli mele, mütref ve rahibin karşısında duruyor, bunlara karşı ayaklanıyor. İslam peygamberleri (İnsanlık tarihinin dini manasında; çünkü Kur'an'da İslam sadece bizim peygamberimizin dini değildir; peygamberimiz İslam peygamberlerinden biridir.), her zaman mazlum ve mahrum insanların arasından çıkıyordu. Peygamberler silsilesinin tamamı, sadece mahrum kesime mensupturlar. Bizzat Peygamberin sözü ve tarihin tanıklığıyla ya çobandırlar ya da mahrum zanaatkârdırlar. Hatta bunlar tarihte çobanlardan da mahrum idiler. İşte bunlar mele, mütref ve rahibe karşı ayaklanıyorlar.[193]

[193] Bir toplumun göz dolduranları yani güçlüler ve kudret sahipleri. Mütref, sözlükte, kendilerini hiçbir insani sorumluluk hissetmeyecek kadar güçlü ve müstağni gören, halk arasında bir bukalemun gibi dolaşan kimselerdir.

Kur'an'ın şöyle bir metodu vardır: Kahraman yaratan yazarların aksine o, şahsiyetlerini gerçek olarak tarihten seçer, sonra da genelleştirir ve her zaman var olan bir tip ve sınıfın temsilcisi olarak açıklar.

Mele, mütref ve rahibi, Musa devrinde ve diğer dönemlerde her zaman Musa öncesi ve Musa sonrası peygamberlerin kendilerine karşı ayaklandıkları özel isim olan üç tarihî şahsiyet olarak gösterir. Bunlar her elçi görevlendirmesine karşı duran ilk üç simadır: Firavun, Karun ve Belam-ı Baur. Firavun, tarihe egemen olan zorba gücün sembolüdür. Karun, insanlığa hâkim olan ekonomik ve mali gücün sembolüdür. Belam-ı Baur ise insanlar arasında bulunan dinî gücün sembolüdür. Her zaman onun vasıtasıyla ve her üçü için bu din alet olarak kullanılır ve istismar edilir. Özgürleştirici dinden halkı sürekli adı dinî ibadet, resmi dünyevi tapınma olan kulluk bağıyla tutmak için kutsallık adında bir ip yapar.

Bu üçünün kendilerine has üç özel işi vardır: Biri, özetle söyleyecek olursak, insanların başını tutup belini büküyordu; diğeri cebini boşaltıyordu; öteki ise kulağının dibinde "Sabret, uygun değildir, bunlar dünyanın değersiz süsleridir!" diyordu.

Öyle ki tarih boyunca mabet, köşk ve dükkânın her üçünü toplayan bir süpermarket meydana getirdiklerini görüyoruz. Her zaman insanlar, bütün hak dinler ve doğru hareketler bu üç boyutlu ve üç şubeli Karun'un kurbanı olmuşlardır. Bu bir çeşit teslistir.

Evrende üç Allah yoktur ama yeryüzünde üç tanrı vardır. İşte bu teslistir. Bunlar, Mesih'in çehresinde üç boyutlu hale gelen üç şeydir: Baba, Oğul ve Ruhulkudüs. Tarihte bazen her üçü aynı çehrede toplanır: Papa. Hem gücü hem altını hem de Tanrı

Aşırı açlık, sıkıntı ve mahrûmiyet çeken insanların yüzlerinde renk olmaz. Rahip, tarihteki sahte din temsilcilerine denir. Bu üç sınıf işbirliği içindedir. Bunlar Kur'an'da tarihî gerçeklikleri olan üç şahsiyet olarak bulunurlar. Ama daha sonra sembolik bir boyut kazanmışlardır.

temsilciliği vardır. O hiç kimseye fırsat vermez. İnsanların hem başını tutar, hem cebini boşaltır hem de kulağına imkânsız ninnisi okur. Bundan dolayı tarih boyunca din (halka hükmeden, çeşitli devirlerde değişik milletleri yöneten din), diğer ikisinin işbirliğiyle ve üçlü şirket yararına insanları, yabancı ırkları din adına ve Tanrı'nın isteği adına kölelik ve zillette alçaklık ve geri almışlıkta bırakan bu resmî din temsilcilerinin, rahip ve Belam-ı Baura'ların aracı idi. Çobanlar ve mahrumlar silsilesi olan peygamberlerin (yeryüzünde Allah'ın iradesinin elçileri ve kurucuları her zaman bunlardan seçilmiştir.) çabası daima bu üç teslis çehresini (Karun'un tarihte kalıcı ve tarihe hâkim olan üç çehresi) ezmek olmuştur. İlginçtir ki bu üç çehre son ana kadar peygamberlerin hareketiyle mücadele etmişlerdir. Sonra resmî şirk dininin o rahip ve temsilcileri -peygamberlerin hareketleri karşısında duramadıkları zaman- peygamberlerin hareketi içine giriyor ve o dinin rahibi olarak yine kendi halk karşıtı ve diğer iki işbirlikçi taraftarı yönetimlerini devam ettiriyorlardı. Bu, hepsinden daha korkunçtur.

Şirk, tarih boyunca tevhit ile hep mücadele etmiş; çok tanrıcılık, insanlık tarihinde çok grupluluğun, çok sınıflılığın ve çok sınıflılığın koruyucusu olmuştur. İki tanrıcılık, insanlığın iki sınıflı oluşunun koruyucusu; üç tanrıcılık ise Karun'un üç çehreliliğinin meşrulaştırıcısı olmuştur. Ama tevhit her zaman mevcut duruma dayalı olarak kurulmamış, aksine evrenin hakikatinin yansımasıyla bu peygamberlerin kalbinde, insanlar arasında yayılmış olan itikadî bir dünya görüşü, evrenin gerçek bir hakikati olarak var oldu. Bunlar insani geleneğin ihyası olarak ve halk (insanlar ki bunlar İslam'da tekrarlanıyor.) karşıtı işbirlikçi faktörlerle mücadele etmek için bu üç çehreyi birlikte eziyorlardı. Ama o diğer ikisiyle işbirliği ve kader ortağı içinde olan rahip yani Belam-ı Baur, yenileceğini gördüğünde tevhid dini kılığına girer ve şirk dininin rolünü tevhit dinine yüklerdi. Bu, her şeyden daha tehlikelidir.

İslam'daki Belam-ı Baur kimdir? Yahudiliğin büyük bir rahibi

ve din adamı olan Kâbulahbar'dır. Peygamberle İslam iktidarıyla mücadele edemeyeceğini anlayınca Müslüman oluyor ve sonra hemen ardından Osman'ın yönetimindeki büyük imparatorlukta İslam'ın en büyük din danışmanı ve müftüsü oluyor. Aynı Belam-ı Baur'un Ebuzer Gıfari'ye İslam dini dersi verdiğini görüyoruz. Ebuzer: "Altın ve gümüş yığıp[194] da Allah yolunda harcamayanları[195] acıklı bir azapla müjdele!" (...) ayetini okuyunca Kâbulahbar şöyle diyor: "Ebuzer! Siz yanlış anlıyorsunuz. Bu, Yahudilerin ve Hıristiyanların dinindeki bir mesele ile ilgilidir. Fakat bir kimse eğer humus ve zekatını verir ve dinî görevlerini yerine getirirse bundan sonra bir sütunu altından diğer sütunu gümüşten olan bir köşk yapmasında bir sakınca yoktur." Sonra Ebuzer oradan ayrılıyor. Çünkü Peygamberin vefatının üzerinden daha birkaç yıl geçmeden Kâbulahbar'ın[196] Ebuzer'e fıkhî hüküm ihraç ettiğini, "İslam senin söylediğin gibi değildir; benim söylediğim gibidir." diye fetva verdiğini görüyor: "Bir kimse eğer humus ve zekatını verir ve dinî görevlerini yerine getirirse bundan sonra bir sütunu altından diğer sütunu gümüşten olan bir köşk yapmasında bir sakınca yoktur." Ebuzer: "Bu, yığma, hazine yapma meselesidir; asla humus ve zekat meselesi değildir; mal yığmanın ta kendisidir." diyor ve sinirlenerek deve kemiğiyle Kâbulahbar'ın fırakına öyle bir vurur ki kan akar. Kâbulahbar, Ebuzer'den korktuğu için sırtını Os-

194 Ayetin Arapça metninde geçen "yeknizûne" yığanlar, hazine oluşturanlar anlamına gelir. Kenz Farsça kökenli bir kelimedir.

195 İnfak (harcama), buna iki para vermek, o dilenciye bir miktar mal vermek manasında değildir. Nafaka maddesinden türemiştir ve çukur, uçurum manasına gelir. İnfak etmiyorlar/harcamıyorlar demek, çukuru doldurmuyorlar demektir. Hangi çukuru doldurmuyorlar? Sınıfsal çukuru, sosyal uçurumu evlerinde yığdıkları hazinelerle doldurmuyorlar.

196 Burada adı Kâbulahbar olan kişi, rahip ve Belam-ı Baur'un ta kendisidir. Boyutlarından biri de Firavun ve Karun'a bağlı olmasıdır ki şimdi onun buradaki adı Osman veya filan adamdır. Abdurrahman bin Avf ölmüş ve onca altın Osman'ın önüne yığılmıştır. Osman artık başkalarını, etrafındakileri görmez. Evet, Karun ölmüş ve burada üçü bir araya gelmiştir.

man'a dayar. Ne iyi ki tarihin hikâyesi tekrarlanıyor. Kâbulahbar, sırtını Osman'a sırtını dayar; Osman da Kâbulahbar'a yaslanarak Allah'ın elçisinin halifesi olur. İslam, (inandığımız gibi, hikmet, adalet ve hak önderliğin istikrarı için, halk için ve Allah yolunda gelmiş bulunan Allah'ın büyük peygamberlerinin hareketinin devam ettiricisi olarak) son harekettir, bizzat liderinin kendi kılıcıyla Medine adında örnek ve ideal bir şehir, "Medine-i Fazıla" kurduğu bir harekettir. Ara vermeden ruhbanlar ve din adamları yani Belam-ı Baur'lar İslam ve tevhit kılığında ortaya çıkıyor ve aynı üç boyutlu sistem İslam'da da başlıyor.

Hüseyin, bu üç boyutlu sistemin Yezit'le birlikte resmî, ailevi ve kalıtsal hale geldiğini (Gerçekliği değil, resmiliği; çünkü gerçekliği Peygamberin vefatından sonra baştan beri vardı; sonunda aşama aşama Yezit'le birlikte resmiyet kazandı.) ve İslam anayasasının ve hükümet şeklinin resmen dönüştüğünü görüyor. (Artık görünürde inandıkları gibi böyle değildi; fakat uygulanmıyordu. Onu yorumladılar, aklileştirdiler; hayır, aslında sildiler, başka türlü yazdılar.) Hüseyin, bu hükümeti değiştiremeyeceğini, yerine başka bir hükümet kuramayacağını görüyor. Roma ve İran'ı birlikte ezen bu büyük iktidarla mücadele edecek hiçbir imkânı yoktur. Peygamberle birlikte kılıç sallayan, Peygamber zamanında ashabın üyesi olan eski sahabilerin (Peygamberin yakın dostu Ebuhüreyre gibi: Her zaman Peygamberin önünde idi. Peygamber bir gün özür dileyerek dedi k: Beyefendi bir gün de ortaya gel.Veya Ebuderda gibi: Ebuderda lakabı ümmetin bilgesi olan bir dertsiz idi. Bunu Peygamberin söylediğini diyorlar. Ve daha başkaları.) ve büyük simaların izini Muaviye'nin Yeşil Saray'ında, Kûfe Darulimaresi'nde veya İslam ülkelerinin mamur bataklıklarında bulması gerektiğini görüyor. Sonra hakkı anlayan ve bilen diğerleri ya kederlenmeye başladılar ve kederlenme programları tertip ettiler ya da bir köşeye çekilip sürekli inlediler, yavaş yavaş kendşlerini mahkûm ettiler, sonra da sustular. Bu, İslam'ın kendilerine has böyle bir anlayışları bulunan özel Şia'sının ikinci grubudur.

Hüseyin, görkemli bir şekilde ölmek üzere (Öleceğini önceden haber veriyor.), Allah'ın Evi'nin etrafında dönen ve İbrahim'i ve Peygamberin sünnetini yerine getiren insanların girdabını terk edip gelmek istediğinde onların: "İbrahim'in sünnetidir, Allah Resulü'nün sünnetidir, hacdır." diye bu şekilde tavafa devam ettiklerini görüyor. Nereye gidelim? Ama Hüseyin, İslam'ın en büyük Şiarlarından biri ve kendi davet ettiği en önemli ibadet olan haccı tamamlamadan bırakmakla şunu ilan etmek istiyordu: Ruh ortadan kalktı, bedenle atıl olmasın. Hedef ve yön kayboldu; boşuna dönme! Yoksa biz şuna inanmıyor muyuz: İnsanların Hüseyin'i Mekke'den çıkarken yalnız bırakmalarıyla, Muaviye'nin Yeşil Sarayında yalnız bırakmaları, Medine yönetiminde, Mezopotamya ve Şam meyhanelerinde yalnız bırakmaları ve bizzat Allah'ın Evi'nde, hac ibadetini yaparken yalnız bırakmaları arasında ne fark vardır? Yön ortadan kalkınca onlar da anlamsızdır. Nitekim daha önce olduğu gibi şimdi de anlamsız olduğunu görüyoruz. İmamet yön demektir. Geriye kalan diğer işler mekanik şeylerdir. Ha dönmüşsün, ha sağdan gitmişsin, ha sây yapmışsın, ha yapmamışsın, fark etmez. Yön kaybolduktan sonra başka ne yaparsan yap, aralarında hiçbir fark yoktur. Aşura günü ister ağla, ister gül, fark etmez.

Daha sonra Hüseyin ayaklanıyor mu? Ayaklanmıyor; çünkü resmî bir hükümet kuramıyor, başka hiçbir şey yapamıyor. En yakın akrabalarının ağlayarak, yalvararak, rica ederek geldiklerini ve şöyle dediklerini görüyor: Gitmeyin, burada kalın! Niçin? Kendilerinin gelmeye mecbur kalarak tehlikeye düşmemeleri için. İmam Hüseyin'e nasihat ediyorlar: "Sizin ve aileniz için kaygılanıyoruz. (Rehberlik ve kılavuzluk ediyorlar, gönülleri yanıyor.) Teşrif etmenize gerek yok, burada olun; burada namaz kılın, tavaf edin, kurban kesin, insanlara vaaz verin. Sonunda bir iş yapmış olursunuz. Bütün dinî merasimleri icra edin; zaten bu merasimlerin bir sakıncası yoktur, sizi hoşnut eder, hatta size yardımı dokunur. Zararı yoktur.

Hatta Hüseyin, İbrahim'in bu büyük merasimini tamamlamak

ve sonra bu işi yapmak için birkaç gün gecikmiyor. Çünkü o, bütün insanlığa ve tarihe şunu göstermek istiyordu: Sistem böyle olur, yön değişir, rehberlik ortadan kalkarsa bütün bunlar kalsa da kalmasa da halk üzerindeki etkisi eşittir. Çünkü bütün bunlar aslında insan toplumunda şirkin rolünü oynayan tevhidî geleneklerdir. Hüseyin hiçbir iş yapamıyor; sadece Âdem'le başlayıp Habil'in öldürülmesiyle yolundan sapan bir sistemi görüyor. Tarih boyunca Kabil hükümeti geldi, tevhit ve şirk adına, Musa, İsa ve İslam Peygamberinin dini adına veya putperestlik, düalizm ve teslis dini adına yönetti. (Bunların her ikisi, her üçü ve her dördü birdir.) Bunların karşısında Âdem'in, Nuh'un, İbrahim'in, Musa'nın, İsa'nın ve Muhammed'in hareketinin yönü ortadan kalkmaktadır. Yine aynı üç çehrenin muhafız ve temsilcileri, tarihte kayboldular, İbrahim'in topuzu ve Peygamber ve Ali'nin kılıcı ile yenilgiye uğradılar ama tekrar gün yüzüne çıktılar. İslam kıyafeti içinde, Peygamberin sarığıyla, buraya, Peygamber mescidine, Peygamberin mihrabına geldiler. (Halk, insanlık yeniden kaybediyor.) Hüseyin başka hiçbir şey yapamadığı için şöyle diyor: Ben öylesine ölüyorum; kendimi, ailemi, çocuklarımı, hayatta ve yeryüzünde sahip olduğum bütün bağları, ihtiyaçları, yakınlıkları, bağlılıkları en heyecanlı, en sıra dışı ve en ilginç olay içinde öylesine yok ediyorum ki eğer tevhit kılığına bürünmüş şirk hükümetini ve şirk dinini yenemezsem mahkûm olurum. Mahkûm etti. Hüseyin insanlık tarihinin en büyük zafer mağlubudur. Hüseyin'in kendi ayaklanmasından sonra İslam'da olumsuz direnişi, aydınların, bilginlerin ve zahitlerin hareketini başlattı. Örnek olarak Şiilerden isim vermiyorum; Hüseyin'in Sünniler ve Ehlisünnet'in (kendi ilmî ve mezhebî haysiyetlerine biraz önem veren) âlimleri ve büyükleri arasındaki etkisi çok ilginçtir. Belh Kadısı Ebu Muti'yi gel, İslam kadısı ol diye zorbaca kırbaçlıyorlar. O kabul etmeyip kaçıyor. Salih bin Ahmet bin Hanbel (Hanbelî mezhebinin imamı olan Ahmet bin Hanbel'in oğlu; Şii değildir, işte onun oğlu), İslam tarihinin muttakilerindendir. Abbasi yöneti-

minde Belh kadılığı ve Belh'te İslam imamlığı bir yıl onda idi. O, Isfahan'da bir yıl bu işi yaptı, sonra istifa etti.

"Belh Tarihi" şunu kaydediyor: Salih öyle bir fakih, öyle bir zahit ve öyle bir kadı idi ki geceleri haksızlığa uğrayan birisi kendisine ihtiyaç duyarsa o saat kendisine müracaat edebilsin diye evinin kapısını açık bırakıyor ve kapının yanında uyuyordu. Allah korusun, istifa etti ve kadılığı kabul etmekten, baş kadı olmaktan kaçındı. Ahmet bin Hanbel'in evinde ekmek pişiriliyordu. Ahmet sordu: Bu ekmeğin maddesi neredendir? Dediler ki: Hamurun mayası senin oğlun Salih'in evindendir. Dedi ki: Yoksa o, geçmişte bir yıl Isfahan kadılığı yapmadı mı? Bu ekmeği bırakın, yemeyin. Dediler ki: Vaktiyle Isfahan'da kadı olduysa ne yapalım? Şimdi değil ya! Yemeyin, hamurun mayası oğlumun evindenmiş, o bir ara kadı idi. Dediler ki: Ne yapalım? Dedi ki: Dedi ki: Saklayın da eğer bir dilenci gelirse ona verin; ama hamurun mayasının Salih'in evinden olduğunu söyleyin. Ekmek 40 gün evde kaldı ama Belh'ten hiçbir dilenci istemeye gelmedi. (Dilenciler ekmeğin hamurunun bir kabahati bulunan zahit Salih'in evinden olduğunu biliyorlardı. Bu kabahat de onun bir yıl zulüm hükümetinde, hilafet yönetiminde İslam başkadılığı yapmasıdır.) Sonra dedi ki: Ekmeği ne yaptınız? Dediler ki: Dicle'ye attık. Ahmet bin Hanbel, o andan ömrünün sonuna kadar Dicle'nin balığını yemedi.

Allah'ın temsilcisi, Kur'an hafızı ve mücahit olan bu mukaddes şahsiyetler kimlerdir? Hepsi dünyayı kendi cihatları ve kılıçlarıyla "La ilahe illallah" sözünü gerçekleştirmek için kat etmişlerdi. Herkesin hatta hâkim dine ve düzene inanan âlimlerin gözünde bu kadar nefret dolu, zalim, menfur ve mahkûm yapmıştır. Niçin? Bu, halkın, Hüseyin'in kanının bir ellerinde Peygamberin kılıcı, diğer ellerinde Allah'ın kitabı bulunan kimselerin alnına ebedî mahkûmiyet, batıllık, şirk, cahiliye ve fesat mührünü vurması için yaptığı direniştir. Bu bir zaferdir.

Kerbelâ'nın yalnızca Hüseyin ve Yezit arasında gerçekleşmiş bir

çatışma olmadığını görüyoruz. Yezit'in, Hüseyin'in ayaklanmasının mahkûmu olmasının tek sebebi bozuk[197] bir adam olması değildir. Hüseyin sadece Yezit'in gasıp olması nedeniyle, sadece ve sadece kendi veya haksızlığa uğramış olan Hasan ve Ali'nin hakkı çerçevesinde ayaklanmaz. Hüseyin, insanlık tarihinin başlangıcından beri tek tek her tevhit kurucusunun elinde olan ve Âdem'den büyük hak peygamberlerine devredilen, sonunda bu hareketin en son bayraktarı olan İslam Peygamberine, ardından Ali ve Hasan'a ulaşan bayrağı dalgalandırmak için ayaklanıyor.

Bu bayrak, bir dini[198] olan üç boyutlu egemen düzene karşı, tarih boyunca şirke ve onun şirk kokan insanlık düşmanı rolüne karşı ve bu hâkim sisteme karşı çeşitli sahnelerde dalgalanan bayraktır. Peygamber'den sonra vahyin değil, hareketin devam ettirilmesi için Ali'ye, sonra Hasan'a, sonra da Hüseyin'e ulaşıyor. Tarihe mahsus bu ardışık sistem karşısında insanlık tarihinin ve tarihe mahsus ardışık savaşın bayraktarı olan Hüseyin, hiçbir şey yapamaz. Onun ne gücü ne yardımcısı ne de başka imkânları vardır. Ama bu bayrağı, kendisini ve ailesini feda etmekten ve erkeğinden kadınına en değerli yakınlarını en feci esaret yazgısına düşürmekten başka yolunun olmadığını bildiği halde dalgalandırmak gerekiyor. Bir sistem kuramasa, egemen iktidarı değiştiremese ve kendi resmî liderliğini ele geçiremese bile en azından her şeyini kaybetmek pahasına onun kafasına çarpabilir. Bu şekilde kendi rolünü insan tarihinin komutan ve bayraktarlarından biri olarak ifa edebilir. Hüseyin'i Yezit'in karşısında kabul etmeyin; Ubeydullah'ın, Ömer'in, Sâd'ın karşısında görmeyin. Hatta Hüseyin'i İslam tarihinin 60 yılı ile sınırla-

197 Bu, onun sıfatlarından birisidir. Muaviye ondan daha bozuk, hatta kat kat bozuktur. Aslında bu ikisi bozuklukta mukayese bile edilemez.

198 Şirk dinidir; adları farklıdır. Tanrı ve tanrılar adına halk karşıtı bir dindir. Bu, her üçü de bir evde, Kabil'in evinde bulunan tapınak, dükkân ve köşktür.

mayın. (Nitekim Peygamberi ve Ali'yi de sınırlamamak gerekir.) Hüseyin'i hak ve adalet tarihinin vârisi olarak görün. Hüseyin'den sonra başkalarına, diğer dostlarına ve bu hareketin öteki devam ettiricilerine ulaşması gereken bir miras. Bundan dolayı Hüseyin'in ayaklanması/kıyamı, insanlık tarihinin büyük savaşı ortasında, (bu iki kutup ve bu iki boyut arasında) gerçekleşen bir ayaklanmadır. Bundan dolayı o mirasçıdır. vârisin ziyaretinde -bu ne kadar muhteşemdir- tarih felsefesi, en büyük felsefe ve sadece Hüseyin'in ayaklanma felsefesi işte budur, yani vâristir. Hüseyin Nuh'un vârisi, Âdem'in vârisi, İbrahim'in vârisi, Musa'nın vârisi, İsa'nın vârisi ve Muhammed'in vârisidir. (Yani hakikat için tarih boyunca, çeşitli sahnelerde insanlıkla birlikte başlayan bayrak şimdi Âdem'den Hüseyin'e ulaşmıştır.)

Bundan dolayı son savaş da değildir, her şeyin sonu da değildir. Çünkü Hüseyin'den sonra devam eden, mevcut sistemin mahkûmiyetidir. Bu bayrağın ondan sonra diğer vârislere ulaşması, her birinin tarih boyunca kendi rolünü (taktikleri zamanın gereklerine bağlı olarak değişir; ama yön, hedef ve düşmanları sabittir.) oynaması ve diğerlerine teslim etmesi gerekir. Bu bayrağın, devrim kurucusunun, insanlığın büyûk devriminin kesi zaferiyle sonuçlanması için daima dalgalanması ve sürekli savaş meydanında kalması gerekir. (İnsanlık Habil'in yenilgisinden sonra mecburen her zaman için devrim halinde olacaktır.) Ama maalesef...

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BEKLEYİŞ: İTİRAZ MEZHEBİ

Bu akşamki konuşma konum çok önemlidir. Bunu bir konuşmacının sözlerine dikkat etmeden önce teveccüh etmenizi rica etmek bakımdan arz ediyorum.

Duygu, düşünce ve sosyal sorumluluğumuzu ihtiva eden bir konu olduğu için önemlidir. Daha da ötesi, bu iki boyutlu konunun bütün meselelerden ve itikadî esaslardan çok sadece benzemez ve muhalif olması değil, aksine yüzde yüz birbiriyle çelişkili olması sebebiyle önemlidir.

Ters Çevrilmiş Kürk

Bu genel ilkeyi kendi din ve mezhebine taassupla bağlı olan ve ilmî ve tarihî meseleleri kendi inanç zaviyesinden analiz eden bir kişi olarak değil, aksine tarafsız bir dinler tarihi hocası olarak, herkesin her din hakkında dine ilmî mantık gözüyle bakması halinde şu sonuca ulaşacağını arz etmeliyim: İnsanlık tarihinde hiçbir din, mevcut gerçek ile ilk hakikati arasında İslam kadar uçuruma tanık olmamıştır.

Diğer dinler için "sapma" terimi kullanılabilir; içine girmiş birçok unsurun bulunduğundan ve birçok temel unsurun unutulduğundan bahsedilebilir. Ama İslam için bu tabir geçerli değildir. İslam için geçerli olan tabir, Hazret-i Emir'in şu sözünde yer almaktadır: "İslam'ın elbisesi ters çevrilmiş bir kürke benzer."

Diğer dinler hakkında, peygamberlerinin nübüvvet döneminden sonra dinlerinin elbisesinin deride ters çevrildiği söylenebilir. Fakat İslam'da cüppe, aba ve rida yerine kürk kullanılmıştır. Çünkü kürk, yüzü ile astarı arasında sonsuz çirkinlik ve sonsuz güzellik farkı olan bir elbisedir. Yüzü, "Onun rengi bakanları mutlu eder." sözüyle anlatılmak istendiği gibi güzelliğiyle gözleri kamaştırır; astarı ise çirkinliğiyle yaşlılarda nefret, çocuklarda korku uyandırır. Yine dinler arasında İslam'da, hepsinden çok da Şiilik'te olması gereken (hakikat) ile olan (gerçek) arasında uçurum vardır. İki zıt tarafın sınırı arasında ilk Şiiliğin (İslam tarihinin şu son üç dört yüzyılından önceki Şiilik gibi) fikrî ve aklî ürün bakımından İslam'ın en ileri cephesi, sos-

yal mücadele ve tarihsel rol ve mesaj bakımından da en derin, en sorumlu, en doğru ve en devrimci İslami akım olacak şekilde bir uçurum vardır. Bütün Şii inançlar ve bu mezhebin ayırıcı vasfı olan esaslar arasında "ahir zaman", "gaybet" ve "vaat edilen kurtarıcı" -tek kelimeyle kurtarıcı bekleyişi denilebilir-inancı bütün diğer inançlardan çok hakikat ve gerçek farkına sahiptir. Öyle ki benim sahip olduğum sosyal düşünce tarzına rağmen "bekleme" meselesini gündeme getirmem ve onun hakkında konuşmam, her birisi aydın, ilerici ve bilinçli olan birçok fikir arkadaşım tarafından tuhaf karşılanmaktadır.

Daha önce arz ettim, yeniden tekrarlıyorum, bu konuya normalde gerektiğinden çok dikkatle ilgi gösterin. Böylesine karmaşık, kapalı ve çelişkili bir mesele olan "bekleme ilkesi" konusunda benim anlatım zayıflığım ve kusurumu ilgi ve dikkatinizle telafi edin. Çünkü bu konunun da gündeme getirdiğim bütün diğer meseleler gibi, hatta onlardan daha fazla iki zıt ve çelişkili yönden eleştiriye tabi tutulacağından eminim.

İki Zıt Kutup

Beni yaygın ve terimsel manasıyla bir yandan aydınlar, öte yandan müminler eleştireceklerdir. İnanan grup beni "dinî tat ve ölçülerimize uymama dediğim şeyle eleştirirken, bunun karşısında yer alan grup: "Bu çağda, böyle bir zamanda eski kavramları yeni terimlerle gündeme getirmek istiyor, bu neslin zihinlerini geleceğe, bilime ve toplumun ilerlemesine yönelmekten uzaklaştırıyor, hurafeleri koruma ve açıklama görevini ifa ediyor." diye eleştirmektedirler.

Bundan dolayı bu gruptan da o gruptan da olmayan, aksine bu toplumda benim muhataplarım olan sizlerden eskiyi kutsayanlar gibi dinî meselelerde yeni anlayış, yorum ve neticeden sadece yeni olması sebebiyle korkmamanız, yeniyi kutsayanlar gibi ideolojik konularda dinî meseleleri gündeme getirmekten ve eski terimleri seçmekten sırf dinî ve eski olmaları sebebiyle tedirgin olmamanız için çok dikkat etmenizi istiyorum. Çünkü sizin de benim gibi zihin kalıplarınıza uymayan şeyleri anlamaktan

alıkoyacak ne yersiz dinî taassubunuz ne de yersiz din karşıtı taassubunuz var. Benim gibi ne maslahatçı olmanızı gerektirecek makam ne avamın teveccühünü sağlayacak dinî konumunuz ne de seçkinlerce sevilecek aydınlık mevkiiniz var ki makam ve mevkiin tehlikeye düşmemesi, haysiyetin lekelenip gevşememesi için anlamak istemeyesiniz.

Bundan dolayı, mümin olup dindar kesimin gündeminde olan, anlam ve kavramı da bilinen, mescitte, minberde, tekkede, toplantıda, her yerde tekrarlanan, bu yeni dünyada ve bütün bu yeni meseleler arasında çok eski bir söz olarak duran ve bir zamane aydınının ilgilenmemesi gereken bu inancı dinî duygularınıza benzer bulsanız da, dinsiz aydın olup onu eski bir dinî konu olarak görseniz de karşıt düşünceyi anlama gücünüz ve cesaretiniz olsun.

Üç İnanç Grubunun Düşüncesinde Bekleyiş Meselesi

Bekleyiş (intizar) meselesi, "Zamanın İmamı" ve "ahir zaman" inancı ve tarihin sonunda "son devrim" ilkesi, değişik itikadî ve zihnî anlayış ve kalıplarda anlaşılmakta ve değerlendirilmektedir.

Okumuş dinsizler diyorlar ki: Zamanın İmamına ve bekleyişe inanmak, aslında gerçeğe ve hakikate aykırıdır, akıl ve mantık dışıdır ve sosyal bakımdan eski ve geri bir fikirdir.

Bilime dışıdır; çünkü fizik, biyoloji ve fizyolojinin bu derece geliştiği ve insan ve hayatı tanıdığı bu çağda insanlar bir kişinin doğal bedende doğal olmayan sınırsız bir hayata sahip olabileceğine ve bin yıl, iki bin yıl, üç bin yıl, birkaç bin yıl canlı kalabileceğine inanırlar. Bu, biyolojiye, fizyolojiye, bilimsel mantığa ve fizik kanununa aykırıdır.

Sosyal bakımdan ilerleme ve insan sorumluluğuna aykırı bir düşüncedir. Çünkü bu düşünceyi benimseyenler, toplum ıslahı, insan bilinci ve zulüm, ayrımcılık ve fesat sisteminin ortadan kakmasının insanların elinde değil, gelecekte gelmesi ve insanlığın kaderini kötülük ve çöküşten kurtarması gereken gaybi bir

elde olduğuna inanırlar. Bu nedenle aslında mesajı gaybi, ortaya çıkışı gaybi ve hayatı gaybi olan, işinde sorumluluk ve irÂdemizin hiçbir etkisinin olmadığı gaybi bir kurtarıcıya inanmak, ister istemez bu sonucu doğurur. Öyleyse biz kendimizin, toplumumuzun ve insanlığımızın kaderini belirlemede hiçbir pay sahibi değiliz ve onun yokluğunda toplumumuzda veya yeryüzünde adaleti gerçekleştirebilme imkânımız yoktur. Bu inanç, insandan sorumluluğu söküp atar; çünkü insan iradesini kabul etmez. Sen zulmün olduğu gibi devam edeceğine, yaygınlaşacağına, halkın esaret ve zilletinin, ahlak bozukluğunun ve insanlık dışı ilişkilerin kendi yolunda sürüp gideceğine, hiçbir kimsenin önünde duramayacağına ve gaybi bir eli beklemek gerektiğine inanıyorsan belli ki sen hiçbir şey yapamıyorsun, başka birisi de insanın kurtuluşu için en ufak bir adım atamıyor.

Bu eleştiri Avrupa'da yazarlar tarafından, özellikle Yahudileri -onlar da hâlâ Mesih'in zuhurunu bekliyorlar, tabi-i bekledikleri Mesih, İsa değildir- ezmek için şiddetle gündeme getirilmiştir. Bu alanda yazılmış olan birçok roman ve hikâye, çok komik ve hatta müstehcen hikâyelerdir:

Bir hahamın (Yahudi din adamı) eşi günah işliyordu ve fesadı günden güne artıyordu. Haham farkına vardı ve çok sert bir şekilde itiraz etti. Şu cevabı duydu: Yoksa sen beklemiyor musun? Mesih'in, Yahudi kavminin kurtarıcısının olabildiğince çabuk ortaya çıkmasını istemiyor musun? Yoksa bu zuhurun gerçekleşeceği zaman fesadın yaygınlaşacağını sen söylemiyor muydun? Ben bu yolda kendi payıma bir adım attım ve senin bekleyişinin sonlanmasına yardım ettim. Sen sadece Allah onun zuhurunu çabuklaştırsın diye dua ediyorsun, ben ise eylemde bulunuyorum. Çünkü ıslahatçı, fesat dünyayı kapladığı zaman zuhur edecektir. Fesadın yayılmasını hızlandıran, onun çabucak zuhur etmesine yardım etmiş olur.

Böyle bir anlayış, zulmü meşrulaştırmak ve fesadın yayılmasını doğal kabul ettirmek için insanların eline büyük bir koz verir. Böylece kendi sorumluluklarını önemsiz sanabilecekler ve hiç-

bir sosyal işte, ne toplumun ıslahında ne insanların daha fazla bilinçlendirilmesinde ne adalet ve özgürlüğün gücünü desteklemede ne de zulüm, zorbalık ve fesat ile mücadelede en ufak bir adım atabilecekler ne azcık kalem oynatabilecekler ne en sessizinden bir söz söyleyebileceklerdir. Bu inanç, bunlar için mevcut durumu en iyi meşrulaştırma aracı ve sosyal sorumluluklardan kaçıştır.

Bundan dolayı dinsiz entelektüel bu konuyu da bilim dışı ve anti sosyal bulur ve bu meseleyi gündeme getirmenin toplum ve düşüncenin durumu açısından sarsıcı olduğuna inanır. Sorumlu, özgürlükçü, adaletçi ve sosyal meselelerden haberdar bir aydının sadece böyle bir meseleyi gündeme getirmesi yetmez; aynı zamanda onunla sert bir şekilde mücadele etmesi, insanları boş, faydasız ve hatta felç edici bekleyişten uzaklaştırması, kitlelerin gaip imamla ilgili iman ve ümidini mevcut liderlere, onun gaybi ayaklanmasını kendi sosyal ayaklanmasına ve metafizik iradeyi kendi iradesine ve büyük sorumluluklarına yöneltmesi gerekir.

Bütün dindar halklar gibi bizim dindar halkımız da kendi dinî inanç, hüküm ve merasimlerinden şüphe etmez. Hatta onu açıklama, yorumlama, ispatlama ve kanıtlama konusunda kesin imana sahiptir ve aykırı ve yanlış olduğuna ihtimal vermez. Dinî bir inanç veya hükmün hak olduğunun en büyük kanıtı, ister inanç, ister hüküm olsun yani dinlerinin bir parçası olsun ve kitap, rivayet ve din adamlarının fetvaları onu öğretmiş bulunsun, şöyle bir gaip sağ imamın varlığı ilkesine inanmaktır: Fesat ve zulüm dünyayı kapladıktan sonra zuhur eder, kılıcıyla ayaklanır, zalimlerden, Kerbelâ katillerinden, cani ve gasıp halifelerden, Süfyani rejimden, Şia'nın, Ehlisünnet'in ve diğer mezheplerin dini bozan, onu kendi şahsi emellerine ve sınıfsal çıkarlarına alet eden âlim ve din adamlarından, yani geçmişin ve şimdinin bütün bozguncularından intikam alır; insanları zulümden, insanlığı fesattan kurtarır; adalet düzenini, imamet rejimini, Muhammed'in (a.s.) sünnetini, peygamberlerin yolunu, hak

hükümeti ve Kur'an kanununu yeryüzüne yerleştirir; kurt ile kuzunun aynı pınardan su içtiği, savaş, zorbalık ve aldatmanın ortadan kalktığı, dünya barışının tesis edildiği, hatta insanlar arasında sikke paranın tedavülden kalkıp yerini "Muhammed'e ve ailesine selam olsun!" Şiarının aldığı insanlık toplumunu ve dünya devletini kurar.

O Mekke'de zuhur edecektir. Hükümet merkezi Kûfe'dir. Yoldaşı Mesih, muhalif güçleri aldatıcı ve diktatör Süfyani Deccal, ideal arkadaşları imanlı ve mücahit 313 mübarek insan, nihayet intikam kılıcıyla öldürülecek kimseler zalimler ile bozuk ve bozucu din adamları, kurtulacak olanlar ise mazlum ve mahrum kitle ve yeryüzündeki insan türüdür.

Bunlar aslında İmamın uzun yaşamasının -itirazcıların ifadesine göre- doğa ve bilim dışı olduğunu düşünmezler. Hatta onu ispatlamak için ona inanmak gerekir. Allah, bir kişinin görevini yerine getirmesi için istediği zamana kadar sağ kalmasını istemiştir. Onlar aynı şekilde, bu düşüncenin doğru bir metotla anlaşılmaması halinde birçok kesin İslam inancı ve Kur'an nassıyla, mesela toplumsal kader ve tarihsel süreç karşısında şahsi sorumluluk ile ters düşeceğini de düşünmezler. Bu inancın böyle anlaşılmasının, barış ve adaletin imkânsız, bu yolda atılacak her adımın sonuçsuz ve boşuna oluşunu gerektireceğini de anlamazlar. Onlar bu ilkeye dinî bir inanç olduğu için inanırlar ve yine eğer dinî bir görev olduğuna inanacak olsalar barış ve adalet yolunda her işi de yapabilirler. Bu düşünceye ve bu olguya, onu ilmî, mantıkî, sosyal ve insani açılardan analiz etmeden, kanıtlamadan, açıklamadan ve yorumlamadan inanırlar. Çünkü ondan şüphe edilemez. Mesele onlar için açıktır; bu bir kulluk meselesidir.

Din adamlarımız da bu yüzden mezhep bünyesinde bulunan yani Kur'an, sünnet ve İmamın rivayeti yoluyla gelmiş olan her fikrin hakikat olduğuna inanırlar. Onlara göre dayanağı olan her mesele hakikattir. Bundan dolayı bu yolda yaptıkları veya yapacakları her iş, "vaat edilen Mehdi" inancının nakil ve nassa

dayandığı, zorunlu olarak da makul ve makbul olduğu ilkesini ispatlamayla sınırlıdır. Çünkü İslam ve Şiilik mutlak hakikattir. Dolayısıyla İslam ve Şiilik'ten olduğuna kesin surette inandığımız her şey kesin ve kabul edilebilir bir hakikattir. Bazı Kur'an ayetlerinin tefsiri, Peygamber hadislerinin nakli, imamlardan nakledilen rivayetler ve bu tefsir ve nakillerin doğruluğunu ispatlamakla bu inanç esaslarını halkın imanında kökleştirmeye ve -onu bağımsız olarak akli analize, bilimsel kanıtlamaya ve sosyal ve tarihsel açıklamaya tabi tutma gereği duymadan- insanları ona inandırmaya çalışmışlardır.

Ama toplumumuzdaki yenilikçi dindarlar -ister eski ilimleri tahsil etmiş olanlar, ister yeni ilimleri tahsil etmiş olanlar, isterse ikisini birden tahsil etmiş olanlar olsun- sonunda dinsiz aydınlarla aynı yoldan giderek bu dinî ilkeyi ispatlayabilmek, yani dinsiz aydını bu inancı inkâr etmeye sürükleyen günümüzün aynı maddeci bilimsel kanıtlamasıyla onu ispatlayabilmek ve gaybi bir konuya, ibadetle ilgili bir inanca bilimsel ve akli bir boyut kazandırmak için üçüncü bir yol tutmuşlardır. Bu temelde yeniden eserler yayınlamakta ve eğitimli dinsiz aydınların saldırılarına karşılık vermektedirler. Bu karşılık, bu düşüncenin "sosyalliğe aykırı olduğu" eleştirisine değil, aksine bilime aykırı olduğu eleştirisine yöneliktir. Yani fizyoloji ve biyoloji gibi yeni bilimlere dayanarak bir insanın bin yıldan, iki bin yıldan, üç bin yıldan daha fazla yaşayabileceğini ispatlamaya çalışıyorlar. Buna göre Zamanın İmamının birkaç bin yıllık uzun ömrüne inanmayı bu hayatta ve bu yeryüzünde mümkün ve bilimsel telakki ediyorlar.

Hangi delil ile? Onlar bu ilkeyi aslında günümüz biliminin insanın doğal ömrü için belli bir sayı belirlemediği delilinden hareketle ispatlıyorlar. Biyoloji, fizyoloji ve insanla ilgilenen diğer bilimlerin hiçbirisi insan ömrünün süresinin ve hayat yıllarının nisap sınırının sabit olduğu ve insanın bu yıllardan daha çok yaşayamayacağı sonucuna ulaşmaz. Yani günümüz dünyasında -ister materyalist, ister dindar olsun- fizyoloji ve biyoloji bilgin-

leri, insan ömrünün 150, 160 veya 200 yıldan yukarı olmasının imkânsız olduğunu söylememişlerdir. Bir insanın nihai ömrü belli değildir. Ülkemizde kişilerin yaş ortalaması 45 olsa, yani insanlar 35 ile 55 yaşları arasında ölseler de bu, bir kişinin 55'ten daha uzun yaşayamayacağı anlamına gelmez. Çünkü Kuzey Avrupa'da yaş ortalaması 80'dir; ama bazıları 100 hatta 110 yaşına kadar yaşayabiliyorlar. Fakat yine de Kuzey Avrupa'da bir kimsenin artık 110 yaşından daha fazla yaşayamayacağı söylenemez.

Bir örnek vardır. Mesela Kafkaslarda, Moğolistan'da, Amerika'da veya Afrika'da yaşlı bir insanın 127 yıl yaşadığı, diğerinin 130 yaşına kadar, ötekinin 135 yaşına kadar, başka bir yerde bir başkasının 140 yaşına kadar yaşadığı basında yayınlanmış ve hepimizin kulağına da gelmiştir. Ama bilinen en yaşlı çağdaş insanın 140 yıl yaşamış olması, mesela bir kimsenin artık 141 yıl yaşayamayacağını ispatlar mı? Asla!

Pekiyi, 141 yıl yaşayabilmesi halinde bir kimse niçin 145, 150, 151 yıl ömür sürdüremesin? Belli bir sayıda duramadığınıza ve bundan bir gün fazlası imkânsızdır diyemediğinize göre niçin 200.000, 300.000 yıl ve daha fazla yaşaması imkânsız olsun?

Getirdikleri başka bir kanıt, tarihî veya dinî şahsiyetlerin ömrüdür. Nitekim İslami ve İslam dışı kaynaklarda haber verildiğine göre 300 veya 600 yıl yaşamış Süleyman gibi ve Kur'an'ın açıklamasıyla kavmi arasında 950 yıl ömür geçirmiş olan Nuh gibi. Nuh ya bu kadar süre yaşamış ya da 950 yıl kavmini davet ile meşgul olmuş. Böyle olduğuna göre vaat edilen Mehdi de günümüzün doğal bilimleri açısından 1000 yıldan fazla yaşayabilir.

Bu şekilde bilimsel meselelerle ve zamanın din dışı eleştirileriyle az çok ilgilenen dinar seçkinler, Şia'nın inancına göre gözlerden kaybolmuş olduğu halde insanlar arasında, bu yeryüzünde 12 asır öncesinden günümüze kadar canlı kalmış olan ve normal bir hayat sürdüren Zamanın İmamının doğal bir ömre sahip olduğunu kanıtlamaktadırlar. Bu, günümüz bilimlerine uygundur. Onu olağanüstü bir mucize olarak görmeye de inkâr etmeye de gerek yoktur.

İmam

Ama belirttiğim gibi sıradan dindarlar, Zamanın İmamının uzun ömürlü olduğuna inanmayı yeni biyoloji yasaları ve ilkeleriyle açıklamaya gerek görmezler. Onlar Allah'ın böyle bir görevi bir insan bireyine teslim edebileceğine ve görevini yerine getirmesi için ona normal insan ömründen fazla canlı kalma istidadı verebileceğine inanırlar. Bu, Allah'ın iradesi gereğidir ve Allah her şeye kadirdir. Onu fizyolojik ve biyolojik olarak açıklamaya gerek yoktur. Zamanın İmamına inanmak, inançlarını bilimsel yöntemlerle açıklamak istemeyen bu dindar grupta daha açıktır. Buna göre, Zamanın İmamı, İslam Peygamberinin zürriyetindendir ve daha kesin bir ifadeyle Şia'nın 11. imamı olan İmam Hasan Askerî'nin oğludur. Yine o, Peygamberin, kendisinden sonra 12 imam listesinde adını andığı hak vasilerinden biridir. O, dünyaya gelmiş, sonra kaybolmuştur. Maddi dünyadan ve insanların gözünden değil; öyle ki onu tanımazlar ama görürler. Belki birçok kimse onu görmüş, onunla aynı zaman içerisinde bir sokakta ve pazarda bulunmuşlardır. Bununla birlikte onu yine de tanımazlar. Bu, maddeden, tabiattan ve yeryüzünden kaybolma değil, gözlerden kaybolmadır. Meşhur olduğu üzere göğe çıkmış olan İsa'nın, takipçilerinin inancına göre başka bir âlemde olan Suşyanet'in ve Rıza Dağında saklanmış bulunan Muhammed Hanefiye'nin[199] aksine vaat edilen Mehdi, insanlar arasında normal bir hayat sürdürmektedir. Herkes onu görür ama kimse tanımaz. İki gaybet/kaybolma dönemi vardır: Birincisi, kendisiyle Şiiler arasında bilhassa kendisinin tayin ettiği dört "bab" veya özel temsilcinin aracılık ettiği küçük gaybet dönemidir.

[199] Matem duasında bu konuya işaret edilmiştir. Sorar: Bilmiyorum, seni hangi ülke içinde barındırmaktadır? Üssün neresidir? Rıza Dağında mı yoksa Zituva'da mıdır? Ben bugün birçok dinî mecliste zamanımızın İmamına hitaben okunan bu duanın Hazreti Mehdi'nin izini niçin Keysaniye'nin imam-ı zamanı olan Muhammed Hanefiye'nin mekânı Zituva ve Rıza Dağında aradığını bilmiyorum. Onlar onun bu dağda gözlerden gizlenmiş olduğuna ve oradan zuhur edeceğine inanmaktadırlar. Onun takipçileri yas tutarak ve

İkincisi: Bu dönemden, dördüncü özel temsilcinin vefatından sonra (bir asır kadar süren) küçük gaybet dönemi son bulmuş ve şimdi içinde bulunduğumuz "büyük gaybet" dönemi başlamıştır. Bu dönemde artık "bab" yani giriş ve temas vasıtası ya da özel temsilci yani İmamın yerine iş yapan, insanlarala temas kuran ve İmam tarafından atanmış olan bir kimse yoktur. İnsanların diri ve hazır olan o imamla tek temas yolu "naib-i âm" (genel temsilci)dir.

Bu genel temsilciyi kim seçiyor? İmamın şahsen atadığı o dört kişinin aksine bunları insanlar uzmanların desteğiyle mi seçiyorlar?

Burada çok temel ve önemli bir mesele gündeme gelmektedir. Tarihsel ve özellikle sosyal, siyasal, fikrî ve itikadî bakımdan çok derin ve ilginç, aynı zamanda açık bir örneği olan ve Şiiliği bir dereceye kadar tersine çeviren bir mesele! Bu kürkü ruh, düşünce, şuur, duygu, dünya ve hayat bedenimize kötü görünüşlü, korkunç, çirkin ve bıktırıcı olan öteki yüzünden (bu, kendilerinin diğer yüzüdür) giydirdiler.

Büyük gaybet asrında yani üçüncü hicrî asırdan başlayıp Allah'ın istediği zamana kadar sürecek olan sınırsız tarihî dönemlerde

inleyerek bu dağın eteğinde veya uzaktan ona yönelerek İmamın çıkıp kıyam etmesi için dua ederler. Ayrıca Hazreti Mehdi'nin ne hayatının ne küçük kayboluşunun ne büyük kayboluşunun ne de zuhur sonrasının bu dağla bir alakası vardır. Aslında onun gaybeti belli bir yerde saklanmış olması şeklinde değildir. Aksine her yerde hazır ve nazırdır. Ama biz onu tespit edemiyoruz. Bundan dolayı: "Sen nerede saklanıyorsun?" sorusu, görünüşte İmamiye Şia'sının beklenen Mehdi'sinin gaybet şekliyle uyuşmaz. İmamlarımızdan açıkça ve sıralı olarak bahsetmeyen ve Hazreti Emir'den sonra ansızın ve doğrudan Gaip İmama hitap eden Matem Duası metninin çok dikkatli bir şekilde incelenmesi de aynı şekilde akla bu soruyu getirmektedir. Her halükârda ben bu konuyu kesin bir yargı olarak değil de ilmî bir soru olarak ele alıyorum. Sövgü ve suçlama yerine makul ve mantıklı bir cevap duymak ve zihnimdeki bu kapalılığın giderilmesi ümidiyle böyle davranıyorum. Eğer bu konuda inceleme yapan bir kimse bu meseleyi aydınlatırsa ona minnettar olurum.

Şia, bugün geri, alçaltıcı, halk karşıtı ve insan, irade, özgürlük ve düşünceyi küçültücü, sosyal sorumlulukları yok edici, ümitsizleştirici ve teslimiyete sürükleyici olduğu ölçüde özel bir siyaset felsefesi ve sosyal öğreti kazanır. Mahcup insanlar eylemde bulunurlar ama düşünmezler; kabul ederler ama anlamazlar. Aslında savunulacak bir yanı yoktur. Evet, tam da bu ölçüde ileri, onurlu, halkçı, insana, iradeye, özgürlüğe ve düşünceye saygılı, sosyal sorumlulukları kabul edici, tarihsel iyimserlik ve ruhsal ve aklî bağımsızlık vericidir.

Büyük gaybet döneminin başlaması ve -İmamın gizlilikte halkı kendileri vasıtasıyla yönettiği ve halkın İmam ile bu tayin edilmiş ?bablar? yoluyla ilişki kurduğu ve kendi toplumsal görevlerini aldıkları ve mezheplerinin itikadi hakikatini sordukları-atanmış temsilcilerin işinin bitmesiyle birlikte ilişki kesiliyor, İmamın sorumluluğu halka teslim ediliyor, tayin dönemi sona erip seçim dönemi başlıyor.

İmamın büyük gaybet dönemine girmesinden önce yayınlanmış olan meşhur ferman, imamet sisteminin yerine geçecek olan özel sistemi şöyle bildirmektedir:

"Ortaya çıkan olaylarda hadislerimizi rivayet edenlere müracaat ediniz. Onlar benim sizin üzerinizdeki delilimdir. Ben de Allah'ın onlar üzerindeki deliliyim."

Fakat bunlar kimlerdir? Niçin ve nasıl seçilirler?

İmam Sadık, onların seçilme kural ve şartlarını halk kitlesi için şu şekilde bildirmiştir:

"Halkın nefsine sahip çıkan, dinini koruyan, hevasına karşı duran ve Mevlasının emrine itaat eden fakihleri taklit etmeleri gerekir." Bu tabii, hem mantıkî hem de zaruridir.

Taklit, sadece akla aykırı olmakla kalmaz. Üstelik aklın işi aslında bilmediği zaman bileni taklit etmektir. Aklın burada kendisini yok etmesi ve yerine bilinçli aklı geçirmesi gerekir. Akıllı hasta, uzman doktorun karşısında akıllılık yapmayan kimsedir. Çünkü burada akıllılık etmek akılsızlıktır. Aklın gereği, kulluk

ve taklittir. Mühendis, doktor, hukukçu ve bir devrim ya da parti örgütü lideri, her zaman kendilerine başvuranlar ve kendi üyeleri arasında en eğitimli ve en anlayışlı kişileri herkesten daha itaatkâr ve daha icraatçı bulurlar. Çünkü şuur onlara bilmedikleri konularda üstünlük taslamanın fuzulilik olduğu ilmî ve aklî faziletini öğretmiştir. Bu, bir ilim dalında uzmanı taklit etme şeklindeki akıl yöntemi ve hayatın her alanında geçerli olan bir kanundur. Taklit ve uzmanlık, daha ileri ve daha medeni toplumlarda daha sağlam ve daha belirgindir.

Bundan dolayı bu büyük gaybet döneminde özel bir seçim sisteminin ortaya çıktığını görüyoruz. Bu, lider açısından demokratik bir seçimdir ama özgür bir demokrasi değildir. Seçilen kimse halk tarafından seçilmiş olsa da İmama karşı sorumludur. Halka karşı da insanların seçimi olan demokrasinin aksine, sadece bizzat kendisini seçen ve vekil tayin eden halka karşı sorumludur. Halk, genel temsilcisini kendi tespit ve oylarıyla bu kurallara göre seçer, onun liderliğini kabul eder ve onu İmamın vekili olarak görür. Bu vekil, İmama ve onun öğretisine karşı sorumludur. Yani demokratik sistemle seçilen temsilcinin aksine, kendisini seçen insanların ideal ve ihtiyaçlarını yerine getirmekle yükümlü değildirler. Bilakis halkı o öğretinin rehberi ve yönlendiricisi olan İmamın kanun ve öğretisine göre yönlendirme ve değiştirip eğitme sorumluluğu vardır.

Elbette bu sınırlı seçim, halkın tamamının gelip oy kullandıkları ve en çok oyu alan adayın imam seçildiği ve İmamın temsilciliği makamına geçtiği anlamında bir seçim değildir. Aksine bu fert sosyal ve aynı zamanda ilmî bir kişi olduğu için ilimle alakası olmayan halk kitlesinin onu kendi kendisine seçme liyakati yoktur. Akıl, bilgili, bilinçli ve bu öğretinin en âlim, en uzman ve en aşina ferdinin kim olduğunu bilen kimselerin yani âlimden anlayanların bu seçimi yapmaları gerektiğine hükmeder. Kendi din âlimleri, ruhanileri ve seçkinleri ile ister istemez ilişkileri bulunan, onlara inanan ve onları takip eden halk kitleleri, İmam naibi/temsilcisi seçmede doğal olarak onların görü-

şünü kabul ederler. Bu benim diğer alanların uzmanları hakkında düşündüğüm gibi doğal bir seçimdir. Mesela bir kalp hastası fakat tıp konusunda hiçbir bilgisi bulunmayan bir şahıs olarak ben, kendime en büyük kalp uzmanını seçemem. Genellikle en iyi kalp uzmanının kim olduğunu tıp öğrencilerine, doktorlara, eczacılara veya bu konularda bilgisi olan kimselere sorarım. Onlara olan güvenimden dolayı onları görüşünü kendi görüşüm olarak kabul ederim. Bu, bir tür iki dereceli doğal bir seçimdir.

Bu imam, gaybet döneminde halkı ve takipçilerini yönlendirme sorumluluğunu, zuhur edeceği ve insanların hayatının her alanında hâkim olan rejimlerin ve sosyal sistemlerin fesat bataklığına düşeceği zamana kadar mezhebin aydın, temiz ve bilgili âlimlerine emanet eder.

O Kâbe'nin yanında seslenir ve devrimini oaradan başlatır. Sonra yeryüzünde onun hareketine isyan eden iki güç ortaya çıkar.

Birisi, zihinlerde ve gönüllerde karışıklık ve sapıklık meydana getiren, sapık, büyücü ve tek gözlü olan Deccal'dır. Alnının ortasında bulunan sol gözünden alev yayılır.

Diğeri, güç toplayan, Filistin ve Ürdün'ü işgal eden ve bu harekete karşı direnişini oradan başlatan Süfyanî bir adamdır.

Ama ortaya çıkıp Kâbe'de kendisine inanan ve yoldaş olan 313 kişi ile birlikte hareketini ilan ettikten sonra Kûfe'ye gelir ve burayı kendi güç merkezi yapar. Kûfe'nin dışında o kadar bozuk âlim öldürür ki kan ırmakları akar. Mücadeleyi kılıç, cihat ve öldürme ile başlatır. Dünya çapında kendi adalet hükümetini kurar. Tarihin bütün zalimlerinden intikam alır ve Kerbelâ yenilgisini telafi eder. Hedeflerini gerçekleştirememiş, zulüm ve baskı ile zillet ve yenilgiye maruz kalmış olan bütün Hak rehberlerini, öncülerini, peygamberleri ve Şia imamlarını kendi hak hükümetine ulaştırır; dünyada zorbalık yerine adalet düzeni, fesat yerine takva, nifak ve husumet yerine kardeşlik öyle bir yerleşir ki kurt ile kuzu aynı pınardan su içerler.

Eline aldığı bayrak, Müslümanların Bedir'deki bayrağıdır; kılıcı, Ali'nin kılıcı Zülfikârdır; vücuduna geçirdiği zırh, İslam Peygamberinin, Allah Resulünün zırhıdır; iktidar başkenti Kûfe'dir ve ortaya çıktığı yer Kâbe'dir. Evrensel adalet hükümetini yerleştirdikten sonra öldürülür.

Bu, günümüz Şia'sının Zamanın İmamı hakkındaki düşünce tarzının tamamıdır.

Ben şahsen bu tarz bir düşünceye ve böyle bir inanca dindar aydın ve entelektüellerin zihninde olan ve Zamanın İmamı ilkesini fizyoloji, fizik, kimya ve biyoloji yasalarıyla ispatlamaya çalıştıkları düşünceden daha çok inanıyorum.

Öğrencilerimden biri sonunda bana şunu sordu: "Doğa bilimlerinin insana sınırlı bir ömür biçmemeleri veya öyle ki kendilerine benim de saygı duyduğum bazı âlim yazarların: "İnsan ömrü sınırlı değildir; o halde birkaç bin yıllık bir ömür kabul edilebilir." diyerek ispatlamak istemeleri sebebiyle Zamanın İmamı için de böyle bir istidlalde bulunulabilir mi?

Ona cevap olarak şunları söyledim: Ben olabilir veya olamaz deme konumunda değilim. Gelelim, bu meseleleri halletmek, zihinleri ve düşünceleri -eski veya yeni- bu zihinsel ve kelami konularla meşgul etmek yerine daha önemli bir meseleye yöneltelim: Bu esasa inanmanın ne faydası vardır? Bu esasa inanmanın veya inanmamanın bireysel veya sosyal misyon, sorumluluk, kader ve görevimizde ne gibi bir olumlu veya olumsuz rolü olabilir? Yahut çağdaş hayatımızda nasıl bir etkide bulunabilir?

Ben İslami araştırmalarda şöyle bir ilkeye inanıyorum ve onu din ve İslam ile ilgili bütün araştırmalarda doğru kabul ediyorum: Eski ve yeni bilginler gibi, bir esası bilimsel ve mantıksal yollarla ve fizik, kimya, kelam ve felsefe teorileriyle ispatlamak ve onun hak mı batıl mı olduğunu bu yöntemler ve araçlarla analiz etmek yerine, gelelim, hakikati bulma açısından ve sosyal hayat bakımından daha güvenilir ve daha yararlı bir kriter bulalım ve onu kullanalım.

Biz Müslümanız ve Âdem, cennet, vahiy ve nübüvvet bizim ortaklaşa kabul ettiğimiz inanç esaslarımızdandır. Görüş ayrılığımız, bu esasları kavrama ve anlama tarzımızdadır. Sen şöyle anlarsın, ben böyle anlarım, üçüncü bir şahıs da başka türlü anlar. Acaba benim bu İslami mesele ile ilgili anlayışım doğru mudur? Ya senin ki? Ya diğerinin anladığı? Yoksa hiçbiri mi? Birisi fizik, kimya, biyoloji ve fizyolojiye göre kanıtlıyor; diğeri kelami istidlalde, öteki aklî ve felsefi istidlalde, bir başkası da irfani ve işraki istidlalde bulunuyor. Hangisinin doğru olduğu kolayca anlaşılabilir. Mesela eğer benim imamet esası ve inancıyla ilgili çıkarımımı analiz ettiğim ve anladığım şekilde görürseniz bu esasa inanan bir kişinin ve toplumun hayatında olumlu, yapıcı ve ileri etkisi olur. Öyleyse bu çıkarım doğrudur ve hakikat değeri taşımaktadır. Eğer bizim bu esasla ilgili olarak elde ettiğimiz ve ispatlamak için 50 tane bilimsel teori sıraladığımız çıkarımın hayatımızda etkili olmadığını, sosyal düşüncemizde ve fikrî aydınlanmamızda hiçbir değişiklik yapmadığını görürsek görüşümüzün doğruluğundan şüphe etmemiz gerekir.

Bir toplumda bir grubun imameti senin delillendirdiğin ve ispatladığın şekilde anlaması ve ona böyle inanması halinde onların yazgısında nasıl bir değişiklik meydana gelecek ve görevlerinde ne gibi bir etkisi olacaktır? Sonra benim ve senin imamete inandığımızı, fakat diğer milletlerin inanmadığını, onların hayatlarının bizimkinden o kadar farklı olmadığını, hatta bizden daha iyi durumda olduklarını görüyoruz. Bu inancın etkileri gözlemlediğimiz nitelikte olduğuna göre hatanın nerede olduğunu görmemiz gerekir. Yoksa bizim imamet inancımız doğru değil mi? Kurtuluşa götürmüyor mu, yüceltmiyor mu, sorumluluk yüklemiyor mu, bilinçlendirmiyor mu? Yoksa insani değer kazandırmıyor, aksine çöküşe mi sürüklüyor?

İslam ve Şiiliğin hayat bahşeden ve yücelten bir din ve mezhep olduğu esasına hepimiz inandığımız için bu söylenemez mi ya da bizim bu esasla ilgili anlayışımız yanlış mı? İmamet ilkesi, gerçekte olduğu gibi hak bir esas olamaz ve bizim bu hakikati

doğru şekliyle bildiğimiz ve aynı zamanda yazgımızın bedbahtlıktan ve zilletten ibaret olduğu söylenemez.

Ali (a.s.), milletimizin inandığı bir şahsiyettir. Ona inanmak veya oğlu Hüseyin'e sevgi, bağlılık ve iman beslemek bir esastır. Hüseyin'e inandığımızı görüyoruz ama hayatımız Yezit'in ahretinden daha kötüdür. Acaba bizim Ali'nin liderliğine ve Hüseyin hareketine inanmamız kabrin ilk gecesine ve oradaki soru ve cevaba yarar mı? Başımızı kabrin içine soktuktan ve bu dünyadan sonraki hayatı başlattıktan sonra bizim ile bu esasa zaten inanmayan kimseler arasındaki fark ortaya çıkar mı? Asla! "Kim bu dünyada kör ise ahrette de kördür ve gidişat bakımından daha sapıktır." (17/İsra Suresi 72) Öyleyse imamet ve velayetin ahrette işe yarayabilmesi için önce bu dünyada işe yaraması gerekir.

Acaba Ali'nin liderliğine inanmanın çöküşe yol açacağı konusunda şüphe edebilir miyiz? Ya da Hüseyin'in hareketine ve görevine bağlanmak sönme, zayıflık ve alçalmaya yol açar mı? Hayır, dinsiz bir aydın bile eğer özgürlükçü ise böyle şüphe duymaz. Öyleyse Ali Şiiliği ve Hüseyin sevgisiyle ilgili mevcut inanç ve anlayışımızı ispatlamak için bin bir delil de getirseniz bu bağlılık, bu hareket ve zihninizde Ali veya Hüseyin hakkında taşıdığınız bu tasavvurla ilgili anlayışınızın yanlış olduğu kesindir. Başka yolu yok, bunu düzeltmen lazım. O halde elimizde herkesin kolayca anlayabileceği kesin ve açık bir ölçütün bulunduğunu görüyoruz. Onu anlamak için felsefe, kelam, fizik ve kimya bilmek gerekmez. Bu şudur: Eğer Şia ve Müslüman olduğumuz ve İslami veya Şii esaslara inandığımız halde bu esasların kaderimizde hiçbir etkisi olmuyorsa ve inkâr da etsek sosyal durum, sorumluluk ve tavrımızda, bireysel ve toplumsal hayatımızda hiçbir fark görülmüyorsa bu esaslarla ilgili bilme tarzımızdan şüphe etmemiz gerektiği anlaşılır. Çünkü bu esasa hepimiz ortaklaşa inanıyoruz. Ali'nin liderliğine ve yoluna inanan Müslüman bir millet olup da bu inancın onun hayatında hiçbir faydasının olmaması mümkün değildir.

Açıktır ki İsa'nın deyişiyle: "Her ağacı meyvesinden tanımak ge-

rekir." Bizim inanç ağacımızın meyvesi bu değildir. Öyleyse gelin, zihinsel ve kelami problemleri halletmek yerine -ki biz onları yontmakla meşgulüz- meseleyi başka bir bakış açısıyla ele alalım.

Bu şekilde önce kendimizden ve İslami inancını açıklayan kimseden başlayalım. Faydası nedir? Ne için söylenmiştir? Toplumumuz ve gelecek yazgımız üzerindeki etkisi nedir? Ona inanmanın veya inanmamanın uhrevi etkilerine ilave olarak ölüm öncesi hayatımızda ne gibi bir etkisi vardır?

İslam'ın bir hayat dini olduğuna ve eskimediğine inandığımız için Kur'an'da bulunan her hikâyenin ve İslam'da ve Şiilik'te söz konusu olan her inancın gündelik yaşantımızda, bireysel ve toplumsal yazgımızda, bilincimizde, izzetimizde, şahsiyetimizde ve bağımsızlığımızda ona inanmayan kimselerin etkisinden mahrum kaldığı bir rolünün olması gerekir.

Böyle olsa meselenin anlaşılma şekli doğrudur. Yoksa bin delil de getirilse yanlıştır. Çünkü "Eğer inanıyorsanız siz üstünsünüz." (3/Âli İmran Suresi 139) ve "Üstünlük, Allah'a, Peygamberine ve müminlere aittir." (63/Münafikûn Suresi 8) Eğer müminlerin üstün değil de alçalmış; kâfirlerin ise bilinç, kültür, medeniyet, ekonomi ve askerî güç bakımından onlardan üstün ve ileri olduklarını görüyorsak, imanımızın değişmiş ve İslam'ımızın bize ters çevrilerek anlatılmış olduğunu kesin olarak bilmemiz gerekir.

Şimdi Zamanın İmamı hakkında bu meseleyi gündeme getirmek ve "İmam nerede kaybolmuştur, nasıl kaybolmuştur, şimdi neredededir, nasıl yaşıyor, ne yiyor, ne durumdadır, gayp nedir, kaybolmak nasıl bir şeydir?" gibi soruları zihinsel kanıtlamalar, kelami, felsefi ve irfani, hatta yeni fizik ve fizyolojik açıklamalarla ispatlamak ve meseleyi bu şekilde ortaya koymak yerine, bu inanç esaslarıyla ilgili kavramları ve hedefleri çıkarmak ve bu gaybet asrında bu inanç karşısındaki sorumluluğumuzu anlayıp anlatmanın ve ona göre davranmanın daha iyi olduğu kolayca anlaşılabilir. Aslında bir ferdin, bir topluluğun ve bir

milletin Zamanın İmamına, bekleyişe ve aynı şekilde bu ahir zaman devrimi ilkesine inanmasının günümüz sosyal hayatı açısından ne değeri olabilir?

Bu bir tahmin, şahsi bir görüş değildir. Bizzat ilk dönem İslam'ının ruhu ve düşüncesi budur. Bu, iki Zamanın İmamı, iki imamet, iki Şia ve iki İslam'dır. Birisi "ideoloji" (yani inanç, hidayet ve din öğretisi) olarak İslam'dır. Onun itikadi meseleleri, uygulama ve ibadetle ilgili törenleri, insanın manevi tekâmülü, ahlaki, fikrî ve sosyal üstünlük ve olgunluğu için bir etken ve insan hayatının ilerlemesi için bir silahtır. Onun pratik yönü olup ölüm öncesi için de faydalıdır. Felsefe, kelam, tasavvuf, usul, fıkıh ve siyer gibi ilimlerin, bilgilerin ve bilimlerin toplamı olan diğeri ise "kültür" olarak İslam'dır.

İdeoloji olan İslam Ebuzer'i yetiştirirken kültür olan İslam İbn Sina'yı yetiştirir. İdeolojik İslam mücahit yetiştirir, kültürel İslam müçtehit yetiştirir. İslam ideoloji yani akide olarak aydın, kültür olarak âlim yetiştirir. Sorumluluk, bilinç ve hidayet veren İslam akidesidir. İslami ilimler, bir oryantalistin bile edinebileceği özel bir bilim dalıdır. Gerici bir sapık görüşlü ve kindar bir yanlış düşünceli bile ona gerçekten sahip olabilir. Tahsil görmemiş bir kişi, bir fakihe, usul âlimine, filozofa ve arife göre İslam'ı daha doğru anlamış, daha İslami düşünmüş ve yaşamış, İslami sorumluluğunun daha çok farkına varmış olabilir. Mesela, "Resâil ve Mekâsib"i okuyan bir kimse İslam'ın hükümlerine vakıf olur; ama Peygamberin siyerini okuyan kimse İslam'ın manasını kavrar.

Her halükârda bana göre mesela Molla Sadra'nın "Esfar" kitabını ve İbn Sina'nın "Şifa"sını okuyan bir kimse İslam filozofudur; ama Ali'nin (a.s.) "Nehcu'l-Belağa"sını tanıyan kimse İslam bilendir. Bir akide olarak İslam'ı Kur'an'da Peygamberin, ashabın ve İslam ekolünün yetiştirdiği örnek insanların hayatında, yani bugün İslam âlimleri arasında ve resmî İslami öğretim programında bile terk edilmiş ve halk arasında meçhul kalmış olan aynı kaynaklarda tanımak gerekir. İslam medreselerinde cahiliye

Arap şairlerinin şiirleri edebî metin diye okutulurken Nehcu'l-Belağa'ya hiç yer verilmiyordu. Yunan felsefesi, Aristo mantığı ders programında vardı; ama Kur'an tefsiri, İslam Peygamberinin siyeri ve İmamların biyografisi, fikirleri, hayat tarzları ve mücadeleleri yoktu. Birkaç kişi istisnai olarak kendi isteğiyle araştırma yapsa da bu asli ilim sayılmıyor, lüks görülüyordu. Maalesef bizim İslami meselelere bakışımız ve düşünme tarzımız İslam'ın metot, ruh ve etkisine yabancıdır. Kur'an ve Peygamberin ve ashabının düşünme metodu ve hayat tarzı, Müslümanların düşüncelerini her zaman zihinsel konulardan, gerçek dışı muammalarla ilgilenmekten, gaybi meseleler üzerinde kafa yormaktan ve sonuçsuz veya imkânsız şeyleri araştırmaktan somut, pratik ve olumlu alanlara yöneltmeye çalışıyordu.

Şimdi Zamanın İmamı inancını bu açıdan ele alalım. Konuyu ortaya koymadan önce bir noktayı hatırlatmam gerekiyor. Şöyle ki ben bütün aklî ve naklî ilimleri kendisinde toplamış bir kimse değilim; sadece özel bir alanda bir şeyler biliyorum. Bütün meseleleri bu sosyal ve sosyolojik boyuttan ele alıyorum. Meselenin diğer boyutlarını bu alanlarda uzmanlaşan ve bilgi sahibi olan kimselerin ele alması gerekir. Bu nedenle hatırlatmalıyım ki benim söylediklerim, bu konuda söylenmesi gereken şeylerin tamamı değil; aksine benim bu hususta söyleyebildiklerimden ibarettir. Bu hatırlatma, benim İslam'la ilgili olarak gündeme getirdiğim bütün meseleler için geçerlidir. Bu gayet açıktır; fakat ilmî ve araştırma gerektiren meselelere aşina olmayan birçok mümin bu noktayı anlamaz. Özellikle dinî meselelerde uzmanlık kuralı henüz herkes tarafından anlaşılmış değildir. Bizim klasik İslam kültürümüzde uzmanlık bulunmasına; fakih, muhaddis, kelamcı, filozof tarihçi, ahlakçı, edebiyatçı, tasavvufçu, ilahiyat âlimi, hatta bugün tıp gibi İslami ilimlerin dışında tutulan alanların bilginleri birbirinden ayrı olmasına rağmen bugün istisnai kişiler dışında herkes fakihtir. Maalesef bizim ruhani âlimimiz genellikle fıkıh uzmanı olduğu halde halk her konu ve her alandaki çeşitli İslami meseleleri bütün boyutlarıyla onun ağzından duymayı âdet edinmiştir. Hıristiyanlık gi-

bi diğer dinlerin aksine İslam'ın, hayatın bireysel, toplumsal, maddi ve manevi bütün alanlarına karışması ve görüş belirtmesi ve öte yandan terimsel anlamda bugün özel bir İslami ilim dalı olması sebebiyle doğal olarak birçok İslami mesele veya bir İslami meselenin değişik boyutları aslında ortaya konmuyor ve meçhul kalıyor; ortaya konsa bile fıkıh çerçevesiyle ya da yüzeysel ve genel haliyle açıklanıyor. Bugün antropoloji, tarih felsefesi, sosyoloji ve doğa bilimleriyle ilgili olan Kur'an hakikatlerinin büyük bir bölümü ve İslam öğretisini oluşturan ekonomik, siyasal, psikolojik, ahlaki ve felsefi boyutlu unsurların önemli bir kısmı ya karanlıkta kalmıştır ya da zihinlerde olumsuz, çarpık ve sonuçsuz olarak yer almıştır. Mesela tevhit, ahret, adalet, imamet, şefaat, içtihat, ibadet, sünnet, vesayet ve takva gibi inançlar veya hac, zekât, cihat, takiye, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma gibi hükümler, fıkhi veya rivayetle ilgili boyutu dışında çok derin ve kuvvetli sosyolojik, ekonomik, siyasal, ahlaki, antropolojik, fikrî ve pratik boyutları da olan meselelerdir. Halkın bunları bütün yönleriyle öğretmesini ruhani makamdan yani fakihten beklemesinin tek sebebi, bunların İslami meseleler olmasıdır. Hâlbuki bu konularda da geniş, bilimsel ve çağdaş anlamda uzmanlaşmak gerekmektedir. Mesela temizlik bahsini fakih sadece fıkhi hüküm bakımından ele alır; sağlık uzmanı, mikrop bilimci, kimyager ve tabip, bilimsel açıdan tanımlar ve analiz eder. Zekâtı fakih bir açıdan, ekonomist başka bir açıdan, sosyolog bir diğer açıdan inceler. İmamet de rivayetsel ve kelami boyut kadar (kaldı ki bu açıdan bile fıkhi bir mesele değildir) doğrudan sosyal, düşünsel ve siyasal bir öğreti ve sosyal ekollerin, çeşitli ideolojilerin, yönetsel rejimlerin, sınıfsal ve sosyal sistemlerin her birinden birisi ve liderlik felsefesi olarak mantıksal ve bilimsel analize tabi tutulmalıdır. Böylece bu meseleler hem bütün boyutlarıyla incelenmiş olur, hem de her asrın ve her medeniyetin düşünürleri, entelektüelleri ve aydınları arasında akli ve fikrî bakımdan gündeme getirilir ve kabul görür. Bu yolla dinî inançlar da toplum, kültür ve bilimlerin değişim ve evrimini izleyerek hareket eder. Toplum ve bilim ilerledikçe dinî

kavramları anlama ve kavrama da ilerlemektedir. Çünkü bu inanç ve hükümlerin rivayet ve hüküm yönü her zaman sabittir. Bu nedenle ancak bu boyutlarda değişim ve tekâmül olabilir.

Meselelerden biri de "vaat edilen Mehdi'yi bekleme" meselesidir. Şiilik'te bu esasla ilgili rivayet ve hükümler sabit ve belli olduğu halde onun her asrın halkı tarafından anlaşılması, sosyal açıdan analiz edilmesi, bu inancın gereği olan sorumlulukların çıkarılması, bu düşüncenin bilimsel ve sosyolojik açıdan değerlendirilmesi ve bu inancın ona inananların bireysel, toplumsal, siyasal ve fikrî hayatlarında yaptığı etkilerin incelenmesi, zamana, mekâna, insanî bilimlerin gelişmesine ve tarihsel ve siyasal şartların ilerlemesine göre değişiklik ve çeşitlilik gösterir. Bunlar, sosyoloji, tarih felsefesi ve antropolojinin ele alması gereken meselelerdir.

İşte ben bekleyiş meselesini rivayet, kelam ve fırka açısından değil bu bakış açısıyla, daha doğrusu sosyal, tarihsel ve sınıfsal açıdan inceliyorum. Bu, inancı ispatlamak, kanıtlamak ve itikadi olarak araştırmak için değil, aksine insani değerleri, sosyal etkileri ve bireysel sorumluluğun ve düşünme tarzının tarihte, toplumda ve hayatta sahip olduğu rolü ortaya koymak için.

Bekleyiş esası Şia'ya özgü anlamda değil de genel anlamda iki çeşittir: Olumsuz bekleyiş ve olumlu bekleyiş. Bu iki bekleyiş, birbirinin tamamen zıddıdır. Birisi en büyük çöküş etkenidir; diğeri en büyük hareket ve ilerleme etkenidir. Birisi alçaklığa boyun eğmek ve statükoyu meşrulaştırmak, diğeri ilerlemecilik ve gelecekçiliktir. Bu meselenin zor anlaşılması, her ikisinin de bekleyiş olmasından ileri gelmektedir.

Bekleyiş/intizar, bir grubun bir kurtarıcı gelecek diye beklemesidir. Öyleyse bu fikrin dört dayanağı vardır.

1- Esaret,

2- Kaybolma,

3- Bekleyiş,

4- Kurtuluş

Bu dört esas, bu anlamıyla şimdi olduğu gibi olumsuz olabilir; eskiden olduğu ve bundan sonra olabileceği gibi olumlu olabilir.

Şimdi kayıp olan bir kurtarıcının geleceğine, adaleti yerleştireceğine, insanlığı kurtaracağına ve hakikat, adalet ve eşitliğin muzaffer olacağına inanmak, bekleyişin olumsuz anlamıdır. Adalet düşmanlarının, fesat ve kötülük faktörlerinin, hayatlarında hiçbir sorumluluk duymayan ve kötülük ve bozgunculukta hiçbir sınır tanımayan kimselerin dayandığı bu tür bekleyiş, halkı insanlığın kurtuluşunun ve adaletin tesisinin başkasına değil, sadece ve sadece gaybi bir özel kurtarıcının zuhuruna bağlı olduğuna inandırırlar. Eğer sen adalet için ya da milletin, toplumun veya insanlığın kurtuluşu ve bağımsızlığı için ayaklanmış ve onun ardına düşmüşsen boşunadır. Ya adalet arayıcı, özgürlük isteyen ve kurtarıcı olduğu konusunda yalan söylüyorsun, ya başka bir yalanı yutuyorsun yahut her ikisi de bir vehmin ürünüdür. Fesat ve zulmün ana etkeni, gaybet esasından ve adaleti tesis etmesi, özgürlük ve hakkaniyet hükümetini kurması ve zulmü ve fesadı yok etmesi gereken gerçek, kutsal ve masum liderin kayıp olduğu anlayışından faydalanır. Şöyle akıl yürütür: Eğer ben adaleti yerleştirmezsem ve bir güç veya hükümet zulüm ve fesat işlerse belirlenmiştir, doğaldır, olağanüstü değildir. Doğal olduğu için kabul etmek gerekir ki kabul edilebilirdir. Zorunlu ve kesin olduğu için ona karşı muhalefet edip direnmek mümkün değildir. Adalet ve ıslah yolunda gösterilecek her çaba ve fedakârlık boşunadır.

Bundan dolayı gaybete inanmak, bekleyişe inanmak, gaybi bir kurtarıcıya inanmak, statükoyu savunmak için en büyük silahtır; fesadı meşrulaştırmak için yükselen bir eğri ile günden güne yükselen en büyük etkendir ve aynı şekilde toplumu zulme boyun eğmeye, fesat alışkanlığı kazanmaya, sosyal hayatın yokuş aşağı indiğine inandırmak için en büyük faktördür. Böylece bunun bir yaratılış ve tabiat kanunu, ilahi bir dileme olduğuna inanırlar. Kurtuluş şimdi değil, ahir zamanda olacak; benim ve senin elinle değil, "O"nun eliyle gerçekleşecektir.

Elbette sen fesat ve zorbalık etkenine gönlünde karşı çıkabilirsin, onu lanetleyebilirsin, ondan nefret edebilirsin, zühdü âdet edinebilirsin, inzivaya çekilebilirsin, takvalı olabilirsin ama ona eylemle karşı koyamazsın; çünkü boşunadır. Bu, tarihin zorunluluğu ve ilahi dileme karşısında durmak demektir.

İcra ve uygulamanın en iyi güvencesi, Hazreti Emirin şu ifadesinde söylediği gibi bu topluluk için daimi hayal huzuru ve gönül boşluğudur: "Her zaman açıkça kötülük yapıyorlar ve halkı soymak, bir orduya komuta etmek veya bir minberde yükselmek için bütün güçlerini seferber ediyorlar ve tüm kuvvetlerini birleştiriyorlar." Âdem'in Veraseti"nde[200] belirttiğim ve Kur'an'da da bulunan üç sürekli görünüş, Firavun, Karun ve Belam-ı Baura: zor (güç), zer (para) ve tezvir (hile)dir. Bunlar için en iyi fırsat gaybet yani kayboluştur. Çünkü halkın kurtarıcısı ve adalet ve hak hükümet habercisi kayıptır; devir onun devri değildir. Bundan dolayı bu dönemde ne iyi olma ne de iyileştirme sorumlulukları vardır! Çünkü fesat ve ayrımcılık zorunludur. Aynı şekilde başka bir grup için gaybet çok güzel bir fırsattır. Özellikle Safeviler derinden beri çokça faydalanılan, yani istismar edilen büyük bir fırsat! Gaip İmam naipliğine hiçbir şekilde salahiyetleri olmayan bir grup, teşebbüs, hile ve desiseyle Gaip İmamın hak naiplerinin yerini gasp ediyorlar; Masum tarafından açıklanan şartları taşımamalarına rağmen Gaip İmamın naibi/temsilcisi olarak insanların düşünce ve iman dizginini, inanç şeklini, sosyal hatlarının yazgısını ve sorumluluklarını ellerine alıyorlar. Halkı din ve Gaip İmamın hakiki temsilciliği adına kendilerinin ve işbirlikçilerinin (yani diğer iki grup olan güç ve para sahiplerinin) istediği her yere sürüklüyorlar ve İmamın Allah'ın dini, Peygamber, İslam şeriatı ve Şiilik esasına dayalı olarak halk üzerinde sahip olduğu hakları onun adına, onun temsilciliği adına kendilerine tahsis ediyorlar. Yani İmam hem halkın dininin rehberi, hem dünyalarının

200 "Âdem'in Vârisi Hüseyin"e bakınız. Tarih ve Sosyoloji Felsefesi, Veraset Esası.

hâkimi olduğu için halkın canı ve malı üzerinde kendiliğinden daha çok hak sahibi ve daha önceliklidirler, hem fikirleri hem de hayatları onun elinde olduğu için bunlar onun temsilcileri olarak hem halkı ruhî ve fikrî bakımdan kendilerinin kölesi haline getiriyorlar, hem de mali bakımdan sömürüyorlar. Halkı İslami hükümette ve Şii sistemde Peygambere ve ondan sonra onun halifesi olan imama ödemeleri gereken parayı ödemekle yükümlü kılıyorlar. Bunlar İmamın şahsen tayin ettiği özel naibi değildirler. Öte yandan resmî olarak da seçilmemişlerdir ve ikincisi, bunlara oy vermesi gereken halkın oyuna da sahip değillerdir. İradesiz, bilinçsiz ve temyiz kabiliyetinden yoksun müritler de yine bunlardır. Dinî meseleler üzerinde düşünüp tefekkür etmeyi onlara yasaklamışlardır. Halk kitlesi içinde dindar, bilinçli ve aydınca tanıma yerine fikrî taklidi, duygusal telkini ve körü körüne teslimiyeti kuvvetlendirmişlerdir. Kendi müritlerini ve inananlarını, karşısında düşünce özgürlüğüne sahip oldukları, bazı konularda görüşlerini ifade ettikleri ve danışmaya dâhil edildikleri Peygamber asrı Müslümanları gibi değil, aksine ağzı dili bağlı itaatkâr koyunlar ve niçin ve nasıl diye sormayan taklitçiler gibi yetiştirdiler. İnsana onunla konuşurken Rabbinin de dost diliyle konuştuğu İslam'da, bir hükmün çıkarıldığı veya bir hakikatin ortaya konduğu sırada açıklama yapıyor ve istidlalde bulunuyor; onun nedenini veya sonucunu, faydasını ve delilini açıklıyor; işte bunları doğru ve saf bir şekilde hayvanlar gibi olan avam haline getirmişlerdir. Cahiliye Arabı olan bedevilere konuşan ve minbere çıkan Peygamberin ve Ali'nin aksine bu asrın insanları için minbere çıkmayı ayıp, din tebliği yapmayı kusur sayıyorlar. Kur'an tefsiri yapmayı, Nehcu'l-Belağa'yı tercüme etmeyi, Peygamberin sözlerini nakletmeyi, Peygamberin siyerini ve İmamların hayatını anlatmayı, Hüseyin'in ayaklanmasından ve Zeynep'in eyleminden bahsetmeyi ikinci ve üçüncü sınıf yarım mollaların işi telakki ediyorlar; ilim ehlinin değil, ravzahanların, mevlithanların ve minber hocalarının işi olarak görüyorlar. Halkın dini için tek yaptıkları namaz imamlığıdır. Tek ilmî eserleri "risale" denen

önemli görevin yerine getirilmesindedir. Toplumla olan tek karşılıklı ilişkileri tutulacak ve öpülecek eldir. Halkın önderliğinde, Peygamber ve İmamın halifeliğinin mesuliyetinde, fikrî ve toplumsal sapmalarla ve küfür dolu bidatlerle mücadelede, mutsuzluk faktörlerinin yok edilmesinde, mutluk önündeki engellerin kaldırılmasında, bütün ilmî ve aklî problemlerin cevaplanmasında ve iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma sorumluluğunda ağızlarından çıkan kalıplaşmış iki tekdüze kelime "caizdir" ve "caiz değildir" sözleridir.

Kendi dinî ilimler ocağıyla bu şekilde temas kuran, kendi dininin ilim adamlarından bu ölçüde düşünsel, aklî ve pratik pay alan, dinin hakikatlerini ve dinî şahsiyetleri tanımayı kendi tabirleriyle minber hocalarına emanet eden, din âliminin mihraba gömüldüğü, âlim olmayanın minbere çıktığı bir dindar toplumda ve bütün aklî ve naklî ilimleri kendisinde toplamış olan müçtehit fakihin ilmin gereğini susmak, içtihada saygıyı onu ruhaniyet halesine ve ilmî aristokrasi haremine hapsetmek saydığı ve İslami hakikatleri yaymayı, Şii inançları tanıtmayı ve insanların düşüncelerini geliştirmeyi sanatçılara teslim eden bir sistemde... Evet, böyle bir toplumda dindar halk, hem İslam'ı hem de zamanı iyi bilen hem aydın hem akıllı hem temiz hem sağlam hem layık hem cesur hem sade hem mütevazı hem takvalı hem şuurlu hem fedakâr hem derin hem imanlı hem duygulu hem de akıl ve bilim adamı olan en değerli ilmî şahsiyetini doğrudan tespit edebilmek için nasıl fikrî olgunluğa erişecek, sosyal bilinç kazanacak ve İslami bilgi elde edecektir? "Marikin", "Nakisin" ve "Kasitin"in toplum semasında kaldırdığı toz duman arasından, iktidar ve para gücüyle, zehirlemeler, şayialar, tefrika çıkarmalar, tahrikler, gizlemeler, entrikalar, barış kabul etmez, layık ve uyanık köklü düşmanlar olan Emevilerin emniyetsiz propagandaları, kin beslemeler, şahsi kıskançlıklar, özel kompleksler, bencillikler, insafsızlıklar, hak ihlalleri, nifaklar, şöhret düşkünlükleri, makam sevdaları, ilk iman edenlerden, geçmişleri temiz ve iftihar dolu ve dinin sevgili ve ünlü simaları olan, yıllarca hakikatle ve bilinçli ve aydın insanlarla gö-

rüş ve iş birliği içinde olan, kişisel güdülerle ve özel kinciliklerle arkadan hançerleyen, bizzat inandıkları hakikate hıyanet eden, dostu düşmana bedava satan, karşılık ve minnet beklemeden masum ve sahipsiz kuzuya tuzak kuran kurda bahane oluşturması için dereyi çamurla kirleten ama başka bir sefer kendileri de ona yem olan Talha ve Zübeyr gibi eski yoldaşların ve sözünden dönen müttefiklerin intikam hırsları! Arıca takva riyazet damlayan, ibadet eden alınları secdeden nasırlaşmış olan, Kur'an hafızı, geceleri ibadetle geçiren, Allah aşkından eriyen, yarının azap telaşından titreyen, güçlü din taassubu içinde olan, Allah yolunda canını ortaya koymada kararlı olan, sloganları "Hüküm ancak Allah'ındır." olan, hayatlarını Müslümanlar için vakfeden, âbit, zahit,mutaassıp, kör, şuursuz, kıt anlayışlı, katı, inatçı, tehlikeli, dine gönül vermiş, küfrün oyuncağı olmuş, cinayetin kutsal aracı haline gelmiş, hakikati çiğneyen imanlı kurnazlar tarafından aldatılmış olan kutsal Harici çehreleri arasından...

Evet, böyle bir fırtınada ve böyle renkler ve hileler arasında hayvanlar gibi yetişmiş olan avam, zamanının Ali tipindeki simasını tanıma ve onu sessizlik ve mahkûmiyet yalnızlığında bulma, düşmanın ve dostun darbeleri altından kurtarma, kendi iman ve hayat tahtına oturtma, dünya ve ahiret yazgısını, aklını ve duygusunu, kendisini ve toplumunu, şimdisini ve geleceğini ona emanet etme imkânına sahip midir? Böyle bir toplumda çoğunlukla halkı sömürme, baskı altına alma ve eşekleştirme faktörleri, felç olmuş düşünceler ve güneş görmeyen donuk imanlara hükmeden "Marikin", "Nakisin" ve "Kasitin" kanatları, gizli ve açık Sakifelerde kendi kabile, büyük ashap ve Ensar icmalarını Şeyh, Şeyheyn veya Şeyhleri üzerinde toplarlar, o zaman mescitte ve mescitlerde hayvanlar gibi olan avamdan biat alırlar ve sade, samimi ve Ali benzeri simaları karanlığa çekerler, kolayca kenara iterler veya en azından birbirlerinin yanına gönderirler.

Gaybet, taklit ve takiye dönemlerindeki durum şöyledir: Zor ve hile sistemleri, bekleyiş ve gaybet ilkesinden yararlanıyorlar.

Çünkü Ali'nin dediği gibi, takiye döneminde temiz, bilinçli ve ihlâslı insanlar, unutulmuşluk ve horlanmışlık içinde canlı mücadele alanının, hayat ve hareket akımının dışında kalırlar. Gönlü dertli, bağrı yanık, canı yasta ve yaralı, üzgün ve ümitsiz, darbe yemiş, itilmiş, güçsüz ve yapayalnız kimseler! Bunlar grupları ve sınıfları olmayan yalnız adamlardır. İnsanları aydınlık ve hakka ihlâsla çağırırlar ama sonuç alamazlar. Çabaladılar, yenildiler, güçleri zayıfladı, öldürüldüler, sayıları azaldı.[201]

Bu şekilde din yönetiminin, din yorumunun, din anlayışının, din bilgisinin ve aynı şekilde dinin halka yüklediği ve İmamın yerine getirmesi gereken görevin onu temsil eden bir grup tarafından kendileri ve onlara bağlı topluluklar yararına üstlenildiğini görüyoruz.

Isfahan'ın herkes tarafından tanınan, çok sade, takvalı ve titiz eski âlimlerinden biri, İmamın hakkının ehil olmayanların eline geçeceği korkusuyla İmamın hissesi olarak aldığı paraları "Ben İmamın gerçekten razı olacağı şekilde nerelere ve nasıl harcayacağımı bilmiyorum." diye İmam zuhur ettiğinde kendi imamet bilgisi ile paraların yerini bulup gereken yerlere harcaması için hiç kimsenin haberdar olmadığı bir yere saklar. Filan talebenin açlıktan karnının guruldadığı, daha doğrusu samimi ve gerçek tebliğcilerin sıkıntı içinde kıvrandığı bir dönemde ve dinin maddi yardıma o kadar ihtiyaç duyduğu ve din sorumlularının dini yayma ve halkı aydınlatma konusunda bu paraları harcamalarının gerektiği bir zamanda paraları bu şekilde ortadan kaldırıyorlar.

Elbette bu paraları zayi etmenin en kötü şekli değildir; bundan daha beteri de vardır ama açıklamamak söylememek daha evladır. Bir toplumun insanları seçim ve temyiz gücüne sahip olmadıklarında ve İmam naipliğine İmam gibi birini getiremediklerinde bilinçli ve bilinçsiz dostlar ve yol arkadaşları, doğrudan ve dolaylı bir şekilde kendi cehaletleri, dostun hastalığı ve düşma-

[201] Nehcu'l-Belağa'nın 32. hutbesine işret edilmektedir.

nın kini arasında temizlik, akıllılık, aşk, ihlâs, devamlılık, yiğitlik ve bilginin parlak simalarını ya unutulmaya terk ederler ya da kirletirler. O zaman bu toplumun ruh, iman, hayat ve din kaderine bunların yerine ya çok akıllı kirli ya da akılsız temiz insanlar musallat olur. Bunların her ikisi de birdir; hayır, ikincisi daha kötüdür.

Başka bir grup şöyle diyor: Hak hükümeti ve adalet tesisini kaybolan kurtarıcının zuhuruna bıraktığımız şu anda hak olmayan her hükümet için yol açıktır; her sistemi, her yönetimi, her rejimi engellememiz için meydan açıktır. Eğer hükümetimiz iyi ise bizi iyi olduğumuz için kabul etmeniz gerekir. Eğer biz bozuk isek ve daha çok fesada sürükleniyorsak bu defa da kaybolan ıslahatçının zuhurunu hızlandırdığımız için kabul etmeniz gerekir.

Gaybetin bu olumsuz bekleyiş yorumuyla, cinayet, zulüm ve bozgunculuk yapan ve dini ve mezhebi kendi toplumsal, siyasal, maddi ve manevi menfaatlerine alet eden kimseler için İmam naipliğiyle onun takipçilerini kullanmaya ve onların düşünce, ekonomi, hayat, gayret ve faaliyetleri üzerine çullanmaya yönelik olarak en iyi araç olduğunu görüyoruz.

Olumlu Bekleyiş

Aynı esaslar, aynı inançlar ile yani bekleyiş inancı, gaybet dönemi inancı ve ahir zamanda kurtuluşun zorunluluğu ve kesinliği inancı ile, bu etkenleri yok edici en büyük güç olan bu tarza ters bir tarza sahiptir. Bu ideoloji ile donanmış olan bir halk, fesadı yok edecek en gelişmiş silaha, zulmü ezecek en ağır darbeye ve geleceğe doğru hareket edecek en güçlü enerjiye sahiptir.

Arz ettiğim bu ikinci tarz hakkında her biri iki üç cümleyi geçmeyecek birkaç sözüm olacak; buna çok dikkat etmelisiniz.

1- Bekleyiş/intizar, hem fikrî ve sosyal hem de fıtri ve insani bir esastır. Bu şu anlama gelir: Aslında insan bekleyen bir varlıktır. Kim ne kadar insan ise o kadar bekleyendir. Aynı şekilde insan toplumu, ister sınıfsal toplum, ister milli toplum, isterse grup-

sal toplum olsun, genel anlamda bekleme tabiatına sahiptir.[202] İnsan toplumlarında başından beri var olan Mesih[203] inancı da bu esasa dayanır. Bu nedenle tarih, bütün büyük toplumların (kurtarıcı) bekleyen toplumlar olduğunu söyler.

Tanıdığımız bütün kültürlerin iki ortak özelliği vardır:

Birisi şudur: İlkel ve geri kalmış toplumlar dâhil her medeniyet ve kültür, kendi destan ve mitolojilerin anlattığı üzere, en uzak geçmişinde adalet, huzur, barış ve sevginin bulunduğu altın bir çağa sahiptir. Daha sonra bu ortadan kalkmış, fesat, zulüm ve karanlık dönemi meydana gelmiştir.

Diğeri ise şudur: Gelecekteki büyük ve kurtarıcı devrime ve altın çağa, adalet ve eşitliğin muzaffer olduğu çağa inanır.

Bu, bütün toplumların inancıdır. Dediğim gibi, toplumun tabiatının tezahürüdür. Çünkü toplum canlı varlıktır. Canlı insan varlığı, bekleyendir. Beklemese hareket etmez, mevcut duruma boyun eğer. Sosyolojide çok derin ve önemli bir konu olarak gündeme getirilen "Messianisme" ilkesi, insan toplumunun Mesih veya vaat edilen kişiye inanması esası anlamına gelir. Bundan dolayı hem tarih bize toplumların her zaman gelecekte ha-

[202] İnsan toplumu genel anlamda hem sosyal bir grup hem de sosyal bir sınıftır. Sosyal grup, bir grup, bir sosyal sınıf veya toplum olabilir. Aslında bizzat toplum, kendisini oluşturan fertlerden bağımsız bir kişiliğe sahip canlı bir varlıktır. Tıpkı kükürt, oksijen ve hidrojenden oluşan "asit sülfürik" gibi. Fakat o ne kükürt ne oksijen ne de hidrojendir. Yani bu üç element, nitelikleri bütün kurucu elementlerden farklı olan dördüncü bir madde meydana getirmiştir. Toplum da her ne kadar fertlerinin toplamından başka bir şey olmasa da aslında fertlerin toplamı değildir. Mesela 25 milyon veya 30 milyon İranlı ferdi bir çöle dizseniz İran toplumu oluşmaz; oradaki sadece İranlı fertler toplamından ibarettir. İran toplumu, 25 veya 30 milyon İranlı ferdin bir araya gelmesi dışında karşılıklı sosyal ilişkiler içinde özel duygular, duyarlılıklar ve eğilimlerle oluşur.

[203] Mesih, kurtarıcı demektir. İsa'yı özel ismi olduğu için değil de Yahudi kavminin kurtarıcısı olduğu için Mesih diye adlandırmışlardır. Nitekim Darmistitre gibi bazıları Mehdi ismini Arapça köklü hidayet kelimesinden almaz; bilakis onu Mesih kelimesinin Arapçalaştırılmış şekli olarak kabul eder.

kikat, adalet ve özgürlüğün kesin zaferine inandıklarını söyler, hem de sosyoloji Messianisme olarak her toplumun bu inanca kendi tabiatında yapısının doğal ve fıtri bir tepkisi olarak çeşitli açıklamalarda sahip olduğunu düşünür. Hümanizm ve antropolojide bu esastan geleceğin asıl olduğunu kabul etme, gelecekçilik anlamında "Futurizm" adlı genel bir ilke çıkarılmıştır. Futurizm, geleceğe dayalı ve takipçilerini geleceğe yönelten bir ekol, ideoloji ve mezheptir. Futurizm, en gelişmiş insan hayatı ve tarih hareketi anlayışı türlerinden biridir. Çünkü onun karşısında "Muhafazakârlık", "Statükoculuk", "Klasizm görüşü" yani geçmişi yüceltme, "İrtica" ve "Gelenekçilik" yer alır. Kur'an bu ilkeyi şöyle anlatır:

"Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçti. O eğer ölür veya öldürülürse gerisin geriye mi döneceksiniz?" (3/Âli İmran Suresi 144) Bu ayet, Uhud Savaşında m üşrikler: "Peygamber öldürüldü." diye yaygara çıkardıktan ve bir grup sahabi: "Mademki Peygamber öldürüldü, o zaman birimizi Abdullah bin Übeyye gönderelim de Ebusüfyan'dan bizim için eman alsın; diğer bir grup da: "Olay bitti; kaçsak daha iyi olur." demeleri üzerine indi. Şu düşüncenin ne kadar ileri olduğuna bakın! Diyor ki:

Siz ey İslam Peygamberinin takipçileri! Sizin Peygamberin şahsına takılıp kalmamanız gerekir. Peygambere tapma ve Peygamberin asıl oluşu diye bir şey söz konusu değildir. Asıl olan, öğreti ve hedef düşüncesidir. Peygamber, bu hedefe giden yolda rehber ve kılavuz olduğu için değerlidir. O tıpkı diğer peygamberler gibi gelmiş, mesaj getirmiş ve yol göstermiştir; sonunda o da gidecektir. Eğer ölür veya öldürülürse siz gerisin geri mi döneceksiniz? Maymun gibi arkanıza mı döneceksiniz?

İrtica! Geçmişi kutsama! İleri gidiniz! Peygamber evinde de ölse Uhud'da da ölse sizin ileri gitmeniz gerekir. Bu, ilerici bir harekettir, şimdide durmak olmaz, şahsiyette durmak olmaz, gönül bağlanmaz, geçmişe dönülmez; yüzünü geleceğe çevirmek gerekir. Aslında vaat edilene, beklemeye, yani gelecekçiliğe

inanmak, zorunlu olarak gelecek olan geleceğe doğru hareket etmektir. Bekleyen insan esasında geleceği beklemektedir. Yoksa geçmişin bekleyicisi olunmaz. Bekleyen ümitlidir; ümitli olan ise diridir.

2- Bekleyiş, iki zıt ilke arasındaki tezadın sentezidir. Biri hakikat, diğeri gerçektir. Bir hakikate, bir dine inandığımızı farz edelim. İnanıyoruz ki din, hak üzeredir ve insan için kurtuluş ve adaleti tesis eder. Hak olduğu için, hakikat muzaffer olduğu için, bu kitap en iyi kitap ve bu peygamber en iyi peygamber olduğu için biz hakikat içeren bu itikadi esaslara inanıyoruz. Ama gerçek, bunların zıddını gösterir.

Biz, Kur'an'ın insanlığın kurtuluşu için geldiğine; Peygamberin insanı, zulüm, baskı, aristokrasi, kanı kutsama, ırkçılık, zillet, ezilmişlik ve sömürüden kurtarmak ve cehalet ve geri kalmışlıkla mücadele etmek için geldiğine inanıyoruz. Aynı şekilde Ali, onun oğulları ve Şia önderlerinin Peygamberin halifeleri olduklarına ve Şii inancın insanın kurtuluş ve hidayetinin güvencesi olduğuna inanıyoruz. Ama gerçek bize bu hakikatin tersini göstermektedir.

Peygamberin başını yere koyar koymaz hemen aş ve kap olduğunu görüyoruz. Tarihe hükmeden sistem yavaş yavaş devam etti. Ne hakikat ve adalet onun yerini aldı, ne insanlık kurtuluşa erdi, ne de zulüm, sapma, aldatma ve yalan ortadan kalktı. O zaman insanlara Kisra ve Kayser olarak hükmediyordu; şimdi Peygamberin halifesi olarak hükmediyor. Aralarında ne fark var? O zaman daha iyi idi; çünkü gasp etmek için geldim, diyordu. Mesela, İskender İran'a geldiğinde: "Ben, Cemşid'in Tahtını yakmaya, İran'ı talan etmeye, Hehamenişleri ortadan kaldırmaya, Makedonyalı ve Yunanlı ırkını ve sistemini dünyanın doğusuna ve batısına hâkim kılmaya ve bütün dünya güçlerini avucumda tutmaya geldim." dedi. Nitekim bunu da yaptı. Fakat İslam tarihindeki aynı Kayser ve Hüsrev: "Ben yeryüzünde zulmün yerine adaleti, Sünneti ve kanunları yerleştirmeye, Kur'an'ı ihya etmeye ve kutsal cihat yapmaya geldim." diyordu;

ama yağmalıyordu. Aralarında ne fark var? Hangi başarı elde edilmiştir? Kur'an halk kitlelerini zulmün altından nerede kurtarmış? İnsanları zulüm ve zorbalığa karşı yönetirken Ali nerede başarılı olmuş? Kendisi mağlup olmuş ve zulme maruz kalmıştır. Hain liderlik yerine Peygamberin temsilcisi masum önderlik sistemi olan İmamet insanı nerede masum önderlikle mutlu etmiştir? Bizzat kendileri zindanlarda ortadan kaldırılmışlardır.

Şu halde mevcut durumun yani dış dünyada yaşanan gerçeğin bizim İslam'da inandığımız hakikatle çeliştiğini görüyoruz. Ne yapalım? İslam insanı kurtarıyor, adalet ve ilerleme meydana getiriyor; ama gerçekleşen İslam, bu faaliyetin ve bu yolun aksine işliyor.

Biz, inandığımız şeyi hak kabul ediyor, insanlığın izzet ve kurtuluşunun teminatı olarak görüyoruz; ama gerçekte ne insanlık kurtulmuş ne de yeryüzünde ve İslam toplumunda adalet ve özgürlük yerleşmiştir.

"Hakikat", bilinç, adalet, halkın kurtuluş ve özgürlüğünü şiarlar olarak kabul ediyor ve güvenceye alıyor; ama "gerçek", adaletin, halkın, bilginin ve bilincin zıddıdır. Bu ikisi nasıl bir araya getirilebilir?

Biz İslam tarihinin 1400 yılının tamamında yaşamış bir insan olduğumuzu farz etsek, bu dönemlerin hiçbirinde Kur'an'ın başarılı olmadığını, İslam Peygamberinin başarılı olmadığını, Ali'nin, oğullarının ve dostlarının başarılı olmadıklarını görürüz. Ebuzer İslam'ın bu ilk asrında bizzat Peygamberin en yakın arkadaşlarının eliyle Rebeze'ye defnedilmiştir. İslam'dan önce zulmün, menfaatçiliğin, aristokrasinin, cehaletin ve yoksulluğun kurbanı olan biz mahrum halk, İslam'dan sonra da soyulduk, işkence gördük, açlığa, zulme ve ayrımcılığa maruz kaldık.

Doğal olarak aklıma şu soru geliyor:

Acaba insanlığın kurtuluşu ve evrensel adaletin tesisi için gelen din yenildi mi? Ortadan mı kalktı? Yani Allah, Peygamberini

gönderdi, en yüce ve en üstün vahiy kitabı olan kitabını eline verdi, insanlığın kurtuluşu için görevlendirdi, o da halka rehberlik etmeleri için kendi temsilcilerini belirledi; ama yolun yarısında vazgeçti denilebilir mi?[204] Yeryüzünde insanlığın eğitimi, adalet, insanın kurtuluşu, şeytanın ve şeytanlığın ortadan kalkışı; insanda Tanrı'nın ruhunun zaferi ve tarihte adalet olan o temel hedeften vaz mı geçti?

Yahut hayır, vazgeçmedi, Peygamber ve İmamlar, gördüğümüz gibi, O'nun dinini kendi işleri kabul ettiler, ama güç daha da güçlendi, üstesinden gelemediler ve herkes yok oldu; yani oldu bir hiç! Ya da bu din, bu kitap ve bu peygamber hak üzere değil mi? Yoksa nasıl Allah tarafından görevlendirilmiş ve yenilmiş olabilirler?

Bir Müslüman bu soruların hiçbirine olumlu cevap veremez. İslam Allah'ın dinidir ve kurtuluş için gelmiştir. Ama kurtaramadığını görüyoruz. Kurtuluş, insanın ve mahrum kitlelerin efendiliği, zulüm ve cinayetin ortadan kaldırılması iddiasında bulunan ve insan yanlısı evrensel bir sistemi kurmayı savunan bir dinin mensuplarının, bu hakikat 1400 yıl boyunca kendi şiarlarını hayata geçirememiş olsa da hayata geçirebileceğine, kesinlikle başarılı olacağına ve adaletin mecburen yerleşeceğine inanmaktan başka çareleri yoktur. İslam'a ve tarihe egemen olan bu hakikat düşmanı sisteme, insanlığın hâlâ çektiği sıkıntıya ve hakikat üzerinde gün geçtikçe daha çok baskı kuran para ve iktidar gücüne rağmen; aynı şekilde yayılmakta olan ve ortadan kalkacağa benzemeyen bu şeytani ve insan karşıtı güçlere rağmen mecburen mahkûm olan "hakikat", batıl ama hâkim olan "gerçek"e karşı muzaffer olacaktır. Biz böyle bir günü bek-

[204] Büyük âlimlerden birinin bir sözünde buyurduğu gibi: Ne haber var? Bütün bunlar birbirinden ayrılmış yer ve gök! Bütün bunlar saçma, rengârenk, iddialı ve yararsız insanlar! Bütün bu peygamberler zahmet çekiyorlar, korku ve ümit veriyorlar, sonra da kulak asmıyorlar. Hem kendilerini hem de temsilcilerini ortadan kaldırıyorlar. Bunların ne faydası var? Bütün bunlar kocaman gezegenler. Bir gök, bir yer ve dört tane becerikli adam yeter!

liyor ve böyle bir olaya inanıyoruz. Çünkü Allah, İslam'ın galip geleceğini Kur'an'da açıkça vaat etmiştir: *"Allah, müşrikler hoşlanmasa da kendi dinini bütün dinlere üstün kılmak için Resulünü hidayet ve Hak Din ile gönderendir."* (9/Tevbe Suresi 33) Dünyanın zayıf halklarını insanlığın önderleri yapacağını, yeryüzünü onlara bağışlayacağını ve mahrumların güçlülere ve sermayedarlara mirasçı olacaklarını müjdelemiştir.[205] Ama bunların henüz gerçekleşmediğini görüyoruz. Her ne kadar mevcut tarihsel ve sosyal faktörler gün geçtikçe hakkın yok olduğuna ve adaletin zayıfladığına tanıklık etse de bunun gerçekleşeceğinde şüphemiz yoktur.

Hâkim olan batıl gerçek ile mahküm olan kurtarıcı hakikat arasındaki bu çelişkiyi hakikatin zorunlu ve kesin zaferini beklemekten başka bir şey çözemez. Yeter ki hakikati tamamen inkâr etmeyelim, adaletin zaferi, kurtuluş ve özgürlük arzumuzu öldürmeyelim ve mevcut duruma itaat etmeyelim.

Bekleyişin dünyaya, tarihe ve İslam'a egemen olan gerçeğe karşı bir darbe olduğunu görüyoruz.

Bekleyiş, var olana "Hayır" demektir. Bekleyen kimdir? Kendi bekleyiş ruhunda statükoya karşı itirazı saklı tutan kimsedir. Olumsuz itiraz da olumsuz bile olsa bizzat bir itirazdır.Hafız şöyle der: "Gayptan bir el çıksın, bir şey yapsın." Bu, onun mevcut durumdan memnun olmadığını, var olanı kabul etmediğini ve durumu değiştirmenin peşinde, en azından arzusunda olduğunu gösterir. Bekleyiş, geleceğe imandır; gereği de şimdiyi inkâr etmektir. Şimdiden hoşnut olan kimse bekleyen değil, aksine muhafazakârdır; gelecekten, meydana gelen her olaydan korkar. Hiçbir şeye dokunulmamasını ister, bu yönde çaba harcar.

Akrabam olan bir talebe, tahsil için Mezinan'dan Meşhet'e gelmişti. Sonraki yılın yaz mevsiminde vatanına yani Mezinan'a geri dönmek için yanıp tutuşuyor; dersler çabucak bitsin de

[205] Bkz. 21/Enbiya Suresi 105; 7/Araf Suresi 100, 137; 33/Ahzab Suresi 27. (Çev.)

Mezinan'a döneyim, hicranlar vuslata dönsün diye günleri, saatleri sayıyordu. Sokaklar, bahçeler ve hemşerilerle akrabalık, tanışıklık ve ünsiyet kurma ve teyzesini, halasını, amcasını ve amcasının kızını görme lezzetiyle bu kuru yabancı gurbetten intikam almak, hiç kimsenin kendisini anlamadığı ve mevcut değerlerinin bulunmadığı bu yerden herkesin hasret, neşe, merak ve hayranlıkla yolunu gözlediği o yere gitmek istiyor. Köylü lehçesinin değiştiğini, şehirli olduğunu, âdet, hal ve davranışlarının farklılaştığını, Arapça öğrendiğini, Kur'an'a mana verdiğini, minbere çıktığını, hadis okuduğunu, ilmiye medresesinde sivrildiğini göstermek için can atıyor. Bütün Meşhet halkı onun bu kadar gelişim, zekâ ve ilmine hayran kaldılar! Özetle, bu molla o molla değildir. Herkes onun için gülümsüyor ve gönül alıyor. Hayatı dopdoludur. Artık hiçbir eksiği yoktur. Öte yandan adam çok inançlı ve mübarekti. Her zamanki gibi bir gün okuldan gelmişti. Önümüzde: "Artık inşallah önümüzdeki hafta dersler bitiyor, bu günlerde bilet almam lazım." diye söylenip keyif çatıyor. Aniden çok ciddi bir konuşma ve korku ve titreme okunan bir görünüşle şöyle dedi: "Korkuyorum, Allah korusun, şu birkaç gün içinde ansızın -Allah zuhurunu çabuklaştırsın- İmam-ı Zaman'ın zuhur edeceğinden korkuyorum. O zaman biz artık her halde Mezinan'a gidemeyiz!" Gözü yolda, kulağı seste olanın şüphesiz gönlü eve bağlı değildir!

Eğer ben bir evde yaşasam ve bir gün yer değiştireceğimi veya bir yazgı içinde olacağımı beklesem değişmesi için çalışır, değişmesini beklerim, değişmesini beklediğim durumda yaşarım. Bu şu anlama gelir: Ben yaşadığım ev ve barınağı ve hayat sürdürdüğüm sistemi kabul etmiyorum ve önümde, omzumda ve başımda olan şeye itiraz ediyorum. İtiraz eden insan bekler. Var olanı seven, kabul eden ve ona inanan insan, değişimi beklemez. Muhafazakârdır, onu korumak ister. İster bir kimseyi, ister bir olayı, ister bir fırsatı, ister birtakım şartları, isterse bir mucizeyi beklesin; ancak onu yıkmak isteyen kimse itiraz eder.

Becquet'in "Goudeau'yu Beklerken"de dediğinin aksine, bir fikri beklemek saçma değildir. Saçma olan olumsuz beklemedir.

Keşke sadece saçma olsa! Aynı zamanda insan iradesini bozan bir etkendir. Ama olumlu bekleyiş, insan zihninde, insan hayatında ve bekleyen insanın imanında bulunan mevcut durumu yok etme anlamına gelir. Mahkûm olan millet eğer bu bekleyişi kaybederse mahkûmiyeti daimi surette kesinleşmiş bir kader olarak kabul etmiş olacaktır. Eğer değişimi beklemiyorsak[206] Ali'nin hükümeti zamanında şekillenen ve Kerbela'da yaşanan durumlarbizim için hikâyenin sonudur. Artık tabiatta, tarihte, varlıkta ve insan hayatında hiçbir tepkisi olmayacaktır. Bu inanç, hem hakikate imanın hem de birey hayatındaki menfaatin aksine toplumda ve insanda sorumludur.

Zulümler ve cinayetler, insan tarihinde yarım kalmış bir hikâye ve olaydır. Bu hikâye, hakikat ve adaletin lehine; zulüm, fesat ve kötülüğün aleyhine sonlanacaktır. Bu benim görüşümdür.

3- Bekleyiş, tarihin zorunluluğudur (cebr, determinizm). Bu mesele, bilimsel tarih ekollerini ve felsefelerini tanıyan aydınlar için son derece kışkırtıcıdır.

Ben yeryüzünün bu köşesinde ve tarihin bu anında yarın veya başka her an olabilecek bir gelecekte dünya çapında hakikat, adalet ve mazlum kitleler yararına ansızın benim de rol alacağım bir devrimin gerçekleşeceğini bekliyorum. Bu devrim, okumakla üflemekle olacak bir şey değildir. Aksine bu, bayrak, kılıç, zırh ve cihatla ve ona inanan insanların sorumluluklarıyla olur. Ben bu hareketin doğal olarak başarılı olacağına inanıyorum. Dolayısıyla tarihsel tesadüf, tefrika ve kopukluğa değil, tarihin zorunluluğuna da inanıyorum. Bazılarının zihnine: "Zamanın İmamı, bu rehber ve tarihin sonunun kurtarıcısı dünya çapında nasıl muzaffer olabilecek?" diye bir soru gelebilir. İmam Sadık burada çok derin ve mükemmel bir sosyolojik ve tarihsel açıklama yapmaktadır: "Zalim güçler ve cinayet ve zulüm kutupları birbirleriyle öyle bir savaşa tutuşacaklar ki güçleri ve kuvvetleri zayıflayacak; içeriden öylesine bozulacaklar ki

[206] Bekleyişi inkâr etmek ve beklememek, hem şu anki mevcut durumu hem de tarihte yaşanmış olan durumu kabul edip meşrulaştırmaktır.

dirençlerini kaybedecekler. O zaman siz baygınlıktan ve tavşan uykusundan uyanacak ve iman gücüyle ve bilinçle donandığınız için bu içten çürümüş, dıştan pörsümüş olan güçlere galip geleceksiniz." Bu zafer, mantık ve gerçekliğe; materyalist yasalara değil, İslam'da Allah'ın kanunları diye bilinen sosyal yasalara (sünnetullah) dayanır.

Allah bir şeyi istediğinde onun sebeplerini önceden hazırlar. Nitekim İslam'ın İran ve Roma karşısındaki zaferinde böyle olmuştur. Ben burada tarihin, mazlum insanların ve kitlelerin zorunlu adaletinin ve kesin kurtuluşunun zaferine ve zulmün ve zalimin kesin olarak yok oluşuna doğru ilerlediğine inanıyorum.

19. yüzyıl bilimsel felsefesinin temeli olan ve dünya gayrimüslim aydınları arasında en önemli tarihsel görüş ve kazanım olarak kabul gören tarihin zorunluluğu ya da tarihsel determinizm bu öğretide başka bir bakış açısıyla yer almaktadır.

Tarihin zorunluluğu/belirlenmişliği felsefesi (tarihsel determinizm) şöyle der: Dünyanın, tarihin, hayatın ve sosyal sistemlerin egemen sınıf, kapitalizm ve sermaye bekçileri yararına ilerlediğini, mahrum kitlelerin, yani her zaman soyulan, kırbaçlanan ve aç bırakılan insanların her gün daha çok sömürüldüğünü, onlara ve yazgılarına hükmeden vahşi ve katı sistemin pençesinde baskı altında tutulduğunu ve çeşitli çatışma cephelerinde bunların mağlup, onların galip olduğunu görmemize rağmen bekayı hak eden fertler hâkim olmaktadırlar. Zorbalık lehine, adalet aleyhine ve egemen sınıf yararına, mahkûm sınıf zararına ortaya çıkan alametlere ve eğrinin sömürülen kitlelerin daha çok zayıflamasına ve halka hükmeden grupların daha fazla güçlenmesine doğru yükselmesine rağmen tarih, şunun veya bunun gücüne ve parasına göre değil, -zamanın özündeki ve toplumun hareketindeki belli bilimsel yasaların ürünü olan- kendi bilimsel determinizmine göre hareket etmektedir. Tarih, yiğitlerin, güçlülerin, kurnazların ve sermayedarların oyuncağı değildir; o bizzat üyelerinden bağımsız bir yaşam sürdüren toplum gibidir. Tarih, su-

yunun damlarından ve içinde yüzen balıklardan, böceklerden ve diğer varlıklardan bağımsız olarak akan bir ırmaktır. Birtakım konaklardan geçer, zorunlu ve kesin olarak, halkın kaderine hükmeden kimselerin iradesinin aksine, gelecekte kendisi için belirlenmiş olan hedefe ulaşır. Hiçbir hile ve güç, hareketini engelleyemez veya güzergâhından saptıramaz. Tarihten, donmuş buzullardan, sert ve taş dağlardan, kayalık kıvrımlardan, engebeli darboğazlardan, çöllerden, bataklıklardan, derelerden ve engellerden geçerek nihayet denize dökülüyor, ovaya ulaşıyor. Orası düzgün, ahenkli ve eşit bir genel ovadır. Orada sınıf yok olur ve sınıfsız toplum oluşur. Sömürgeci ile sömürge arasındaki ilişki, "parasının parasını alanlar" ile "bileğinin parasını alamayanlar" arasındaki tezat ortadan kalkar. Orada herkesin hayatı kendi elindedir ve imkânlar herkes için eşittir. Adalet üstün gelir; sınıfsal çelişki kaybolur; sınıfsız, sömürüsüz, iktidarsız ve sermayesiz toplum ferdî bakımdan gerçekleşir. Nasıl? Kesin ve zorunlu olarak. Tarihin adalet lehine tamamlandığı, insanlığın zaman içindeki kaderinin ortak toplumun ve insanların ortak hayatının -bir çeşit bekleyiş olan- zaferi lehine sonlandığı kesin zorunluluğa inanmak, mazlumlara ve sömürülenlere iman ve güç bahşeden, kendi kaderlerinin ve kendi sınıflarının zafere ulaşacağı ve zamana hükmeden sömürü sisteminin patlayacağı ümidini veren en büyük etkendir. Bu kesin iman onları sorumsuz, olumsuz ve tembel yapmak şöyle dursun; tam tersine, onlara güç, kudret ve güven verir. Bu, adalet arayanların iradesini ve mazlumların gelecek ümidini daha da artıran ve onları bu yolda daha donanımlı ve hareketli kılan bir silah gibidir. Bu bekleyiş inancında, zulmün altında ezilen kimseler ve hakikatlerinin zalimlerin elinde oyuncak ve dinlerinin düşmanları elinde alet olduğunu gören kimseler ümitsizliğe kapılmazlar ve tarihin zorunluluğu ve tarihsel gelenek sistemiyle aynı olan Allah'ın iradesinin, tabiatta olduğu gibi tarihte de onun kaderinin, onun fikrinin, onun yolunun ve onun sınıfının zaferi ve kurtuluşu lehine cereyan eden bir kanun olduğuna inanırlar. Bundan dolayı insan tarihi ve adalet düşmanı olan ve mazlum insanlığa hainlik eden

faktörler, kendi mahkûmiyet ve ölümlerini onaylayan ve hakikat, adalet ve halkın zaferini ilan eden bu determinizm karşısında direnemeyecekler veya etkili olamayacaklardır.

Tabiatta ve tarihte bilimsel kanun olarak hâkim olan "ilahi dileme", peygamberlerin "hikmetin ve adaletin yerleşmesi ve insanın kurtuluşu olan" risaletlerinin sonunda gerçekleşmesini takdir ediyor. Yeryüzü ezilmişlerinin zaferini, dünya yönetimini ele geçirmeyi ve tüm yeryüzüne hükmetmeyi bu sınıfa garanti ediyor. Açık ve kesin bir şekilde bu tarihsel çekişmede ve zaman içinde süren çatışmada en iyinin baki kalması nihai ve kaçınılmaz bir sonuçtur. Üretim, ekonomi, hâkimiyet ve güç kaynağı olan ve sınıflar mücadelesinin ana konusunu oluşturan yeryüzünde kalmaya lâyık bir nesil sahiplik edecektir: *"Biz Zebur'da zikirden sonra yeryüzüne iyi kullarımızın vâris olacaklarını yazdık."* (21/Enbiya Suresi 25)

Bu durumda bekleyiş inancının tarihin zorunluluğu olduğunu görüyoruz. Burada tarihsel iyimserlik ile tarihsel kötümserlik arasında fark olduğu görünmektedir. Ben olumsuz anlamda bekleyici olduğumda tarihsel kötümserliğe sahip olurum. Çünkü hayat sisteminin kötülüğün yerleşmesinde, güçlenmesinde ve yayılmasında olduğuna inanırım. Ama olumlu manada bekleyici olursam tarihe iyimser gözle bakarım. Zira o zaman tarihin zorunlu sisteminin adaletin kesin zaferinde olduğuna inanırım. Bu, olumlu bekleyiş inancı ile olumsuz bekleyiş inancının birbirine ne kadar ters olduğunu gösterir.

Büyük Fransız yazarı Saint Paul Simon şöyle diyor: "Maalesef günümüz insanı, Batı dünyasının dar görüşlü ve şimdiyi kutsayan kirli tüketim hayatı içinde metroya yetişmekten başka hiçbir şeyi beklemez."

Bekleyiş, insana gelecekçilik ve büyük bir düşünce kazandırır. Ama günümüz insanı bu kirli tüketim sistemi içinde bekleyişi kaybetmiştir. O sadece otobüs beklemeye durmuştur.

4- Ardışıklık ve tarihsel birlik: Şia'da olduğu şekliyle bekleyiş,

üç dönemi birbirine bağlar: Birinci dönem nübüvvet, ikinci dönem imamet, ondan sonra gelen (üçüncü dönem) gaybettir. Onda ne nübüvvet ne de imametin gerçek hükümeti vardır.

Şeklini belirttiğim imam naipliği ilkesi, nasıl geriletici bir ilke haline gelmiştir? Bunda onun asıl şekli ileridir. Bu üç dönemin nasıl birbirine bağlı olduğunu gösterir. Birinci dönem nübüvvet, sonra nübüvveti izleyen imamet ve daha sonra imametin devamı olan ilim dönemi.

Benim felsefem, insanlığın başlangıcından zamanın sonuna kadar insan tarihinin seyrini ve olayların ardışıklığını akıp giden bir tek mantıksal ve bilimsel bağ içinde açıklayabilir.

Bekleyen, hem fikrî bakımdan hem de bilimsel ve maddi bakımdan hazır bir insandır. (Şia'daki bekleyen, günümüzde var olan şey değildir. Maalesef benim günümüzdeki şekliyle asla savunulamayacak bir şeyi savunmam gerekiyor.) Bir asker kışlasına bakın: Eğer onlar, her an komutan gelebilir ve savaş borusu çalınabilir diye beklerlerse hiçbir zaman uykuya dalamazlar, oyun oynayamazlar, eroin çekemezler, şekerleme yapamazlar, masal ve hikâye anlatmaya ve bu tür şeyler yapmaya kalkışamazlar. Kulakları komutanda, her an cihada katılmaya hazır halde beklerler.

Bundan dolayı "bekleyen", şimdi olduğu gibi kendisini salmış, şaşkın ve dağınık kimse değildir; hazır insandır.

Yakın zamanlara kadar köylerimizde hâlâ gençlerimize ok atmayı ve ata binmeyi öğreten ve Cuma namazına kılıç kuşanmış ve silahlı olarak katılan (hanlar ve zorbalar değil) din adamları ve cemaat imamları vardı.

Bekleyenin son devrim borusunun her an çalınabileceğine ihtimal veren ve kendisini kesinlikle zorunlu ilahi kanunlara göre başlayacak olan bu cihada katılmakla yükümlü kabul eden ve dolayısıyla ister istemez hazırlık yapan sorumlu ve donanımlı bir hazır insan olduğunu görüyoruz. Her Şii, başını yastığa İmamın sesini duyacağı ümidiyle koyar.

Birkaç Sorunun İncelenmesi

-Şiilik'te bu kurtarıcı neden İmam Hasan Askerî'nin oğludur?

Benim o kelami tartışmalarla işim yok. Ben bir sosyolog olarak söylüyorum:

Eğer Şiilik'te kurtarıcı için İmam Hasan'ın oğlu yani belli bir şahıs olma şartı bulunmazsa emperyalizmin vaat ettiği, istibdadın yetiştirdiği ve sömürünün kiraladığı her kolunu sıvayan ve her maceracı zorba, kendisini tarihin ve milletlerin vaat ettiği, hakkı ve adaleti uygulayacak kişi olarak ilan edebilir ve bütün bekleyen güçlerden halkın sırtına binmek için yardım alabilir. Nitekim birçokları tevil ve yanıltma yoluyla buna başvurmuşlardır. Yahudi halkının Mesih'i beklediği ve onu karşılamak için sürekli şehirlerden dışarı çıktığı bir zamanda Dokuzuncu Auguste gelip: "Sizin beklediğiniz kişi benim!" dedi. Dokuzuncu Auguste'un lakaplarından biri "Mesih"tir. Yine 19. yüzyılda yedi yıl zarfında Kuzey Afrika'dan İran Körfezi'ne kadar 17 imam-ı zamanın çıktığını gördük. Fransa, Almanya ve İngiltere'de adalet ve özgürlük hareketinin ve işçi mücadelesinin başladığı 1860-1870 yıllarında Çin'den İran'a ve Batı Afrika'ya kadar bütün İslam ülkelerinde imam-ı zamanlar türedi.

Bundan dolayı kurtarıcının ve imamın "Araplardan, Kureyş'ten, Haşimoğullarından, Peygamberin torunlarından, belli bir anne ve babadan, özel bir ad, lakap ve künyeye sahip olma" kaydı ile sınırlanınca her yalan iddiaya yol verilmemiş oluyor. Onların süreli bir hikâye ve tarihte meydana getirilmiş bir hadise olmaktan başka bir rol oynayamamasına sebep oluyor.

Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali bu belli kayıtlarla özdeşleştirilemez.

Şia gibi böyle bir kaydı bulunmayan İslam ülkelerinde lakap ve şecere üretmekte mahir bir grup dalkavuk, Atatürk ve Birinci Fuad gibi sultan ve diktatörler için vaat edilen Mehdi portresi çizmeye çalıştılar.

Bundan daha önemlisi, felsefi açıklamanın ve mezhep görüşü-

müzün bir parçası olan bu kayıt, Âdem ve Habil'den ahir zamana kadar süre giden bir zincirin, Peygamberin ve öncülerin önderliğindeki bir cephede ve zulüm, zorbalık ve yalan sistemine karşı mazlum kitlelerin art arda gelişinde bulunduğunu ispatlamak ister.

Adalet isteme tarihi, ayrı ayrı hadiseler değil, sürekli bir akımdır. Mesela aniden Spartakus gelir, birden put kıran İbrahim kalkar, bir zamanda Musa'nın liderliğinde esirlerin Firavun'a karşı ayaklanması ve kurtuluşu olayı gerçekleşir, bir mekânda, rastgele bir tarihte İslam Peygamberi köle sahipleriyle, Kureyş tüccarlarıyla ve zalim imparatorlarla savaşır. Gelecekte de dağınık olaylar olabilir; zaman zaman bu tür hadiseler meydana gelir veya gelmez; galip veya mağlup olurlar.

Özgürlük ve adalet için mücadele, zaman yatağında bir ırmak gibi akar. Bu İbrahim'dir, Musa'dır, İsa'dır, Muhammed'dir, Ali'dir, Hasan'dır, Hüseyin'dir. Bu aynı şekilde ahir zamana kadar devam eder. Bu hareket evrensel bir başarı kazanır. İnsan tarihinin bu son kurtarıcısının Şia imamlarının devamı, On İkinci İmam olduğuna inanmak, o evrensel devrimin ve son zaferin dünyadaki zulüm karşıtı adaletçi büyük hareketin devamı ve sonucu olduğu manasına gelir. Zaman içerisinde bir dönem nübüvvetin, hatemiyetten sonra imametin, daha sonra da uzun devirler boyunca gaybet yani ilmin önderlik ettiği bir hareket!

-Niçin Peygamberin zırhı?

Yine tarihle ilişkilidir. İnsanın kurtarıcısı, dünyada adalet sisteminin devam ettiricisi, bedenine İslam Peygamberinin zırhını geçirir; çünkü onun yolunun devam ettiricisidir.

-Neden Bedir bayrağı?

Bu yüzden tarihin sonunda adaleti tesis etmek amacıyla başlatılan hareket ve savaşın İslam'da şeriatı ve hakikati yerleştirmek gayesiyle başlatılan Bedir Savaşıyla aynı olduğunu göstermek için elinde Bedir bayrağı vardır. Son nübüvvet hareketi olan İslam, Bedir'de ilk zaferi elde ettiği gibi, son adalet hareketi olan bu dev-

rim de dünya çapında büyük adalet zaferiyle sonuçlanacak olan İkinci Bedir Savaşıdır. Bu devrim o harekete bağlıdır. Bunlar iki ayrı hadise değil, iki cephede verilen tek savaştır.

-Neden 313 kişi?

Çünkü Bedir'de büyük zaferi elde eden ve şirk, cinayet ve aristokrasiyi ilk defa yenilgiye uğratan mücahitler 313 kişiydiler. İmamın davetinin duyurulmasıyla birlikte ilk ayağa kalkanlar da 313 kişi olacaktır. Bu devrim o cihadın son neticesi ve o mücahitlerin son zaferidir. Yani Bedir, geçmişin daha sonra tarihte kaybolacak, ardı kesilecek olup bitmiş süreli bir savaşı değildir. O zafer sonraki yenilgilerde ortadan kalkacaktır.

-Niçin Ali'nin kılıcı ve neden merkez Kûfe?

Şia'nın, Ali'ye, özgürlüğe ve hakikate inanan kimsenin, Ali'nin Kûfe'de öldürüldüğünü, o kanın toprağa döküldüğünü ve her şeyin son bulduğunu sanmaması için elinde Ali'nin kılıcı vardır. Tarih bu kanı yeniden ihya eder, Ali yani orada yenilmiş olan hakikat tekrar muzaffer olur. Zulüm, aristokrasi ve cehaletin Kûfe'de yendiği, o gerçekleşmiş son devrim ve bu hakiki dünya idi; ama daima değil. Baskı özgürlüğe galip geldi; ama sürekli değil. Yani insanlık Ali'nin hükümetine erişiyor ve cahilce kutsallık ve taassup hükümetine rağmen makam düşkünlerinin hıyaneti ve halk düşmanlarının kudreti, tarihe geri dönüyor ve insanı takip ediyor.

-Deccal kimdir?

İslami haberlerde ve hadislerde Deccal ile ilgili olarak yer alan hikâye, Picasso'nun kahramanıyla aynıdır. Alnının ortasında tek gözü olan bir insandır ve Markouse'nin terimiyle "tek boyutlu" insandır. Dünyamıza egemen olan kirli sistem, insana tek gözle bakan tek boyutlu bir sistemdir. Bozulmuş insan, bu sistemde de dünyaya ve hayata tek gözüyle bakar. O da (Farsçadaki anlamıyla) sol gözüyle bakar. Bu Deccal, zihinlerin büyüleyicisi ve insanların tahrip edicisidir. Deccal, kültürel ve ruhsal düzenin ve ahir zaman insanına hükmeden insan karşıtı sistemin sembolüdür.

-Süfyani kimdir?

Bu harekete karşı olan sistem, Ebusüfyan'ın insana hükmeden, başları bağlayan sistemidir. Ahir zamanda yeniden bu düşünceleri yanıltan ve başları köleleştiren iki sisteme karşı kaldırılacak olan Ali'nin sistemidir. Bu hareketi ezen Süfyani adam, tıpkı zaman boyunca ortaya çıkan adalet hareketinin vârisi vaat edilmiş kurtarıcı gibi, tarihsel bir ardışıklığın ve zaman içinde ortaya çıkan zulüm iktidarı verasetinin sembolüdür.

-Mesih neden bu imamın tabisi olur da sonra döner?

Yani bütün adalet ve hakikat liderleri ve öncüleri geri dönerler. (Ne şekilde döneceklerini ispatlamak istemiyorum. Çünkü bunlar araştırma gerektiren kelami ve ilmî meselelerdir.) Bu, tarihte hakikat dediğimiz bu mahkûm sistemin ve hepsi zulüm ve zorbalık kılıçlarıyla mağlup edilen ve dünya ve insanlık önderliğini ele geçiremeyen özgürlük, adalet ve insanlık önderlerinin Ebusüfyan'ın ve Deccal'in sistemlerini ortadan kaldıran bu evrensel devrimden sonra yeniden dirileceği anlamına gelir. "Batıl dolaşır ama hak yönetir." Bekleyişe inanmak, Allah'ın Kur'an'da Müslümanlara verdiği sözün ve aynı şekilde her mazlum insanın idealinin ve bütün mahrum kitlelerin arzusunun gerçekleşeceğine inanmaktır. Sınıfsız, zulümsüz ve hilesiz bir toplum, içinde insanın adaletin ve hakikatin her zaman hâkim olacağı bir toplum ve hiçbir zaman zalimlerin ve hilekârların oyuncağı olmayacağı bir toplum, fesat ve zulmün bütün silahlı ve güçlü faktörlerine rağmen muzaffer olacaktır.

"Biz yeryüzünde ezilenlere iyilikte bulunmak ve onları imamlar (yöneticiler) ve vârisler yapmak istiyoruz." [207]

Zayıf düşürme, istibdattan, emperyalizmden, sömürüden ve

[207] "Ellezine'stuz'ıfû fi'l-arz" (yeryüzünde ezilenler), şehit Frantz Fanon'un değerli kitabı *"Les Damnes de la Tere" (Yeryüzünün Lanetlileri)* kitabının adının tam karşılığıdır. Ben onu *"Mağdubin-i Zemin (Yeryüzünün Gazaba Uğrayanları)* diye tercüme ettim. Jean Paul Sartre, ona yazdığı önsözde sömürgecilerin tabiriyle şöyle diyor: Bir süre öncesine kadar yeryüzünün sakinleri,

eşekleştirmeden daha geneldir. Bir sınıf, istibdat vasıtasıyla çaresizliğe düşer; bu, siyasi zayıf düşürmedir. Bir sınıf, serveti çalınarak ve yağmalanarak sömürülür; bu, ekonomik zayıf bırakmadır. Bazı kimseler, -istibdat ve sömürünün alt yapısı olan eşekleştirici güçler vasıtasıyla- akıl, fikir ve düşünce ile eşekleştirilir; bu, akıl, bilinç ve duygu bakımından zayıf düşürmedir.

Ama bu kitleler tarih boyunca zayıf düşürüldüler. Yani sürekli zulüm kırbacı, sömürü sistemi ve aldatma büyüsü ile kaderlerine hükmeden bütün rejimlerde kurtuluştan ümitlerini kesiyorlar ve kendilerinde bu korkunç sistemleri yıkabilme gücünü görmüyorlardı. Bu, Allah'ın dünyadaki bu sınıfa müjdesi ve mahkûm insanın kesin kurtuluş ve yeryüzüne hükmeden gasıp güçlerin zorunlu olarak yok oluş ilanıdır: *"Biz yeryüzünde ezilenlere iyilikte bulunmak ve onları imamlar (yöneticiler) ve vârisler yapmak istiyoruz."*

Bu zayıf ve çaresiz sınıfı zulmün altından kurtarıyoruz demiyor; aksine, insanlığın yönetimi tarihin aşağılanmış sınıfının eline geçsin diye onlara liderlik vereceğiz ve onları başa getireceğiz diyor. "Onları imamlar yapacağız" yani bunları yeryüzünün imamları ve önderleri haline getireceğiz. "Onları vârisler kılaca-

500 milyon insan ve bir buçuk milyar yerli diye iki kısma ayrılıyordu. Üçüncü Dünyanın (Asya, Afrika ve Latin Amerika) insan diye adlandırılmaktan bile mahrum olan bu bir buçuk milyar sakini, Canon'un tabiriyle "damne" (lanetli)dirler. Mahkûm ve lanetli anlamına gelen bu kelime dinî bir terimdir ve kıyamet ile ve insanların ebedî kaderlerinin tayin günü ile ilişkilidir. Bunlar iki kısma ayrılırlar: Bir grup kurtulur ve cennetliktir. Diğeri, azaba ve ateşe mahkûm edilen, gazaba uğrayan cehennemlik gruptur. Üçüncü Dünya halkları, bu dünyada kader tayin edici sayılan Batı gücü ve yönetimi karşısında gazaba uğramış ve lanetli bir kavim gibi olmuşlar; azaba ve ateşe mahkûm edilmişlerdir. Cehennem hayatı zayıflıklarının cezasıdır. Bunlar, ülkelerinin cehenneminde, açlık, zillet, işkence ve zayıflık dünyasında yani Üçüncü Dünyada yerlidirler ve yeryüzünün cennetlikleri karşısında kötü kaderlerinin mahkûmlarıdırlar. Yeryüzünün cennetlikleri, ülkelerinin cennetinde, güçlü olmalarının ödülü olan mutluluk, refah, lezzet ve kudret dünyasında insandırlar ve kendi mutlu kaderlerine hâkimdirler.

ğız" yani tarihin, yeryüzünde ve hayatta olan, tarih boyunca haksız güçlerin tekelinde bulunan şeylerin mirasçıları.

"Yeryüzüne Allah'ın iyi kulları vâris olacaklardır."

Bekleyişin, bir müjde ve tarihsel iyimserlik olduğunu; mücadele verasetini, tarihsel ardışıklığı, tarihsel zorunluluğu, adalet ve hakikatin zaferine inanmayı, insanın kaderindeki zulüm ve kötülüğün kesin yok oluşuna imanı, tarihin insan türünün kıyamette ve öldükten sonra değil, bu yeryüzündeki, ölümden önceki hayatında mazlumların muzaffer, zalimlerin ise yok olması ile son bulacağına inanmayı açıklayan bir faktör olduğunu görüyoruz.

Bekleyen, insan karşıtı sistemlerin her an yıkılacağı beklentisi içinde olan ve kendisini sürekli böyle bir evrensel devrime, Ali'nin kılıcı, Peygamberin zırhı ve Peygamber ve Ali'nin torununun eliyle gerçekleştirilecek olan İkinci Bedir'e katılmak için hazırlayan sorumlu Müslüman insandır.

Bundan dolayı "Bekleyiş" itiraz etme ve hangi şekilde olursa olsun, hâkim sistemi ve mevcut durumu tamamen yok etme mezhebidir. Bekleyiş, insandan sorumluluğu kaldırmak şöyle dursun, üstelik onun kendi yazgısındaki ve hakikatin yazgısındaki sorumluluğunu daha da ağırlaştırır, çabuklaştırır, mantıklı ve önemli hale getirir.

Bekleyiş mezhebi/öğretisi, olumlu bir tarih felsefesi, bir tarih zorunluluğu, bir felsefi iyimserlik, hareket veren ve sorumluluk yükleyen fikrî ve ruhsal bir etken, mevcut duruma karşı bir itiraz felsefesi ve asırlar boyu egemen olan değerleri ve sistemleri yıkmadır. Şimdi kötümser ve olumsuz rıza ve teslimiyet felsefesine dönüşmüştür. Bekleyiş öğretisi, şu temel esası ispatlar: Bir toplum gerilediğinde ve takipçilerinin düşüncesi sapkın bir fikir olduğunda ileri düşünce ve mantıklı, hareketli ve yapıcı öğreti de geri, olumsuz ve uyuşturucu bir rol kazanır. Bu, Müslüman toplumda, özellikle Şia toplumunda bir faciadır!

DOKUZUNCU BÖLÜM

EKLER

İslam'da Tarih Felsefesi

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

Öncelikle arkadaşlardan, vaktin az olması ve konuyu bir dereceye kadar tamamlamaya mecbur olmam nedeniyle -aynı zamanda çok sıkışık olsam da- beni bağışlamalarını rica ediyorum. Çünkü meseleler, gördüğümüz fark ettiğimiz gibi, çok fazladır. Bu meselelerin çok olmasının sebebi, benim hem daha önce gündeme getirdiğim hem de hâlâ gündeme getirmekte olduğum konuların, doğru çizgisi olan, insanın bu doğru çizgi üzerinde hareket ettiği, sonra bağımsız bir somut neticeye ulaştığı ve araştırmanın tamamlandığı soyut bilimsel meseleler olmamasıdır. Aksine bunlar sosyal meselelerdir. Her ne kadar başlıklar çeşitli de olsa bir tek bakış açısından, kendi bilgi bakış açımdan ele alıyorum. Kesinlikle sosyal meselelerin özelliği olduğu gibi, her mesele, diğer birçok mesele ile çarpışır. Öte yandan henüz yeni olduğu için öncesi bulunan birçok zihinsel kavramla da çarpışır. O zaman bunları ister istemez gündeme getirmek gerekir. Soruları cevaplayacak vaktim olmadığı için bana ulaştırmak istediğiniz soruları kendi adresinizle birlikte yalnızca Hüseyniye'ye yazın. Çünkü artık zamanım yok ve burada değilim; dönmem gerekiyor. Ben onlara cevap vereceğim ve sonra adresinize göndereceğim. Elbette postalamaya değer gördüğünüz ve sizin için önemli olan soruları gönderiniz. Eğer sizin için önemli değilse vazgeçebilirsiniz.

Bu geceki konuşmamın konusu başka bir konudur. Bu oturumda soruları konuşmanın sonunda sorun. Ben yetiştirebilmek için onlara kısaca cevap vereceğim.

Konuşmamın konusu, özellikle İslam'da Şii inanç görüşümüz açısından tarih felsefesidir. Kendi genel ve doğru anlamıyla İslam, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren başlayan ve sonuncusu İslam Peygamberi olan çeşitli peygamberlerin bu din çerçevesinde değişik ümmetlere gönderildiği büyük insan hareketi demektir. Bu dinde tarih felsefesinin olup olmadığını, eğer varsa bugün sosyal ve felsefi ekollerde gündeme getirilen tarih felsefelerine benzeyip benzemediğini ve genel olarak nasıl bir felsefe olduğunu görmek istiyoruz. Bu, son derece önemli ve derin araştırma konularından ve aklıma yeni gelen meselelerden biridir. Açıklayayım: İslam Bilim kitabının baskısını yenilemek için yeniden gözden geçirmek istiyorum. Çünkü okuyan öğrencilerin bildiği üzere, İslam Bilim, benim sınıfta şifahi olarak verdiğim -öğrenciler tarafından kayda geçirilmiş, sonra da basılmış olan- derslerden oluşmaktadır. Bundan dolayı planlanarak yazılmış bir kitap değildir. İster istemez böyle bir kitap çok sayıda kusurdan arınmış olamaz. Eğer otursam, birkaç yıl belli bir programa göre çalışsam, plan çıkarıp yazsaydım bile kusurla dolu olurdu. Böylesine alelacele ve sınırlı ders programı içinde nasıl olmasın ki!

İslam Bilim hakkında çok eleştiri yapılmıştır. Bazıları benim için son derece değerlidir. Bazılarının ise ilmî yönü bulunmayıp sizin de bildiğiniz gibi toplumumuzda mazisi olmayan başka yönleri vardır. Bu ikinci tür eleştiriler toplumumuzun özelliklerinden biridir. Başka fırkalarda, mezheplerde ve milletlerde de gerektiğinde zora ve yalana başvurarak kişileri kendilerine bağlamak, düşünceleri kendilerine nispet etmek isterler. Bu yaptıkları makul bir şeydir. Çünkü her ekolün ve düşüncenin değeri, o ekole inananların düşüncelerine bağlıdır. Ben bunu kendi hakkımda bir örnek olarak söylemiyorum; bilakis toplumumuzdaki bir realite olarak söylüyorum. Hatta Bahailik tebliğcilerinden biri (adı Alevi idi, öldü; bu fırkanın çok becerikli tebliğcilerindendi) babama şöyle diyordu: Sır sahiplerinden, İslam'ın büyük filozofu, büyük İslam filozofları silsilesinin en son

filozofu Hacı Molla Hadi Sebzivari'nin en yakın öğrencilerinden duyuldu ki ömrünün sonlarında, ölümüne yakın kalp gözü açılmış, yani hakikate yönelmiştir. Ne kadar zekice bir yalan uydurmuş! Çünkü ölümüne yakındı ve herkes şöyle diyordu: "Biz onun öğrencisiydik, biz onu tanıyorduk, dersine gidiyorduk, babam onun öğrencisiydi, dedem onun öğrencisiydi." Diyor ki: "O ölümüne yakın değildi; sır arkadaşlarına söylediği son sözü bu idi." Bundan dolayı kimse onu gizleyemez. Çünkü herkesin o hayattayken, dersteyken, araştırma yapıyorken hatırası vardı. Fakat ölüm anında -bir kişi yavaşça kulağının dibinde demiş olabilir- kimse ondan haberdar değildir! Tıpkı bir tane ravisi bulunan "İmamlar Kureş'tendir." hadisi gibi! Her halükârda bu genel bir yasadır. Her fırka kendileriyle ilişki kurdukları ve konuştukları değişik kişileri -doğru veya yanlış- kendisine mensup sayar. Kendi yararlarına makul ve mantıklı bir iştir. Bütün gayretlerimiz, vazifelerimiz, gerçek sorumluluklarımız ve ödevlerimiz şu olan bizim aksimize: Eğer bir kimse dinden şahsi inancı ve fikrî eğilimi üzerinde hiçbir menfaat ve çıkar gütmeden bahsederse onu dinsizlerden önce dindarlar hesaba çekerler. Onun mezhebini ve inancını anlatan bin bir delil, çokça gayret, çaba, 20 yıl, 30 yıl, 40 yıl, 50 yıl çalışma, 100 makale, 1000 konferans, 50 eser, teli, tercüme tamamen görmezden gelinir. Ama bu kitapların, bu yazıların birinde ya yanlış basılmış, ya onun inancına aykırı, ya da kendisinin başka şekilde anladığı bir cümle bulsa o cümle büyük bir keşif olarak alınır, uçları kırpılır, onun her tarafa bir mesaj olarak duyurulması, tahrif edilmesi ve suçlanması gerekir. Böylece onun kendilerine ait olmadığı ispatlanmış olur. (Bu, mümirilerden özel bir kesimin mesajıdır.) Fakat aynı zamanda ben, eleştiri yapan ve kılavuzluk eden görüş sahiplerinin ve profesörlerin birçoğundan son derce memnunum ve onları takdir ediyorum. Bu şekilde toplumda yeni bir söz söylenebilir, İslam hakkında yeni bir araştırma yapılabilir ve zamanla ilerleme ve gelişme sağlanabilir. Ben, o veya başkası değil, toplum ve nesil, benim görmeye çalıştığım şekilde. Bu görüş analiz edilir, olgunlaştırılır, onu başkası takip

eder; onu kendim değiştiririm, geliştiririm, düzeltirim. Bunu (her başka şey gibi) bir fikir gelişinceye ve zirvesine ulaşıncaya kadar sürdürürüm. Böyle yapmak lazım. Ama biz bir âlimin, vaktiyle bir kitap yazan bir kimsenin tıpkı Kur'an gibi artık bir yanlışının çıkmaması, ömrünün sonuna kadar hep doğru kalması ve indirilen ayetler gibi yüzde yüz ayıpsız ve kusursuz olması gerektiğini sanırız. Eğer bir kimse: "Benim eserim veya sözüm yüzde yüz doğrudur, budur ve bundan başkası yoktur." İddiasında bulunursa bu onun âlim değil, mutlak cahil olduğunun alametidir.[208]

Bu âdeti zihnimizden silmeliyiz. Bu âdet durgunluk dönemine aittir. Durgunluk döneminde bütün meseleler sabittir. Bütün ilmî meseleler tekdüze; hatta tekrarlanan ve devredilen örneklerdir. Mesela bazı hocaların önünde okuduğum derslerde hocanın örneğin bir Arapça sarf ve nahiv veya meani kuralını öğrettiğini, sonra örnek vermek istediğini, gündelik hayatta konuştuğumuz bin tane örnek olduğu halde o ders için sadece bir tane örnek bulunduğunu, onun da kitapta yazılı örnek olduğunu görüyordum. Bu konudan bahseden diğer kitaplarda da aynı

208 Hocalarımdan biri olan Gurviche için konferans veriyordum. (Onun öğrencisiydim) Sosyolojinin meselelerinden birini tanımlamak için birkaç tarif nakletmiştim. Mesela bizzat Profesör Gurviche'in tariflerinden birini nakletmiştim. Sonra sözümün ortasında bana baktığını ve şöyle dediğini gördüm: "Bu söz çok saçma! Ben böyle bir söz söylemiş olmaktan dolayı utanıyorum!" Ben sustum. Dedi ki: Bunu nerden yazdın? Filan kitaptan, dedim. Bütün çocuklar güldüler. (Çünkü kitabın Gurviche'e ait olduğu biliniyordu; herkes onu tanıyordu.) Dedi ki: O, benim yazdığım kitap mı? Evet, dedim. Ne zaman basılmış diye sordu. 1954 yılında dedim. Fakat ben 1954'te ölmedim. Ben şimdi 1961'de yaşıyorum. 1954'ten 1961'e kadar yaşıyordum ve düşünüyordum. Sen 1954'teki Gurviche'ten bahsediyorsun. Hâlbuki gerçek, 1961 Gurviche'indedir. Ben bu dokuz yılda, yedi yılda, altı yılda ölmedim ki, hâlâ yaşıyorum. Eğer benim 1961'deki sözüm, 1954'deki sözümün aynısı ise bu benim için bir üstünlük değildir ki hak söz söylemiş olayım. Bu benim 1954'te durduğumun ve donakaldığımın alametidir. Demek ki gerisini boşuna yaşamışım. Dahası tekrarın tekrarı olur.

misal vardır. Ders vermek isteyen bu hocanın aynı misali vermesi gerekir. Misaller kalıtsal örnek gibidir; başka türlüsü yoktur.

İstisna-i munkatı adlı bir kural vardır.[209] İstisna edilen şey ayrıdır. İstisna yaptığımız hükmün cinsinden değildir. Normal örneklerimiz arasında da bu türden birçok örnek vardır. Dediğimiz gibi kalır: Filan çok meşhurdur, onu tanımayan kimse, (Hace Hafız Şirazi'dir.) Yahut deriz ki: "Filanca almadı şu kimsenin külahını, o Hace Hafız Şirazi'nin külahıdır." Bugün onun külahını aldığı kimse Hace Hafız Şirazi değildir! Var olan bütün insanların külahını aldı, demek istiyor. Eğer istisnai olarak onun külahını almayan bir kimse var ise o, onun asrında yaşayabildiği ve külahını alabildiği kimselerden biri olmayan Hace Hafız Şirazi'dir! Örnekler çoktur. Senin güzelliğin hakkında bundan başkası söylenemez. Güzelin üzerinde sevgi ve vefanın rengi kusur değildir.

Hafız maşukuna diyor ki: Senin yüzünde hiçbir kusur yok. Sadece bir tek kusur vardır, o da vefasız olmasıdır. Vefa, yüz kusurlarından ve eksikliklerinden değildir. İstisna-i munkatıyı ne için kullanıyorlar? Mübalağa için. Yani hiç istisna yoktur. Onun için istisna yapmak istesek de başka bir şeyin cinsindendir. Mübalağa için çok örnek vardır. Diyorlar ki: Onların hepsi geldi; sadece evlerinin tavuklarını getirmediler! Güzel, evin tavuklarını misafirliğe getirmiyorlar! Yani getirmedikleri hiç kimsenin kalmasdığını söylemek istiyor. Her zaman söylediğimiz bu tür misaller çoktur. Ama bize ders verdikleri zaman -Düşünce durgunluğu için örnek vermek istiyor-: İstisna iki kısımdır; istisnai

[209] İki tür istisna vardır: Birisi istisna-i muttasıldır. İstisna edilen de kendisinden istisna yapılan da aynı cinstendir. Sanki şöyle der: Teyzemin oğlu dışındaki bütün insanlar, bütün kavim ve bütün akrabalar geldiler. Teyzemin oğlu, kendisinden istisna yapılan kavmin ve akrabaların bir üyesidir. Öyleyse bu hükümde haber şeklinde gelen şahıslarla muttasıldır (bitişik), aynı cinstendir. Ama başka bir istisna türü daha vardır ki ona istisna-i munkatı (ayrı istisna) derler.

muttasıl, istisna-i munkatı. İstisna-i munkatı ile ilgili bir örnek vardır: Eşek hariç, kavim geldi. Yani sadece eşeklerini getirmediler. Yoksa hepsi geldiler. İyi, sadece eşek gelmedi; yalnızca bu örnek! İstisna-i munkatıya dair başka bir örneği getirip yanına koysan, anlaşılmaz. Çünkü miras kalmış değildir. Bizzat ilkokullarımızda faiz dersinde bütün örnekler kalıtsaldır. Bu öğretmen bey, selefi olan öğretmenden almış, o önceki öğretmenden, o da kendinden önceki öğretmenden almıştır; bu kaynağına kadar böyle gider. Her zaman: "Bir sürü vardır; bunun 270 başı sığır, 320 başı koyundur." Bir başka örnek: "İki musluğundan su giren, bir musluğundan su çıkan bir su havuzu vardır." Hiçbir sınıfta, hiçbir dönemde bu iki örnekten başka bir örnek yoktur; kimse duymamıştır. Hatta yeni bir örnek seçme cesareti de yoktur. Örnekler değişmezdir, sözler değişmezdir, teoriler değişmezdir. İnançlar klişedir. Kim yeni bir söz, yeni bir ibare, yeni bir tabir ortaya koymak isterse o saçmalamış, başkaldırmış, inkâr etmiştir. Bu, sabitlik ve durgunluk alametidir. Hâlbuki İslam tarihinin birinci, ikinci, üçüncü asrına bakınız; İslam ülkesinin her köşesinde, İslam toplumunda, İslam kültüründe Kur'an, İslam, felsefe, tevhit ve tefsir üzerinde yeni bir düşünür, yeni bir metotla, yeni bir görüşle, yeni bir fikrî öğretiyle çalışma yapmaktadır. Her birinin kendine has bir tarzı, özel bir metodu vardır. Her camide, her medresede, bir âlim oturmuş, kendi özel dünya görüşüyle, orijinal bir şekilde ders vermekte, öğretim yapmakta, araştırmakta, sosyal konuları ve dinî meseleleri anlamaya çalışmaktadır.

Öyle ki İslam, Abdurrahman Bedevi'nin deyişiyle, bedenlerdeki ve sürekli kükreyen fırtınalardaki düşünen ruh gibi dâhilerin düşünce ve idraklerinde gelişmekte, olgunlaşmakta, parlamakta ve yayılmakta idi. İslam'ın anlamı bu şekildedir. Sonra kalıplara geldi, orada artık dondu. Kimsenin sezmeye, hatta bir tek cümleyi ve ibareyi yerinden oynatmaya cesareti yoktur.

Şunu demek istiyorum: İslam Bilim'de ortaya koyduğum bir görüşü yenilerken bazılarının İslam Bilim'den çok kitabı eleştir-

diklerini gördüm. 38. sayfadaki bir yazı, hata cetvelinde düzeltilmiş olsa da yanlıştır! İçinden yanlış almamak gelmiyor. Baskı hatası olduğunu biliyor. Eleştirmen baskı hatasıyla ilgilenmez. Hata cetveli çıkarılmamış olsa bile ilgilenmez. Bizzat baskı hatası olduğunu anladığında artık hata cetveliyle, baskı hatasıyla, matbaayla işi olmaz. Benimle işi yoktur. Pekâlâ, yanlış tespit edilmiş, hata cetveli de çıkarılmıştır. Onun kendisinin düzeltmesi gerekir, ama içinden yanlış almamak gelmiyor. Kitabım üzerine 18 tane eleştiri yazılmıştır. Güzel, eğer bu baskı hatası alındıysa hiçbir şey yapılmamış demektir. Bu eleştiriler genellikle tikel konular, ayrıntılar ve zihinlerde zaten var olan sözler üzerinedir. Oysa ben orada gündeme getirdiğim temel meseleler üzerinde durulmasını isterim. Bunlar sanki hiç yazılmamış gibi görmezden gelinmektedir. Bu meseleler üzerinde bizzat ben herkesten daha çok konuştum. Yani bu kitabı okuyan ve eleştirenler arasında herkesten daha çok ben kendim eleştirdim. Bunu kitabın veya kendi çalışmamın kusuru olarak görmüyorum. Aksine, bu tarz düşünmenin gelişmekte olduğunun belirtisi olarak görüyorum. Bunu şu iki sebeple söylüyorum:

Birinci husus şudur: Benim burada ele aldığım konuların bana uykuda veya uyanıkken ilham edilmiş hakikatlerden ibaret olduğunu sanmayın! Hayır! Bunlar, başka her âlim, düşünür ve yazar gibi, araştırmacılık ve âlimlik iddiasında bulunmaksızın her düzeyde (İster en düşük düzey olsun, isterse en yüksek düzey olsun, fark etmez; düşünme ve tefekkür etme ile sadece âlimler ve araştırmacılar yükümlü değil, herkes ve hepimiz yükümlüyüz.) düşündüğüm, düşünce tarzıma, yeteneğime ve bilincime göre bir görüş çıkardığım ve kendi kuşağımın, kendi sınıfımın ve kendi zamanımın ihtiyacını göz önünde bulundurarak dile getirdiğim meselelerdir. Bu ifadeler, yani ben şöyle düşünüyorum, ben bu meseleyi şimdi şöyle anlıyorum gibi sözler, benin bu hakikati keşfettiğim anlamına gelmez; daha doğrusu benim bunu böyle anladığım manasına gelir. Sen nasıl düşünüyorsun? Benim gündeme getirdiğim mesele üzerinde düşünme

ve çalışma konusunda sen de benim kadar sorumlusun. Eğer gerçekten yeni bir görüşün var ise bana söylemen, bana kılavuzluk etmen, beni desteklemen ve bu düşünceyi geliştirmen gerekir. Ben de konuştuğumda en azından kendim için kesin bir şey söylediğim anlamına gelmez; bu bir görüştür. Yani ne kadar çok yaşar ve ne kadar çok düşünürsem bu görüşün o kadar değişme, ilk halinden farklı olma ve bizzat benim reddetmem ihtimali vardır. Onu ya düzeltmeliyim ya daha iyi hale getirmeliyim ya ona daha çok derinlik kazandırmalıyım yahut başka bir şekle sokmalıyım. Bunların hepsi olabilir. Her halükârda bizim yaptığımız kesin hakikatlerin ilanı değildir. Bizim işimiz, üzerinde düşünmekle yükümlü olduğumuz hakikatler üzerinde düşünmektir. Olabildiğince daha çok ve her gün daha fazla düşünmek ve çalışmak.

İkinci mesele şudur: Benim İslam Bilim'de yaptığım üzere, inanç esaslarını sınıflandırmada ben Ferit Vecdi'nin etkisi altındayım.[210] Bunu, okuyan kimselerin bu ilgiyle ve kendime özgü oluşturulan bu yeni bakış açısıyla okumaları için söylüyorum Onun İslami esaslar adıyla kendi Ansiklopedisinde çıkardığı birtakım esasları ondan aldım ve orada yazdım. Ama meselelerin açıklaması, diğer konuların analizi ve başka bütün bahislerin gündeme getirilmesi tamamen bana aittir. Yalnızca cümlelerin başlıkları Ferit Vecdi'ye aittir. Bundan dolayı tasnif Ferit Vecdi'ye, bütün sözler ve sorumluluğu bana aittir. İslam öğretisinin bu esaslara sahip olduğunu Ferit Vecdi'nin yaptığı gibi, bir, iki, üç, dört,... on üç şeklinde maddeleştirdim. Sonra baktım, tevhidi İslam esaslarından birisi olarak almadığını gördüm. Ben de onu ekledim. Ferit Vecdi, tevhidi bir esas olarak İslam'ın getirmediğini, onun diğer dinlerde de olduğunu, ona İslam'ın da inandığını düşünmüştür. Ama ben farklı düşünüyorum. İslam'ın tevhidi aslında bu akşam söyleyeceğim üzere tarih felse-

210 Yazarın bahsettiği yazı, Fecr Yayınevi tarafından Farsça İslam Şinasi-4 kitabının Türkçe tercümesi olarak "İslam Nedir, Muhammed Kimdir" adıyla basılan kitabın birinci bölümünde yer almaktadır. (Çev.)

fesinin temellerinden biri olarak başka bir tevhittir. Bundan dolayı İslam'ın temel esaslarından biri olması gerekir. Ben son esasta ona ekledim. Şimdi bu tasnif zihnimde tamamen değişiyor. Konularla ilgili başka türlü bir eğilim, başka türlü bir sonuç söz konusudur. Yani İslam Bilim'in o bölümünde bahsettiğim meseleleri kendi açımdan kabul ediyorum; hiçbirisi yanlış değildir. Ama meselelerin ortaya koyma ve anlama şekli tamamen farklıdır. İslam'ın din esaslarının birincisi tevhit, ikincisi ahiret, üçüncüsü nübüvvet, dördüncüsü imamet, beşincisi adalet, altıncısı hac, yedincisi zekât, yedincisi tabiatla ilgilenmek vs.den ibaret olduğunu söylemek aslında yanlıştır.

Benim önemsediğim tasnife göre -bu ilgi bizzat Kur'an'dan ve İslam anlayışından kaynaklanmaktadır- İslam'ın -ne eksik ne fazla- bir tane esası vardır. Bir temel, bir esas, bir sütun; bu, tevhit esasıdır. İslam bir sistemdir. Bir merdiven olmadığı için birinci basamak şu, ikinci basamak bu, üçüncü basamak o diyemeyiz. İslami esasların tasnifi enlemsel ve boylamsal değil, bölümlere ayırma şeklinde bir tasniftir. Tıpkı bizim ilimler hakkındaki tasnifimizin bölümleme şeklinde olması gibi. Tabiatın elemanları deniz, dağ, taş, ağaç, insan ve hayvandan ibarettir demiyoruz. Böyle bir sınıflandırma yapmıyoruz. Tabiatın elemanları ya hissedilirdir ya da hissedilmezdir. Hissedilir olan, hareketsiz (camid), hisseden ve büyüyen diye bölümlenir. Hisseden, büyüyen, hareketli ve iradeli (hayvan). O zaman her birini yine bölümlere ayırmamız gerekiyor: Kemikli ve kemiksiz. Aynı şekilde kemiklileri kısımlara ayırıyoruz: Mesela, memeliler ve memesizler. Onları da mesela, pençeliler ve zehirliler diye ayırabiliriz. Bu bilimsel tasnifin bölümlemeli olduğunu görüyoruz. Bir asıl alıyoruz; o asıldan başka iki üç asıl çıkıyor. Yine her birinden de birkaç tane başka asıl çıkıyor. Bu, bilimsel tasniftir. Ama eğer tabiattaki varlıkları sıralarsak bu sınıflandırma hiçbir şekilde bilimsel olmaz. Evet, İslami görüş, esasları bu şekilde temellendiren enlemsel ve boylamsal bir görüş değildir. İstersek maddi bir şekil vereceğimiz güneş sistemi tarzında bir öğretidir.

Güneş sadece ortada durur. Gezegenlerin güneşe yakınlığı değerlerine göre değişir. Güneşin yörüngesinde veya etrafında dönerler. Çekim gücüyle ona yakın olurlar. İslam inanç sisteminde tevhit de böyle bir güneştir. Sonra bütün diğer esaslar ve hükümler, beş ise de elli ise de tevhitten kaynaklanır. Bu esaslar yazılı esaslar değil, çıkarımsaldırlar. Yani o araştırmacıya ve o âlime ya da o özel anlayışa bağlıdırlar. Her dönemde, var olan bu isnat bütününden çıkarılabilir.

Tevhit, bütün varlığın bir yaratıcının mahlûku olduğuna ve aynı şekilde bir malikin, yani Tanrı'nın kulu, bir rabbin yetiştirdiği ve bir yöneticinin yönetileni olduğuna inanmaktır. Bu, tevhit inancıdır. İnsanın, Allah'ın -başka hiçbir kimsede, hiçbir idarede, hiçbir yönetimde, hiçbir kutupta bulunmayan- birliğine inanmasının bizzat bu inançtan doğan birtakım özel mantıksal ve düşünsel gerekleri vardır. Bu, insanın dünya görüşünü meydana getirir. Dünya görüşü nedir? Günümüz sosyal ve felsefi ekollerinde gündeme getirilen en yeni ve belki de en önemli meselelerden biri, dünya görüşü meselesidir. Fakat maalesef bu konu bizim aramızda hiç gündeme getirilmiyor.

Eğer dünya görüşü gündeme getirilseydi, aslında İslam'ı başka türlü anlar, akaidimizi farklı idrak ederdik. Dünya görüşü sahibi olmadan bütün inançlarımız temel yön ve anlamdan yoksun olur. Tek tek anlaşılabilir ama İslam canlı bir beden, genel bir ruh ve evrensel bir hareket yolu olarak kavranamaz. Tıpkı uzman olan kimseler gibi: Birisi göz uzmanı, birisi diş uzmanı, birisi kalp uzmanı, birisi kan uzmanı, birisi damar uzmanı, birisi el uzmanı, birisi ayak uzmanı, birisi mide uzmanıdır. Bu uzmanların her birisi bir boyutu tanır; ama bu kişiyi tanımazlar. O İslam adlı şahıs, başka bir şeyle değil, ancak İslam dünya görüşüyle anlaşılabilir. Dünya görüşü ne demektir? Dünya görüşü[211], benim bütün evren ile ilgili olarak sahip olduğum anlayış

[211] Bu, "vision du monde" adlı Batılı terimden daha yeni tercüme edilmiş olan bir terimdir.

ve tasavvur şeklimdir. Herkes evreni/dünyayı bir şekilde anlar ve görür. Herkesin yeryüzüne ve göğe baktığında evreni asla aynı şekilde anladıklarını sanmayalım.

Bir kabileye mensup bir fert, yeryüzünü kendi kabilesinin otlağından ibaret bilir ve bu dağların arkasını da âlemin sonu sanır. Karanlıklar var der. Göğü ise bir pilavlı kebap kapağı gibi uçları yere değen bir tavan kabul eder. Yeryüzü hangi tarafa uzanır? Benim şu otlak dağlarımın arkasına. Etrafında, savaştığımız, barıştığımız, dostluk kurduğumuz, mücadele ettiğimiz, birlikte yaşadığımız birkaç başka kabile vardır. Burası dünyanın tamamıdır. Öyleyse bu kapak nedir? Karanlığı, yokluğu, bilinmezi, gaybı kesinlikle anlamıyoruz. Asla onun arkasını düşünmez. Onun gözünde varlığın tamamı bundan ibarettir.

Sınıfsal bir topluma[212] mensup olan, böyle bir toplumda yaşayan bir fert, evrene baktığında onu da sınıf sınıf görür. Eskiden yeryüzünün, evrenin ortası[213] sayıldığı bu inanç, niçin vardı? Çünkü onun bildiği en iyi yer, yeryüzüdür. Diğer yerler ikincildir, hatta güneştir. Sonra yeryüzünden daha yüksek ve ona uzak olan çeşitli felekler vardır: Ateş, ay, güneş feleği; en son felek, felekler feleğidir. Bunlar sekiz dokuz felek olup güneşin etrafında dönmektedirler. Her feleğin onu döndüren ve idare eden bir aklı vardır. Bu aklın diğer feleğin aklıyla irtibatı yoktur. İkinci feleğin aklının üçüncü feleğin aklıyla, üçüncününkinin dördüncününkiyle bağlantısı yoktur. Sonuncu felek olan ve bütün bu feleklerin ve yeryüzünün etrafında dönen felekler feleğinin de bir aklı vardır. O akıl tümdür, yani akıllar aklıdır, üstün ve yönetici olan ve bütün feleklerin akıllarına hükmeden akıldır. Bizzat yeryüzünün çeşitli unsurları vardır: Su, toprak,

212 Sasaniler devrindeki gibi, sınıf sınıf olan ve her sınıfın bağımsız olduğu bir toplumda bir fert bir sınıftan başka bir sınıfa geçemez. Toplum, birbirinden tamamen kopuk olan beş, altı, yedi sınıftan oluşmuştur.

213 Böyle görüyorlardı; teleskopla araştırmamışlardı; uzaya gitmemişlerdi. Kendi zihinlerine göre düşünüyorlardı. Zihinleri toplumlarının etkisi altında olduğu için evreni böyle görüyorlardı.

ateş ve hava. Bu unsurların her birinin özel bir üstünlüğü vardır. Ateş hepsinden daha yüksek bir zati üstünlüğe sahiptir. Bundan dolayı onu serbest bıraktığında havaya doğru gider, ateş feleğine ulaşmak ister. Onun zatı hepsinden daha üstün, daha yüce ve daha kutsaldır.

Sonra hepsinden daha düşük unsur topraktır. Onu yukarı da atsan aşağıya düşmek ister. Bu, evrenle ilgili düşünme tarzıdır. Bu, bir tür dünya görüşüdür, dünyanın görülmesidir. Böyle bakar. Bu şekildeki dünya görüşü, içinde yaşadığı toplum görüşünün ürünüdür. Onun yaşadığı toplum sınıf sınıftır: Daha düşük sınıf, daha yüksek sınıf, ondan daha yüksek sınıf, hepsinden üstün olan -tüm akıl- ve bütün sınıfları yöneten sınıf. Bu sınıfların her birisinin ve bu toplumda bu insanları oluşturan bu unsurların zatları ve cinsleri birbirinin aynısı değildir. Hepsinin insan cinsinden olduğu söylenemez. İnsan/beşer yoktur. Bazıları yüksek unsurdandırlar. Bütün fazilet, servet, güç ve kudretini bu yüksek unsurdan (Yani özsel üstünlüğü bulunan, "Aristo", bey oğlu olan, yani özü diğer özlerden, kemiği diğer kemiklerden, mizacı herkesin mizacından üstün olan unsurdan. Böyle bir sınıf ateş gibidir.) alsan ve toprak ve toprağa benzer cinsten olan düşük toplum tarafına getirsen bile yine ruhen kendi feleğine, kendi sınıfına doğru çeker. Nitekim Aristo'nun ifadesiyle zaten köle olarak doğan, her türlü övünç ve şereften uzak, yarı insan, yarı hayvan, halk kitlesi olan düşük ferdi zorla yüksek ve aristokrat sınıfa götürsen ve oraya oturtsan da ister istemez alçaklığa meyleder. Ferdin düşünce tarzının, dünya görüşünün, toplumundaki sosyal hayat anlayışına ve tarzına bağlı olduğunu görüyoruz. Evreni böyle gören kimse, toplumu da böyle görür, böyle çok felekli ve çok unsurlu bir topluma inanır, böyle bir dünya görüşüne dayanarak hem toplumunu kabul eder, hem hayatını idare eder, inanç felsefesi bu kalıba dökülür, bireysel, ailevi ve sınıfsal yaşam tarzı bu dünya görüşüne göre şekillenir ve pekişir. Belirttiğim gibi daha sonra bir dünya görüşüne dönüşecek olan çeşitli sosyal feleklerin bulunduğu bir

toplumda her birinin bir sembolü vardır. Bu sembollerin her birisi bir tanrıdır. (Önceki haftanın konuşmasında "dine karşı din" dediğim şirk dini). Tarih boyunca bu felek eksenli, çok unsurlu dinler, yani birkaç tanrılı dinler, tarihe ve insan toplumuna hükmediyordu.

Tevhit

Tevhit bildirisi, bu feleklerin olmadığı, birkaç unsurun bulunmadığı bildirisidir. Dünyada yedi akıl, dokuz akıl, dört akıl ve evrende bütün akılların üstünde olan bir külli akıl diye bir şey yoktur. Başkası değil, bir tek aklın hüküm ve saltanatı vardır; o da başkası değil, Allah'tır. Bütün felekler O'na tabidir. Bütün unsurların özü birdir. Tevhit bildirisi, eski çok sınıflı dünya görüşünün yıkılmasıdır. Tevhit bildirisi, tarih boyunca toplumların sosyal ve sınıfsal olarak bölünmesinin yok edilmesidir. Ben evrenin birkaç felekli ve her feleğin bir aklı bulunacak şekilde ve o düzene göre aşağıdan yukarıya hiyerarşik olarak sıralanmadığına, tek tip ve benzer bir imparatorluk olduğuna, tek sürücüsünün, tek yaratıcısının, tek yöneticisinin, tek tümel aklının bulunduğuna, başka hiçbir temsilcisinin olmadığına, başka hiçbir rabbinin, ilahının ve yaratıcısının olmadığına inandığımda, bunun bana tevhide dayalı ve şirke karşı bir dünya görüşü kazandırıyor. Ben muvahhit olunca evreni başka bir şekilde, tek parça bir heykel ve canlı bir beden olarak görüyorum. Bu canlı bedenin (elbette bunlar Kur'an'da da olduğu gibi birer teşbihtir) bir ruhu, bir aklı, bir şuuru, bir hissi, bir hareketi vardır. Evrenin bu his, hareket, tekâmül, şuur ve idraki, tamamen bu bedenin bütün organ ve hücrelerine egemen olan bir iradenin ve bir gücün tezahürüdür.

Bundan dolayı benim aklıma gelen dünya görüşü yeni bir dünyadır, ahenkli bir dünyadır ve dünyada yeni bir yönetim şeklidir. Tevhidin olmadığı şirk döneminin dünyası, aşiret beylerinin dünyasıdır. Varlıkta feodalizm geçerlidir. Her tanrı, bir bölgede hükümet sürdüren bir feodaldir. Düalist dinlere veya gelen teslis dinine göre iki veya üç feodal kalır. Zerdüşt'ün veya

Mani'nin dininde iki feodal vardır. Fakat İslam dininde ve İslam peygamberlerinde feodalite rejiminin dünyası yoktur; tek kanunla, tek hükümetle, tek komutanla, tek güçle, tek bilinçle, tek idrakle ve planla yaratılıp yönetilen tek imparatorluk dünyası vardır. "Yaratmak ve yönetmek O'nun hakkıdır." (7/Araf Suresi 54)

Yaratma âlemi ve yönetme âlemi; ben bunların ne demek olduğunu anlamıyorum. Yaratma ve yönetme, iki tane âlemdir. Birisi yaratma âlemi, diğeri yönetme âlemidir. Ben bu âlemlerin ne olduğunu bilmiyorum. "Yaratma ve yönetme O'na aittir" sözünün anlamı şudur: Hem varlığı ve şeyleri yaratmak O'na aittir, hem de yönetme, yani dünyanın idaresi, liderliği ve hareketi O'na aittir. İki iş söz konusudur: Birisi bu şeyin yoktan var edilmesi, yaratılması; birisi de şeye yönlendirilmesidir (orientation). Bu ikisi, her ikisi bir kişinin elindedir; o kadar! Bu "Yaratma ve yönetme O'na aittir." sözü çok bilimsel, çok doğru ve çok açıktır. Ben bütün inançlarımın, düşüncelerimin ve hatta gündelik hayatımın temeli olan bir dünya görüşüne sahibim. Dünya görüşünün anlamı işte budur. Çünkü herkes dünyayı nasıl görüyorsa öyle yaşar. Bu genel bir kanundur. Mesela, Hafız'ın Divan'ına bakınız, Safeviler dönemi şiirlerine bakınız, dine inananların yazılarına bakınız, materyalistlerin ve dini inkâr edenlerin yazılarına bakınız. Bunlar dünyanın başlangıcını belli bir şekilde açıklarlar; sonra da: "O zaman böyle yaşamak gerekir!" derler.

"Dünya ve içindekiler bir hiçtir!" dediğinde, şair böyle bir dünya görüşüne sahip olduğunda acaba ben kendi hayatım için belli bir kesin kural ve düzene inanabilir miyim? Hayır. Dünya ve içindeki her şey bir hiç ise hayatı her türlü anlamak doğrudur. Çünkü inandığın her kural, bir düzenin bulunmaması sebebiyle hayalîdir. Aslında Sartre şunları söylerken kendi dünya görüşüne göre ne kadar da iyi ve doğru söylemektedir: Evrende Tanrı yoktur; öyleyse başka hiçbir şeyin anlamı yoktur. Neresinden tutarsan tut, doğrudur. Öyleyse ne lazımdır? Hangi şey

asıldır? Senin seçimin. Eğer bir şeyi özgürce ve iyi niyetle seçersen, bir cinayeti dahi seçsen o doğrudur. Bunun bir hizmet olduğuna inanıyorsan o bir hizmettir. Çünkü kötü, iyi, sahih ve batıl cinayet ve hizmet olduğu zaman evrende kriter vardır. Biz her şeyi, bütün davranış ve eylemleri o kriterle ölçer, ona göre iyi veya kötü diye değerlendiririz. Ama o kriter yoksa her iyidir ve her şey kötüdür. Kim nasıl istiyor ve hissediyorsa öyle yaşayabilir, öyle seçebilir. Benim seçimimin aslı temeldir. Çünkü ahlak kriterini de ben icat ediyorum. Evrende ahlak kriteri yoktur. Dostoyevski der ki: Tanrı'yı evrenden kaldırırsak her şeyi yapmak caizdir.[214] Bundan dolayı dünyada şimdi her iş caiz olduğu için iyi ve kötünün anlamı yoktur. İyi ve kötü işi kendimizin seçmesi gerekir. İyiyi kendimiz de seçeriz. Çünkü varlığın dışında eylemimi kendisiyle değerlendirdiğim bir iyi yoktur. Fakat ben varlığın bir irade tarafından yönetilen bir makine, büyük bir sistem, bir imparatorluk, bir hakikat ve bir gerçeklik olduğuna inandığımda evreni özel bir şekilde görürüm. Ne şekilde görürüm? Önce bu âlemde her şeyin bir hesaba göre olduğunu anlarım. Çünkü mutlak bir görüş, bir irade, bir akıl, bir idrak ve bir şuur ona nezaret eder ve onu yönetir. Bundan dolayı hiçbir iş saçma değildir, hiçbir olay anlamsız değildir ve hiçbir hareket yönsüz meydana gelmez. Hareket etmekte, dönmekte ve uçmakta olan her karınca ve her kuş, ince bir hesaba göre ve belirlenmiş somut bir hedefe ulaşmak için döner ve uçar. Böyle inanmak ve dünyayı bu şekilde görmek, insan için sorumluluk oluşturur.

Bundan dolayı ben, o yönetim vasıtasıyla, o akıl ve o yaratma gücü eliyle yaratılan, yönlendirilen, sürekli görülen, kontrol edilen bir ferdim. Ben, varlığa egemen olan bu kudret tarafından kontrol ediliyorum. Ben bu varlığın bir parçasıyım; bu evrenin bir hücresiyim. Bu evrenin bir ruhu, bir iradesi ve bir yö-

[214] Dostoyevski'nin ünlü sözlerinden biridir. Dostoyevski'nin bu sözünü bizzat Jean Paul Sartre kabul eder ve defalarca nakleder. Ben Sartre'ı ağzıyla naklediyorum.

neltme gücü vardır. Ben, egemen ve tekel olan o ruh, o irade ve o akıl karşısında bu varlık bedenine bağlı bir hücre olarak doğrudan bir sorumluluk ve hatta bağlılık hissediyorum. Bu bende her an hassas bir sorumluluk meydana getiriyor. Ne sorumluluğu? Benim O'a karşı sorumluluğum, bağlı bulunduğum diğer hücrelere karşı sorumluluğum. Çünkü bunların, aynı kudret tarafından belirlenen ve yönlendirilen somut ve kesin bir düzeni, bir hareketi ve bir hedefi vardır. Bu, dünya görüşünün temelidir. Tanrı'nın birliğinin yansıması varlığın birliğidir. Teslise inandığımda varlığı üç ayrı yönetime, üç ayrı şahıs ve cinse sahip olarak görürüm. Düalizme, ikiciliğe, iki tanrılılığa inandığımda evreni iki tane, iki ayrı yönetime ayrılmış halde görürüm. Dolayısıyla toplumu da bu şekilde bölünmüş olarak görürüm. Hayat, fertler ve sınıflar buna göre iyi ve kötü, üstün ve aşağı, karanlık ve aydınlık şeklinde ayrılır. Nitekim Mani Hazretleri şöyle buyurur: Dünya, aydınlıktan ve karanlıktan yaratılmıştır. Evrendeki her şey ya ışık cinsindendir ya karanlı cinsindendir. İnsan fertleri de buna göre kısımlara ayrılır. Mani mübarek ayetlerinin birinde diyor ki: "Fatih aydınlıktandır, mağlup karanlıktandır." Dünya görüşünün sosyal yargılarda bile nasıl doğrudan etki altında olduğunu görüyoruz. Albert Camus'ya "Veba" kitabında bakınız: Veba kitabında kahramanı, hayatın sadece ve sadece şu 65 veya 47 yıl olduğu, başka hiçbir şey olmadığı sonucuna ulaştığında kahraman derhal lezzet esasına ulaşıyor. Doğrudur; mantıken de böyledir. Hayyam'a bakınız: Hiçbir haberin olmadığını söylediği zaman (O şiirler onun olsa da olmasa da her halükârda onun adınadır; biz onları şimdi ona ait olarak biliyoruz.); dünyanın başının ve sonunun olmadığını, bu belli veya belirsiz önce ile sonra arasında bir fırsatının olduğunu, sonra yok olduğunu, artık hiçbir hesabın bulunmadığını, hiç kimsenin de hesaba çekilmeyeceğini, bundan sonrasının yokluk olduğunu söylediği zaman ben şöyle düşünürüm: Dünya dilsiz, hesapsız ve sahipsizdir. Ben tesadüf eseri veya maddi şartların gereği olarak meydana gelmişimdir. Bir mevsimde meydana gelen ve uçan, sonra da yok olan sivrisinek gibi mey-

dana gelirim, gelişirim, sonra da yaşlanır ve ölürüm. Mesele bundan ibarettir! Ne şekilde yaşamış olursam olayım, fark etmez. İster istemez kendimin zirvesinde anı ganimet bilme, tat alma ve hevesleri tatmin etme aslına ulaşırım. Bunda artık şüphe yoktur; mantıken böyledir. Çünkü hiçbir yerde hiçbir hesabın ve kitabın olmadığına, evrenin sahibinin, bakıcısının ve hesabının olmadığına, muhasebenin yapılmadığına, iyi ve kötü diye bir kriterin bulunmadığına, dilsiz bir dünyanın, Sartre'ın deyişiyle hissiz, şuursuz ve ahmak bir göğün ve evrenin beni anamadığına, bir unsurlar yığını olduğuna, orada yaşadığına ve hissettiğine (50 veya 60 yıl sağ kalıp sonra öldüğüne) inanan kimse, ister istemez fedakârlık yaparsa, hayatını başkalarının yaşaması için verirse, başka bireyler, başka toplum, gelecek nesil veya yabancı kişiler için kendi çıkarlarından ve zevklerinden vazgeçerse bu idealist bir insandır; saf diyemesek de hayalperesttir, duygusaldır. Yaptığının mantığı yoktur. Kendisine ait bir şeyi veriyor ama ne almak istiyor? Hiç! Ne meydana getiriyor? Verdiği şey gibi bir şey! Başkalarının değeri de 50 yıl yaşamalarında, yemelerinde, çocuk dünyaya getirmelerinde, sonra da ölmelerinde ise bunlar benim feda etmekte olduğum ve karşılığında hiçbir şey almadığım bu benzer hakka sahip olmazlar mı? Sonra bu fedakârlık temeli üzerinde ne meydana getireyim? Yine üreme, yeme ve başkaları gibi birkaç sabah zevk alma mı? Pekiyi, ben bir kişiyi başkaları için fedakârlık yapmaya hangi mantıkla teşvik edebilirim? Sadece müzik, telkin, şiir, duygu ve benzeri şeylerle! Niçin diye sorsa ben cevap veremem. İnsanlık için! Bizzat bu davranış yüce olduğu için! Bu ne demek beyefendi? Yüce ne demek? Bu, kendisinin yaşaması için, kendi yararına tamamlanması için, kendisini koruması için var olan toplumdur. Gönlü fertlerin kendilerini ve menfaatlerini topluma için etmelerini istiyor. Bu, toplumun bana empoze ettiği bir ruhtur. Ben niçin toplumun lafına kulak asayım? Fertler topluluğu toplumu oluşturuyor. Bunların canı, benim kendi menfaatlerimi onların daha iyi yaşamaları, rahat etmeleri için feda etmemi istiyor. Ben de hiçbir şey elde etmeyeceğim. Bu fedakâr-

lığın hiçbir değeri yok, hiçbir mantığı yok. Ayrıca bu bir mutlak yokluk! Bu işi hiçbir mantığı olmadığı için yapmam. Psikolojik telkinler, edebî ve sanatsal duygular vesilesiyle bende o kadar heyecan uyandırırsa ne âlâ! O zaman kendimi ateşe, suya atarım, yerimden fırlar giderim. Bu, idealistliktir. Bu materyalizme dayalı ahlak mantığı, dünyadaki en idealist ahlaktır. İdeal, zihinsel, farazi ve mutlak duygusal bir şeye dayalı!

Dindar, dünyanın anlamlı olduğuna, kendisinin bu dünyanın bir parçası olduğuna, o ruh ve ince muhasebe tarafından kontrol edildiğine, ebedî bir sistemde ve genel bir hareket içinde hareket etmekte ve gelişmekte olduğuna inanır. Eğer kendisini bu kervana feda ederse kendisini yok etmemiş, aksine, daha yüksek bir türe dönüşmüş, daha yüksek bir dereceye çıkmış olur. Sonra mükâfatını maddi veya manevi olarak görür. Bu ferdin kendi menfaatini, hatta canını feda etmek için bir mantığı vardır. Bu, idealist bir mantık değil, realist, gerçekçi ve maddi bir mantıktır. Bu, realistçe bir mantıktır. "Canını başkaları için feda et!" diyen bu kimsenin değeri ile "Senin değerin, sonra senin fedakârlığın, başkalarının sağ kalmasına dönüşür." diyen diğerlerinin değeri aynıdır. Artık hiç anlamlı değildir! Ben kendimi feda etsem de akılcı bir mantığa dayanarak feda etmem. Mantık, mantığı olmayan duygulardır.

Şimdi ebediyete inanan ve kendisini evrene hükmeden akli ve mantıki bir sisteme yerleştiren ve o temel üzerinde daha çok gelişmek için, uzak gelecek için, manevi miraçta her şeyin ve herkesin tekâmülünün olabildiğince yükselmesi için anlık çıkarlarından vazgeçen kimseyi düşünelim. Bu fedakârlık, karşılıklı alışverişe dayanan mantıklı bir fedakârlıktır. Bu aslında bir ticarettir. Bu ahlak, bizlere söylenen "Biz dindarlar idealistiz." sözünün aksine mantıkidir. Hayır, sen: "Sadece budur, bundan başka bir şey değildir." diyorsun. Sonra ona: "Bunu da feda et!" diyorsun. Sen bir idealizm esasına ve boş ve duygusal bir zihniyet temeline dayanarak adamı ölüme yollamak istiyorsun. "Niçin?" dese verecek cevabın da yok!

Dünyayı tevhide göre böyle görüyoruz. İnsan toplumu tevhide göre kaçınılmaz olarak tek tip ve eşit bir toplumdur. Niçin? Çünkü önce bir ferdin (Bir fert, bir insan ferdi değil.), bir müfredin, bir Bir'in, bir iradenin, bir gücün eseridir. Yani bir yaratıcısı vardır; bir ustanın ürünüdür. Ayrıca bir amir tarafından yöneltilir ve insanlık için bir hayat ve risalet planı çizilir. Bundan dolayı insanların hiçbirisi, öz itibariyle diğerlerinden üstün değildir. Çünkü onu çeşitli tanrılar yaratmamıştır. Biri büyük tanrıya ait, biri küçük tanrıya ait değildir; biri büyük tanrının eseri, biri orta tanrının eseri, biri küçük tanrının eseri değildir. Biri ışığı eseri, biri karanlığın eseri değildir. Hayır, bir ustanın eseridir; bir iradenin, bir sanatkârın eseridir. Bu nedenle hepsinin eşit değeri vardır.

Tevhit, evrenin tek şekilli, tek iradeli ve tek yönetimli bir bütün, insanlığın fiilen eşit değerli ve belli hedefi bulunan tek tip bir cins olduğu anlamına gelir. Çünkü bir tek aklın ürünüdür. (Aklın özelliklerinden birisi, yapacağı bir şeyi bir hedef için yapmasıdır. Aklın alameti budur.) Bundan dolayı tevhide inanan bir kimse hayatın saçma olduğuna inanamaz. (Camus ve Kafka'nın dediği gibi) Hayır, hayat, büyük bir iradenin eseri olduğu için hedeflidir. Hayat hedefli olduğu için ben bir fert olarak ona ulaşmaktan sorumluyum, bunun için onu tanımalıyım ve peşine düşmeliyim. O hedefe ulaşmak için gerektiğinde her şeyden vazgeçmeliyim. Çünkü hedef o, asıl odur. Bundan dolayı tevhitten feodalite, tefrika ve varlığın parçalanmasına karşı evrenin birliği ilkesi doğar; farklı cinsler, değişik ırklar ve çeşitli sınıflar arasındaki çelişki ve ayrımcılığa karşı insanlığın birliği düşüncesi meydana gelir. Aynı şekilde tevhit inancı benim zihnimde insani hayata sahip olma hedefini de mantıken meydana getirir. Olmaması imkânsızdır. Camus'nun ve Sartre'ın ifadesiyle, saçmalığa, abese, absürdite felsefesine ulaşmam, ulaşamam. Benim zihnimde karamsarlık meydana gelmez. Bu sistem, mutlak kudret ve mutlak akıl tarafından yaratıldığında benim dünyaya karamsar olarak bakmama ve insan hayatını ka-

ramsar olarak görmeme imkân yoktur. Her ne kadar yüzlerce zehir ve karanlığı görsem yine de bu görmeyi ya arızi ve süreli sayarım ya da yanılıyorum derim. Yoksa evrenin gerçekliği ve hakikati, tekâmül yolunda hak ve adalet üzerine ve somut ve aşkın bir hedef için kurulmuştur. Bu varlık, bu insanlık, bu hayat anlamlıdır. Bütün bunlar tevhitten çıkarılır.

Sorumluluk, günümüz antropolojisinde ortaya konan en önemli meseledir. Bu büyük kudretin mahluku, bir mühendis ve bir sürücü tarafından yaratılan ve yönetilen bu büyük sistemden bir unsur, bir kıvrım, bir boncuk olan ben sorumluluk duyuyorum. Sartre'ın oluşturmak istediği bir sorumluluk değil, doğrudan sorumluluk! Sartre ne tür bir sorumluluğa inanıyor? İnsan sorumludur; ama hiç kimseye karşı! Bu çok tuhaf bir sorumluluktur. Tıpkı Albert Camus'nun isyanı gibi kalıyor. Camus diyor ki: Ben bu dünyada karanlık görüyorum, adaletsizlik görüyorum, her şeyin zulüm olduğunu görüyorum. Veba kitabındaki şu vebalılara bakınız. "Yabancı"da da, son eseri olan "L'Exil et le Royaume"da da aynı şekildedir. Zulüm, adaletsizlik, masumların yok oluşu ve hastalığı ile doludur. Vebaya yakalanmışlardır. İsyan ediyorum, itiraz ediyorum. Kime karşı? Hiç kimseye karşı! Niçin? Çünkü sen Tanrı yoktur dediğinde, evrenin sahipsizdir dediğinde, evreni bir güç idare etmiyor dediğinde, öyleyse kime karşı isyan ediyorsun? Yaratan yok ise, sahip yok ise, emreden yok ise, hükmeden yok ise pekiyi, dünyada günahın, zulmün ve adaletsizliğin sorumlusu kim? Yumrukları sıkıp havaya savurmaktır, komik bir isyandır, öte yandan Tanrı'yı inkâr etmektir, sonra O'na karşı isyan etmektir, itiraz etmektir. (Camus'nun L'Homme Revolte kitabına bakınız.) Aslında Camus'nun felsefesi itiraza dayanır. Der ki: İnsan, yani itiraz eden. Eğer itiraz etmezse insan değildir, yok olur. Der ki: İsyan ediyorum, o halde varım! Bu, "Düşünüyorum, o halde varım." diyen Descartes'ın sözüne karşı bu da Albert Camus'nun sözüdür. Der ki: Düşünmek, oluşun alameti değildir; ben isyan ediyorum, öyleyse varım. Bu söz doğrudur; ama Camus'nun dediği

şekilde değil. Evet, senin felsefen, senin antropolojin, senin kurduğun hayat felsefesi, isyana dayanır: Tabiata karşı, bize yüklenen kadere karşı, davet edildiğimiz yola karşı, elimizi ayağımızı bağlayan zincirlere ve bağlara karşı ve bize empoze edilen hayata karşı isyan ediyorum. İsyan etmezsem olmam. Var olduğum için isyan ediyorum. Çok güzel, harika! Ama kime karşı?

Lewi Crosse onun hocasıdır. Büyük şair Lewi Crosse 1970 yılındayken bile bu onun etkisi altındadır. "Veba tapınağı" aslında bu Lewi Crosse'a aittir. (2000 yıl önce yazılmış olan "Tabiatta" kitabında) Bu da ondan alınmıştır; ama onun hakkı vardır; yani isyanı mantıklıdır. Hakkı vardır demiyorum; en azından isyanı mantıklıdır. Sebebi, Lewi Crosse'un Tanrı'ya ve tanrılara inanmasıdır. Sonra beğenmeyip şöyle der: Böyle iyi değil; böyle yaşamak istemiyoruz. Biz bu dünyada esiriz. Böyle bir hayatı kabul etmiyoruz. Evet, dünyada var olan bu sisteme isyan ediyor, kendi tanrılarına isyan ediyor. Lewi Crosse'un isyanı kendi felsefi sistemi ve kendi dünya görüşü açısından mantıklıdır. Ama Tanrısız insanın isyanı aptalca bir isyandır. Kavrayışı olmayan, sahibi olmayan, hissi olmayan bir sisteme karşı isyan nasıl bir isyandır? Bu itiraz yanlıştır. Havadan veya çatıdan bir taş bu şekilde düşse, başımı ve elimi yaralasa ben isyan edebilir miyim? Eğer bu taşı bir el ve bir irade attı dersem, ben haklıyım. Yani haklı olmasam da isyanım mantıklıdır. Bundan dolayı isyan, şuur ve irade karşısında anlamlıdır. Sorumluluk da şuur, irade ve bilinçli bir şahsa karşı olursa anlamlıdır. Ben, Tanrı'nın olmadığı bir dünyada sorumlu değilim. Çünkü sorumluluk şöyle bir şeydir: Bir kimse beni tanıyor, görüyor, anlıyor, benim eylemimi takip ediyor, işimin hesabını soruyor, benim hayatımı, davranışlarımı ve düşüncelerimi elindeki kriterlere göre değerlendiriyor, sonra benden sorumluluk istiyor; bana güç veriyor, irade veriyor, görev veriyor, sonra benden sorumluluk istiyor. Evet, ben onun karşısında sorumluyum. Ama böyle bir kimse yok. Öyleyse ben kime karşı sorumluyum? Bu, Sar-

tre'ın sorumluluk anlayışıdır. Şöyle diyor: İnsan başkalarına karşı sorumludur. Başkalarına karşı nasıl? Çünkü yapmak istediğin bu eylemi eğer başkalarının da yapmasını istersen -insan iyi eylemi başkasının da yapmasını ister- bu eylemi başkaları yaptığı için sen de yapmak istediğinde, herkesin takip etmesini arzu ettiğinde en iyi eylemi seçmen gerektiğini anlarsın. Burada sorumluluk duyuyorsun. Bütün insanlara karşı sorumlu olduğunu hissediyorsun. Siz gerçekten insaflı hüküm veriniz. Bu duygu öyle bir şeydir ki ben gidip bir iş yapmak, bir davranışta bulunmak istiyorum, sonra bu eylemi bütün insanların yapmasını arzu ediyorum. Sonra acaba bu isteğim nedeniyle sorumluluk orada yakamı tutar, beni fedakârlığa zorlar mı? Sıkıntıya, mutsuzluğa, çaresizliğe, fakirliğe ve ölüm tehlikesine katlanmaya zorlar mı? Sorumluluk insanın yakasını o kadar güçlü ve kesin tutmalıdır ki insan menfaatlerinden vazgeçebilsin. Yoksa şairane romantik duygular, yani böyle bir sorumluluk kimi fedakârlığa sürükler? İnsan şimdiye kadar hesabın kitabın olduğuna, Allah'ın kahredici olduğuna, babasını getirdiğine, en ufak bir amelin dahi hesabının olduğuna, kaydedildiğine, sorguya çekildiğine, ateşte yakıldığına, ceza gördüğüne inanıyordu. Ne kadar sorumluluk duyduklarını görüyoruz! O zaman fazla etkili olmayan bu sorumluluğu ortadan kaldıralım. Onun yerine herkesin bu işi yapmasını istemen şeklindeki şairce duygular sorumluluğunu koyalım. Evet, güzel! Burada sorumluluk hissetmen gerektiği anlaşılıyor. Sanki herkes için "Artık sorumlusun!" diye bir kanun koyuyorsun. Pekâlâ burada ne kadar sorumluyum? 10 şâhiden[215] vazgeçecek kadar sorumluyum. Sorumluluğun beni canımı, hayatımı feda etmeye, hibe etmeye, hediye etmeye sürüklemesi gerekir. Böyle bir güç olmalıdır! Hangi tür insan, hangi dünya görüşünde bu kadar ciddi, somut ve gerçek bir sorumluluk hissedebilir? Bu, "Gereklidir, öyleyse sorumluyum." türünden bir sorumluluk duygusu değildir. Eğer

215 Şâhi: İran'da Şahlık döneminde kullanılan 50 dinar değerindeki bir para birimi.

herkes kendiliğinden sorumluluk hissederse hayat daha güzel olur. Bunlar hiç kimseyi fedakârlığa sevk edemez. Çünkü kâh sorumluluk duyguları şairce, sade ve sıradandır; kâh insan hayatı söz konusudur, insanın çıkarları ve zevkleri söz konusudur, bencilliği söz konusudur, canı söz konusudur, ailesinin, akrabalarının ve milletinin menfaatleri söz konusudur, hıyanet ve hizmet söz konusudur. Benim oralarda seçim yapmam gerekir; içerden güçlü bir elin beni bir yola doğru sürüklemesi, öteki yoldan uzaklaştırması gerekir. Böyle bir sorumluluğu kim hissedebilir? Âlemin iradesiz zerreler ve mutlak, görücü, bilinçli, hesaplı ve dikkatli bir kudretin oyuncağı olduğuna inanan kimse. Ben böyle bir kudret ve böyle bir dünya görüşü karşısında güçlü bir sorumluluk hissederim. Artık hiçbir şey sorumluluk duygusu olmadan benim gözümün önünden geçemez. Her nefeste, her duyguda olmayı, varlık karşısında, Kahhar olan kudretin huzurunda sorumlu olmayı hissederim. Sorumluluğu oluşturan, işte bu dünya görüşüdür.

Bundan dolayı tevhit, insana, materyalist dünya görüşüne karşı, egzistansiyalist dünya görüşüne karşı, Hindistan'da olduğu şekliyle mistik dünya görüşüne karşı bir dünya görüşü kazandırır. Tevhit zihnimizde böyle bir dünya görüşü çizer ve biz kendimizi böyle bir dünyada hissederiz. Ben dünyayı bu şekilde gördüğüm ve kendimi böyle bir dünyanın üyesi kabul ettiğim zaman yolumun ne olduğu kesinleşir ve sonra nasıl yaşamam gerektiği belli olur. İnsan bu dünyada direkt sorumlulardan, daha doğrusu en çok sorumlulardan biridir. Belki de İslam açısından yaratılışta tek sorumlu cevher ve türdür.

Niçin? Burada antropoloji meselesi söz konusudur. İnsan bu dünya görüşünde İslam'daki tevhide göre birtakım özelliklere sahiptir. (Bu bahsin bitebilmesi için hızlı bir şekilde başlıkları vermek zorundayım. Çünkü anlatmak istediğim bu konu, insani, İslami, tarihsel, itikadi ve ferdî meselelerde yapmam gereken bütün konuşmaların çerçevesini oluşturur. Bu onun temel çerçevesidir.)

İnsan nasıl bir şeydir, nasıl bir kimsedir?

1- Evreni yaratan, tabiatı yaratan, insanı yaratan, tek el, tek kudret ve tek akıl olan aynı elin eseridir. Öyleyse insan, tabiatın akrabasıdır. Tabiatın yolunda veya tabiatın içinde hareket etmelidir. O, varlıktan kopuk ve ayrı değildir.

2- İnsanın nasıl bir cinsi vardır? Evrende tasavvur edilebilecek ve mümkün olan en üstün cevherden yaratılmıştır. Aynı zamanda evrende tasavvur edilebilecek ve mümkün olan en pis, en adi, en dibe çökmüş ve en değersiz unsurdan yaratılmıştır. (Bu, İslam'daki insan yapısıdır. İslam insanı böyle tanıtıyor.) Yani diyor ki: Biz onu kuru çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan, topraktan yarattık. Sonra ona ruhumuzdan üfledik.[216] Öyleyse insan, Allah'ın ruhundan, yani tasavvur edilebilecek en aşkın varlık ve cevherden ibarettir, ona eşittir. (Allah'ın ruhu değildir. Şu manalara gelir: Ben diyorum ki bu bir kinayedir. Yoksa Allah'ın ruhu da ne demek? Balçık da aynı şekildedir. İnsan yapısının formülünü fizyolojik açıdan değil, edebî ve felsefi açılardan ifade ediyor. Çamuru alıp heykel yapmış, sonra ona kendi ruhunu üflemiştir! Bu şekilde yaratmamıştır. Allah asal böyle yapmaz ve yaratmaz. İnsan, (aynı cins olan, ya ışıktan ya maddeden yaratılmış olan diğer varlıkların aksine, insan başka türlüdür) Allah'ın ruhuna ve başka bir şeye eklenmiş çamura eşit bir varlıktır. Bu başka şey nedir? İradedir. İnsan özgürlük ve irade sahibi olan tek varlıktır. Ondaki sorumluluk buradan kaynaklanır. Başka bir unsurun sorumluluğu yoktur. Niçin? Çünkü onlar şuursuzdurlar. Allah onları bir boncuk gibi bir yere koymuş, kendi işlevlerine ve Allah'ın koyduğu doğal zorunluluğa göre hareket etmektedirler. Onların sorumlulukları yoktur. Nitekim ben burada bir lambaya gaz koyup fitilini yerleştirdiğim, sonra da kibrit çaktığım zaman yanıyor, daha sonra üflüyorum, sönüyor. Bu lamba ne yanmadan ne de sönmeden

[216] Bu cümle, şu ayetlerdeki manalar birleştirilerek oluşturulmuştur: 15/Hicr Suresi 26-29; 55/Rahman Suresi 14; 38/Sad Suresi 72. (Çev.)

sorumludur. Onu ben böyle yaptım. Allah diğer şeyleri de fonksiyonlarını yerine getirecek şekilde yaratmıştır. Hiçbir şey hiçbir zaman isyan etmez; kendi işlevini yerine getirme konusunda tereddüt göstermez. Onlarda tereddüt etme ve karşı çıkma duygusu yoktur. Seçebilen ve dolayısıyla da sorumlu olan yalnızca insandır. Neyi seçiyor? Çok açık! Öyleyse ben insani bir varlık olarak çöküşe, adiliğe ve alçaklığa meyleden çamurumsu ve balçığımsı bir unsurdan ibaretim. Bu halimle her şeyden ve her tabiat varlığından daha aşağılığım. İnsanın böyle olduğunu görüyoruz.[217]

O zaman böyle bir özde nasıl bir cevher vardır? Işık, akıl, melek mi? Hayır, Allah'ın ruhu! Bundan dolayı bilimsel değil, edebî bir tabirle, bu çökmüş balçık, kokuşmuş çamur Allah'ın akrabasıdır!

Ne yazık ki biz bu dini savunurken aydınlar ona karşı çıkmaktadırlar. Onu savunan bizler de karşı çıkan aydınlar da dini aynı ölçüde birbirimize benzer şekilde anlamaktayız. Sonunda biz inanıyoruz, onlar inanmıyorlar. Bizim onlarla fikî ayrılığımız yok; meseleleri aynı şekilde anlıyoruz. Ama sonunda biz inanı-

[217] Tamamen balçık olan insanlar vardır. Onların yanına hiçbir vahşi hayvan, hiçbir sülük ve hiçbir zararlı hayvan varmaz. Halis balçık! Çünkü balçıktan daha adi bir kelimemiz yoktur. Yoksa balçık o özden daha üstündür (Kelimeler edebî kelimeler ve edebî tabirlerdir.); bir tür pişmiş çamura benzer, şekillenmiş kara balçıktır. Bakınız, ne kadar güzel tabirler! Kokuşmuş, tiksindiren bir çamurdur. (Çirkinliğini anlatmak istiyor.) Salsal kelfehhar (pişmiş çamura benzer balçık), dibe çökmüş bir maddedir. Sel suyu coşku ve hareket halindedir. Ama bu toprak unsur onda dibe çöker, kapanır; bedene oturma eğilimindedir; hareket ve akışı yoktur; denize ulaşmaz. Bu unsur kalır, dibe çöker. Sonra sel gider, bu çökelti kalır, tıpkı seramik gibi olur. Buna salsal kelfehhar derler. Testi seramiği gibi olur. İşte insan bundan yaratılmıştır. Niçin testi seramiğinden yaratılmıştır? Bunun fizyolojik bir yönü yoktur. Çünkü bu çökelti toprak dibe çökmeye meyillidir. İnsanın ilk unsuru dibe çökmeye, adiliğe ve alçaklığa eğilimlidir. Hareket etmek istemez, denize ulaşmaz. Denize varmayı sevmez. Hareket etmeyi ve gelişmeyi sevmez. Adi ve kokuşmuştur.

yoruz, onlar inanmıyorlar. Yoksa hiçbirisi hakikat değildir. Materyalist aydınların bütün dinlere, Avrupa dinlerine ve özellikle İslam'a karşı sövgülerinden biri, insanın alçaklığıdır. Materyalistler diyorlar ki: Dinde insan, aslında alçaktır. Çünkü her zaman toprağa kapanması, acizlik ve dalkavukluk yapması, Allah'a karşı alçaklık, küçüklük, kulluk ve esaretini göstermesi gerekir. Şahsiyeti yoktur. Allah'ın takdirine, dilemesine teslim olması gerekir. Kendisi hiçbir şey değildir. Hâlbuki eski Yunan hümanizminden Sartre hümanizmine, 12. yüzyıl, 17. yüzyıl hümanizmine kadar insanın asıl oluşuna (hümanizm)[218] inanan ekollerin hiçbirisinde insanın İbrahimî dinlerdeki kadar üstünlüğünün olmadığını görürüz: Bizim Allah tasavvurumuzla, Allah'ın varlığının ihtişam, yücelik ve mutlaklığı hakkında sahip olduğumuz inançla ve bizim özümüze Allah'ın ruhunun bizzat kendisi tarafından üfürüldüğüne olan inancımız ile birlikte Allah'ın akrabalığı. Bu üstünlük, insan dilinde bundan daha yüce bir ifadeyle anlatılabilir mi? Acaba -materyalist olsun veya olmasın, Allah'a inansın veya inanmasın- bir kimse insanın üstünlüğünü anlatmak için bundan daha yüce bir cümle kurabilir mi? İnsanın evrenin iradesi, hâkimi ve kendi yapısının bizzat sorumlusu olduğunu söyleyen hümanistler, onu tabiatın ve maddenin cinsinden kabul ederler. Ama bu, insanın öteki yarısını, yüce, olumlu ve aydın olan yarısını Allah'ın ruhu kabul eder. İnsanın diğer yarısı, yani üstün yanı bütün maddi tabiattan, hatta meleklerden ve soyut varlıklardan dahi üstündür. Niçin? Çünkü onda bizzat Allah'ın ruhu vardır. Bu ne demektir? Bu şu anlama gelir: Allah'tan sonra derhal, aralıksız ve hiç düşünmeden insan vardır! "Allah'ın ahlakıyla ahlaklanınız!" Bu nasıl bir ilkedir?

İnsan, kendisini geliştirme yolunda Allah'ın da sahip olduğu birtakım özelliklere sahiptir. Bu, insanın alçaklığı mıdır? Allah

[218] Hümanizm, dünyada sadece insanın yönetmesi, insanın her türlü kulluktan kurtulup özgür olması, insanın asıl olması için Tanrı'yı ve tanrıları bir kenara atan öğretidir. Buna hümanizm denir.

ile benzerlik kazanır. (Mücessime ve Müşebbihe'nin savunduğu felsefi manasında değil. Bunları demiyorum.) Yani tabiattaki bütün varlıklar arasından Allah'a daha yakındır. Allah'ın en yüksek zirvesinde olduğu tekâmül kulesine, mutlak aşkınlık kulesine yerleşir. Kendisini o kuleye, o yakınlığa ulaştıran sadece insandır. Başka hiçbir madde, başka hiçbir mana, başka hiçbir ruh, başka hiçbir melek veya başka hiçbir şey! Bu şekildeki bir yücelik tasavvur edilemez ve insanlık insanın ihtişamından korkar. Hiçbir felsefi, maddeci ve hümanist dilde insan için söylenmemiştir. Öte yandan yarı zelil, tiksindirici ve kokuşmuştur.

Öyleyse insanın yapısı, bir seçim gücünden ve balçık ile Allah'ın ruhu arasında duran ve hareket etmesi gereken bir iradeden ibarettir. Yolu nedir? Bu hareketin yolu hangisidir? Bu hareketin yolu açıktır. Balçıktan başlar, Allah'ın ruhuna ulaşır. "Biz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz." ayetinin anlamı işte budur. Bu yolun adı nedir? Mezhep, yani din, yani yol. Benim irademin din vasıtasıyla kendisini balçıktan kurtarıp ilahi zirveye ulaştırması, burada tekâmülün yüksek doruğuna çıkarması gerekir. Burada insanın hayat felsefesi açıklığa kavuşuyor. Öyleyse insan kendi gelişim yolunda sonsuz "ben"lerden sonsuz izafetler tarafına doğru hareket etmekte olan bir varlıktır. Bu sorumluluk anlamı, bu hayat felsefesi anlamı tevhidî dünya görüşünden doğmuştur.

Tarih Felsefesi

O zaman tarih felsefesine ulaşıyoruz. (Mecburen hızla geçmem gerekiyor. Eksik kalmaması için gündeme getirmek zorundayım.) Bazı filozofların gözünde tarih, çeşitli olaylardan ibarettir. (İki hafta önce burada tesadüfen konuştum ve tarihe anlam verdim. Fakat bu şekilde değil.) Muhtelif hadiseler, çeşitli toplumlar ya tesadüfen ya da bazı faktörlerin etkisiyle meydana gelirler, sonra ortadan kaybolurlar; daha sonra başka bir yerde, başka faktörlerin etkisiyle başka bir toplum, başka bir medeniyet meydana gelir; insan başka bir yerde yaşar. Bundan dolayı ta-

rih, kopuk kopuktur, kesintilidir; yani yüzlerce yol iç içe girmiştir. Buna tarihsel kopukluk felsefesi, bilimsel tarih felsefesi, tarihin birliği felsefesi derler.

Tarihin birliği ne demektir? Tarihin tıpkı bir kervan, bir ırmak gibi, insan hayatının başlangıcında yola düşmüş, medeniyetler ve toplumlar adını verdiğimiz çeşitli konaklarda hareket etmiş, şimdiki zamana kadar ulaşmış ve bundan sonra da devam edecek olan belli bir güzergâhı vardır demektir. Neye göre? Belli bilimsel yasalara göre. Benim hayatımın başlangıcından, doğumumdan itibaren 60, 70, 80 yıllık ömrüm boyunca belli yasalara göre hareket etmem gibi ve bu hayat süremin benim tarihim olması gibi insanlığın da bir ömür süresi vardır. Bu ömür süresi tesadüfi ve anlamsız değildir. Hassas bilimsel yasalara göre hareket eder ve gelişir. Bundan dolayı bu görüşe göre ben bir insan olarak şimdiki zamana değil, tarihe bağlı bir fert oluyorum. Tarih ne zamandır? Tarih felsefesine göre tarih, geçmiş değil, tarihin, geçmişin bir parçasıdır. Tarih, insanın yeryüzündeki ömrü boyunca hareket güzergâhıdır. Ömür süresi ne kadardır? Doğumundan ölümüne kadardır. Biz şimdi beşerî ömrümüzün ortasında yaşıyoruz. Öyleyse tarih felsefesine göre bir fert olarak ben, beşerî hayatın başlangıcında belirli bir yol üzerinde harekete geçmiş, şimdiki zamana ulaşmış ve geleceğe doğru devam etmekte olan bu kervanın bir üyesiyim. Benim geçmiş tarafından oluşturulmam gibi benim eylemim ve şu anda yaşayan fertlerin eylemi de tarihin hareket güzergâhında gelecekte etkili olacaktır. Bundan dolayı ben, geçmişin ürünü, geleceğin üreticisiyim. Tarihte şimdiki zaman budur.

Tarih benim omuzlarıma nasıl bir sorumluluk yüklüyor? Tarihte ne tür yasalar vardır? Çeşitli tarih felsefeleri bulunmaktadır. Hegel'in tarih felsefesi, kendisinin -Tanrı'ya karşı- sonlandırdığı şekliyle çok kepazedir.[219]

[219] Bu konular, dostlarımın beni bir gün bu genel konuşmalardan muaf tutmalarını ümit ettiğim konulardır. Bu meseleleri bir sınıfta, bir ders ortamında

Diğer açıklamayı yapmalıyım: Hegel, Tanrı karşıtı olmakla birlikte (bütün dindarların inancına göre ve kendi inancına göre) ve felsefesini sonunda ayak altına düşürmekle birlikte ben onun izni olmadan kendi işgüzarlığımla Hegel'in tarih felsefesini, hatta esas olarak Hegel felsefesini Kur'an'dan insan ile ilgili olarak çıkarılan felsefeye çok yakın görüyorum. Bu bizzat özel bir konudur.

Hegel özetle şunu diyor: Tanrı mutlak ama şuursuz bir ruh idi! (Artık bu bölümleri çok filozofçadır!) Sonra o mutlak ruh tabiata girdi, doğal şeylerin içinde gelişti. Daha sonra insan denen varlığın içine girdi, insanda da gelişti. Biz ne kadar çok bilince ulaşırsak o kadar çok akla, anlayışa, tekâmüle ve Tanrı'ya ulaşırız. Bu, insanın kendi tekâmül yolunda o mutlak ruha dönmesine kadar devam eder. Bu, Hegel felsefesinde bir çeşit "Biz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz." felsefesidir. Tabirini ve sonuçlarını değiştirirsek, Hegel tarih felsefesinin ve antropolojisinin iskeletini çıkarırsak tam da bu felsefeyi ifade eder. Hatta Nietzsche nihilizmi, Hıristiyanlığın dünyaya mutlak kafirlik olarak ilan ettiği bütün felsefeler konusunda da bizim din anlayışımızla, Tanrı, evren, ahiret ve insan anlayışımızla, Avrupa'da Kilise tarafından materyalist ve din karşıtı felsefeler olarak görülen bu felsefeler arasında hepsinden daha çok yakınlık olduğunu görürüz. Onlar bu düşünce tarzına hepsinden daha yakındırlar.

Burada ele alamayacağım çeşitli tarih felsefeleri vardır. Ama başlangıcından şu ana kadar insan tarihi boyunca beşerin hangi işle meşgul olduğu sorusu öne çıkmaktadır. Tarih boyunca ne yapmıştır? Gerçekte insanlık ne yapıyor ve nereye gidiyor? Eğer tarihin bizzat bir ırmak yatağı, sonsuz geçmişten geleceğe doğ-

bir öğretmen ve öğrenci olarak anlatmam gerekir. (Eğer fırsat olur ve bir oturum ayrılırsa.) Genel toplantılarda ve konferanslarda bunları ortaya koymak mümkün değil. Öte yandan gündeme getirmemek de olmaz. Bunlar bize yön veren, dinî, felsefi, fikrî ve itikadî manada yön veren en temel meselelerdir. Bunları gündeme getirmeden edemeyiz. Bunlar anlaşılmadan tikel meseleler ortaya konulamaz. Çünkü düşünce alt yapımızdır.

ru akan bir ırmak olduğunu söylersek, nasıl geliyor, nasıl hareket ediyor? İslam açısından hangi kanunlara göre hareket ediyor? Bu tarih denizi nereye, hangi denize dökülüyor? Bu soru soruluyor. Daha önce söylediğimiz gibi, fert açısından ferdin tarihsel yolu, ferdin misyonu ve sorumluluğu, dinin kat edilmesi, yani balçığı kurtarmak, iradeyi bu balçıktan kurtarmak, ilahi zirveye, yani Allah'ın ruhuna, aşkın ve ahurai yarıya yaklaşmak. Orada insan iradesi artık kendi balçık olan yarısından ayrılmış bir iradedir, Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmanın gerçekleştiği yerdir. Bu, dinin misyonudur. İradeyi meydana getiren basirettir. O ilim ve basiret vasıtasıyla (O, İslam'ın her zaman bahsettiği ilimdir. Bunlar ne fıkıh ne fizik ne kimya ne akaittir. Hiçbiri değil, hikmettir. Felsefe değil, hikmettir.) Hikmet, basiret ve bilinç; insan iradesi, balçıktan Tanrı'ya kadar uzanan o çetin yolu bu bilinç, bu bilgi, bu irfan, aşkın manasıyla bu aydınca bilgi, hikmet manasındaki bu yönlendirici ilim vasıtasıyla kat eder. Bu, dinin hedefi olan hikmettir.

İnsanlık tarihi tıpkı bir fert gibidir. Ömür süresinin adı tarihtir. Tarihin fertte onun sorumluluğundan ve çamurdan Tanrı'ya doğru hareket etmesinden ibaret olması gibi, insanlık da ömür süresi olan tarihte bir göç için sorumluluktur. Balçıktan Tanrı'ya doğru hicret etmekte, kendisinden koptuğumuz uluhiyete, Tanrı tarafına dönmektedir. (Biz Allah içiniz ve O'na döneceğiz.) Burada ne kadar temel meseleler vardır!

İnsan ve bu irade, balçıktan Allah'a doğru nasıl kurtuluş gerçekleştirebilir? Kendi özgürlüğünü hangi vasıtayla bu dibe çökmüş pis kokulu balçıktan kurtarıp ilahi miraca uçabilir? Hangi rehberlikle? Hikmet ile. Hangi vasıtayla? (Burada başka bir defasında söylediğim manadaki) ibadetle. İbadet dua değildir. Dua, ibadetin tezahür şekillerinden bir tanesidir. İbadet ne demektir? Tabiatta, ruhta, manada, düşüncede, akılda ve insan hayatında bulunan kanunları tanımaktır. Bunlar, Allah'ın eliyle yazılmış ve evrene ve insana yerleştirilmiş bilimsel kanunlardır. İbadet ve kulluk, insanın kurtulabilmesi ve olgunlaşabilmesi için ken-

di iradesini bu bilimsel kanunlara tabi kılması, onları tanıması ve onlara uymasıdır. Nitekim biz ilim dallarında ibadet sayesinde tekâmüle ulaşırız. İbadet nedir?

Ziraat mühendisi ile cahil bir bahçıvan arasında ne fark vardır? Şöyle bir fark vardır: Mühendis, toprakta, bitkide ve iklimde geçerli olan botanik yasalarını bahçıvana göre kesinlikle daha çok uygular. Bahçıvan âsidir, ibadet etmez; yani Allah'ın toprağa, botaniğe, meyve vermeye ve bitkinin gelişmesine koyduğu kanunlara uymaz. Bu nedenle bahçıvan, meyve türünü afetten, zarardan kurtaramaz, tabiat kanunlarından kurtaramaz. Ziraat mühendisi, hangi vasıtayla tabiat kanunlarından korur, iradesini işletir ve ağaçta istediği meyvenin olmasını sağlar? Ona isyan ederek değil, bitki kanunlarına çok sıkı, dikkatli ve ihtiyatlı bir şekilde uyarak. Bu durum, insanın alçaklık, rezillik ve evrensel çöküşten kurtulması ve mutlak miraç ve tekâmüle erişmesi için vardır. Evrende bulunan kanunları[220] tanıyarak, bu kanunlara uyguladığımız ölçüde ve bu kanunların kaydından kurtulduğumuz ölçüde. Tabiat kanunlarına uyduğumuz ölçüde tabiatın tuzağından kurtulabiliriz. İlim ancak bu şekilde ilerler.

Durum, insani ve ahlaki meselelerde de böyledir. *"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."* (51/Zariyat Suresi 56) Onda artık "li ya'rifûn: tanısınlar diye" yoktur. Çünkü eğer "tanısınlar diye" olsaydı, artık Allah bizzat Arapça bilmiş olurdu. "Tanısınlar diye" diyordu. *"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."* Yani cinleri ve insanları bana ibadet[221] etmeleri dışında bir amaçla yaratmadım.

[220]Bunun maddiyat olduğunu sandığımız anlayışın aksine, İslam'da maddiyat ve maneviyat yoktur. Madde de mana kadar kutsaldır. Aynı elin ve aynı tezgâhın ürünüdür. İkilik yoktur. Allah gökte değildir ki madde burada adi olsun da orada yüce olsun. Evren, tek sultanı, tek hâkimi, tek amiri olan âhenkli bir bedendir. Bundan dolayı yüksek ve alçak, soyut ve somut diye sınıflandırmanın anlamı yoktur. İlahi dileme ve Allah'ın iradesi olan bu kanunları tanımak ilimdir. Bunları takip etmek kurtuluş ve gelişmedir.

[221] Bu, ibadetin yalnızca bu dua amellerinden ibaret olduğunu sanmıştır. O

İbadet, ilahi dilemenin âleme, tabiat âlemine ve ruh âlemine koyduğu kanunlara uymaktır. Bu kanunlardan biri de duadır. Ben bu kanunlara nasıl uyabilirim? Önce bilerek/tanıyarak, sonra ilahi dilemeye, varlık yoluna ibadet ederek. Bu kulluk, insanın balçıktan kurtulma ve Allah'ın ruhuna ulaşma yoludur.

Tarih felsefesi, iki sınıf, hak sınıfı ve batıl sınıfı arasındaki savaştır. Bu iki sınıf tarih boyunca birbiriyle savaş halindedir. İslam'ın tarihsel ve felsefi görüşü daima mücadele halinde bir görüştür; barışçı bir görüş değildir. İslam, Allah'ın iradesi karşısında teslim olmak; tabiat, mizaç, toplum, sosyal kanunlar ve Allah dışındaki her türlü kayıt ve bağ tarafından insan iradesine dayatılan bütün iradelere, zincir ve boyunduruklara karşı isyan etmektir. İslam, Allah boyutuyla teslimiyet olan kapsamında insanı Allah dışındaki varlıklar boyutunda daima kendisindeki adilik, kendisindeki balçık ve toplumdaki ve tabiattaki balçık ile özgürlük ve kurtuluş için mücadele ve cihat etmeye zorlamak ister. Bu, hedeftir. İki sınıf, hak ve batıl sınıfları sürekli savaş halindedir. Ne zamandan beri? Bu savaş Âdem zamanından başlar ve devam eder. Biz geldiğimiz her zaman ve dönemde kendimizi bir savaş sahnesinde buluruz. Biz sorumluyuz, olmamız da gerekir. Bu savaş özel bir çatışma temelinde belli bir asırda ve belli bir dönemde zuhur etmemiştir ki sonra barışa meyletsin.

İslam'da tarih felsefesi, hakikat ile butlan, hak ile batıl arasındaki cihat ve mücadelenin felsefesidir. Felsefi hak ve batıl, şirke karşı tevhittir. Sosyal hak ve batıl, halka karşı ileri gelenler ve refah içinde yaşayanlardır (mele ve mütref). Ahlaki hak ve batıl; bilgi, gelişme, hareket ve şuura karşı alçaklık, adilik, kölelik ve cehalettir.

zaman sonra "Ben cinleri ve insanları benim için namaz kılmaları ve oruç tutmaları gayesiyle yarattım."anlamını kazanmaz. Sonra diyor ki: Bana ibadet etsinler, yani beni tanısınlar. İbadet etsinler demek, beni tanısınlar demek midir? Hayır. İbadet edin demek, ibadet edin demektir.

Bütün bu değişik boyutlar, aynı hakikatin yönleridir. O, Allah'ta son bulacak bir geleceğe doğru hareket etmekte olan bir hakikattir. Bu bir anlayış tarzıdır. Bu, felsefi tezahürüyle hak ile batıl arasında, sosyal tezahürüyle adalet ile zulüm arasında, itikadi yönüyle zillet, cehalet veya küfür ile din arasında cereyan eden bir savaştır. Bütün bunlar İslam tarih felsefesini oluşturan gerçek boyutlardır. Bu savaş Âdem'den itibaren başlar, liderlik, rehberlik ve nübüvvet vasıtasıyla çeşitli dönemlerde ve kavimlerde peygamberler ve onların dostları aracılığıyla, bu büyük dinlerin âlimleri ve tebliğcileri aracılığıyla tarihin her zaman sapık hareket etmiş olan sapkın yoluna rağmen son din olan İslam'a kadar daima var olur ve gelişir. (Ben bir Şia ve bir Müslüman olarak kendi siyaset felsefemi ve tarih felsefemi söylemek istiyorum. Tarih felsefesinden ne anlıyorum? Bir Şia ne anlar?) Normalde savaş İslam ile bitmez. Çünkü savaş tarihsel savaştır. Geçmişin savaşı değildir. İbrahim bir meydanda, Musa bir meydanda, Şuayp bir meydanda, Yahya bir meydanda, Zekeriya bir meydanda, İslam Peygamberi başka bir meydanda savaşıyor. Ama İslam Peygamberinin savaşı tamam mıdır? Asla! Peygamberliğin sona ermesi, dinin sona ermesinden ve hak ile batıl arasındaki bu savaşın sona ermesinden farklı bir şeydir. Bu savaşın İsrailoğulları peygamberlerinin ve diğer eski peygamberlerin halifesi kabul edilen, İsrailoğulları peygamberlerinden üstün olan aydınlar tarafından devam ettirilmesi gerekir. Aydın, yani o hidayet bilgisine ve hikmet sorumluluğuna sahip olan bilinçli insan, toplumuna karşı liderlik sorumluluğu hisseder. Aydının anlamı budur. O, bilgin, uzman, araştırmacı, edebiyatçı ve filozof demek değildir. Aydın, Peygamberin: "Âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanından daha üstündür." dediği âlimdir. Hangi âlimden söz ediyor? Peygamberlerin ilim türüne, o yönde bir bilgiye sahip olan âlimden söz ediyor. Peygamberlerin ilim türü ne demektir? Yani ona vahiy mi geliyor? Hayır. Yani o yönde bir basirete sahiptir, o yönde bir sorumluluğa sahiptir, o yönde bir hayat yaşar ve toplumu o yönde sevk eder. Filozof olsun veya olmasın, âlim olsun veya olmasın, okuma yazma bil-

sin veya bilmesin, fark etmez. Bu, ilim adını taşıyan ve ışığa benzeyen sosyal bilinç, hidayet duygusu ve basirettir. "Allah onu dilediğinin kalbine koyar." Okunması gereken fizik, kimya, fıkıh ve akait, bir kimsenin kalbine saçılan ışık değildir. Ruhta tutuşturulan ve yanan o bilinç, tarihsel ve düşünsel bir yön bulmadır.

İslam'da peygamberliğin sona erdiğini ama savaşın devam ettiğini görüyoruz. Şia, İslam'ı bu şekilde anlar. Şia, bazılarımızın dediği gibi,[222] İslam'ın geri kalan kısmını bu şekilde yapmış değildir.

Şia inancına göre Peygamberden sonra tarihin savaşı olan ve İslam tarih felsefesini oluşturan bu adalet ve zulüm savaşının, hak ve batıl savaşının rehberliği ve liderliği devam eder. Onun İslam tarihinde Şia'nın inandığı şekilde devam ettiğini görüyoruz. Ne vasıtasıyla? Şia'nın siyaset ve toplum felsefesinde peygamberlik genel imamet adı altında devam eder. Çünkü genel manadaki imamet, peygamberliği de kapsar. (Zira imamet önderlik, öncülük, örneklik demektir.) Peygamber de imamdır, İbrahim de imamdır. Bundan dolayı Şia'nın imamet inancı Âdem'den itibaren başlayıp ta Son Peygambere kadar ulaşan, Son Peygamberden sonra vahiy (yani İslam) ekolü içinde imametin eline ulaşan savaşın devam ettirilmesi olarak anlaşılır. İslam, imamet aracılığıyla devam ettirilir. İslam hiçbir zaman bir kitaptan ibaret olmamıştır. İslam ile diğer dinler ve felsefi ekoller arasındaki farklardan biri, onların sadece birer doktrin, birer öğreti, birer kitap, gök veya yer kitabı olmalarıdır. Ama İslam, pratik ve sosyal güvenceye ilaveten kitaptır. Boş bir kitap değildir; farkı budur.

İslam Peygamber vasıtasıyla geldi ama Peygamber vasıtasıyla yürümedi. (Sadece Müslümanların değil, dünyanın her tarafın-

222 Nitekim şöyle demişlerdir: Dinin esasları üç tane, mezhebin esasları iki tanedir. Toplamı beş eder. Şia ile karışan İslam beş tane olur. İslam, Şia ile karışmış değildir. Sen kendin karışıksın!

da herkesin tasdiki ile.) Evet, yürümeli mi, yürümemeli mi? Şia yürümek gerektiğini düşünür. Hangi vasıtayla? İslam Peygamberinin liderliğinin devam ettirilmesi yoluyla. Tarihte peygamberlik (bütün peygamberlerin peygamberliği) diye inandığımız liderliğin devam ettirilmesi, imamet rejimiyle, imamet yönetim sistemiyle olur. Bu nedenle tarih felsefesi imamete ulaşıyor. İmamet, peygamberlerin kılavuzluğu altında adalet safı ile zulüm safı arasında, hak safı ile batıl safı arasında, insanların safı ile ileri gelenlerin safı arasında tarih boyunca her yerde ve her zaman cereyan eden savaşın sürdürülmesi anlamına gelir. Öyle ki Şia, tarihte içine düştüğü gerçek duruma ulaşır. İslam önderliğinin kesintiye uğradığını görür; ama Kitap ortadadır. Burada Şia'dan farklı düşünen Müslümanlar tarihsel bir karamsarlığa kapılırlar. Onun tarih felsefesi kopar, yani tarih felsefesi burada artık işe yaramaz. Âdem'den İslam Peygamberine kadar hak ile batıl arasındaki savaş, peygamberler tarafından devam ettirilmiştir. Ama hak ve adalet dünyaya hâkim olmuş mudur? Hayır. Öyleyse görev nedir? Hiç kimse bilmiyor! Hiçbir Müslüman, hatta Emevi halifelerini, Abbasi halifelerini, Gaznelileri ve Büveyhileri tarih boyunca hak ve adalet safının devam ettiricileri olarak kabul edebilen yanlış yoldaki Müslüman bile! Hiç kimse bunu yapmaz! O halde ne yapmalı? Acaba 14., 13., 12., 11. yüzyılda -ne kadar geri gidersek gidelim- gördüğümüz gibi, Âdem'den İslam Peygamberine kadar devam eden savaş, yenilgiyle mi sonuçlanmıştır? Dünyada karanlık aydınlığa baskın mı çıkmıştır? Böyle mi tasavvur etmek lazım? Edilebilir mi? Bu felsefe ya da bu savaş devam etmekte midir?

İmamete ulaşan Şiilik, peygamberliği kendi özel manasıyla dünyaya hâkim olma, hakkı ve adaleti yerleştirme yolunda toplum önderliği olarak sürdürüyor. Sonra kayboluş ve bekleyiş (gaybet ve intizar) felsefesine ulaşıyor. Bekleyiş felsefesi ve bekleyiş inancı -insanın duygusu açısından aynen kılıcın ağzı üzerinde hareket eden kimse gibi en kritik, en derin ve en kaygan yerdir. Bir kaymayla geri, çökertici, uyuşturucu ve insanın sorumlulu-

ğunu ve asaletini yok edici bir ekol şeklinde tezahür eder. Başka bir anlayışla, en güçlü hareket ettirme, hareket, sorumluluk, tarihsel iyimserlik ve insanlığın geleceğini kurma etkeni olarak tezahür eder.

Dünyada hiçbir din bu kadar tersyüz olmamıştır. (Ben bir dinler tarihi uzmanıyım, ders veriyorum, hocayım. Öyle kitaba bakarak veya bir yerden söylemiyorum.) Hazreti Ali dedi ki: "İslam, kürkünü ters giydi." (Ne kadar güzel ve acıklı bir analiz!) Ali'nin kast ettiği İslam, sahip olduğumuz bu İslam'dır! Sahip olduğumuz bu Şiiliktir! Şiilik, İslam'a yapılmış bir ek değildir. Şiilik, İslam'ın ileri görüşüdür. Aslında başka hiçbir şey değildir. Ona yeni bir unsur eklendiğini söyleyen küfre düşmüş, cinayet işlemiş olur. Her neyse, iki esas da elinin kenarına yapıştıralım. Bu esasları Şia eklememiştir. Bu esaslar İslam'ın en temel ve en acil esaslarıdır. Bir defasında söylediğim gibi tevhit, nübüvvet ve İslam'a bütün dinler sahiptir. İslam'ın getirdiği nedir? İslam'ın Ali'den önce getirdiği imamet ve adalet. Bütün insanların İslam'ın etrafında hem de İslam hükümetinin gerileme döneminde sıkı bir şekilde toplanmalarının, bir susuz gibi aralıksız olarak bulunmalarının, herkesin dinlerini, milliyetlerini, dillerini unutup İslam'a yapışmalarının sebebi neydi? Ne tevhit ne peygamberlik ne de ahiret idi. Halk kitlelerinin felsefi meselesi, ilmî meselesi olmaz. Bu, kitlelerin zulümden bıkmalarından, İslam'ın adaletine sığınmalarından ileri geliyordu. Çünkü diğer peygamberlerin ve diğer dinlerin bir ilke olarak ilan etmediği ve sorumluluk kabul etmediği ama onun yeni ilke olarak ilan ettiği ilk esas, bizzat bir din sorumluluğu olarak adaleti yerleştirme sorumluluğu idi. Sonra Doğu'nun ve Batı'nın perişan, tutsak ve yaralı halkları zulüm, gasp ve istibdat yönetiminden "imamet"e, bizim tüm imamlarımızdan önce getirilen İslam imametine sığındı. İlan edilen ilk şiar tevhittir. Sonra İslam Mekke'de başlıyor. Adalet ve imamet, İslami düşünce tarzının özsel bir parçasıdır. Eğer tarihteki diğer dinler gibi onu kaldırırsak, insanlar yeni bir şeye kavuşamazlar. Sonra imamet dediği-

miz bu cazibe ve gönüller bağı insanları yakalar, kültür oluşur, felsefe oluşur, gelişme sağlanır ve medeniyet kurulur. Daha sonra İslam tevhidinin değeri, düalizmden farkı, diğer dinlerin tevhit, nübüvvet ve mead (ahiret) ilkelerinden farkı anlaşılır. Önce insanlar İslam'ın adalet ve imameti sebebiyle ilk olarak İslam'a inandılar. Bundan dolayı bütün dinlerin esasları tevhit, nübüvvet ve ahrettir. Bana göre İslam'a özgü esaslar adalet ve imamettir.

İmamet Nedir?

İmamet, adalete dayalı, kitaba, kültüre ve ilme dayalı ve demire (yani ekonomi ve savunma gücüne) dayalı bir toplum kurmak için insan toplumunun devrimci önderliği anlamına gelir. İmamet, İslam adlı öğreti ve düşünce tarzının insan toplumunu kitap, terazi ve demir üzerine inşa etme ve insan ümmetini adalet üzerine şekillendirme görevi olan devrimci rejimidir. Ta ki insan böyle bir toplumda tüm fertlerin önünde bulunan bütün imkânların eşitliği temelinde, sınıfsal, gerçek ve adilce eşitliği temelinde kendi gelişimini sürdürebilsin. İmametin anlamı işte budur. Ümmet de hareket etmekte ve yürümekte olan bir ideolojiye inanan fertlerin toplumu anlamına gelir. Ümmetin âdilane önderliği yoksa o, İslam ümmeti değil, İslam toplumudur. vârisin duasında (vârisin Ziyaretname'sine bakınız. Bu benim son sözümdür. Belki başka bir defasında burada söylemiştim.), Ziyaretname'sinde İmam Hüseyin'e hitap edilir. Sahip olduğumuz düşünceye göre İmam Hüseyin'in üstünlüğü Yezit ile kavgalı olması, ona biat etmemesi veya kendisini ümmete feda etmesidir. Diğer üstünlüğü de Ali'nin oğlu olmasıdır. Bunlar kesinlikle İmam Hüseyin'in üstünlüklerinin bir parçasıdır; insan için en iyi fazilettir. Eğer vârisin Ziyaretnamesi'ndeki hitaplarda bulunan bu anlayış şekliyle bakarsanız tarih felsefesini görürsünüz. Niçin vâris? İslam düşüncesinde vâris, tarihsel birlik demektir; Ali'nin, Hasan'ın veya İslam Peygamberinin meydana getiremediği bir hareketin, savaşın ve devrimin lideri olan İmam Hüseyin demektir. Daha doğrusu Hüseyin, insanlık tari-

hinde zulümle yapılan savaşta Âdem'den Son Peygambere kadar elden ele devredilen, sonunda ona ulaşan bir bayrağın vârisidir. O, bu bayrağın vârisidir, bu emanetin vârisidir, Âdem'in vârisidir. Tek tek şunu diyor: Nuh'un vârisi, İbrahim'in vârisi, Musa'nın vârisi, İsa'nın vârisi, Muhammed'in vârisi. O zaman Hüseyin, sıra ona geldiğinde tıpkı kendisinden önce Hasan'ın önceki neslin sahnesine katıldığı gibi, ondan önce Ali'nin bu bayrağı aldığı gibi, ondan önce de bizzat İslam Peygamberinin bu bayrağı devraldığı gibi bir cepheye, bir savaşa, bir safa, bir sahneye katılmıştır. Bu bayrak, Âdem'in bayrağıdır. Bu ne demektir? İnsan tarihinin başlama bayrağı demektir. Tarihin başlamasıyla başlamış, devam etmektedir. Hüseyin ile biter mi? Hayır. İlan ediyor: Her gün Aşüra! Bunlar, bizim anladıklarımızdan çok daha derin manalardır. Bizim günün ahlaki meseleleriyle ilgili inanç ilkelerimiz ve benzerleri bunlar değildir. İnanç ilkelerimizden dünya görüşümüzü ve tarih felsefemizi çıkarabiliriz.

Sonra "Her gün Aşüra, her yer Kerbelâ, her ay Muharrem!" diye ilan eden İmam Hüseyin'e ulaşıyor. Bu ilan ne dektir? Devam ediyor demektir! "Emrettiklerinde Hazreti Ebulfazl'ın mezarının üstüne kırmızı bayrağı koyun!" ne demektir? Yani haram aylar başladığında, bundan dolayı savaş süreli olarak tatil edilir. Fakat bu savaşın komutanlarının burada öldüğünü ve bu savaşın sona erdiğini sanmayınız, sanmayalım! Tarih her zaman bu savaşla devam edecek; gelecek daima diğer sahnelerin ve hep bu mücadeleye bağlı olan sahnelerin şahidi olacaktır. Bir dönemde, bir nesilde geldiğin için yazık sana! Bu bayrak Ebulfazl'ın bayrağı değildir. Tarihin başlangıcından beri çeşitli sahnelerde elden ele geçip buraya kadar ulaşan bir bayraktır. Bu, Fırat'ın kenarında son bulmamıştır, Medine'den başlamamıştır. İnsanlığın başlangıcıyla birlikte başlamış, Allah'a doğru devam etmektedir.

Gaybet şudur: Fesat ortaya çıksa, hakikat zayıflasa, adalet yenilse ve dünyaya zulüm hâkim olsa da senin dört tane nara atan,

sonra da felsefi ümitsizliğe düşen politik ve materyalist aydınlar gibi felsefi ümitsizliğe düşmemen gerekir. Eğer inanç temelin bu ise düşemezsin!

Niçin? Çünkü İslam'da tarihin zorunluluğu vardır. Tarihsel zorunluluk nedir? Tarih, döndürüldüğü her yol üzerine ve çevrildiği her bataklık üzerinde dönmeye mecburdur. Her ne kadar zulmün ve batılın gücü dünyaya daha fazla egemen olsa ve karanlık ufukları kaplasa da sen yargını, tarih anlayışını, gelecek görüşünü ve hayat felsefeni bu olaylar ve gerçekler üzerine dayandırma. Hoşgörünün, iyimserliğin ve tarihin zorunluluğu inancının seni sorumlu, hoşgörülü, imanlı ve adaletin ve hakkın zaferine inançlı kılması gerekir. Bir dinin tarih boyunca ihya etmek ve yerleştirmek için her zaman mücadele ettiği, sürekli tarihe egemen olan başka bir dinin de daima yok ettiği adalet ve hak. Fakat daha sonra bu savaş, zirvesinde iken kesin, zorunlu, intikam alıcı ve adalet dağıtıcı bir devrim ile sonuçlanır. Bu, Şia felsefesinde tarihin zorunluluğudur. Bu yüzden ben, şimdiki zamanda ve bulunduğum her halde tarihsel bir savaş yolunda yer alırım; bundan dolayı sorumluyum.[223]

"Her gün Aşûra, her yer Kerbelâ!" ne demektir? Vardığımız her yerde Aşûra duasını okuyalım demek değildir. Bekleyiş, bekleyiş felsefesi, adalet arayan düşünür aydını bütün şartlarda felsefi ve tarihsel karamsarlığa ve ümitsizliğe düşürmeyecek olan bir felsefedir. 13, 14 asır savaştığı, bütün liderleri yok edildiği, zehirlendiği, hapse atıldığı ve öldürüldüğü ve bütün hareketleri yenildiği halde hiçbir zaman ümitsizliğe düşmeyen Şia gibi hiçbir millet, hiçbir fırka ve hiçbir mezhep yoktur. Bu uzun yenilgi, sıkıntı ve zorluk süresine rağmen olabildiğince güçlü, inançlı ve iyimser tutan etkenler nedir? Bekleyiş felsefesine dayanarak tarihin zorunluluğuna (cebr, belirlenme, determinizm) inanmak!

[223] "Zamanın İmamı geldiğinde düzeltir; bu bizim işimiz değil." anlayışı bir Yahudi görüşüdür.

Bekleyen insan ne demektir? Her halükârda bakınız: Evdeysen misafir beklersin; ordudaysan bir müfettiş, bir savunma duyurusu, bir savaş ilanı, bir komutanın giriş haberini beklersin; bir şehirdeysen bir şahsiyetin girişini beklersin. Eğer bir insan ise bir misafirin, bir dostun girişini bekler. (Her çeşit bekleyişe bakınız; o kadar!) Beklemek hazır olmaktır, kendini salmak değil. Bekleyen hazırdır, donanımlıdır, sorumludur. Bu nedenle bekleyiş felsefesi, tarihin zorunluluğuna inanmak, insana her şartta güvenmektir. Adalet ve hak, tarihe rağmen gelecekte ani bir devrim şekline, kan isteyen intikamcı bir ayaklanma şekline girerse ve tarih boyunca başından beri elden ele peygamberlerin ve sonra da Şia imamlarının geline geçerse bu savaş nesilden nesle ve her ferdin karşısında gündeme gelir. Bütün ümit kırıcı şartlara rağmen bu bayrak gelecekte zorunlu olarak muzaffer olacaktır.

Şehit Öğretmenin Hucr Bin Adiy Kitabına Önsözü

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1336 (HŞ) yılı yazında birkaç olay beni huzurlu ve temiz bir yalnızlığa çekmişti. -Gönül arzusuyla art arda gelen gecelerin ve gündüzlerin kendisiyle kavuşturulabildiği, sürekli başkalarında kaybolan bir hayatta kendisiyle içli dışlı olunabilen ve tanıdık ve samimi bir diyaloga başlanabilen yalnızlıklarda- birbirimizle şöyle sözleşmiştik: Bu kızıl Kaleden kurtulduğumuz zaman acımasız esir hapishanelerin Kara Kale'sinde akrabalarını ve dostlarını tanımayan değerli mahpusların kurtulması için çalışalım.

Bunlar, tarih zindanına hapsedilen ve unutulan doğru ve saygın kahramanlardır. Geçmişimize ve kaderimize ruh, güç ve anlam kazandıran büyük adamları tarihin karanlık zindan köşelerinde esir etmek, adlarını dillerde dolaştırmamak ve anılarını hatırla(ma)mak ne halk düşmanlığıdır! Yalnızca tarihin, bu hak çiğneyen, yalan söyleyen, huysuz gardiyanların tanıttığı kimseleri tanıyan ve sadece tarihin, bu para ve gücün çocuğu yaşlı oğlanın bahsettiği kimseleri düşünen ne aşağılık millet!

Bu dürüst kahramanları kimler hapse attı? Yalancı bilginler! Öğrencilerim, Peygamberi tanımak için hangi kitabı okuyalım diye sorunca ben bir öğretmen olarak bunları asla affetmiyorum. Bir roman yazarı olan Georgieu'yu, diyebilirim.

Ali için? Hıristiyan yazar Doktor George Geordac'ın kitabını.

Fatıma için? Lui Massignon'un kitabının Fransızcasını veya Bintuşşati Hanımın kitabının tercümesini.

Hasan için? Hiçbir şey yok. Niçin? Avrupalılar yazmadığı için.

Hüseyin için? Doktor Taha Hüseyin'in "Ali ve Benuhu" (Ali ve Oğulları) kitabını.

Ebuzer için? Mısırlı Ehlisünnet yazarı Abdülhamit Cevdet es-Sehhar'ın kitabını.

Selman için? Fransız Profesör Lui Masignon'un "Selman- Pak" kitabının tercümesini.

İmam Sadık için? Profesör P. Ceravus'un, içinde Cabir bin Hayyan'ın İmam Sadık hakkındaki araştırması da bulunan kitabını.

Kur'an konuları inlelemesi için? Fransız Javel Laboum'un "Tabakabendi-yi Kur'an" (Kur'an Tasnifi)'ni.

Kültür tarihi İslam büyükleri için? Fransızca ve İngilizce İslam Ansiklopedisi'ni.

Hadisler için? Concordance'ı.

İmam-ı Zaman için? Fransız Darmastetre'ın "Mehdi" kitabını.

İslam'ı tanımak için? Özür dilerim, hiçbir şey! Fransızcadan çevrilmiş saçma sapan küçük bir risale "Ne Bileyim" mecmuasının tercümesi vardır.

Şiiliği genel olarak tanımak için? Hiçbir şey! Sadece ve sadece Şiiliği ret konusunda Kesrevi'nin "Şiigeri" kitabını. Pekiyi, Şiilik hakkında hiç kimse müstakil bir çalışma yapmamış mıdır? Evet, yapmıştır. Cllege de France hocası Henri Alest. Pekiyi, bizden hiç kimse bu konularda "Ben Ne Okumalıyım?" diye bir şey yazmamış mıdır? Evet, yazmıştır. Ama cismani cahiller zümresine mensup gençler, yani kravatlılar! Bunların çalışmasına da güvenilmez. Çünkü ehliyet ve salahiyetleri yoktur. "Ehlibeyt, evi en iyi bilendir!" Sonra benim üniversite öğrencim eli boş ve şaşkın bir halde çekip gidiyor. Yüzümü utanma teri basıyor ve üzülerek sessizliğe gömülüyorum.

Başka bir öğrenci geliyor ve soruyor: Senfonilerini seçkin insanlar dışında Avrupalıların da anlamadığı Alman müzisyen Beethoven hakkında Farsça bir yazımız var mı? Ben başı dik bir şekilde sıralıyorum: Not alınız: 1- Büyük Fransız biyograficisi Roman Rouland'ın eseri "Zendegi-yi Beethven". Kardeşinin oğullarına yazdığı özel mektuplar içinde. (Birçok Farsça tercüme baskısı vardır.) 2- Fransız araştırmacı yazar Le Douvique'in eser "Beethoven" (Farsça tercümesi). 3- Haseni Sâdi'nin "Müzik Yorumu" (Beethoven'in Eserlerinin Tanıtımı ve Senfonilerinin Açıklama ve Yorumu.) 4- Dergilerde onlarca makale, konuşma

ve başka şeyler. 5- Tahran ve diğer şehir radyo ve televizyonlarında sürekli yapılan onlarca program. 6- Onun eserlerinin toplamından çeşitli icralarda ve arşivlerde onlarca sayfa. 7- Eğer yabancı dil de biliyorsanız -kütüphanelerimizde mevcuttur- tam bir yıl sürekli olarak onun biyografisi, eserlerinin tanıtımı, faaliyetinin sanatsal değeri, çevresi ve metodu hakkında bilimsel araştırma ve inceleme yapabilirsiniz ve onu derinden tanıyabilirsiniz.

Burada ben kendi başıma aldığım kararla, Ebuzer'i, İslam tarihindeki zulüm ve çıkar kurbanlarının ve mahrumların ilk özgürlük çığlığını özgürleştirdim.[224] "Selman-ı Pak"ı, İran'ın bu ilk İslam tomurcuğunu ve İslam'ın doğuşundaki bu Ahura-i temiz evladı ve en güzel yüzlü Aryalıyı da,[225] Bilal'i, bu Habeşli zenci köleyi de. İman ve vefa onun coşkun ve hızlı kanına öyle bir karışmıştır ki ruh katan ezan sesi bu dünyanın semasında hâlâ çınlamaktadır ve o günlerin heyecan dolu temiz ve güzel hatırasını unutturmaz. O, Kureyşlilerin gözleri önünde Kâbe'nin çatısına zıplıyor, o zamana rağmen ateşli şiarlarını Mekke'nin yabancı göğünün kubbesinde haykırıyor veya Muhacirlerin ve Ensarın toplandığı esnada Medine Mescidi'nde, Peygamberin önünde ezan okuyordu. Allah onu "Sin"ini "Şın" duyacak kadar çok seviyordu.

Ammar, Sümeyye ve Yasir'i de. Bu değerli ailenin yaşlı anne ve babası işkence altında sessizce can verdiler. Genç oğlan o ikisinin ölümünü gördü ve sabretti.[226] Geri kalan 50 yılda kılıcını

224 "Ebuzer-i Gıfari", dördüncü baskı.

225 Mütercimin, Doktor Bedevi'nin ve Henri Corbin'in önsözleriyle birlikte Profesör Massignon'un eseri.

226 Sabır da o can alıcı ve değerli kelimelerden biridir. İslam'ın bozulması ve dinimizin, kültürümüzün ve düşüncemizin değiştirilmesiyle başka birçok güzel ve yaratıcı kavramla birlikte çirkin, olumsuz ve yıkıcı hale dönüştü. Sabır, iman, mücadele ve insan kalma yolunda zorluklara ve tehlikelere olumlu manada direnmek ve dayanmaktır; zelil ve aşağılık dört ayaklı tahammül değildir.

büyük ideali uğrunda öyle bir çekti ki görülmeye değer![227]

Şimdi de insanlık tarihinin en büyük medeniyetinin ve en olgun kültürünün kurucusu, takipçileri arasında hepsinden daha meçhul kalan Muhammed'i.[228]

Bundan sonra da bu güçlü, güzel ve doğru çehreleri yanlışlıkla İslami ilimler adı verilen eski ilimlerin köhne ve kirli perdesinin ardından dışarı çekebileceğimden ümitliyim.

Bunun büyük ve ağır bir iş olduğunu, asırlar boyunca büyük âlimlerimizin yapmaları gerektiği halde yapmadıkları bir iş olduğunu biliyorum. Az çok yaptıkları da Farsça değildir. Sanki İranlılar için Ali sevgisinin ve Hüseyin'e ağlamanın yeterli olduğunu, Ali'yi tanımaya ve Hüseyin'in macerasını ve yazgısını bilmeye ihtiyaç olmadığını sanmışlardır. Hem de bugün kullanılmayan yöntemle ve ilim, düşünce, hayat, sanat, sanayi, sosyal ve siyasal ilişkiler, kültür, edebiyat ve hatta dilin değiştiği ve Hougo, Rouland, Shakespeare, Marks, Paul Hanef, James, Nietzsche, Shiller, Kant, Descartes, Berechte, Becquette ve Eliote'u okuyan entelektüele Kehlu'l-Basar, Cennatu'l-Hulud, Kısasu'l-Enbiya, Mecalisu'l-Mūminin, Ferc bade'ş-Şidde ve's-Sema ve'l-Âlem, Müntehe'l-Âmâl, Keşkül-i Şeyh Baha, el-Luhûf ve diğer tercüme, tefsir, tabakât ve megazi kitaplarının verilemediği bir dönemde. Bunlar ilim ve araştırma ehline has kitaplardır. Bunları mütehassıs olmayan tahsillilerin ve okumuşların istifadesine sunmak şöyle dursun, üstelik bunların ulaşacağı yerden uzak tutmak gerekir. Ama şimdi vaizlerin eline düşmüş olan Biharu'l-Envar gibi büyük bir kitabın başına ne musibetler geldiğine şahit oluyoruz.

Ben bu yolda gözümü, dünyada kopan yaygaralar içinde "Acaba vacip olan bir emrin öncülü de vacip midir, yoksa değil midir?" sırrını keşfetmekle meşgul olanlara ve Doğu'nun canına düşmüş

[227] "İslam Bilim" ve "Peygamberlerin Sonuncusu Muhammed"

[228] Aynı yer.

bu dağınıklıklar, dertler ve yangınlar içinde kendisinin Doğulu değil, savaştan sonra edebiyat, şiir, müzik, dans, giyim, süslenme, felsefe, uyuşturucu kullanımı ve cinsel ilişkilerde tanıttıkları son yeni akımlara bağlı olduğu hevesini taşıyanlara değil; aksine, ne o grubun dinsizlik suçlamasından ne bu grubun dindarlık suçlamasından korkan ve bu zamanda ve zeminde bir aydının misyonunun ne dördüncü sindirimimizden de geçen lokmaları çiğnemek ne de yerlilerin önüne attıkları kırık kemikleri kemirmek olduğunu kabul eden reşit kadınlardan ve erkeklerden oluşan özgür düşünceli ve aydın bilginlere diktim.

Doğrudur; adalet, eşitlik ve halk hükümetini esas alan evrensel bir hayat öğretisi olarak İslam'ın aristokrasi, kabile milliyetçiliği ve ırkçılık taassubuna dayalı baskıcı hükümet sistemine dönüştüğü ilk günlerde başkaldıran Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin, Zeynep, Ebuzer Gıfari, Ammar bin Yasir, Hucr bin Adiy ve Abdullah bin Mesut gibi kahramanlar, İslam'ı ve Müslüman toplumun kaderini siyasi, sosyal, ekonomik ve fikrî cahiliyeye dönmekten kurtaramamışlardır. Güçlü Emevi kabilesi, Muhammed'in hareketinin yazgısını eline aldı ve ihtiyar Arapçılık genç İslam'a galip geldi.

Ama üzerine her taraftan kara kasırgalar esen kutsal ışığı koruma yolunda canlarını cömertçe bağışlayan bu doğru düşünceli ve cesur çehrelerin ayaklanması, zulmün, batılın ve hıyanetin muzaffer olmasına rağmen kendisini adalet, hak ve hizmet perdesinin ardında gizleyememesine, gözleri büyüleyememesine ve düşünceleri yalana ve çirkinliğe inandıramamasına sebep oldu.

Bu kahramanlar tarihte yenildiler ama düşüncede ebediyen muzaffer oldular. Düşman her ne kadar tarihte galip olduysa da düşüncede bir daha belini doğrultamayacak şekilde yenilgiye uğradı.

Emevi ve Abbasi halifeleri halkı ve halkın doğru önderlerini silahsızlandırmış olsa da bu kanlı devrimler ve kırılan mert kılıçlar, halkı kandırma, düşünceyi saptırma, güçlerini ve mevcudiyetlerini dinî ve itikadî olarak meşrulaştırma imkânını onların ellerin-

den aldı ve kendilerini "Allah Resulünün Halifesi" ve "Müminlerin Emiri" olarak adlandırmaya çalışan bu muzaffer canileri tarihin bütün nesillerinin gözünde Allah'ın kitabına ve Resulün sünnetine göre hareket etmeyen, aksine cahiliyeyi, kayserliği ve hüsrevliği Muhammed ümmeti içinde dirilten "zalimler" olarak gösterdi.

Eğer bu özgürlük, eşitlik ve adalet erlerinin temiz kanları olmasaydı, eğer bu kendisini Allah'ın ve insanların yolunda feda edenler olmasaydı bugün Müslümanlar olarak Kur'an'ın ve Peygamber sünnetinin ruhunu Ali'in heyecan verici mitolojik hayatında ve Ebubekir ve Ömer hükümetinin[229] sadelik, eşitlik ve özgürlük hükümetinde değil, Osman'ın ve dalkavuk ve halk aldatan köşe kapıcıların aristokrasi sisteminde, Muaviye'nin ve halka kıyan, çapulculuk yapan valilerinin Yeşil Sarayında ve kan, zulüm, soygun, fesat, hile, Arap asabiyeti ve o iki Arap kabilesi sultanlarının istibdat rejimlerinde bulur ve tanırdık.

Bugün biz İslam'ın insan idealinin ve kendi hayat, toplum ve siyaset imamımızın örneğini Ali'nin simasında göreceğimize, Muaviye, Yezit, Zeyt bin Ebihi (kim bilir?), Seffah, Mansur, Mütevekkil ve Harun kılığında görürdük; üstelik İslam adına ve Allah rızası için her namazdan sonra Ebusüfyan'a salavat getirirdik; Müslümanların Emeviler zamanında yaptıkları gibi Ali, Hüseyin ve Zeynep'i lanetlerdik ve insanlara İslam'ı böyle göstermiş olurduk. Ali'nin mihrapta kılıç yediğini duyduklarında hayretle: "Ali mihrapta ne yapıyordu?" dediler. Büyük Zeynep,

[229] Burada Ali'nin ağzından İslam ruhunun gerçek ve olgun somutlaşması olarak dinlediğimiz Şia'nın temel eleştirilerinin doğru ve kesin olmasına rağmen dünya siyaset tarihini bilen hiçbir insaflı tarihçi, Peygamberin bu iki sahabisinin hükümetini tarihin kayser ve hüsrev rejimleriyle mukayese ettiğinde kendilerini hayretten ve övgüden alamazlar. Bana göre de bu iki insanın (Ebubekir ve Ömer) talihsizliği, rakiplerinin Ali gibi harikulade bir insan olmasıdır. Tarihçiler onları genellikle onunla (Ali) karşılaştırırlar ve mahkûm ederler. Eğer karşılarında Ali olmasaydı o ikisinin hükümeti dünyada eşsiz bir hükümet olarak sivrilirdi.

şehit kocalarını ve babalarını Kerbelâ devrim meydanında bırakan çocuklar ve kadınlar kervanıyla birlikte İslam başkentine ve Peygamber halifesinin sarayına girdiğinde köleleştiriliyorlar, Müslümanlar çatılarında onları seyrediyorlardı. Muhammed ümmetinde karışıklık çıkaran, Müslümanların birliğini parçalayan, Allah Resulünün halifesine kılıç çeken ve İslam biatından çıkan bu Haricilerin acıklı ve yürek yakan yazgısından dolayı sevinç duyuyorlardı.

Ali, Hüseyin ve Zeynep ile çağdaş olan bu nesil, bu temiz yüzleri ve hayranlık uyandıran insani ruhları böyle tanıdıklarında onlardan asırlarca uzak olan bizler onları nasıl tanıyabilirdik ve cahiliye ile İslam'ı, Arapçılık ile insanlığı, özgür ruh, eşitlik ve adalet ile istibdat psikolojisi, zulüm ve aristokrasiyi birbirinden ayırt edebilirdik?

Bu temiz kanlar, bu güçlü ve galip zalimleri tarihte her zaman kendi "halksız" rejimlerini kolayca ve sağlam bir şekilde İslam'a dayandırmaktan ve kendi katil suratlarını "Allah'ın ve halkın dini"nin güzel ve kutsal maskesi ardında herkesin gözünden gizlemekten mahrum bıraktı ve "halk" ile İslam tarihinde Osman döneminden itibaren nesilden nesle hep devam eden "hilafet" arasında daimi bir savaş başlattı. Dökülen kanlar, üstlerine Allah Resulünün hilafeti ve Allah'ın kullarının manevi önderliği cüppesini geçiren bu cellâtlara yaygın "zaleme" (zalimler) lakabını verdi. Bu, tarihin bu mağluplarının kesin ve büyük zaferidir.

Bunlar, canlarını düşünce, iman ve halkın kaderi uğrunda feda etmekle bu mağlup muzafferleri tarihte öyle bir lanetli ve pis hale getirdiler ki İslam toplumunda her özgür, temiz ruhlu ve asil insan, bunların hükümet sistemine yaklaşmaktan ve onlarla işbirliği yapma ayıbından uzak duruyordu. Bu iki kabilenin rejimi, tarih boyunca güçlü düşüncelerle ve büyük ruhlarla kader ve iş birliği yapmaktan mahrum kaldı. Rezil, kepaze, şahsiyetsiz, dalkavuk ve namussuz unsurlardan başka hiç kimse bu "Peygamber halifeleri"nin adamları arasında olmayı göze alamı-

yordu. Bu yüzden bunların gönüllere nüfuz etmek ve halk arasında bir üs ele geçirmek için giriştikleri yoğun çabalar sonuçsuz kaldı.

İslam tarihinin büyük kadılarının ve âlimlerinin macerası, halkın, kendi yönetimlerini ilahi bir görev olarak gören ve çapulculuk savaşlarına ve insanları öldürmelerina "Allah yolunda cihat" adını veren bu hükümdarların siyasi sistemiyle işbirliği yapmaktan ve onlara yaklaşmaktan nasıl nefret ettiklerinin açık kanıtıdır.

Anlatıldığına göre, ısrarla kadı yapmak istedikleri Ebu Hanife, halifeye şöyle dedi: "Kulağım sağır; bu, kadılık işine uygun değildir." Halife dedi ki: "Mazeret uyduruyorsun; kabul etmelisin!" Dedi ki: "Doğru söylüyorsam, sağırken kadılık mümkün değildir. Yalan söylüyorsam bu daha kötü ya!"

"Leys bin Saver (Ebu Yahya ö. 226 H.) rüyasında hayız olduğunu gördü. Bir yıl geçti, ondan sonra suya benzer bir şey gördü. Rüya tabircisi dedi ki: "Şöyle bir yorum anlaşıldı: Sen vilayet kadısı olacaksın."[230]

"Şeddad'ı Belh kadılığına davet ettiler; kabul etmedi. Ona dediler ki: Eğer kaçınırsan öldürüleceksin. İcabet etti. Beş altı aydan fazla hüküm vermedi. Harç vazifesi yapmıyordu. Bir gece kılık değiştirerek Belh'ten ansızın çıktı."[231]

Tezkiratu'l-Evliya'da gerçek âlimlerin hilafet sistemine mansup olmayla ilgili hayret verici nefretini, halkın ve hatta dilencilerin bıkkınlığını ve düşmanlığını çok güzel anlatan bir hikâye vardır:

İmam Ahmet bin Hanbel'in oğlu Salih bin Ahmet Isfahan'da bir yıl kadılık yaptı. Gündüzleri oruçla, geceleri namazla geçiriyordu. Geceleri iki saatten fazla uyumuyordu. Gece önemli bir meselesi için evine gelen bir kimse kendisini bulamadan dönmesin diye evinin kapısının önünde kapısı açık halde oturuyordu.

[230] Fedail-i Belh, el yazma nüshası, B. N., Paris, varak 127.

[231] Adı geçen eser, varak 117, Fransızca tashih ve tercümesi Şeriati tarafından yapılmıştır.

Böyle bir kadıydı. Bir gün İmam Ahmet için ekmek pişiriyorlardı. Hamurun mayasını Salih'in evinden getirmişlerdi. Ekmek Ahmet'in önüne getirilince dedi ki: Bu ekmeği hangi şeyden yaptınız? Dediler ki: Hamurun mayası Salih'in evindendir. Şöyle dedi: Evet, o bir yıl Isfahan kadılığı yapmıştı; bizim boğazımıza yakışmaz. Dediler ki: Öyleyse bunu ne yapalım? Saklayın, dedi. Dilenci gelince deyin ki: Hamurunun mayası Salih'in evindendir. İsterseniz alınız. 40 gün evde kaldı, almak için hiçbir dilenci gelmedi. Ekmek kokunca Dicle'ye attılar. Ahmet dedi ki: O ekmeği ne yaptınız? Dicle'ye attık, dediler. Ahmet ondan sonra Dicle'den asla balık yemedi.

Muhammed'in putperestlik, faiz yeme, aristokrasi, istibdat, cahiliye ve kapitalizme karşı başlattığı mücadele, ondan sonra İslam tarihinde Ali'nin, dostlarının ve oğullarının rehberliği ile devam etti ve ya hilafetle olumsuz bir mücadele ve işbirliğinden kaçınma şeklinde ya da kılıçla ayaklanma şeklinde devam eden tarihimizin âlimlerinin, temiz düşünceli aydınlarının ve yiğit kahramanlarının arabuluculuğu ve cambazlığı ile İslam'ın gözünde para ve güç ile sıkıntı ve fakirlik arasında başlayan bir savaşın sürdürülmesi olmuştur. Bu savaş, Muhammed'in, Ali'nin ve Hüseyin'in ölümünden sonra da dünyadaki bütün insanların ve milletlerin adalet, eşitlik ve özgürlüğünün gerçek ve evrensel düzeyde yerleşeceği ahir zamana kadar devam edecektir.

Bu da kesinlikle Muhammed'in başlattığı ve Fırat sahilinde son bulan tarihsel savaş değildir. Hatta özel bir zamansal, ırksal, milli veya mezhebî kalede olan bir savaş da değildir. İslam'ın başlattığı bir savaştır. Ne ilk ne de son savaştır. Herkes her yerde zulme karşı adalet için ayaklandığı her zaman insan tarihinin başlangıcından itibaren başlamış ve bütün nesillerde ve bütün asırlarda ışık saçmış ve saçacak olan bu büyük cihada katılmıştır. İmam Sadık'ın ifadesiyle: "Hüseyin ile Aşûra'da, Kerbelâ'da kılıç sallamıştır!"

Bu sözün benim İslam'ın ruhundan ve manasından elde ettiğim ürünüm ve çıkarımım olduğunu düşünmeyin. Hayır, İslam onu

kesin, büyük ve net bir ilke olarak ilan etmiştir.[232]

İslam'dan önce kabileler arasında çoğunlukla savaş vardı. Birbiriyle savaşan iki kabile, haram aylardan biri girdiğinde mecburen savaştan el çekiyorlar ve çadırlarının tepesine kırmızı bayrak asıyorlardı. Böylece bütün Arap kabilelerine ve aynı zamanda düşman kabileye şu ilan edilmiş oluyordu: "Eğer savaş ateşinin söndüğünü ve huzurun geldiğini görüyorsanız, bu huzur ne barıştan ne de barış içinde birlikte yaşamaktan ileri gelmektedir; aksine, haram ayın zorlamasıdır, süreli ve arızî bir ateşkestir. Haram ay sona erdiğinde savaş devam edecektir." Bundan dolayı kırmızı bayrağın dalgalanması, kabilenin savaş halinde olduğunun göstergesidir.

O büyük ve muhteşem savaş sahnesinin yadigârı bir şehir olan Kerbelâ'ya gidenler, peş peşe gelip giden sorumlu nesillerin her şehitte yolunu gözlediği mukaddes mezarlar arasında kırmızı bayrağın Kerbelâ savaşı bayraktarı Abbas bin Ali'nin çadırının tepesinde aynı şekilde dalgalandığını görürler.

Bugün dillerde hayalî ve büyülü virtler ve zikirler şeklinde tekrarladıkları ve uhrevi sevaptan başka bir şey hissetmedikleri "vârisin Ziyareti", İslam tarihinde ilk defa İslam maskesi altında siyasal ve sosyal cahiliyeyi dirilten ve hilafet ve imameti kayser ve kisra rejimine dönüştüren yönetim sistemine karşı az sayıda dostuyla devrim yapan ve bütün varlığıyla, eşi, kız kardeşi, erkek kardeşi, küçük büyük bütün kızları ve oğullarıyla ölüme doğru koşan, haccı yarıda kesen, küfür ve zulüm altında huzurlu ve hoşnut olarak Kâbe'nin etrafında tavaf eden Müslümanları bırakıp bu hayret verici ayaklanmayla[233] -ki devrimin lideri onda kadınların ve çocukların yenilgi ve esaretini ve erkeklerin

[232] Bu, şu büyük ve heyecan verici sözün anlamıdır: "Her gün Aşûra, her ay Muharrem, her yer Kerbelâ'dır."

[233] Bana göre Hüseyin'in ayaklanması, sembolik bir ayaklanmaydı. Hükûmetin yıkılması için değil, onun aşağılanması ve manen mahkûm edilmesi için girişilmiş bir ayaklanmaydı. Gelecek nesillerin insanlarına Emevi rejiminin İs-

ve gençlerin katliamını daha başlangıçta ilan ediyordu ve çaşdaşlarına zafer müjdesi yerine şehadet müjdesi veriyordu.-[234]

lam karşıtı ve insanlık dışı olduğunu ilan etmeyi amaçlıyordu. Biz ölümü seçtik ve topluca can verdik, ama zulüm ve hıyaneti onaylamadık; azgınlık utancına karı durmak için ölüme teslim olduk. Çünkü özgürlüğü sadece ölümle koruyabiliyorduk. Bu yüzden ben İmamı her zamanın rehberi ile bir tutmuyorum. İmam, ahlaki ilkelerin, insani manaların ve soyut manevi ve itikadi esasların bedenleşmiş halidir. Rehberin (önder, lider) başarılı olması gerekir. Eğer yenilir veya kendisini ölüme teslim ederse zayıftır. Ama imamı başka bir kriterle değerlendirmek gerekir. Onun hayatında yenilgi ve zafer söz konusu değildir. O, hayat tarzıyla ve davranışıyla ideal bir örnek sergilemek ister. O, bir hayatta ve bir şahısta insan şeklinde bedenleşen ahlaki, manevi ve itikadi bir ekoldür.

Rehberin belli bir topluma belli bir zamanda belli bir harekette başarılı olmak ve belirli sosyal hedeflere ulaşmak için kılavuzluk eder. Ama imamın genel insana, mutlak geleceğe ve tarihteki insanlık toplumuna mükemmel bir örnek vermesi gerekir. Olması gereken insani bir örnekliktir. Din şunu söylüyor ve öğretiyor: Zulmü kabul etmeyiniz. Adaleti yerleştirmek için malınızla ve canınızla çaba gösteriniz. Halkın özgürlüğü ve mutluluğu için musibet, mahrumiyet ve esarete katlanmaktan kaçınmayınız. Bencillik, makam sevgisi, para düşkünlüğü ve zorbalıkla Allah'a ve insanlara hainlik etmeyiniz. Şehadeti hıyanete tercih ediniz. Zamana rağmen inanç uğrunda sabrediniz, dik durunuz. Kelimeler suretindeki bu esaslar ve inançlar "Kitap"ı, şahsın suretinde "İmam"ı oluşturur. Kitapsız (düzenlenmiş belli bir öğretisi olmayan) imamın temelsiz ve şahsiyetsiz bir kahraman ve anlamsız bir isim seviyesine düşmesi gibi, imamsız kitap da Fransızların deyişiyle cazibe ve etkiden uzak ölü harfler yığını, nefis bir yazma nüshası olacaktır. Kütüphanelerde fotokopisini alacak, filmini çıkartacak, mevcut nüshalarla karşılaştıracak, son derece cömert bir şekilde şahsi nüshalarını onların hizmetine sunan kimselere mukaddime ve teşekkür yazacak, haşiye, izah, tekmile ve fihrist oluşturma işini ilan edecek, kabile yer ve kitaplarını belirtecek ve onu tashih edip bastıracak, baskıdan sonra resmi kütüphane ambarında yalnızlığa ve unutulmuşluğa terk edece muhterem bir araştırmacının yolunu gözleyen böyle bir kitap insanı aydınlatmaz ve dönüştürmez, gelenekleri yıkmaz, bir nesil ve bir millet inşa etmez, tarih yaratmaz, insanın yazgısını değiştirmez.

[234] "Kerbelâ'da dostlarına şöyle diyordu: Erkek için ölüm, güzel bir kızın boynuna takılan kolye gibidir."

Yezit rejimine Muhammed'in ümmeti içerisinde hâlâ dört teslimiyet faktörünün, hile, mal, makam ve kılıcın işlemediği erkekler, kadınlar ve hatta küçük yaşta çocukların bulunduğunu göstermek ve Müslümanları Peygamberin makamına oturan ve onun hilafet ve halka rehberlik cüppesini giyinen bu adamların, tarihte hep Peygamberlere karşı çıkmış olan aynı mele ve mütrefinin ve Muhammed'in başlarını ezdiği ve şimdi tekrar makam arayışları, bencillikler ve kişisel ve kavmî intikam hırslarıyla ısınmış bulunan bu bozgun pazarında canlanan ve başkaldıran aynı sokucu Kureyş yılanlarının vârisleri oldukları konusunda bilinçlendirmek için eşit şartlarda gerçekleşmeyen bir savaşa kalkışan Hüseyin'e yapılmış bir hitaptır. Yirmi yıllık İslam karşıtı daimi mücadeleden sonra Peygamberin, Muhacirlerin ve Ensarın kılıcıyla dize gelen bir kabile şimdi insanların kaderine ve imanına musallat olmuştur. Hüseyin, Müslümanlara, zulüm ve istibdat kaderlerine hükmettiği ve cahiliye savaşında toplumun yönetimini ele aldığı zaman merasimlerin ifa edilmesinin ve ruhunu, anlamını ve yönünü kaybeden dinî şiarların kutsanmasının anlamsızlaştığını öğretmek için Mekke'yi terk etti, hac merasimini tamamlamadı ve ayaklanmayı başlattı. Kâbe'nin çevresinde dönmek, esir halka bir fayda[235] sağlamaz. "vârisin Ziyareti" ona yapılmış bir hitaptır:

"Sana selam olsun ey Allah'ın seçkin Âdem'inin vârisi! Sana selam olsun ey Allah'ın peygamberi Nuh'un vârisi! Sana selam olsun ey Allah'ın dostu İbrahim'in vârisi! Sana selam olsun ey Allah'ın konuştuğu Musa'nın vârisi! Sana selam olsun ey Allah'ın ruhu İsa'nın vârisi! Sana selam olsun ey Allah'ın sevgilisi Muhammed'in vârisi! Sana selam olsun ey Allah'ın velisi Emirulmüminin Ali'nin vârisi! Sana selam olsun ey Muhammed Mustafa'nın evladı! Sana selam olsun ey Ali Murtaza'nın oğlu! Sana

[235] Hayat iman ve cihattır. Hüseyin hac merasimini yarıda bırakıyor ve Mekke'den taraftarlarının çok olduğu doğu (Irak ve İran) sınırlarına doğru gidiyor ve Yezit'in hilafete getirilmesine karşı mücadelesini ilan ediyor. Bu, siyasi, fikrî, sembolik ve derin bir gösteridir.

selam olsun ey Fatıma Zehra'nın oğlu! Sana selam olsun ey Hatice Kübra'nın evladı! Sana selam olsun ey Allah'ın seçilmişi ve seçilmişinin oğlu! Ey şehit! Ey şehit oğlu! Şahitlik ederim ki sen namaz kıldın, zekât verdin, iyiliği emrettin, kötülükten sakındırdın, Allah ve Resulüne itaat ettin. Allah'ın laneti sana zulmeden topluluğun üzerine olsun! Allah'ın laneti bu zulmü bilip de ona rıza gösteren topluluğun üzerine olsun!..."

Bu metin çok güzeldir ve İslam'ın soylu dili ve onun insan ve toplum görüşü ile bugün söylenen ve sanılan şey arasında ne kadar uçurum olduğunu gösterir.[236]

Burada Hüseyin'in mücadelesinin münferit bir mücadele, Yezit ile Hüseyin arasındaki ihtilaftan kaynaklanan siyasi ve askerî bir hadise değildir. Hatta onun ayaklanması, sadece Peygamberin sünnetini ve İslam'ın ruhunu diriltmek ve Emevi rejimini yıkmak için de değildir. Onun mücadelesi, yeryüzünde Âdem yani insan hayatının başlangıcı ile başlayan, nesilden nesle her yerde ve her zaman peygamberler ile "mele ve mürtefin" arasında süren, zamanın zorlamasıyla süreli olarak sakinleşen haram aylar dışında daima süren o uzun ve sürekli mücadelenin devamıdır. Kerbelâ savaşı ne ilk ne de son savaştır. Hüseyin'in Fırat kıyısında eline aldığı kırmızı renkli bayrak, insanlık tarihinde Âdem'den itibaren elden ele geçerek ona kadar ulaşan bir bayraktır. O da bunu "Her ay Muharrem, her gün Aşûra, her yer Kerbelâ!" diyerek geleceğin eline teslim etmiş ve kılıçları kınında gören ve cengâverlere yorgun çadırlarda bakan nesillere şunu ilan etmek için bayraktarının çadırının tepesine dikmiştir:

[236] Okuyucuyu hayrete düşüren şey, bu hitabenin mantıklı ve insani sözüdür. Burada normal bir Müslüman, kendi imamı Hüseyin gibi bir şahsiyet karşısında durur ve onu insanüstü sıfatlarla, saygın lakaplarla ve kahraman yücelten tabirlerle çağırır. Onda en ufak bir şahsiyet yüceltici renk yoktur. Hüseyin'in değeri, namaz kılmasında, zekât vermesinde ve Allah'a ve Resulüne itaat etmesindedir. Onun yücelikleri sadece O'nun görevlerini yerine getirmesinde, Onun esaslarına itaat etmesinde ve bu imanın ve bu öğretinin ruhuna bağlı kalmasındadır. O kadar!

Bu huzur barıştan değildir, haram ayların ve haram yılların zorlamasıyladır. Haram günler sona erince savaş devam edecektir.

Hüseyin'in savaşı ne Aşûra sabahı başladı, ne de Aşûra akşamı sona erdi. O, ne Fırat kıyısında gerçekleşen bir savaştır, ne de onun ile Muaviye'nin oğlu arasında cereyan eden bir kavgadır. Bu, insan toplumunda tarih boyunca sürekli yaşanan cihat sahnelerinden biridir. Tarihin başlangıcından (Âdem) tarihin sonuna (ahir zaman), insanın yeryüzündeki adalet, eşitlik ve mutluluğunun dünya çapında sağlanması için devam eder.[237]

Böyle bir tarih anlayışı, mücadeleler ve tarihin doğru ve büyük fedakârlıkları bizde ağır bir sorumluluk ve parlak, diri ve güçlü bir yükümlülük meydana getirir. Tarihsel olaylardan ve bu tür konuşmalardan haberdar olmak, insan için, özellikle bu tarih kahramanlarının o büyük savaşın sahnelerinde savaşmaları ve bizimle ilgili bir geçmişe bağlı olmaları halinde kesin bir görev ve zarurettir. Biz o ideallerin, imanların, duyguların, dertlerin ve ateşleri mirasçılarıyız.

Hucr bin Adiy işte bunlardan biridir. Bu temiz ve yiğit çehrelerden biridir. İslam'ın cahiliyeye doğru sürüklendiği ilk günlerde, en tehlikeli ve en zor anlarda ümitsiz ve başarısız, eli boş ve silahsız bir halde mızrakları sert yumruklarla ezdiler. Ölmek için, aldatmayı, boğulmayı, ümmetin köleliğini, horlanmasını ve esaretini hissetmemek için başlarını ve göğüslerini kılıçların aç ve acımasız ağızlarına uzattılar; can verdiler. Çünkü sahte hilafet ve hıyanet ile mücadele için kendi ölümlerinden başka silahları yoktu. Özgürlük için ona layık olarak kendi canını feda etmekten başka bir şey bulamamışlardır.

[237] Gelecekte insani adalet, eşitlik ve mutluluğun evrensel düzlemde yerleşmesi, altın çağı her zaman geçmişte yaşanmış kabul eden ve zamanın geçişini ve tarihin seyrini karanlık ve uğursuz sayan eski dinlerin ve milli mitolojilerin çoğunun aksine, İslam'da iyimserlik ruhunu ve olumlu tarih felsefesini meydana getiren bir inançtır. Bu inancın sapık anlayışına rağmen onu olumlu, yapıcı ve hareket ettirici bir iman haline getirmiş ve yok etmiştir.

Bugün İslam ülkeleri aydınlarının en ağır ve en önemli görevi, her şeyden önce "özüne dönmek" ve kendi şahsiyetini yeniden bulmaktır. Nitekim Batı, kendine gelme ve derinleşme yolunu kesmek için Doğu'ya girişinin başlangıcında her şeyden önce Doğu milletlerini özlerinden uzaklaşmaya ve kendilerine yabancılaşmaya zorladı. Çünkü bilimsel ve deneysel psikoloji, insana kendi şahsiyetini, asaletini ve manevi değerlerini kaybetmedikçe kolay boyun eğdirilemeyeceğini, alet edilemeyeceğini ve itaat ettirilemeyeceğini göstermiştir. Bu, uzun ve dinlenmeye değer bir hikâyedir. Bu alanda bu yolda neler yaptıklarını ve neler yapmadıklarını anlatamam.

Bizim yiğitlik şiirlerimizi unutturdular, maneviyatımızı bizden geri aldılar, kültürümüzü unutma ve gaflet derinliklerinde kaybettirdiler, sadece unutmakla kalmayalım, aynı zamanda ondan bıkalım diye bize onun bozulmuş ve tozlanmış yüzünü gösterdiler, tarihimizi değiştirdiler, güzelliklerinin, yüceliklerinin ve hakikatlerinin üstünü örttüler, çirkinliklerini, rezaletlerini, sahte kahramanlıklarını ve beyhudeliklerini gözümüzün içine soktular. Neler neler yaptılar![238] Hatta İslam'da toplanan bütün ruh, mana, hayat, ihtişam, kudret, öğretim, fikir, gönül, ahlak, fedakârlık ve hamaset içinde ravza, mersiye, üç, dört ve altı darbeli değişik göğüs dövme yöntemleri, Hacı Hüseyin, jurnalcilik, dolandırma ilmi, hurma işi, Kasım'ın evlenmesi (devrim gününde ve o öldürmeler!), taklitçilik ve katil oyunumuzdan başka hiçbir şey öğretmiyorlardı. Kur'an'da, Muhammed'in siyerinde, ashabın doğruluk ve insanlık dolu hayatında, Ali'nin şahsiyetinde ve sözünde, İslam tarihinde ve zengin İslam kültüründe bulunan bütün uyanışlar, imkânlar, doğru öğretimler, büyük ve

[238] Ben önceki yıllarda beri Maksim Gorki'nin ifadesiyle, millete tapma hastalığından her zaman korunmuş olmama rağmen anladım ki insani enternasyonalizm ve evrensel kültür dedikleri şeyin Batı kapitalizminin seline girmek için Doğu milletlerinin sınırlarını ve girişlerini açmaktan ve tüketim için bizi moderniste ve içten ve dıştan yıkanmış yarı insana dönüştürmekten başka bir şeyi yoktu.

güzel maneviyatlar içinden insanlara "necaset adabı, taharet, şer'î kesim ve şüpheli durumlar" ile ilgili tekrarlanan ve birbirine benzeyen ilmî risalelerden başka hiçbir şey vermediler. Bu ihtişam ve ilginçlikte bir medeniyeti üç asırda meydana getiren ve suskun ve durgun Ortaçağ'ı zirveye çıkaran bütün o yapıcı düşünceler, zekice yollar, derin ekoller ve orijinal kültürler içinden Pygal, Hollywood ve Capry Adası bilgileri, sinema ve burjuvazi (Batılı esnaf) el sanatları bilgileri, bazen Lamartine'in "Şairane Şarkılar"ı, Saganie'nin "Hüzne Selam"ı, Sartre'ın "Kusma Vakti"si, Kafka'nın "Çirkin"i veya Del Karengy'nin "Aptalca Gülüşler"i, çifte edalar ve tavırlardan başka bir şey armağan etmediler. Ne Türk ne İranlı ne Arap olan orta halli bir ırk ve çürümüş, cilalanmış, parlak, uçuk, tertemiz ve değiştirilmiş davranış oyunu şeklinde sözler ve adabı muaşeret meydana getirmek istediler.

"Dıştan kâfir mezarı gibi süslü
İçten Allah Teala'nın laneti"

Böyle oldu. Düşünce ve güzellik dolu kültürlere sahip büyük medeniyetleri başının ardına atan nesil, öyle fakir ve hakir hale geldi ki sanki Afrika ve Avustralya kabilelerinin yeni Avrupalılar tarafından çıplak vücutlarına elbise giydirilen, bir yere iskan edilen, adabı muaşeret ve yaşam öğretilen ve yazı, eğitim, ders, meşk ve okul ile tanıştırılan yeniyetmeleridirler.

Kendisinde hiçbir tecrübe, hatıra ve sermaye ağırlığı hissetmeyen, her üflemede üflenen tarafa sürüklenen, her tükürmede tükürülen yere yapışan öylesine hafif, içi boş ve çürümüş bir nesil! Yumuşak, titrek, dirençsiz, renksiz ve şekilsiz, büyüleyen sanatçının ellerinde ve parmaklarının arasındaki sıvı gibidir. Eline alan, istediği şekle sokar, istediği renge boyar.

Aydınların en önemli ve en ağır görevi budur diyorum. (Diplomalılar değil, aydınlar diyorum. Bu iki tümel arasında bir açıdan genellik ve özellik ilişkisi vardır. Yanlışlıkla zannettikleri gibi iki eşit tümel değildir. Modern değil, medeni diyorum. Bu iki

tümel arasında insan ve maymun ilişkisi vardır.) Bu zaman ve zemin, bu kendisini kaybetmiş nesle kendisini bulması, tanıması ve şahsiyetine yeniden kavuşması için yardım etmemiz gereken bir zaman ve zemindir. Bu nesil, sadece Batı makine ürünlerinin ve ekonomi mallarının tüketicisi değil, ayrıca bozuk düşünce ve kültür ürünlerinin de tüketicisidir. Eğer bizzat üretici olmak ve makine üretimini elimize almak istiyor ve bunun için gayret gösteriyorsak bundan daha çok çalışmamız gerekir. Böylece düşünce, duygu, mana, inanç ve iman üreticisi oluruz; fikir makinesini bizzat elimize alırız; bizim için fikir üretemezler, yani bizim için dışarıdan düşünce ve duygu ithal etmezler. Bu nesil kendisini yeniden keşfetmedikçe, asil ve doğru özüne dönmedikçe; icat, yaratıcılık, seçim ve karar alma gücüne sahip olmadıkça, kendisini başkasının ürünü bildikçe ve Fanon'un deyişiyle. "Avrupa kaynaklı mide bulandırıcı ve maymunca taklitlerden el çekmedikçe" bu mümkün değildir.

Maymunca taklit, büyük ve şahsiyetli bir asil karşısında hakir ve şahsiyetsiz bir alçağın zorunlu ve içgüdüsel çekimidir. Taklit ve şebekçe hoplayıp zıplamalar rica, buyruk, tavsiye, emir, nehiy, öğüt ve vaaz ile bir fertte veya toplumda ortadan kaldırılamaz. Tek yol, elbise formunu ve dış süslenme güzelliğini kendi başına beğenmeye, bizzat kara almaya ve seçimde bulunmaya cesaret edemeyen, belirlemeye cesaret edemeyen, hoşlanmaya cesaret edemeyen ve izinsiz anlamaya cesaret edemeyen şahsiyetsiz taklitçinin emirsiz düşünebilmesi, yargıda bulunabilmesi, onun da başkaları gibi insan olduğunu hissedebilmesi ve insan olabilmesidir. Bu yeryüzünde ve bu tarih boyunca o medeniyet ve kültür temelinin değerine, maneviyat, fazilet, güzellik, sanat, kudret ve ihtişama sahip olduğunu göstermiştir.

Bu neslin kendi insani özüne[239] dönme yollarından biri, bizi şahsiyetimizin bozulması ve özümüzden uzaklaşmamız için gö-

[239] Kesinlikle burada "kendi insani özüne dönüş"ün irtica, gerileme, geçmişi kutsama veya milliyetçi ve ırkçı cahilce taassuba dönüş ile aynı olmadığını açıklamaya ihtiyaç yoktur.

türdükleri o yoldan dönmemizdir. Bize ruh, kudret, karar ve iman bahşeden doğru ve insani hamasetlerimize "yabancılaştırılmamız" ve kendi değeri, asaleti, liyakati, istidadı, fazilet yaratıcılığı, ihtişam yaratıcılığı, maneviyat, insanlık ve şerefin en yüksek zirvelerine çıkma, ruhsal sağlamlık, düşüncelerin kesinlik ve sıçrayışı, iyi, güzel ve aşkın duyguların incelik ve çırpınışı ile bize, sersem, fakir, tereddütlü, çürümüş, kendisine karamsar bakan, kendisinden bıkmış, kendi insani değerine ve ölçüsüne karşı şüpheye düşmüş olan bizlere şahsiyet, soyluluk, bilinç ve manevi güç veren tarihimizin ve kültürümüzün pırıltılı yüzleriyle, büyük ve güçlü ruhlarıyla "tanıştırılmayışımız", buna verilecek örnekler arasında yer alır.

Roman Roland diyor ki: "Tarihi dolaşalım ve onun aralıklarından kahramanların yüzünü görelim." Ama bugün her şeyden daha çok ve her zamankinden daha önce bu işe ihtiyacımız var. 14 asır sonra bile hâlâ imanının sıcaklığını kanımızda hissettiğimiz, gönüllerimizde acısını taşıdığımız, yolunda yürüdüğümüz, içimizde aynı ideali beslediğimiz, onun bütün gırtlakları korku ve tehlikeden sessiz bırakan bu kanlı ve ağır ıstırapta bu yiğit kahramanlardan birinin güzel ve mert yüzü, onun için feryat etti, kendi canını yiğitçe ve cömertçe bu feryadın, gırtlağını kolayca kesebildikleri bir feryadın üzerine saçtı. Ama o feryadın İslam tarihi uzayında yansıması, ebediyen dönüyor ve her ne kadar bir defa asrın duvarına toslasa, bir nesle doğru dönse ve duyulsa da nesiller kafilesinin kendisinden kesintisiz geçtiği tarihin çok virajlı güzergâhında sonsuza kadar çınlar. Bu nida, kafile başkanına kendi kaderini çiğnememesi için uyanış salası verir ve kılıçları huzur yatağında kendisine çağırır. Susmayacaktır. Öldürülmüş ruh, bir kuş gibi kabilenin etrafında uçar, kan talep eder, topluluğun namuslularını intikama davet eder; o kadar çok inler ki kılıçlar kınından çıkıncaya ve düşman topluluğun kanını içinceye kadar sesini kesmez ve huzur vermez.[240] Bu, çok doğru bir efsanedir.

[240] Bu kitaptaki İntikam (Sâr) bölümüne bakınız.

Selam sana ey Allah'ın seçkin kulu olan Adem'in vârisi!
Selam sana ey Allah'ın peygamberi olan Nuh'un vârisi!
Selam sana ey Allah'ın dostu olan İbrahim'in vârisi!
Selam sana ey Allah'ın ruhu olan İsa'nın vârisi!
Selam sana ey Ali'nin vârisi, Allah'ın velisi!

Garip! Kerbelâ sahnesi birdenbire gözlerimin önünde yeryüzü genişliğinde yayılıverdi; Hüseyin'in komutasında, Fırat kıyısında durmuş, yetmiş iki kişilik bir saf tarih boyunca uzanıverdi. Başı, Adem ile başlıyor ve sonu ahir zamana kadar, tarihin bitimine kadar devam eden bir saf.

Öyleyse Hüseyin, Yezit'in içki içmesi ve alçaklık yapması nedeniyle ona savaş açmış ve bu acı olaya sebebiyet vermiş bir politikacı değildir. O, Adem'den itibaren elden ele dolaşıp insanlığın eline geçen ve şimdi de Hüseyin'in elinde olan al bir bayrağın vârisidir. Hüseyin de, "Her ay Muharrem, her gün Aşûra ve her yer Kerbelâ" şiarıyla bu bayrağı elden ele emanet ederek insanların rehberlerine ve insanlık tarihinde adaletten yana olan tüm özgür insanlara teslim etmiştir. İşte ölüme ve bayrağı tüm nesillere bırakmak için gittiği bu son anda gelecek asırlara haykırır:

"Acaba bana yardım edecek biri var mı?"

ISBN 978-975-6004-98-2
9 789756 004982

www.tcr.com.tr